AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Selda YENİ

PANEGYRIS VE PANEGYRIARKHES: HELENİSTİK VE ROMA DÖNEMİ ANADOLU'SUNDA TERTİPLENEN PANAYIRLARIN İDARİ, SİYASİ, DİNİ VE EKONOMİK BOYUTLARI

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Selda YENİ

PANEGYRIS VE PANEGYRIARKHES: HELENİSTİK VE ROMA DÖNEMİ ANADOLU'SUNDA TERTİPLENEN PANAYIRLARIN İDARİ, SİYASİ, DİNİ VE EKONOMİK BOYUTLARI

Danışman
Doç. Dr. Burak TAKMER

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Selda Yeni'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Doç. Dr. Burak TAKMER	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Mustafa ADAK	(İmza)
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Gülcan KAŞKA	(İmza)
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Elif AKGÜN KAYA	(İmza)

Tez Başlığı:	Panegyris ve Panegyriarkhes: Helenistik ve Roma Dönemi Anadolu'sunda Tertiplenen Panayırların İdari, Siyasi, Dini ve Ekonomik Boyutları

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11/02/2022

Mezuniyet Tarihi : 24/03/2022

(İmza)

Prof. Dr. Ebru İÇİGEN

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Panegyris ve Panegyriarkhes: Helenistik ve Roma Dönemi Anadolu’sunda Tertiplenen Panayırların İdari, Siyasi, Dini ve Ekonomik Boyutları” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Selda YENİ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	**Selda YENİ**
Öğrenci Numarası	**20145217001**
Enstitü Ana Bilim Dalı	**Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri**
Programı	**Doktora**
Programın Türü	**( ) Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans**
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	**Doç. Dr. Burak TAKMER**
Tez Başlığı	**Panegyris ve Panegyriarkhes: Helenistik ve Roma Dönemi Anadolu'sunda Tertiplenen Panayırların İdari, Siyasi, Dini ve Ekonomik Boyutları**
Turnitin Ödev Numarası	**17784774553**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 181 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 07/03/2022 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 12

alıntılar dahil % 17'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

08/03/2022

(imzası)

Doç. Dr. Burak TAKMER

İ Ç İ N D E K İ L E R

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **iv**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
SUMMARY ..... **vii**
TEŞEKKÜR ..... **viii**
ÖNSÖZ ..... **ix**

BİRİNCİ BÖLÜM

PANEGYREIS

1.1. Tarihsel Gelişim ve Terminoloji 1
1.2. Program ve Periyot 12
1.3. Adlandırma 15
1.3.1. Unvanlar 16

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA PANEGYRIARKHES'İN GÖREVLİ OLDUĞU PANEGYRIS'LER

2.1. Karia 23
2.1.1. Iasos 23
2.1.2. Magnesia ad Maeandrum 23
2.1.3. Mylasa 24
2.1.4. Nysa ad Maeandrum 24
2.1.5. Mastaura 25
2.1.6. Tabai 25
2.1.7. Tralleis 26
2.1.8. Aphrodisias 26
2.1.9. Knidos 26
2.2. Ionia 27
2.2.1. Miletos / Didyma 27
2.2.2. Erythrai 30
2.2.3. Priene 30
2.2.4. Ephesos 31
2.2.5. Klazomenai 36
2.2.6. Teos 36
2.3. Lydia 37

2.3.1. Philadelphia 37
2.3.2. Thyateira 38
2.4. Mysia 39
2.4.1. Pergamon 39
2.4.2. Kyzikos 40
2.5. Bithynia 40
2.5.1. Nikaia 40
2.5.2. Prusa ad Olympum 41
2.6. Paphlagonia 41
2.6.1. Sinope 41
2.7. Phrygia 42
2.7.1. Aizanoi / Aizanitis 42
2.7.2. Akmoneia 42
2.7.3. Tiberiopolis 43
2.7.4. Apameia 43
2.8. Pisidia 43
2.8.1. Pednelissos 43
2.8.2. Amblada 44
2.9. Pamphylia 44
2.9.1. Perge 44
2.10. Kilikia 44
2.10.1. Mopsuestia 44
2.10.2. Tarsos 45
2.11. Lykia 45
2.11.1. Balboura 45
2.11.2. Oinoanda 46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PANEGYRARKHEIS VE PANEGYRIS İDARESİ

3.1. Festivalerin Kurulması ve Roma'nın Onayı 47
3.2. İmtiyazlar 51
3.3. Takvim 53
3.4. Finansman 55
3.5. Panegyriarkhes 58
3.5.1. Seçimi, Sayısı, Görev Süresi ve Yaşı 58

3.5.2. Görevleri, Yetki Sahası ve Euergesia Faaliyetleri 61
3.5.3. Diğer Panegyris ve/veya Kent Görevlileri İle Yetki Paylaşımı 73
3.5.4. Sosyal Statü 76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PANEGYRIS'LERİN DİNİ, SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLARI

4.1. Toplumsal Yaşamda Panegyris Algısı 86
4.2. Tören Alayı ve Kurban Merasimleri 90
4.3. Panegyreis Çerçevesinde Örgütlenmiş Dernekler 94
4.4. Festival Pazarlarından Ayrı Kent ve Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Pazarlar 96

SONUÇ 101
KAYNAKÇA KISALTMALARI 107
ANTİK KAYNAK KISALTMALARI VE EDİSYONLARI 111
MODERN KAYNAKLAR 118
EK 1- PANEGYRIARKHES YAZITLARI VE EDİSYONLARI 133
EK 2- PANEGYRIARKHES SİKKELERİ (APAMEIA) 138
EK 3- TABLOLAR 146
EK 4- GRAFİKLER 162
ÖZGEÇMİŞ 163

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Anadolu'da *Panegyriarkhes*'lerin Kentlere Göre Dağılımı 22
Şekil 4.4.1 Magnesia ad Maeandrum ve Çevresi (Nollé, 1982: 21) 98

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Y.	Arka Yüz
bkz.	Bakınız
Böl.	Bölüm
çev.	çeviri
dn.	dipnot
Ed.	Editör(ler)
İÖ	İsa'dan önce
İS	İsa'dan sonra
krş.	karşılaştırınız
lev.	levha
N.N.	Nomen Nescio
no.	numara
Ö.Y.	Ön Yüz
str.	satır
süt.	sütun
Tab.	Tablo
vac.	*vacat* (boş)
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
vs.	vesaire
yak.	yaklaşık
yy.	yüzyıl

ÖZET

İnsanların günlük rutinlerine ara vererek dini ve dünyevi aktiviteleri gerçekleştirdikleri festivaller Antik Çağ'da sosyal ve kültürel yaşamda oldukça önemli bir yere sahiptirler. Epigrafik ve edebi kaynaklar, festivali ve festivali oluşturan ögeleri ifade etmek için kullanılan Yunanca ve Latince terimlerin zamanla semantik değişime uğradıklarını göstermektedirler. Bu gelişim ve değişimi takip etmek ve anlamak adına tez çalışmasında ilk olarak festival terminolojisi oluşturulmuş ve festival programları, periyotları, adlandırmaları ve unvanları incelenmiştir.

Festival olgusuna dair genel bir değerlendirmenin ardından, tezin ikinci kısmında *panegyriarkhes*'lerin görev aldıkları festivallere yer verilmiştir. Epigrafik kaynaklarda isimlerinden söz edilmeyen festivaller tespit edilmeye çalışılmış ve festivaller, kendilerini düzenleyen merciler, programları, unvanları ve periyotları açısından değerlendirilmişlerdir.

Asia Minor'da *panegyriarkhes*'lere Geç Hellenistik Dönem'den itibaren ve yoğun olarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde rastlanmaktadır. Festivalerin Roma onayı ile kurulma süreçleri, Roma'nın tanıdığı imtiyazlar ve festival sayılarındaki artış ile beraber Roma'nın oluşturduğu festival takvimi ve son olarak festivallerin düzenlenmeleri için zaruri olan finansmana dair incelemelere üçüncü bölümün ilk kısmında yer verilmiştir. Üçüncü bölümün ikinci kısmında *panegyriarkhes*'lerin seçimi, sayısı, görev süreleri ve yaşları, yetki sahaları ve *euergesi*a faaliyetleri, *agonothetes* ve *agoranomos* ile yetki paylaşımları ve sosyal statüleri başta Asia Minor'da *panegyriarkhes*'in tespit edildiği 85 adet epigrafik belge esas alınarak ve edebi ve nümizmatik verilere başvurularak, ayrıca modern araştırmacılar tarafından yapılan tespit ve yorumlar göz önünde bulundurularak kaleme alınmıştır.

Tez çalışmasının son bölümünde kentin elit tabakası ve halkın, sofistlerin ve Romalı devlet adamları ve imparatorların festivallere olan tutumlarının incelendiği toplumsal yaşamda *panegyris* algısı, festival programında önemli bir yeri olan tören alayı ve kurban merasimleri, *panegyris* çevresinde örgütlenmiş sanatçı ve atletlerin dernekleri ve festival pazarından ayrı olarak kentlerde ve kırsal yerleşim alanlarında düzenlenen periyodik pazarlara yer verilerek festivallerin sosyal, dini ve kültürel boyutları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Panegyris, Panegyriarkhes, Asia Minor

SUMMARY

PANEGYRIS AND PANEGYRIARCHES: THE ADMINISTRATIVE, POLITICAL, RELIGIOUS AND ECONOMIC ASPECTS OF THE FAIRS IN HELLENISTIC AND ROMAN ASIA MINOR

Festivals, where people take a break from their daily routines and perform religious and secular activities, have a very important place in social and cultural life in Antiquity. The Greek and Latin terms used to express the festival and its elements vary in epigraphic and literary sources and they can change semantically over time. In order to follow and understand this development and change, first of all, festival terminology was created in the thesis study and festival programs, periods, naming and titles were examined.

After a general evaluation of the festival phenomenon, the second part of the thesis includes the festivals in which *panegyriarchai* took part. The festivals whose names are not mentioned in the epigraphic sources were tried to be determined and the festivals were evaluated in terms of the authorities, their programs, titles and periods.

Panegyriarchai are found in Asia Minor from the Late Hellenistic Period and frequently during the Roman Imperial Period. The processes of establishment of the festivals with the approval of Rome, the privileges granted by Rome and the increase in the number of festivals, as well as the festival calendar created by Rome, and finally, the financing that is essential for the organization of the festivals are included in the first part of the third chapter. In the second part of the third chapter, election, number, term of office and age of *panegyriarchai*, their jurisdiction and *euergesia* activities, sharing powers with *agonothetes* and *agoranomos* and social status are written.

In the last part of the thesis, working on the perception of *panegyris* in the social life, where the attitudes of the city's elite and the public, sophists, Roman statesmen and emperors to festivals are examined, ceremonial processions and sacrificial offerings, which have an important place in the festival program, associations of artists and athletes organized around *panegyris*, periodic markets organized in cities and rural settlements apart from the festival market, the social, religious and cultural dimensions of the festivals were studied.

Keywords: Panegyris, Panegyriarches, Asia Minor

TEŞEKKÜR

Lisanstan itibaren tüm öğrenim hayatım boyunca bana çokça vakit ayıran ve tez çalışmamda fikirleri ile her daim yol gösterici ve destekleyici olan çok değerli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Burak Takmer'e bugüne kadar bana kattığı her şey için minnettarım.

Tez izleme komitesinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa Adak ve Dr. Öğr. Üyesi Nurşah Şengül'e tez çalışmamın başından sonuna kadar sundukları öneri ve fikirlerle sağladıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ederim. Tez savunmasında yer alan değerli jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Gülcan Kaşka ve Dr. Öğr. Üyesi Elif Akgün Kaya'ya ve yedek jüri üyeleri Doç. Dr. Ebru N. Akdoğu Arca ve Dr. Öğr. Üyesi Güray Ünver'e görüş ve değerlendirmeleri için teşekkür ederim.

Tez çalışmamı doktora sırasında burs projesi kapsamında destekleyen Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi'ne (AKMED) sağladığı maddi destek ve kütüphane olanakları için teşekkürlerimi sunarım.

Akademik çalışmalarıma ve öğrenim hayatıma katkı sağlayan ve kendilerinden çok şey öğrendiğim değerli hocalarım Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin, merhum Prof. Dr. Sencer Şahin ve Prof. Dr. Fatih Onur'a teşekkürü borç bilirim.

Sevgili arkadaşlarım ve aynı zamanda meslektaşlarım Dr. Yadigâr Doğan, Dr. Fatma Avcu ve Dr. Gülden Peker'e yardımları ve beraber geçirdiğimiz harika zamanlar için çok teşekkür ederim.

Her daim yanımda olduklarını hissettiğim arkadaşlarım Selime Şeker, Aygül Olgun ve Özlem Akgöl'e bu zorlu ve uzun süreçte sağladıkları desteklerden ötürü çok teşekkür ederim.

Son olarak, pes etmemem için bana umut ve güç veren annem Nebahat Yeni'ye, her zaman yanımda duran babam Fehim Yeni ve kardeşim Selma Sezer'e, yeğenim Sadem Sezer'e, amcam Hüseyin Yeni ve eşi Servet Yeni'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖNSÖZ

Tez çalışmasının odak noktasını Anadolu'da yer alan *panegyriarkhes*'ler (πανηγυριάρχαι) oluşturmaktadır. *Panegyriakhes*'lerin yetki sahaları ve görevlerini tespit edebilmek için *panegyriarkhes* (πανήγυρις + ἀρχός) kelimesinde yer alan *panegyris* teriminin ne ifade ettiğini kavramak gerekmektedir. *Panegyris* teriminin anlamını karşılayacak Türkçe birkaç kelime bulunmaktadır. *Panegyris* terimi belli zaman dilimlerinde kurulan büyük bir pazar anlamına gelen "panayır"ı, ulusal ve/veya dini "bayram"ı ve belli bir program çerçevesinde ödüllü yarışmaların ulusal ya da uluslarası olarak düzenlendiği "festival"i kendi bünyesinde toplamaktadır.

Festival kavramı antik kaynaklarda sadece *panegyris* kelimesi ile ifade edilmemektedir. Edebi eserlerde genellikle ἡ ἑορτή olarak geçmektedir. Epigrafik belgelerde ise; festivalin tüm unsurlarını ifade etmek için *pangyris* ve *agon* ifadeleri eş anlamlı olarak kullanımakta, aynı zamanda festivaller bu ifadeler kullanılmadan kendi özel isimleriyle de belirtilmektedir. Ayrıca *panegyris*'ler müsabaka türleriyle, kutlanma periyotlarıyla, kimin adına düzenlendiğiyle, finans yönetimiyle ve diğer pek çok unvanla nitelenebilmektedir. Bu adlandırma çeşitliliğinden dolayı Antik Çağ'da festival olgusunun daha iyi kavranması için ilk bölüm (1. Panegyreis) festivallere dair genel bir terminolojinin oluşturulmasına ayrılmıştır. Bu bölümde festival programları, anlandırmaları ve unvanları ele alınmaktadır.

İkinci bölüm *panegyriarkhes*'lerin Anadolu'da görev aldıkları festivallere ilişkin verilerin derlenmesinden oluşmaktadır. *Panegyriarkhes*'in yer aldığı festivaller bu bölümde kentlere göre tasnif edilmiş ve kentlere göre dağılımı Google Earth haritası üzerinde gösterilmiştir (Bkz. Şekil 2.1). Söz konusu festivaller düzenleyen mercileri (kent, özel şahıs, *synodos, koinon* vs.), adlandırılmaları, unvanları, programları ve katılımcıları gibi pek çok bakımdan mercek altına alınmıştır.

Festival idaresinin anlatıldığı üçüncü bölümün ilk kısmında festivallerin kurulması, Roma'nın onayı, imtiyazları ve oluşturulan festival takvimleri yer almaktadır. İkinci kısmında yetki alanı, cezai yaptırım otoritesi, festivalin başta *agonothetes* (ἀγωνοθέτης) olmak üzere diğer görevlileri ile ilişkileri ve sosyal statüleri anlatılarak *panegyriarkhes*'ler ele alınmakta, ayrıca *panegyriarkhi*a'nın kent memuriyetleri hiyerarşisindeki yeri saptanmaya çalışılmaktadır.

Son bölümde festivallerin dini, sosyal ve ekonomik boyutları incelenmektedir. Bu bağlamda ilk olarak halkın, merkezi Roma idaresinin ve kent eşrafının festivallere karşı

tutumunun aktarıldığı toplumsal yaşamda festival algısı irdelenmekte, ardından kurban merasimleri ve tören alayı gibi festivallerin dini yönü değerlendirilmekte, son olarak da festival çevresinde örgütlenen dernekler ile ticari aktivitelerin gerçekleştiği ve festivale katılımı teşvik eden cazibe unsuru olarak festival pazarları çerçevesinde festivallerin dünyevi yönü irdelenmektedir. Bu bölümde ayrıca festival pazarları ile kentlerde ve kırsal yerleşim yerlerinde düzenlenen periyodik pazarlar arasındaki ayrım da vurgulanmaktadır.

Tez çalışmasının bu dört bölümünün ardından, 4 tane eke yer verilmiştir. EK 1'de Anadolu'da yer alan *panegyriarkhes*'lerin yazıtları ve edisyonları, EK 2'de ise *panegyriarkhes*'lerin darp ettirdikleri sikkelerin bir kataloğu bulunmaktadır. EK 3 Anadolu'da yer alan *panegyriarkhes*'lerin kariyerleri, yer aldıkları festivaller ve Anadolu'da düzenlenen pazarlar'ların sıralandığı 3 tablodan oluşmaktadır. Son olarak EK 4'te Anadolu'da *panegyriarkhes*'lerin bölge ve kentlere göre dağılımını gösteren bir grafik çizilmiştir. Aksi belirtilmediği sürece, bu tez çalışmasında yer alan grafik, harita ve tablolar tarafıma aittir.

Festivaller, modern araştırmacıların her daim ilgisini çekmiştir. Çalışma esnasında başvurulan ve festivallere ilişkin çalışma yapacak kişilere de referans niteliği taşıyan modern kaynakların arasında Martin P. Nilsson'un eserleri en erken tarihli olanlardır. 1906 yılında yayımlanan "*Griechische Feste von religiöser Bedeutung. Mit Ausschluss der attischen*", 1955'te yayımlanan "*Geschichte der griechischen Religion*" ve 1961 yılında yayımlanan "*Greek Folk Religion*" festivalleri özellikle kült içerikleri bakımından inceleyen eserlerdir. Kült ve ritüellere dair L. B. Zaidman ve P. S. Pantel tarafından kaleme alınan ve 1992 yılında P. Cartledge tarafından İngilizce'ye çevirilen "*La Religion grecque*" adlı eser son derece önemlidir. R. Parker 2005 yılında yayımlanan "*Polytheism and Society at Athens*" adlı kitabı ile, festivalleri sosyal ve dini yönleriyle kapsamlı bir biçimde ele almıştır.

2007 yılında D. Ogden'in editörlüğünü yaptığı "*A Companion to Greek Religion*", 2012 yılında J. R. Brandt ve J. W. Iddeng'in editörü olduğu "*Greek and Roman Festivals. Content, Meaning, and Practice*" isimli kitaplar festivallere dair bilgi edinilecek önemli kaynaklar arasında yer almaktadırlar.

J. D. Mikalson'un 1982 yılına ait "*Heorte of Heortology*" makalesi, 1985 yılında yayımlanan "*Greek Religion and Society*" kitabında yer alan P. A. Cartledge'ın "*The Greek Religious Festivals*" makalesi, 2007 yılında yayımlanan "*The Greek Theatre and Festivals*" kitabında yer alan W. Slater'ın "*Deconstructing Festivals*" yazısı, 2007 yılında yayımlanan "*Coinage and Identity in the Roman Provinces*" kitabında yer alan D. O. A. Klose'nin "*Festivals and Games in the Cities of the East during Roman Empire*" isimli yazısı, 2011

yılında Chaniotis tarafından kaleme alınan "*Festivals and Contests in the Greek World*" adlı yazı festivalleri anlamak adına son derece yol gösterici olmuşlardır.

*Panegyriarkh*es'lerin yer aldıkları festivaller için sıklıkla epigarafik belgelerin yer aldıkları *corpus*'lardan yararlanılmıştır. A. Laumonier'in 1958 yılında kaleme aldığı "*Les cultes indigènes en Carie*", J. Fontenrose'un 1988 yılında yayımladığı "*Didyma, Apollo's Oracle, Cult, and Companions*" kitabı, M. Wörrle'nin 1988 yılına ait eseri "*Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien*", C. Roueché'nin 1993 yılından yayımlanan "*Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods: A Study Based on Inscriptions from the Current Excavations at Aphrodisias in Caria*" adlı kitabı, S. Aneziri'nin 2003 yılında yayımlanan "*Die Vereine der dionysischen Techniten im Kontext der hellenistischen Gesellschaft: Untersuchungen zur Geschichte, Organisation und Wirkung der hellenistischen Technitenvereine*" kitabı, P. Talloen'ın 2015 yılına ait kitabı "*Cult in Pisidia. Religious Religious Practice in Southwestern Asia Minor from Alexander the Great to the Rise of Christianity*", I. R. Arnold'ın 1972 yılında yayımlanan makalesi "*Festivals of Ephesus*" ve N. P. Milner'ın 1991 yılında yayımlanan "*Victors in the Meleagria and the Balbouran Élite*" adlı makalesi *panegyriarkhes*'in görevli oldukları festivaleri çalışırken başvurulan modern kaynaklar arasında söz edilmeye değerdirler.

L. Robert'in 1963'te Gnomon 35'te yayımlanan "*Reviewed Work(s): Samothrace. Vol. 2 part 1: The inscriptions on stone by Karl Lehmann and P. M. Fraser*" adlı makalesinde *panegyriarkhes*'in görev tanımı yapılmıştır. 1988 yılında M. Wörrle tarafından kaleme alınan "*Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien, zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*" kitabında *panegyriarkhes*'in yetki sahası ve konumuna ilişkin *Demostheneia* yazıtındaki veriler değerlendirilmiştir. Sonraki yıllarda *panegyriarkhe*s üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda L. Robert ve M. Wörrle'nin eserleri temel referans kaynağı olmuşlardır. Bununla birlikte Asia Minor'da belgelenen tüm *panegyriarkhes*'leri mercek altına alan bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır.

Bu tez çalışması Hellenistik ve Roma dönemlerinde Anadolu kentlerinde düzenlenen *panegyris*'lerin coğrafi düzende tasnif edilmesi suretiyle bölgesel farklılıkların yanı sıra söz konusu bayramların kent yaşamı üzerindeki sosyo-kültürel, siyasal, dini ve ekonomik etkilerini; merkezi otoritenin onay, imtiyaz ve benzeri kanallarla bunlara karşı takındığı tutumu; bunların hangi tanrı, imparator veya özel şahıs adına düzenlendiklerini; finans kaynaklarını; düzenlenme periyotlarını; *panegyris*'lere ilişkin yasal düzenlemeleri; bu festivallerde görevli *panegyriarkhes*'in sorumluluk alanlarını; görevde bullunma sürelerini *agonothetes* ve *agoranomos* gibi diğer festival pesoneli ile yetki sınırlarını, sosyal statülerini

ve Roma Dönemi'yle birlikte yaşanan değişim/gelişimleri yazıtlar, papirüs belgeleri, edebi kaynaklar, nümizmatik veriler ve Yunan-Roma hukuki metinleri ışığında tespit etmeyi hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM
PANEGYREIS

1.1. Tarihsel Gelişim ve Terminoloji

Antik Çağ'da festival en yalın tanımıyla bir insan topluluğunun bir gün ya da belirli bir süre aralığında belirli ritüellerle bir tanrı/tanrıçaya ibadetini sunduğu faaliyetler bütünü şeklinde tanımlanabilir. Festivaller mitolojik, efsanevi ya da tarihsel geçmişi anmak için periyodik olarak düzenlenmişlerdir ve bünyelerinde ritüelleri, şölenleri, kurban sunularını, müsabaka ve gösterileri barındırmaktadırlar[1]. Festival teriminin oldukça geniş bir anlam yelpazesine sahip olması Yunan ve Roma festivalinin tam olarak ne anlama geldiğini saptamayı oldukça meşakkatli kılmaktadır. Modern dillerde festival olgusu farklı anlamlar ifade edebilmektedir[2]. Antik Çağ Yunan festivalleri, belli zaman dilimlerinde kurulan büyük pazarlar olan "panayırlar", ulusal ve/veya dini "bayramlar" ve belli bir program çerçevesinde ödüllü yarışmaların ulusal ya da uluslarası olarak düzenlendiği "festivaller" gibi üç ayrı etkinliği birden bünyesinde toplamıştır.

Festivaller takvimleri, onuruna düzenlendikleri tanrılar, büyüklükleri, dini yapıları, kuruluş tarihleri gibi unsurlar göz önüne alınarak kategorize edilebilirler[3]. Festivalin tanımı açık, esnek ve tüm önemli hususları içerecek kadar, ancak nikah gibi kutlamaları kapsamayacak ölçüde geniş olmalıdır. Antik Çağ'da festivallerin periyodik olarak, tapınak, kutsal alan gibi belirli bir yerde bir insan topluluğunun katılım gösterdiği, kurban sunuları, dualar, ziyafetler, kült objelerinin teşhir edilmesi, tören alayı, gösteriler ve yarışmaları içeren dini bir programı olan, tanrısal güçlerle istenen ilişkinin sürdürülmesi veya yenilenmesi amacıyla ve ayrıca içinde bulunduğu toplumu, ortak kimliğini, kurumlarını, sosyal düzenini ve başkalarıyla ilişkilerini anlama ve destekleme amacıyla düzenlenen kutlama etkinlikleri oldukları söylenebilir[4]. Demokritos festivalsiz bir hayatı, dinlenecek han olmayan uzun bir yola benzetmiştir[5]. Thukydides'in eserinde Perikles cenaze söylevinde Atinalılardan söz ederken onların yıl boyunca kurban ve yarışma geleneğini kurarak zihinleri rahatlatmak için

---

1 Festival tanımı ve genel özellikleri için bkz. Chaniotis, 2011: 5-6.

2 Latince *feriae* pek çok Avrupa dilini etkilemiş, festival Fransızca'da la fête, İtalyanca'da la festa, İspanyolca'da fiesta; İngilizce'de festival, feast ve fair; Almanca'da Fest ve Feier gibi kelimelerle ifade edilmiştir ve hepsinde biraz farklı anlamlara gelmiştir, bkz. Iddeng, 2012: 11; Burkert, 2012: 40.

3 Takvime göre kategorizasyon için bkz. Mommsen, 1864; Fowler, 1908; Parke, 1977; Scullard, 1981; onuruna düzenledikleri tanrılara göre sınıflandırma için bkz. Nilsson, 1906; Deubner, 1932; Simon, 1983; diğer sınfılandırmalar için bkz. Iddeng, 2012: 12-13.

4 Yunan-Roma festivali prototipi için bkz. Iddeng, 2012: 30.

5 Demokr. B 230: βίος ἀνεόρταστος μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος.

pek çok fırsat sağladıklarını belirtmiştir[6]. Plutarkhos, Perikles'in dizginleri halka verdiğinden, her zaman kentte festival gösterisi, şölen ya da geçit töreni düzenleyerek, halkı çocuk gibi eğlendirdiğinden bahsetmiştir[7].

Panegyris'ler birkaç gün sürmekteydiler ve bu nedenle katılımcılar için çadırlar ve barakalar yapılmaktaydı. *Panegyris* sırasında seyyar satıcılar ve aşçılar tezgahlarını kurarlar; hokkabazlar ve akrobatlar gösteriler düzenlerdi. Çok sapa ve ıssız yerlerde yer alan bazı kutsal alanlarda pansiyon ve yemek salonu olarak kullanılmak üzere binalar inşa edilirdi. Tüm bunlar dini aktiviteler olarak gözükmese de *panegyris*'in temelinde din unsuru yer almaktadır ve kült temsili söz konusudur[8]. *Panegyris*'ler arasında yerel ya da uluslararası olmak veya tanınırlık kıstasları gibi belli farklar bulunsa da *panegyris*'ler sırasında her halükarda düzenleyici kentler yarışmalara katılan sporcu ve sanatçılarla izleyiciler olarak dışarıdan çok sayıda ziyaretçi çekmekteydiler. Bu ziyaretçi kalabalığı tapınakta bir süre kalmıştır, pansiyon (καταγώγιον) çok az sayıda kutsal alanda bulunduğundan çadırlar kurulmuştur[9]. Festivale katılanlar gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapmaya gereksinim duymuşlardır ve bu da pazarların kurulmasını ve dini faaliyetlerin yanı sıra ticari faaliyetlerin yer almasını sağlamıştır[10]. *Isthmia*'da toplanan büyük ve çeşitli kalabalığı küçümsemeyle tanımlayan Prusalı Dion söylevinde Panhellenik bir festival sırasında tapınağın nasıl olduğuna dair çok canlı bir tablo sunmuştur: "Poseidon Tapınağı etrafında sefil sofistlerin birbirlerine bağırdıkları ve küfrettikleri ve öğrencilerin çağrıldıklarında birbirleriyle kavga ettikleri duyulabiliyordu, diğerleri onları alkışlarken bir çok aptal yazar eserlerini, pek çok şair de şiirlerini yüksek sesle okuyordu, birçok hokkabaz hilelerini gösteriyordu, birçok falcı kaderi yorumluyordu, pek çok avukat kararları bozuyorlardı, seyyar satıcılar pek çok şey satıyorlardı"[11].

Ritüeller ve kurban sunuları (θυσία) festivalin dini yönünü oluşturmaktadır, ancak tek başına her ritüel ve kurban sunusu festival olarak tanımlanamaz[12]. *Thysia* resmi bir kültün parçası olduğunda ve devlet tarafından finanse edildiğinde ya da devlet görevlileri tarafından gerçekleştiriliğinde dahi festival olarak adlandırılamaz[13]. *Thysia* çok büyük olduğunda da

---

6 Thuk. 2. 38. 1-2.
7 Plut. Per. 11. 4.
8 Nilsson, 1961: 100.
9 Çadırların kurulamasına dair bkz. Ksen. Hell. 7. 4. 32; Plut. Alk. 12. 1; Andania Gizemleri: IG V, 1, no. 1390 (= Syll. 3, no. 736) (İÖ 92/91), A 1 str. 34-39.
10 Chandezon, 2000: 71.
11 D. Chr. Or. 8. 9:.
12 Dini ritüllere ilişkin bkz. Parker, 2005: 157- 160. Apollon'a kurban sunusu: Hom. Il. 1. 145-147; Boreas ve Zephyros'a kurban sunusu: Hom. Il. 23. 192-195 ve 23. 208-209; Pepremis ayinleri: Hdt. 2. 63. 1; Artemis'e ritüel ve kurban sunusu: Hom. Il. 4. 33. 5 ve 5. 67. 4; Hipp. Aer. 17.
13 *Heorte* ve *thysia* ayrımı için bkz. Mikalson, 1982: 213-214.

festival olması mümkün görünmemektedir. Buna örnek olarak Atina'da Zeus Soter için İÖ 334/333 yılında gerçekleştirilen kurban sunuları gösterilebilir[14]. Burada Athena'nın mali görevlilerinin hesapları festival ve kurbanlar için ayrı ayrı tuttukları görülmektedir[15]. Periyodik olarak yapılan kurban sunuları (θυσία) da festival olarak kabul edilemezler. Kurban sunuları günlük hayatta yer alabilir, ancak festival günlük hayatın bazı sabit özelliklerinin geçici olarak askıya alınması demektir. Philokhoros ve Habron gibi antik yazarlar festival ve kurban sunularını ayrı ayrı yazarak ikisinin birbirinden farklı olduklarını ortaya koymuşlardır[16]. Öte yandan tanrıya sunular ve ritüellerin yer aldığı şölenler (συμπόσια) de festival olarak nitelendirilemezler[17].

Festivalde yer alan ögeler ayrı ayrı gerçekleştirilebilseler de festival olarak tanımlanamazlar[18]. Ancak, edebi ve epigrafik kaynaklarda festival programında yer alan bu önemli ögelerin bazen festivali ifade etmek için kullanıldıkları görülmektedir[19]. Ortak (genel) bir ziyafet anlamına gelen ve festivalin vazgeçilmez bir parçası olan ἔρανος festival anlamında kullanılmıştır, Eleusis'teki Demeter ve Persephone'nin Gizemleri gibi başlama (kabul) ritüellerinin eşlik ettiği festivallere ise τελετή denebilmektedir[20]. Ritüel ve dini tören dahil olmak üzere tüm geceyi kapsayan herhangi bir etkinliği ifade eden παννυχίς sözcüğü Demeter onuruna düzenlenen festival, Eleusis Gizemleri ya da Meter onuruna tertiplenen festival için kullanılmıştır[21]. Dini ritüellerin yer alması sebebiyle ἱερὰ ἡμέρα[22] (kutsal gün), ἱερομηνία (ayın kutsal dönemi)[23]; günlük aktivitelere ara verildiği özel bir durum olduğunu

---

14 Mikalson, 1982: 213. IG II^2, no. 1496, str. 88-89: ἐκ τῆς θυσίας τῶι Διὶ τῶι | Σωτῆρι παρὰ βοωνῶν.

15 IG II^2, no. 1496.

16 Atinalı yerel tarihçi Philokhoros eserinde (FGrH 328) "Περὶ ἑορτῶν" ve Περὶ θυσιῶν" olarak ayrım yapmıştır: Habron çalışmasının başlığı ise (FGrH 359.); Περὶ ἑορτῶν καὶ θυσιῶν şeklindedir.

17 Şölenler için bkz. Slater, 1991.

18 Chaniotis, 2011: 5-6.

19 Calame, 1991: 199; Chantiotis, 2011: 7.

20 Cartledge, 1985: 101.

21 Eur. Hel. 1365: καὶ παννυχίδες θεᾶς., Ar. Ran. 371: καὶ παννυχίδας τὰς ἡμετέρας αἳ τῇδε πρέπουσιν ἑορτῇ. ve Ar. Ran. 445-448: νῦν ἱερὸν ἀνὰ κύκλον θεᾶς, ἀνθοφόρον ἀν' ἄλσος παίζοντες οἷς μετουσία θεοφιλοῦς ἑορτῆς· ἐγὼ δὲ σὺν ταῖσιν κόραις εἶμι καὶ γυναιξίν, οὗ παννυχίζουσιν θεᾷ, φέγγος ἱερὸν οἴσων., Hdt. 4. 76. 3-4: ἐπείτε γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἤθεα τὰ Σκυθέων, πλέων δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον. καὶ εὗρε γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνοὺς ὀρτὴν μεγαλοπρεπέως κάρτα, εὔξατο τῇ μητρὶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἢν σῶς καὶ ὑγιὴς ἀπονοστήσῃ ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταὐτὰ κατὰ ὥρα τοὺς Κυζικηνοὺς ποιεῦντας καὶ παννυχίδα στήσειν; ve ayrıca bkz. Sappho, fr. 23. 13: παν]νυχίσ[δ]ην ve fr. 30. 3: παννυχίσδοι[σ]αι[.

22 IMagnesia, no. 100, str. 24-25: τὴν δὲ ἡμέραν τήνδε ἀναδεδεῖχθαι εἰς τὸν ἀε[ὶ] | χρόνον ἱερὰν προσαγορευομένην Ἰσιτήρια.

23 IEphesos, no. 24B, (C. Popillius Carus Pedo'nun fermanı ve Ephesos *Boule* ve *Demos*'unun Artemision Ayı'nı kutsal yapma kararı, İS 162/163 ya da 163/164), str. 27-31: διὸ δεδόχ[θαι] | [ὅ]λον τὸν μῆνα τὸν Ἀρτεμισιῶνα εἶνα[ι ἱερὸν πάσας] | [τ]ὰς ἡμέρας, ἄγεσθαι δὲ ἐπ' αὐταῖς μην[ός τε καὶ] | [δι'] ἔτους τὰς ἑορτὰς καὶ τὴν τῶν Ἀρτεμ[ισίων πανή]|[γ]υριν καὶ τὰς ἱερομηνίας.

vurgulamak için εὐήμερος[24] (mutlu gün), ἐπιφανής ἡμέρα (saygın gün)[25], ἐπιφανεστάτη ἡμέρα[26] (en seçkin gün), ἐπίσημος ἡμέρα (önemli gün)[27] gibi ifadeler festival için kullanılmışlardır. Festivaldeki en önemli etkinlikler olan πομπὴ καὶ θυσία (tören alayı ve kurban) ya da πομπὴ καὶ θυσία καὶ ἀγών veya κατευχὴ καὶ πομπὴ καὶ θυσία (alay, kurban, müsabaka ve dua) ifadelerinin bazı örneklerde festival için kullanıldıkları görülmektedir[28].

Festival en yaygın ve genel olarak ἑορτή[29] kelimesi ile ifade edilmektedir. Homeros'un da Odyseia'da bu anlamda kullandığı[30] kelime modern Yunanca'da hala kullanılmaktadır. Sadece eğlence ya da eğlence ve dini festival anlamına gelen[31] *heorte*'nin etimolojisi bilinmemekle beraber[32], *eranos* (ziyafet, şölen) kelimesi ile ilişkili olabileceği düşünülebilir[33]. Herodotos, Argos'da düzenlenen *Heraia*'yı *heorte* kelimesi ile belirtmiştir[34].

Festival adlandırmasında kullanımı yaygın olan bir diğer kelime aynı zamanda tezin odak noktasında bulunan *panegyriarkhes* bileşik kelimesinin ilk öğesinde yer alan (πανήγυρις + ἀρχός) *panegyris*'tir[35]. Herodotos, Mısırlıların dini törenleri ve kültlerinden[36], Atinalıların *pentaeterik* festivallerinden[37]; Pindaros, Zeus Lykaios ve Panhellenik festivallerden[38];

---

[24] IC II, no. v.35, (İÖ 1. yy.) str. 17: εὐαμέρω; IC III, no. 3, (İÖ 2. yy.'ın başları), str. B 2: ἐς τὰν εὐάμερον; IG XII[6], no. 13, str. 32: [------].N εὐημερίας τὰ ἄρ[ιστα ----]

[25] Hamon, 2006: 157 ve dn. 25.

[26] FD III[3], no. 242, (Phokis, Delphi, İÖ 166) str. 25-28: τὰς δὲ ἀναγορεύσεις ποιήσασθαι τοῦ [στεφάνου] | τοὺς Σαρδιανῶν ἄρχοντας ἐν τοῖς ἀγομένο[ις παρ' αὐτοῖς] | Παναθηναίοις καὶ Εὐμενείοις ἐν τῶι θεάτρ[ωι ἐν ταῖς] | ἐπιφανεστάταις ἀμέραις·; IEphesos, no. 987, str. 16–18: ἐν ταῖς | [ἐπιφαν]εστάταις τῆς θε|[οῦ ἡμέρ]αις; IG XII[5], no. 951, str. 18–20: ἐν ταῖς ἐπι|φανεστάταις τῶν θεῶν ἡ||μέραις.

[27] IStratonikeia II[1], no. 530, str. 7-8: ἐν ταῖς [ἐπισ]ήμοις καὶ ἑορτασί|μοις τ[ῆς θεοῦ ἡμέραις.

[28] IMagnesia, no. 98, (Magnesia ad Maeandrum *Boule* ve *Demos*'unun Zeus Sosipolis festivali hakkında kararı, İÖ 197/196), str. 7-8: ὑπὲρ κατευ|χῆς καὶ πομπῆς καὶ θυσίας; IGBulg I[2], no. 13, (Dionysopolis (Balchik), yak. İÖ 48) str. 10: τάς τε πομπὰς καὶ τὰς θυσίας; IG XII[7], no. 22, (Amorgos, Arkesine, İÖ 3. yy.), str. 13: περὶ τὴν πομπὴν καὶ τὴν θυσία[ν]; IMagnesia, no. 100, (Magnesia ad Maeandrum *Boule* ve *Demos*'unun Artemis Leukophryene'nin kutlanmasına dair kararı), str. 33: θυσίαν καὶ πομπήν. IIlion, no. 2, (İÖ 3. yy.'ın son çeyreği), str. 8-9: τῆς τε θυσίας καὶ τοῦ ἀ|γῶνος καὶ τῆς πανηγύρεως.

[29] IG II[2], no. 223, str. l. 22: τὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου; IG II[2], no. 1247, str. 14: ἑορτεῖ τοῦ Ἡρακλέους; IG II³,1 355, (Boiotia, Oropos (Skala), Amphiareion, İÖ 329/328) str. 14: ἑορτὴν τοῦ Ἀμφιαράου; IG XII [7], no. 22, str. 14: εἰς τὴν ἑορτὴ[ν]; IStratonikeia I, no. 310, str. 12-13: τῇ ἑορτῇ | τῶν Παναμαρείων; Syll. 3, no. 1038, (yak. İÖ 330), str. 5-7: ε[i]ς ἄριστον τὴν ἑορτὴν | προαγορεύουσιν τῶν | Προῃροσίων· Plat. Nom. 2. 653d: δὲ οἰκτίραντες τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπίπονον πεφυκὸς γένος, ἀναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν πόνων ἐτάξαντο τὰς τῶν ἑορτῶν ἀμοιβὰς τοῖς θεοῖς, καὶ μούσας Ἀπόλλωνά τε μουσηγέτην καὶ Διόνυσον συνεορταστὰς ἔδοσαν, ἵν' ἐπανορθῶνται, τάς τε τροφὰς γενομένας ἐν ταῖς ἑορταῖς μετὰ θεῶν. ὁρᾶν ἃ χρὴ πότερον ἀληθὴς ἡμῖν κατὰ φύσιν ὁ λόγος ὑμνεῖται τὰ νῦν, ἢ πῶς. φησὶν δὲ τὸ νέον ἅπαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς φωναῖς ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύνασθαι.

[30] Hom. Od. 20.156: ἀλλὰ μάλ' ἦρι νέονται, ἐπεὶ καὶ πᾶσιν ἑορτή.

[31] Cartledge, 1985: 100.

[32] Burkert, 2012: 40.

[33] Scullion, 2007: 190.

[34] Hdt. 1. 31. 2.

[35] *Panegyris* terimine ilişkin bkz. De Ligt ve De Neeve, 1988: 392-396; De Ligt, 1993: 35-39.

[36] Hdt. 2. 58. 1: πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσὶ οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι τούτου τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεύμεναι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

[37] Hdt. 6. 111. 2: ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, Ἀθηναίων θυσίας ἀναγόντων ἐς τὰς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας.

Thukydides, Korkyralıların törenlerinden[39] söz ederken *paneygyris* kelimesini kullanmıştır. *Panegyris*, πᾶς, πᾶσα, πάν (bütün, her [kökü: παντ-]) ve ἀγορά (toplanma) ve ἀγείρειν (toplamak, bir araya getirmek) kelimelerinden oluşturulmuş bileşik bir sözcüktür. *Panegyris* etimolojik olarak herkesin biraraya toplanması anlamına gelmektedir ve Yunanlar bu kelime ile genel toplantıları ifade etmişlerdir. Platon ve Theophrastus[40] *panegyris* kelimesini sadece insan kalabalığını ifade etmek için kullanmışlardır[41]. Thukydides, Delos'ta düzenlenen *panegyris*'i μεγάλη ξύνοδος (büyük bir toplantı) şeklinde adlandırmıştır[42]. Festivali ifade etmek için birliktelik, toplantı veya dernek anlamına gelen *synodos* terimi de kullanılmıştır[43]. Festivali ifade ederken kullanılan *panegyris* ile *synodos* terimleri arasındaki fark Thukydides'in de μεγάλη sıfatıyla vurguladığı gibi *panegyris*'in Olympia gibi birden fazla yerden katılımcı çeken festivaller için kullanılmış olmasıdır[44].

Etimolojik olarak biraraya toplanma anlamına gelse de *panegyris* antik literatürde çoğunlukla dini bir anlam yüklenerek kullanılmıştır. Polluks (İS 2. yy.) *panegyreis*'i *Onomastikon*'da καιροὶ δ' ἱεροί (kutsal dönemler) kısmına dahil etmiştir[45]. Libanius (İS 314 – yak. 393) *panegyris*'in tanrıları onurlandırmak için kurulduğuna vurgu yapmaktadır[46]. Yunanlar kutsal alanlarda düzenlenen, tanrı / tanrıçalara adanan, kurbanların ve yarışmaların

---

38 Pind. Ol. 9. 96: θαυμαστὸς ἐὼν φάνη Ζηνὸς ἀμφὶ πανάγυριν ve Pind. Isthm. 4. 28: οὐδὲ παναγυρίων ξυνᾶν ἀπεῖχον.

39 Thuk. 1. 25. 4: μίσει τῶν Κερκυραίων, ὅτι αὐτῶν παρημέλουν ὄντες ἄποικοι· οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, περιφρονοῦντες δὲ αὐτοὺς καὶ χρημάτων δυνάμει ὄντες κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁμοῖα τοῖς Ἑλλήνων πλουσιωτάτοις καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι, ναυτικῷ δὲ καὶ πολὺ προύχειν ἔστιν ὅτε ἐπαιρόμενοι καὶ κατὰ τὴν Φαιάκων προενοίκησιν τῆς Κερκύρας κλέος ἐχόντων τὰ περὶ τὰς ναῦς (ᾗ καὶ μᾶλλον ἐξηρτύοντο τὸ ναυτικὸν καὶ ἦσαν οὐκ ἀδύνατοι· τριήρεις γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς ὅτε ἤρχοντο πολεμεῖν).

40 Theophr. Khar. 6. 7: Καὶ τοῦτο δ' ἂν εἶναι δόξειεν τῶν περιισταμένων τοὺς ὄχλους καὶ προσκαλούντων, μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ παρερρωγυίᾳ λοιδορουμένων καὶ διαλεγομένων πρὸς αὐτούς, καὶ μεταξὺ οἱ μὲν προσίασιν, οἱ δὲ ἀπίασιν πρὶν ἀκοῦσαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀρχήν, τοῖς δὲ συλλαβήν, τοῖς δὲ μέρος τοῦ πράγματος λέγει, οὐκ ἄλλως θεωρεῖσθαι ἀξιῶν τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, ἢ ὅταν ᾖ πανήγυρις.

41 Plat. Rep. 10. 604e: οὐκοῦν τὸ μὲν πολλὴν μίμησιν καὶ ποικίλην ἔχει, τὸ ἀγανακτητικόν, τὸ δὲ φρόνιμόν τε καὶ ἡσύχιον ἦθος, παραπλήσιον ὂν ἀεὶ αὐτὸ αὑτῷ, οὔτε ῥᾴδιον μιμήσασθαι οὔτε μιμουμένου εὐπετὲς καταμαθεῖν, ἄλλως τε καὶ πανηγύρει καὶ παντοδαποῖς ἀνθρώποις εἰς θέατρα συλλεγομένοις: ἀλλοτρίου γάρ που πάθους ἡ μίμησις αὐτοῖς γίγνεται.

42 Thuk. 3. 104, 3: ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν: ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγὼν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικός, χορούς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις.

43 Aristot. Nic. Eth. 8. 9, 1160a 20-28: καὶ ἐρανιστῶν: αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα καὶ συνουσίας. πᾶσαι δ' αὗται ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι: οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμφέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον ... θυσίας τε ποιοῦντες καὶ περὶ ταύτας συνόδους, τιμάς τε ἀπονέμοντες τοῖς θεοῖς, καὶ αὐτοῖς ἀναπαύσεις πορίζοντες μεθ' ἡδονῆς. αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς οἷον ἀπαρχαί: μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. πᾶσαι δὴ φαίνονται αἱ κοινωνίαι μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι: ἀκολουθήσουσι δὲ αἱ τοιαῦται φιλίαι ταῖς.

44 Cartledge, 1985: 100.

45 Poll. 1. 34.

46 Lib. 29. 5: ἡλίου δὲ ἀνίσχοντος ἐν ἐσθήμασι λαμπροῖς ἐπὶ τὸν νεὼν φοιτῶσι θεραπεύσοντες θεὸν τοῦτον ᾧ τελεῖται ἡ πανήγυρις. ἡγεῖται μὲν οὖν ὁ δεσπότης φέρων λιβανωτόν, ἕπεται δὲ ὁ οἰκέτης ἱερεῖον κομίζων. καὶ πατράσι συνομαρτοῦσιν υἱεῖς, οἱ μὲν ἤδη αἰσθανόμενοι θεῶν ἰσχύος, οἱ δὲ κομιδῇ νέοι.

yer aldığı ve pazarların kurulduğu büyük festivalleri *panegyris* terimini kullanarak ifade etmişlerdir[47]. Festival için biraraya toplanma, *panegyris* teriminin festivalin bütününü ifade etmesine sebep olmuştur[48]. Pek çok kentte büyük festivaller, kurbanlar ve yarışmalar yer almaktadır, ancak bunların *panegyris* olarak adlandırılmaları için birden fazla kentten insanların katılımı gerekmektedir[49]. *Paneygris*'in en belirgin özelliği her yerden insanların akın ettiği bir festival olmasıdır. *Panegyris* festivale katılımın genişliğini vurgulayan bir terimdir ve bu terim "festival" ya da "festival toplantısı" değil, "halk festivali" olarak anlaşılabilmektedir[50]. Tüm *panegyris*'ler festivaldir, ancak tüm festivaller *panegyris* değildir[51].

Strabon, Delos'ta Apollon onuruna kutlanan *panegyris*'ten "ticari bir etkinlik" olarak bahsetmektedir[52]. Buna istinaden *panegyris* ile festivalin bütününü değil, seküler, ticari yönünü belirttiğini söylemek mümkündür[53]. Ancak Strabon burada *panegyris* kelimesinin tanımını yapmamıştır ve ticaretin çok önemli hale gelmesinden dolayı festivalin ticari bir etkinlik halini aldığını vurgulamış olması da olası gözükmektedir[54].

Eleusis'ten İÖ 321/320 yılana ait bir yazıtta "Eleusis ve tapınağa giden Yunanların *panegyris*'i" ifadesi yer almaktadır[55]. Burada insan kalabalığına vurgu yapılmakla beraber, dini bir anlam da bulunmaktadır[56]. Kurbanların, yarışmaların ve *panegyris*'in edebi ve epigrafik kaynaklarda beraber yer aldıkları görülmektedir[57]. Yunanlar bu kelimenin temel anlam olarak büyük bir insan topluluğunu ifade ettiğini bildikleri için *thysia* ve *heorte* gibi terimleri *panegyris* ile birlikte kullanmış olabilirler ya da *panegyris* ile festivalin ticari kısmını ifade etmiş olmaları mümkündür[58]. Ilion'da Troia Birliği, *Panathenaia*'yı düzenlemiştir ve birliğe üye kentler *thysia*, *agon* ve *panegyris*'e katılmışlardır[59]. İÖ 3. yy.'ın sonlarında

---

47 De Ligt ve De Neeve, 1988: 393-394.
48 Calame, 1991: 198.
49 Nilsson, 1961: 97.
50 RE 18, 1949: col. 581-582.
51 Parker, 2005: 164.
52 Strab. 10. 5. 4. Chandezon, 2000: 72: Burada söz edilen *panegyris* Apollonia'nın olmalıdır.
53 Robert, 1963: 69; Robert, 1966b: 24; Robert ve Robert, 1959: no. 130: *panegyris* kelimesini panayır olarak çevirmiştir. Nilsson (1955: 826-831) *panegyris*'in antik Yunan kültünün dünyevi kısmı olduğunu ve bu sebeple ihmal edildiğinden söz etmiştir. Ayrıca bkz. De Ligt, 1993: 36-37.
54 De Ligt ve De Neeve, 1988: 393.
55 IG II^2, no. 1191, str. 17-19: ἡ πανήγυρι[ς τῶν] ε[ἰσα]φι[κ]νο[υ]μένων Ἑλλήν[ων Ἐλ]ευσ[ῖ]νάδε καὶ εἰς τὸ ἱερόν).
56 Krş. Chandezon, 2000: 74.
57 Kurbanlar ve *panegyris*: IG XII^5, no. 830 (Tenos, İÖ 2.yy.) str. 18-19; Diod. Sic. 5. 5. 1 ve 12. 26. 4; Dion. Hal. Rhet. 4. 26. 3; Luc. Syr. D. 1. Kurbanlar, yarışmalar ve *panegyris*: IIlion, no. 2 str. 1-9 ve 42-44; IMagnesia, no. 50 str. 18-22; Diod. Sic. 20. 102. 3. Yarışmalar ve *panegyris*: Plut. Demetr. 40. 4. Kurbanlar, *panegyris*'ler ve oyunlar: Plut. Luc. 23. 1. *Panegyris*'ler, festivaller ve yarışmalar: Diod. Sic. 4. 14. 3.
58 Krş. Calame, 1991: 199.
59 IIlion, no. 12 (yak. İÖ 1. yy.) str. 1-3: [Ἰ]λιεῖς καὶ αἱ πόλεις αἱ κοινωνοῦσαι | τῆς θυσίας καὶ τοῦ ἀγῶνος | καὶ τῆς πανηγύρεως.

Magnesia ad Maeandrum'da Artemis Leukophryene onuruna düzenlenen festivale ilişkin bir yazıtta "kurbanlar, *panegyris* ve *agon stephanites*" geçmektedir[60]. Burada kurbanlar ve *agon*'dan ayrılan *panegyris*, festivale katılmak için gelen insan topluluğunu belirtmektedir[61]. Kos'tan bir yazıtta Asklepios ve Hygeia adına kurbanlar, *panegyris*, festival elçilikleri ve yarışmalardan söz edilmektedir[62].

Panegyris'in bu festival içeriği "πανηγυρίζειν = *panegyrizein*" kelimesinin "keyfe bakmak" anlamına gelmesini sağlamıştır. Aynı kökten türetilen "πανηγυρικός = *panegyrikos*" sıfatı, hatiplerin *Olympia* gibi büyük festivallerde kendi sanatlarını icra ederken verdikleri söylevler (πανηγυρικὸς λόγος) için kullanılır olmuştur. Klasik Yunanca'da şiirsel dilde *panegyris*'in festival anlamı taşımadığı, sadece kalabalığı ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir[63]. Bu da ya kelimenin ilk anlamının hayatta kaldığı ya da şairlerin kalabalığı gösterişli bir kelime ile ifade etmek için bilinçli olarak kullandıkları anlamına gelmektedir[64].

Yunan Dünyası'nın dört büyük festivali, *Olympia, Pythia, Isthmia* ve *Nemea*, *panegyris* olarak adlandırılmıştır[65]. *Panegyris*'lerin en erkeni ve en ünlüsü olan *Olympia*'ya pek çok kentten insan katılmış ve *Olympia*, Yunan ulusunun birlik bilincini aşılamada önem arz etmiştir. Kadınlar hariç tutularak Yunanca konuşmaları şartıyla tüm erkekler festivale kabul edilmiştir. *Olympia* ve benzeri toplantılar milli duyguların kabarması, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel yaşam için büyük bir önem teşkil etmiştir[66]. Bunların yanı sıra eski festivaller de katılımları genişletilerek *panegyris*'e dönüştürülmüşlerdir. Bu festivallere örnek olarak Sparta'da *Hyakinthia*[67], Attika'da *Eleusinia*[68], Boiotia'da *Ptoia*[69], Euboia'da[70] ve Ephesos'ta[71] *Artemiseia*, Oropos'ta *Amphiaraia*[72], Kos'ta *Asklepieia*[73],

---

60 IMagnesia, no. 31, str. 20-21: θυσίας καὶ πανήγυριν καὶ ἀγῶνα στεφανίταν.
61 Chandezon 2000, 75.
62 Herzog, 1928: no. 14, (Kos, Asklepieion, İÖ 300-250) str. 19-20**:** ἁ πανάγυρις καὶ ταὶ θε[ωροδοκίαι] | [καὶ τοὶ ἀγ]ῶνες καλῶς καὶ ἐπιφανῶς.
63 Eur. Her. 1281-1284: ἥκω δ᾽ ἀνάγκης ἐς τόδ᾽: οὔτ᾽ ἐμαῖς φίλαις Θήβαις ἐνοικεῖν ὅσιον: ἢν δὲ καὶ μένω, ἐς ποῖον ἱερὸν ἢ πανήγυριν φίλων εἶμ᾽.
64 De Ligt ve De Neeve, 1988: 393.
65 Pind. Isthm. 4. 28. Dem. 18. 91: ἀποστεῖλαι δὲ καὶ θεαρίας ἐς τὰς ἐν τᾷ Ἑλλάδι παναγύριας, Ἴσθμια καὶ Νέμεα καὶ Ὀλύμπια καὶ Πύθια. Plat. Hipp. Min. 363c: εἰ Ὀλυμπίαζε μὲν εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων πανήγυριν. Paus. 5. 4. 5: χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἴφιτος, γένος μὲν ὢν ἀπὸ Ὀξύλου, ἡλικίαν δὲ κατὰ Λυκοῦργον τὸν γράψαντα Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ πανήγυρίν τε Ὀλυμπικὴν αὖθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκεχειρίαν κατεστήσατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον ὁπόσος δὴ οὗτος ἦν.
66 Nilsson, 1961: 99.
67 Athen. IV 139 F.
68 Syll. 3, no. 547, 26.
69 Syll. 3, no. 635, 2.
70 Syll. 3, no. 714, 23; krş. Leg. sacr. n. 88.
71 Syll. 3, no. 867, 7. 16.
72 Syll. 3, no. 298, 19.
73 Herzog, 1928: no. 14, str. 19.

Sardes'te *Athenaia* ve *Eumeneia*[74], Magnesia'lıların *Leukophryeneia*'sı[75] ve Andania'dan *Mysteria*[76] gösterilebilir. Aynı zamanda *panegyris* kelimesi, birliklerin düzenledikleri periyodik festivaller için de kullanılmıştır. *Delia, Pamboiotia* ve Hera Lakinia'nın festivali gibi birliklere ait büyük festivaller[77] *panegyris* olarak adlandırılmıştır. Birlik festivalleri birliğe üye kentlerin katılım sağladığı ortak bir kült merkezinde yapılmaktadırlar. Aitolia Birliği her yıl, Thermos'ta yer alan Apollon Tapınağı'nda; Boiotia Birliği, Athene Itonia Tapınağı'nda; Güney İtalya'daki Yunanlar yıllık olarak Hera Lakinia tapınağında; Asia Minor'un kuzeybatısında yer alan bir dizi kent ortak dini merkezleri olan Ilion'daki Athena Ilias Tapınağı'nda *panegyris* düzenlemişlerdir[78]. Roma Dönemi'nde bu eski birlikler yerine bölgesel birlikler oluşmuş, bir ya da daha fazla Roma eyaleti *panegyris* düzenlemiştir. Örnek olarak Asia Minor kentlerinin katılım gösterdiği Pergamon, Ephesos, Smyrna, Kyzikos, Sardeis, Philadelpheia, Tralleis ve Laodikeia'da düzenlenen Κοινὰ Ἀσίας (Asia Birlik Festivali) adıyla düzenlenen *panegyris*'ler gösterilebilir.

Çoğu festival programında yer alan *agon*'lar[79] Hellenistik Dönem'den itibaren festivalin en önemli unsuru haline gelmiştir, öyle ki yarışmaların ön plana çıktığı bu festivaller modern literatürde "agonistik festival" şeklinde adlandırılmıştır. Bunun temelinde *agon*'lar vesilesiyle her yerden insan çekerek festivali *panegyris*'e dönüştürme isteği yatmaktadır. Festival programında yer alan *agon*'lar zamanla festivali ifade eder hale gelmiştir. Kısaca *agon* ifadesi *Olympia* gibi yarışmalar içeren *panegyris*'ler için alternatif bir adlandırma olmuştur[80]. Roma İmparatorluk Dönemi ve öncesinde yarışmalar *panegyris*'in önemli bir unsuru olmuştur ve *panegyris*'lerle eşanlamlı olarak kullanılmışlardır. Yazıtlarda yer alan yarışma listeleri *panegyris* listeleri olarak kabul edilebilir[81]. Oinoanda'da tertiplenen

---

74 Syll. or. 305, 9.

75 Syll. 3, no. 589, 2013.

76 Syll. 3, no. 736.

77 Delia: Strab. 14. 639; Pamboiotia: IG VII, no. 2711, str. 55-56: ἔδοξε τοῖς σύνπα|[σ]ι ναοποιοῖς ἐν τῇ πανηγύρει τῶν Παμβοιωτίων·; Plb. 4. 3. 5: Δωρίμαχος ὁ Τριχωνεὺς ἦν μὲν υἱὸς Νικοστράτου τοῦ παρασπονδήσαντος τὴν τῶν Παμβοιωτίων πανήγυριν ve Hera Lakinia'nın festivali: Aristot. de Mir. 96: Ἀλκιμένει τῷ Συβαρίτῃ φασὶ κατασκευασθῆναι ἱμάτιον τοιοῦτον τῇ πολυτελείᾳ, ὥστε προτίθεσθαι αὐτὸ ἐπὶ Λακινίῳ τῇ πανηγύρει τῆς Ἥρας, εἰς ἣν συμπορεύονται πάντες Ἰταλιῶται, τῶν τε δεικνυμένων μάλιστα πάντων ἐκεῖνο θαυμάζεσθαι·

78 OGIS, no. 763 (Panionia: Eumenes II'nin Ionia Birliği'ne mektubu (İÖ 167/166) IIa, str. 49-56; Diod. Sic. 15. 49. 1; Strab. 14. 1. 20. Aitolia Birliği: Plb. 5. 8. 4-7. Pamboiotia: Paus. 9. 34. 1; IG VII, no. 2711, str.56-57. Güney İtalya: Aristot. de Mir. 96. Ilion'daki *panegyris*'ler: IIlion, no. 1-6; 10-18.

79 Yunanlar İÖ 5. yy.'ın sonuna kadar *agon* terimini arena veya yarışmalarda toplanma, bireyler veya gruplar arasındaki çeşitli çatışmaları ifade etmek için kullanmışlardır. *Agon* kelimesi *gymnik*-müzikal anlamda olduğu kadar edebi-retorik ve adli alanda mücadele anlamına gelmektedir, bkz. Weiler, 1974: 35. Alkman'da (İÖ 7. yüzyılda Sparta'da yaşayan Yunanca şiirler yazan koro lirik şairi) sığırların ve koyunların sürüldüğü/götürüldüğü (*agein*) pazara atıfta bulunarak *agon* kelimesini kullanmıştır, bkz. Burkert, 2012: 40.

80 Cartledge, 1985: 101.

81 De Ligt ve De Neeve, 1988: 395, SEG 11, no. 338 (İÖ 3. yy.) ve IG VII, no. 49 (İS 250 sonrası)'da yer alan listeler örnek olarak gösterilebilir.

Demostheneia, İmparator Hadrianus tarafından ἀγὼν μουσικός, kurucusu C. Iulius Demosthenes tarafından ise "diğer *pentaeterik* festivaller gibi *panegyris* olarak adlanrılacağı" vurgusuyla[82] πανήγυρις θυμελικὴ olarak adlandırılmıştır. Öte yandan cenaze kültü ile bağlantılı olarak (ἀγῶνες ἐπιτάφιοι)[83], *gymnasion*'da antrenmanların bir parçası olarak (genellikle Ἑρμαῖα olarak adlandırılmaktadır)[84] ya da nikah/düğün vesilesiyle[85] yarışmalar düzenlenmiştir ve bu yarışmaları festival olarak kabul etmek mümkün değildir.

Yunan festivallerinde *gymnik* ve müzikal yarışmalar katılımcılara cazip gelmektedir ve ön plandadır, ancak bu festivaller aynı zamanda bir tanrıya adanmakta ve dini bağlamda düzenlenmektedir. Festivaller yerel ve geleneksel tanrılar için ve Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren imparatorlar ve aile üyeleri için kurbanlar sunularak ve başka kült ritüelleri gerçekleştirilerek yapılan dini kutlamalardır. Fakat sadece dini etkinliklerden ibaret değildirler. *Panegyris*[86], *agon*'ların yer aldığı, dini, sosyal ve ticari unsurları içeren çok yönlü bir olgudur[87].

İnsanların festivale akın etmelerinde önemli bir faktör de festival sırasında kurulan pazarlar olmuştur[88]. Demosthenes meta arzının artmasının kentin değil, pazar ya da *panegyris*'in meziyeti olduğunu vurgulamaktadır[89] ve pazar veya *panegyris*'in iyi organize edilip edilmediğini satılan malların bolluğu ve ucuzluğuna bakarak anlaşılacağını söylemektedir. Festival katılımcıları pazarlarda alışveriş yapma fırsatı yakalamışlardır. İnsan kalabalığının yiyecek çadırlarının etrafına üşüşmeleri, çocuklar için oyuncaklarla dolu

---

82 SEG 38, no. 1462, str. 12-13: τῇ πατρίδι μου καταλιπεῖν ἐπανγέλλομαι πανήγυριν θυμελικὴν κληθησομένην Δημοσθέ|νεια, ἥτις ἀχθήσεται παρὰ ἔτη γ΄ καθὼς αἱ λοιπαὶ πενταετηρικαὶ πανηγυρεῖς ἄγονται, ὥστε τῷ τετάρτῳ ἔτει τὴν ἀχὴν λαμβάνειν; bu adlandırma için ayrıca bkz. str. 3.

83 Hom. Il. 23. 257-897; Krş. örnek olarak Isokr. 9. 1: ὁρῶν, ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον τοῦ πατρὸς οὐ μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν ἐπιφερομένων, ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἵππων τε καὶ τριήρων ἀμίλλαις; IG V, 1, 660 (Sparta'da Leonidas, Pausanias ve diğer kahramanlaşan Spartalılar için ἐπιτάφιος ἀγών); *Epitaphia* denen yarışmalar Atina'da (IG II^2, no. 1006, 1008, 1011) ve Rhodos'ta da (Lindos II, 222 ve 707) bilinmektedir.

84 *Gymnasion*'daki yarışmalar için bkz. Gauthier ve Hatzopoulos, 1993: 95-123; Weiler, 2004: 25-46. Meşale yarışmaları: Gauthier, 1995: 576-585; örnek olarak IG II^2, no. 956-961, 1006; I 3, 82; IByzantion, no. 11.

85 Kraliyet düğünleri sırasındaki yarışmalara örnek olarak bkz. Diod. Sic. 16. 92. 5.

86 Camia, 2011: 41; De Ligt ve De Neeve, 1988: 392-396; De Ligt, 1993: 35–39; Chandezon, 2000: 74-76; Deshours, 2006: 90.

87 De Ligt ve De Neeve, 1988: 397-399.

88 Cic. Tusc. 5. 3; Strab. 10. 5. 4.

89 Dem. 10. 49-50.

tezgahların bulunması Attika festivallerinde görülen manzaralardır[90]. Örneğin Strepsiades, Pheidippides'in oyuncağını *Diasia* festivali sırasında satın almıştır[91].

Tüm Ionların Delos Adası'nda bir araya geldiği büyük *panegyris*'te ve Termos'ta Aitolialıların düzenledikleri *panegyris*'te cazibe merkezi haline gelen pazar festivalin öylesine önemli bir unusuru olmuştur ki; *panegyris,* pazarı ifade eder hale gelmiş[92] ve *Olympia*, Latince'de *mercatus* olarak adlandırılmıştır[93]. Romalı yazarlar büyük Panhellenik *panegyris*'leri *mercatus*[94], Yunan yazarlar da İtalya'daki *mercatus*'ları *panegyris*[95] olarak çevirmişlerdir. Yılda bir ya da birkaç yılda bir düzenenlenen *panegyris*'ler periyodik dini temelli büyük toplantılardır[96]. *Panegyris*'lerin uzun süreli aralıklarla düzenleniyor olması Romalıların *panegyris* ile *mercatus*'u eşanlamlı olarak kullanmalarını anlaşılır kılmaktadır[97]. *Panegyris*'in *mercatus* ile eş anlamlı kullanımı *panegyris*'lerde pazarların kurulduğunu ve ticari unusurun önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak Yunanlarda *panegyris*'in öncelikli olarak ekonomik bir anlam çağrıştırdığını kanıtlamaz[98]. Livius, *Isthmia*'yı *ludicer* / *ludicrus* (halka açık yarışmalar) ve *mercatus* olarak ayırmıştır[99]. Velleius Paterculus, *Olympia*'dan *ludi mercatusque* olarak söz etmiştir[100].

Polybius *panegyris* ve *agora*'yı yan yana koymuştur[101]. Mylasa'dan ele geçen epigrafik bir belgede *agora* ve *panegyriarkhes* birlikte verilmiştir[102]. Pausanias, Tithorea'daki Isis festivalinden söz ederken πανηγυρίζειν fillini pazar düzenlemek (pazar kurulması) anlamında kullanmıştır. Tithorea'da Isis onuruna kutlanan festivalin son günü olan 3. günde

---

90 Plat. Tim. 21a: πρὸς δὲ Κριτίαν τὸν ἡμέτερον πάππον εἶπεν, ὡς ἀπεμνημόνευεν αὖ πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρων, ὅτι μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τῆσδ' εἴη παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ὑπὸ χρόνου καὶ φθορᾶς ἀνθρώπων ἠφανισμένα, πάντων δὲ ἓν μέγιστον, οὗ νῦν ἐπιμνησθεῖσιν πρέπον ἂν ἡμῖν εἴη σοί τε ἀποδοῦναι χάριν καὶ τὴν θεὸν ἅμα ἐν τῇ πανηγύρει δικαίως τε καὶ ἀληθῶς οἱόνπερ ὑμνοῦντας ἐγκωμιάζειν. Ar. Nub. 859-864: ὥσπερ Περικλέης ἐς τὸ δέον ἀπώλεσα. ἀλλ' ἴθι βάδιζ', ἴωμεν· εἶτα τῷ πατρὶ πιθόμενος ἐξάμαρτε· κἀγώ τοί ποτε, οἶδ', ἑξέτει σοι τραυλίσαντι πιθόμενος, ὃν πρῶτον ὀβολὸν ἔλαβον ἡλιαστικόν, τούτου 'πριάμην σοι Διασίοις ἀμαξίδα.

91 Atina'da Zeus Meilikhios onuruna, Anthesterion ayının 23'ünde, şehrin hemen dışındaki Agrai'da düzenlenen çok eski ve büyük festival: Thuk. 1. 126. 6; Diasia'ya ilişkin bkz. Scullion, 2007: 190-193.

92 Nilsson, 1961: 100.

93 Iust. 13. 5: qui haberetur maximo ludorum apparatu totius Graeciae celebritate in mercatu Olympieo.

94 Bkz. Plin. NH 4. 66; Cic. Tusc. 5. 9. Cic. Tusc. 5. 9'da anlatılanlar ile Iambl. Pyth. 12. 58 ve Diog. Laert. 8. 8 paraleldir. Bu iki yazar *panegyris* kelimesini kullanmışlardır.

95 Strab. 5. 1. 11: Μακροὶ Κάμποι, ὅπου πανήγυρις συντελεῖται κατ' ἔτος, (Macri-Campi, ki burada her yıl *panegyris* düzenlenir), Campi Macri *mercatus*'u Var. R. 2. 6'da geçmektedir. Dion. Hal. 3. 32. 1-2'de Lucus Feroniae *mercatus*'undan söz etmektedir; krş. Liv. 1. 30. 5.

96 *Panegyris* periyotları için bkz. Isokr. 4. 46.

97 De Ligt ve De Neeve, 1988: 395.

98 De Ligt ve De Neeve, 1988: 394.

99 Liv. 33. 32. 1-3.

100 Vell. Pat. 1. 8. 1.

101 Plb. 5. 8. 5: καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀγοράς τε καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεστάτας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀρχαιρεσίων καταστάσεις ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συντελούντων, ἕκαστοι πρὸς τὰς ὑποδοχὰς καὶ τὰς εἰς ταῦτα παρασκευὰς τὰ πολυτελέστατα τῶν ἐν τοῖς βίοις ὑπαρχόντων εἰς τοῦτον ἀπετίθεντο τὸν τόπον.

102 IMylasa I, no. 108 str. 6-9: ἀνθ' ὧν [κ]α[ὶ ἡ] φυλὴ ἐτίμησεν αὐτὸν κ[αὶ ἡ] | [π]όλις καταξίως· ὥστε[ρ]ον δὲ αἱρεθεὶς πανηγυριάρχης προ|έστη τῆς [ἀρχ]ῆς ἀξίως, προστὰς ἅμα καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγορὰ[ν] | [ἐπ]ιμελείας,

tüccarlar birkaç çeşit mal (köle, her türlü sığır, kıyafet, gümüş ve altın) satmışlardır[103]. Festivallerin tamamlayıcı unsuru olan ticaretin yapıldığı pazarların kentin asıl pazarlarına ek olarak kuruldukları söylenebilir. Bu geçici pazarlarda festival için biraraya toplanmış kalabalığın acil ihtiyaçları karşılanmaktadır. Asıl pazarlar ise pek çok malın değiş tokuş edildiği yerlerdir. Ancak zaman içinde festivaller esnasında kurulan pazarlar da gerçek panayırlara dönüşmüşlerdir[104].

Oionoanda'da düzenlenen *Demostheneia*'da da pazar kurulmuştur[105]. Festivalde ticari faaliyetlerin olması şaşırtıcı bir durum değildir[106]. Festivale pek çok insanın iştirak etmesi ekonomide olumlu gelişmeler sağlamıştır[107]. Prusalı Dion bir söylevinde malların en iyi fiyattan satıldığını, kentte kimsenin işsiz kalmadığını ve çok insan bulunan yerde çok para olacağını belirtmiştir[108]. Festivalde kurulan pazarlar kent için gelir kaynağı olmuştur. Kent, zanaatkar ve tüccarlara atölye ve tezgahlar kiralayabilir, kamu tartılarının kullanımından ücret alabilir ve ürünlerin ithalatı ve ihracatından ve ticari işlemlerden vergi alabilirdi[109]. Ziyaretçilerin harcamaları sayesinde kısmen de olsa festivalin maliyeti geri ödenecek olduğundan festival düzenlemek bir çeşit yatırım olarak kabul edilebilmektedir[110]. Demosthenes de Oinoanda'da kendi adına kurduğu Demostheneia'nın finansmanı için ayırdığı bütçeyi "sonsuza kadar sürecek sermaye" (= ἀρχαῖον αἰώνιον) olarak tanımlamaktadır[111]. Festivaller birçok insanı bir araya getirmiş ve ticari faaliyetler için elverişli koşullar yaratmıştır. Bundan da hem tüccarlar ve satıcılar hem de festivali organize eden kentler kazanç sağlamıştır.

Panegyris'in esas olarak pazar olduğunu söylemek mümkün olmamakla beraber, *panegyris* terimi ayda 1-3 kez düzenlenen dini törenleri ve / veya pazarı ifade etmek için de kullanılmıştır. Syria'daki Baitokaike'de, Zeus Baitokaikeus Tapınağı'nda *panegyris* ayda 2 kez düzenlenmiştir[112], Magnesia ad Maeandrum teritoryumundaki Mandragoreis'te *panegyris* ayda 3 kez düzenlenmiştir ve dini aktivite bulunmamaktadır[113]. Bu *panegyris*'ler büyük

---

[103] Paus. 10. 32. 15–16: πανηγυρίζουσι πιπράσκοντες καὶ ἀνδράποδα καὶ κτήνη τὰ πάντα ἔτι δὲ ἐσθῆτας καὶ ἄργυρον καὶ χρυσόν·

[104] De Ligt, 1993: 40 vd. Krş. Chandezon, 2000: 73.

[105] Wörrle, 1988: 8, str. 40, ve 209-215.

[106] De Ligt ve De Neeve, 1988: 398 (dn. 30), ve 400; Van Nijf, 1997: 139-140.

[107] Spawforth, 1989: 196.

[108] D. Chr. Or. 35. 15-16.

[109] Atölye ve stand kiralanmasına ilişkin bkz. Broughton, 1938: 800-801; Gauthier, 1989: 105.

[110] Camia, 2011: 43.

[111] Wörrle, 1988: 4, str. 12.

[112] IGLSyr 7, no. 4028 (IGR III, no. 1020 = CIL III, no. 184 = OGIS, no. 262) (İS 259-260), str. 26-28: ἄγωνται δὲ κατὰ μῆνα πανηγύρεις ἀτελεῖς τῇ πεντεκαιδεκάτῃ καὶ | τριακάδι, καὶ εἶναι τὸ μὲν ἱερὸν ἄσυλον, τὴν δὲ κώμην ἀνεπίσ<τα>θμον μηδεμιᾶς | ἀπορρήσεως προσενεχθείσης·.

[113] Nollé, 1982: 12-13 (= SEG 32, no. 1149) (İS 209).

festivallere benzetilerek ve Yunanca'nın bu tür periyodik pazarlar için belirli bir terimi olmadığı için oldukça serbest bir kullanım örneği olarak düşünülebilirler. Dini festivallerde ticarete atıf yaparak pazarı ifade etme için, *agora* kelimesi kullanılmıştır[114]. Polybius, Thermos'ta Apollon onuruna Aitolia Birliği tarafından her yıl düzenlenen "*agora*'lar ve dikkat çekici *panegyri*s'ler" olduğunu söylemiştir[115]. Andania *Mysterion*'ları ile ilgili yazıt (Syll. 3, no. 736 § XXV) ve Tegea yakınlarındaki Athena Alea Kutsal Alanı hakkındaki belge (Leg. sacr. 62, 26f.) pazarla ilgili yasal düzenlemeleri içermektedir. Andania Yasaları'nda ticari işlemlerle ilgili kısım "<*peri*> *agoras*" başlığı altında toplanmıştır[116]. Mylasa'dan Otorkondeis *Phyle*'sinin İÖ 1. yy.'ın başlarına ait onurlandırma kararında onurlandırılan şahıs Hermophantos oğlu Diaphantos'un *panegyriarkhes* olarak seçilince, bu görevini haysiyetiyle yerine getirdiği ve aynı zamanda *agora* ile, yani festival pazarı ile ilgilendiği kaydedilmiştir[117]. Hellenistik Dönem'de *panegyris*'te yer alan pazar basit bir şekilde *agora* olarak adlandırılmaktadır. *Agora* kelimesi toplantı, toplanma, kalabalık anlamına gelmektedir ve özellikle tüccarların biraraya gelmelerini ifade etmektedir[118]. Kentin olağan pazarını ifade etmek için de *agora* kelimesi kullanılmıştır[119].

1.2. Program ve Periyot

Yunan festivalleri çoğunlukla benzer bir programın farklılıklar içeren versiyonlarına sahiptirler. Festivalin kurulmasına temel oluşturan kült içeriği ve düzenleyen topluluğun vurgulamak istediği tema gibi değişkenler festival programının belirlenmesinde etkili olmuştur. Tören alayı (πομπή), dualar ve ilahiler eşliğinde kurban sunuları (θυσία), şölen (συμπόσιον), gösteriler (θεωρίαι) ve müsabakalar (ἀγῶνες) festival programını oluşturan unsurlardır[120].

---

[114] Ayda 1 kez düzenlenen Aleison'daki pazar için bkz. Strab. 8. 3. 10; ayda 1 kez düzenlenen Tetrapyrgia'daki pazar: IGR IV, no. 1381 (= SEG 13, no. 518); Cassius Dio pazarı *agora* kelimesi ile kullanmıştır: Cass. Dio 40. 47. 1 ve 48. 33. 4. Aristophanes ayın ilk gününde (*noumenia*) alım veya satımlardan bahsederek aylık periyodik pazarları ifade etmektedir: Ar. Eq. 43-44 ve Ar. Vesp. 169-171.

[115] Plb. 5. 8. 5-6.

[116] Syll. 3, no. 736, str. 99.

[117] IMylasa I, 108, str. 7-9: ὕστε[ρ]ον δὲ αἱρεθεὶς πανηγυριάρχης προ|έστη τῆς [ἀρχ]ῆς ἀξίως, προστὰς ἅμα καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγορὰ[ν] | [ἐπ]ιμελείας. Robert (1963: 69) burada bahsi geçen *agora*'yı kentin olağan pazarı olarak düşünmüştür, ancak Andania yazıtı ile mukayese edildiğinde bu *agora*'nın festival pazarı olduğu söylenebilir.

[118] Ksen. An. 4. 8. 8-9: μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν ὡς διαβιβάσοντες ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον ve 23-24: ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις· κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι.

[119] Chandezon, 2000: 76.

[120] Program için bkz. Parker, 2005: 178-191; Chaniotis, 2011: 27-31; Iddeng, 2012: 30.

Festivalin ilk günü, festival katılımcıları berbaberlerinde getirdikleri kurbanlık hayvanlar, altar, tanrı/tanrıça heykeli, çeşitli kült objleri vb. ile birlikte bir festival alayı oluşturmaktaydılar[121]. Tören alayı önceden belirlenmiş bir güzargahta kentin içinden geçerek tanrı/tanrıçanın kutsal alanına doğru ilerliyordu. Atina'da kutlanan *Megala Panathenaia*'da tören alayı Dipylon Kapısı'ndan hareket etmek suretiyle Kerameikos ve Agora'yı geçip Propylaia içinden Akropolis'e girmekteydi ve alay burada Zeus ve Athena'nın büyük sunağı önünde noktalanmaktaydı[122]. Kurban sunularıyla birlikte festivale iştirak edenlerin yiyip içtikleri bir şölen gerçekleşmekteydi. Festivalin devamında çeşitli gösteriler ve yarışmalar yer almaktaydı. Hellenistik Dönem ile birlikte ve özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde festival programında en çok yükselişe geçen ve seyircileri festivale çeken unsur yarışmalar olmuştur.

Yarışmalar disiplinlerine göre üç kategoride toplanmaktadırlar: ἀγῶνες γυμνικοί (*gymnik/sportif* yarışmalar), ἀγῶνες μουσικοί (müzikal yarışmalar) ve ἀγῶνες ἱππικοί (atlı, at arabalı yarışmalar). Hellenistik Dönem'de müzikal yarışmalar σκηνικοί (aktörlerin yarışmaları) ve θυμελικοί (müzsisyenlerin yarışmaları) olarak ikiye ayrılmıştır[123]. Güreş, boks, *pankration, pentathlon*, koşu, cirit atma, disk atma ve uzun atlama *gymnik* yarışma kategorisinde yer almaktaydı[124]. Müzikal yarışmalar kategorisine, tellalların, trompetçilerin, şairlerin, aktörlerin, müzisyenlerin arasında düzenlenen müsabakalar girmekteydi[125]. Bu klasik disiplinlerin yanı sıra, Ephesos'ta düzenlenen Asklepieia'da doktorlar arasında, Aphrodisias'ta heykeltraşların arasında düzenlenen müsabakalar, Lesbos'ta yer alan güzellik yarışmaları gibi farklı türde müsabakalar da yer almaktaydı[126].

Yarışmalarda galibiyet elde edenlere onursal ve maddi ödüller sunulmaktadır. Büyük Panhellenik festivallerde düzenlenen her bir yarışma kategorisinde birinci gelen yarışmacılara kutsal taç ödülleri verilmekteydi ve bu onursal ödüller haricinde festivali düzenleyen merciler herhangi bir nakdi ödül sunmamaktaydı. Ancak *eiselastikos* olarak nitelendirilen bir *agon*'da galibiyet kazanan yarışmacılara kendi memleketleri para ödemesi yapmak ile yükümlüydü[127]. Ayrıca kariyerleri parlak galiplere vergiden ve *leitourgia*'lardan muafiyet, *proedria* gibi

---

[121] Tören alayına ilişkin bkz. Böl. 4.2.
[122] Zaidman ve Schmitt- Pantel, 1992, 105-106.
[123] Wörrle, 1988: 227.
[124] *Gymnik* yarışma disiplinleri için bkz. Çokbankir, 2010: 48-50.
[125] Müzikal yarışma disiplinleri için bkz. Skotheim, 2016.
[126] Doktorların yarışması: Samama, 2003: 334-338; Kalinowski, 2021: 201-202; heykeltraşların yarışması: MAMA 8, no. 519; güzellik yarışmaları için bkz. Crowther, 1985: 285-291.
[127] *Eiselastikos* için bkz. Böl. 1.3.1.

haklar tanınabilmekteydi, galibiyet listlerinin de yer aldığı onurlandırma heykelleri dikilmekteydi[128].

Thematikos, thematites, khrematites, themis gibi adlandırmalara sahip olan yarışmalar kazananlara para ödülü vadetmekteydiler[129]. Galiplere sunulan ödüller, festivalin en büyük gider kalemlerinden birisiydi. Kentlerin düzenledikleri festivallerde yer alan yarışmaların ödülleri, kentin gelirlerinden ve *agonothetes*'in kendi cebinden karşılanmıştır. Özel şahıslar tarafından kurulan yarışmaların ödülleri ise, kurucuları tarafından finanse edilmiştir.

Ödül miktarlarının belirlenmesine dair sınırlamaların söz konusu olabileceği *Demostheneia*'ya dair epigrafik belgede açık bir şekilde görülmektedir[130]. Burada yarışma ödüllerine 1900 *denarii* bütçe ayrılmıştır ve bu ödül miktarı *pentaeterik agon*'lar haricinde kent bazında (her bir kentte) kutlanan *politikoi panegyreis*'te *ethnos* tarafından verilen miktar kadardır[131].

Yarışmalara katılan sporcu ve sanatçılar festival takvimini, festivallerin nerede düzenleneceklerini, yarışmalara katılım koşullarını biliyorlardı, bunun yanı sıra, ödüllerin nitelik ve nicelikleri, sadece birincilere mi yoksa ikincilere de ödüllerin olup olmadığı hususlarında güncel bilgilere sahiptiler ve bu kriterlere göre katılım sağlamaktaydılar[132].

İS 124-125/126 yılında İmparator Hadrianus'un onayı ile Oinoanda'da C. Iulius Demosthenes tarafında vakfedilen *Demostheneia, Artemisios* Ayı'nın Augustus Günü'nde (1 Temmuz) başlayacaktır ve programı şu şekildedir[133]:

1. Gün: Trompetçilerin ve tellalların *agon*'ları

2., 3. ve 4. Gün: *Boule* ve *Ekklesia* toplantılarından dolayı boşluk

5. Gün: Methiye yazarlarının *agon*'u

6. Gün: (Kentin) Pazar gününden dolayı ara

7. Gün: Şairlerin *agon*'u

8. ve 9. Gün: Flüt korosu *agon*'u

10. ve 11. Gün: Komedyenlerin *agon*'u

12. Gün: Apollon Patroos için kurban sunusu

13. ve 14. Gün: Tragedya oyuncularının *agon*'u

15. Gün: Apollon Patroos'a ikinci kez kurban sunusu

---

[128] Gardiner, 1930: 77; Spawforth, 1989: 193-197.
[129] Bkz. Böl. 1.3.1.
[130] SEG 38, no. 1462, str. 21-23: εἰς μὲν τὰ ἆθλα τῶν ἀγωνισμά|των δοθήσεται τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν νεικ[ησάντων ὅ]σον ὑπὸ τοῦ ἔθνους δ[ί]δοται ἐν ταῖς κατὰ πόλιν ἀγομέναις πολειτικαῖς πα|νηγύρεσιν χωρὶς τῶν πενταετηρικῶν ἀγώνων.
[131] Wörrle, 1988: 238; Pleket, 1998: 163-164.
[132] Slater, 2007: 30.
[133] SEG 38, no. 1462, str. 38-46.

16. ve 17. Gün: *Kithara* çalanların *agon*'u

18. Gün: Bireysel disiplinlerde kazananlar arasında düzelenecek *agon*'lar

19., 20. ve 21. Gün: Ücretli gösteriler

22. Gün: Kent vatandaşlarının katılabileceği *gymnik* yarışmalar.

Festivaller periyodik olarak düzenlenmekteydiler. Bu periyotlar yıllık (κατ' ἐνιαυτὸν), İki yılda bir (τριετηρίς), üç yılda bir (τετραετηρίς) ve dört yılda bir (πεντετηρίς) şeklinde değişiklik gösterebilirdi. Bu döngü festivalden festivale farklılık göstermesinin yanı sıra, aynı festivalin farklı dönemlerde statüsündeki değişiklikle beraber değişim gösterebilirdi. Örneğin Augustus Dönemi'nin başlarında yıllık olarak kutlanan *Epheseia*[134], daha sonra *Megala Epheseia* olarak *pentaeterik* olarak tertiplenmiştir[135]. *Pentaeterik* olarak kutlanan bir festivalin daha küçük çapta bir etkinlik olarak yıllık olarak düzenlenen kutlamaları da olabilirdi. Bu duruma Troas'ta Birlik tarafından Athena Ilias onuruna kutlanan *Panathenaia* örnek teşkil etmektedir. Dört yılda bir tertiplenen *Megala Panathenaia*'nın yıllık olarak *Mikra Panathenaia*'ları düzenlenmekteydi[136].

1.3. Adlandırma

Herodotos, Yunan festival adlarının aynı harfle (-α) bittiklerini belirtmektedir[137], ancak festival adlarının hangi *casus*'ta olduklarını söylememektedir. Burada söz konusu olan *feminum singular* değil, *neutrum plural* isimlerdir[138]. *Olympia*, *Isthmia*, *Nemea*, *Pythia Panathenaia*, *Dionysia* gibi festival isimleri *neutrum plural* haldedir. Direkt olarak yazılmasa da festival adına bağlı olan ἱερά sıfatı olmalıdır. Örneğin Magnesia ad Maeandrum kentinde Artemis onuruna yeni bir festival kurulması kararında, bu günün daima kutsal bir gün olacağı ve *Isiteria* olarak adlandırılacağı belirtilmiştir[139]. Ἀγῶν Τερτυλλείου, ἀγῶν Δημητρίου gibi agonistik festival adlandırmasında ἀγών kelimesine bağlı olarak *mascilinum singular* bir isim de yer alabilmektedir[140].

---

134 IEphesos, no. 859A.

135 IEphesos, no. 22 ve 1106.

136 IIlion, no. 3, str. 4-6: γε|γυμνασιάρχηκεν τά τε μικρὰ καὶ τὰ με|γάλα Παναθήναια καλῶς καὶ ἀξίως.

137 Hdt. 1. 148. 1-2: ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ καταντίον, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες ἄγεσκον ὁρτὴν τῇ ἔθεντο οὔνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μοῦναι αἱ Ἰώνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὠυτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατά περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα. (Mykale anakarada bir burundur, Samos yönünde batıya doğru uzanır; bütün kentlerden gelen Ionların Panionia adı verilen bayramı kutlamak için burada toplanmaları gelenek haline gelmiştir. Bu özellik sadece Ion bayramlarına özgü bir şey değildir. Adları Pers adları gibi hep aynı harfle biten, ayrımsız bütün Yunan bayramlarında görülen ortak bir özelliktir.).

138 Mikalson, 1982: 214; Parker, 2005: 159-160.

139 İÖ 2. yy.'da Isiteria, tapınağa yerleştirilen Artemis kült heykeli anısına düzenlenmektedir. IMagnesia, no. 100, str. 24–25: τὴν δὲ ἡμέραν τήνδε ἀναδεδεῖχθαι εἰς τὸν ἀε[ὶ] | χρόνον ἱερὰν προσαγορευομένην Ἰσιτήρια.

140 IPerge, no. 314, str. 4: ἀγῶνος Τ̣ερτυλλ̣είο[υ] ve 318, str. 5-6: ἀγῶνος | Δημητρίου.

Tanrı/tanrıça adları ya da epithetlerinden türetilen kelimelerle festival adlandırması yapılmıştır. Hera onuruna düzenlenen festival *Heraia*, Dionysos için düzenlenen *Dionysia*, Apollon Pythios onuruna düzenen festival *Pythia*; Artemis Leukophryene onuruna tertiplenen festival *Leukophryeneia* olarak adlandırılmıştır. Özel bir ritüele ithafen adlandırılan festivaller de mevcuttur. Apollon için 100 adet boğanın kesildiği festivalin *Hekatombaia* (Ἑκατόμβαια), Athena'nın heykelinin kıyafetlerinin yıkandığı festivalin *Plynteria* (Πλυντήρια), fasülyelerden özel bir çorba hazırlanan festivalin *Pyanopsia* (Πυανόψια) olarak adlandırıldığı görülmektedir[141].

Hellenistik Dönem'den itibaren Hellenistik krallar ve aile üyeleri, tanrısallaştırılan Roma[142], Roma imparatorları ve eyalet valilerinin isimleri ile festivaller kurulmuştur. *Aleksandreia, Antiokheia kai Laodikeia* (Ἀντιόχ]εια καὶ Λαοδίκεια), *Ptolemaia, Demetrieia* Hellenistik krallar onuruna kutlanan ve kralların isimlerini alan festivallere örnek teşkil etmektedir[143]. Pergamon'da Asia *proconsul*'u Q. Mucius Scaevola onuruna *Soteria kai Moukieia* (Σωτηρίων καὶ Μουκιείων) tertiplenmiştir[144].

Asia Minor'da *Claudiea, Vespasianeia, Traianeia, Hadrianeia* gibi imparator isimleriyle festivaller kurulmuşlardır[145]. Kentte uzun süredir kutlanan festivallerin isimlerine imparator isimleri eklenerek isminin genişletildiği durumlar da söz konusudur. *Didymeia*'nın ve *Artemiseia*'nın adına İmparator Commodus'a ithafen *Kommodeia* ismi eklenmiş ve imparatorun *damnatio memoriae*'ından sonra bu ek adlandırma da silinmiştir[146].

Özel şahıslar tarafından vakfedilen festivaller[147] kurucularının isimlerini almışlardır: Oinoanda'da Demosthenes tarafından kurulan festival *Demostheneia*[148], Euarestos tarafından kurulan festival *Euaresteia*[149], Balboura'da Meleagros tarafından kurulan festival *Meleagreia*[150] adını almıştır.

1.3.1. Unvanlar

"Megala" Unvanı

---

[141] Hekatombaia: CIG 1715, str. 7; Plynteria: Ksen. Hell. 1. 4. 12; Puanopsia: Plut. Thes. 22.
[142] Tanrıça Roma için bkz. Mellor, 1975: 169-173.
[143] Aleksandreia için bkz. Ferrandini-Troisi, 2005: 23-34; Antiokheia kai Laodikeia için bkz. SEG 51, no. 1003 II, str. 6; diğerleri için bkz. Chaniotis, 2011: 14.
[144] Soteria kai Moukieia: SEG 38.1267; OGIS, no. 438; Q. Mucius Scaevola için bkz. Rigsby, 1988: 141-149.
[145] Roma imparatorluk Dönemi'nde yeni kurulan ya da imparator adı eklenmiş olan festivaller için bkz. Böl. 4.1.
[146] *Didymeia* için bkz. Böl. 2.2.1 ve *Artemiseia* için bkz. Böl. 2.2.4.
[147] Özel şahıs festivalleri ile ilgili bkz. Pleket, 1998: 156-162.
[148] *Demostheneia* için bkz. Böl. 2.11.2.
[149] *Euaresteia* için bkz. Hall ve Milner, 1994: 8-30.
[150] *Meleagreia* için bkz. Böl. 2.11.1.

Μεγάλα sıfatı festival adlandırmalarında sıklıkla kullanılmıştır ve festivalin büyüklüğü ve ihtişamını ifade etmiştir. Klasik ve Hellenistik dönemlerde küçük çaplı yıllık kutlamalardan ayırmak için büyük festival organizasyonlarına "*megala*" sıfatının eklendiği görülmektedir[151]. Buna örnek olarak Atina'da düzenlenen *Panathenaia* gösterilebilir. *Panathenaia*'nın yılda bir tertiplenen kutlaması *Mikra Panathenaia*, dört yılda bir yapılan kutlaması ise *Megala Panathenaia* olarak adlandırılmaktadır[152]. Ilion'da Athena Ilias *Koinon*'u tarafından tertiplenen *Panathenaia* da *mikra* ve *megala* olarak ayrılmıştır[153]. İmparatorluk Dönemi ile birlikte "*megala*" sıfatı uzun aralıklarla, ki bu genellikle dört yılda birdir, büyük ve gösterişli bir festival organizasyonu ifade etmek için kullanılmıştır[154].

Megala sıfatının kullanımı ile ilgili iki tane temel algı problemi bulunmaktadır. İlki *megal*a sıfatı eklenmeyen festivallerin *mikra* olarak kabul edilmeleri, ikincisi ise, *megala* sıfatı olan festivallerin *mikra* kutlamalarının da mutlaka olması gerektiğinin düşünülmesidir. Bunlar, *megala* sıfatının Klasik ve Hellenistik Dönem kullanımlarından doğan varsayımlardır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde *megala* sıfatı bulunmayan ya da ihmal edilmiş olan festivallerin *pentaeterik* olmadıkları söylenemez. Buna örnek olarak Ephesos'ta tertiplenen *Hadrianeia* gösterilebilir. *Megala* sıfatının kullanılmadığı *Hadrianeia* galibiyet listelerinde *hieros* ve *eiselastikos agon*'lar kategorisine dahil edilmiştir[155] ve bu nedenle *pentaeterik* olarak kutlandığı pek tabidir. *Megala* sıfatı, sadece festivalde yer alan *agonothetes*'ler ve *panegyriarkhes*'ten bahsederken kullanılmıştır[156]. Lämmer imparatorun doğum günü vesilesiyle kutlanan *Mikra Hadrianeia*'ların olabileceğini öne sürmektedir[157]. Eğer bu tarz kutlamalar yapıldıysa, ki bunlara dair epigrafik bir veri bulunmamaktadır, bu kutlamaların yazıtlarda *megala* sıfatı kullanılmadan yazılan *Hadrianeia*'lar olmaları söz konusu değildir.

---

151 Lämmer, 1967: 21.

152 *Mikra Panathenaia*: IG II^2, no. 334, str. 5-6: ὅπως ἂν τῆι] Ἀθηνᾶι ἡ θυσία ὡς καλλίστ[η ἦι Πανα]|[θηναίοις τοῖς μ]ικροῖς ve str. 19: Παν]αθηναίων τῶν μικρῶν. *Megala Panathenaia*: IG I^3, no. 14, 46, 71, 212, 333, 375, 557, 682, 893, 1479, 2971, 3019, 3079, 3023, 3126, 3131, 3157, 3198, 3416, 3535, 3650, 3669, 3779, 4207. *Panathenaia* için bkz. Tracy ve Habicht, 1991: 187-236; Kyle, 1992: 77-101; Neils, 1996.

153 IIlion, no. 2, str. 4-6: γε|γυμνασιάρχηκεν τά τε μικρὰ καὶ τὰ με|γάλα Παναθήναια; str. 44-46: γ[υ]|μνασιαρχήσαντα τά τε μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα Παναθήι|ναια ve str. 50-51: γυμνασιαρχήσαντα τά τε μικρὰ κα[ὶ] | τὰ μεγάλα Παναθήναια. Ayrıca *Megala Panathenaia*, IIlion, no. 10, str. 30 ve no. 12, str. 12; *Mikra Panathenaia*, IIlion, no. 5, str. 8; no. 10, str. 31'de geçmektedir.

154 Robert, 1966b: 30 n. 4; Knoepfler, 1996, 162.

155 IGR III, no. 370 ve IG XIV, no. 739.

156 IEphesos, no. 1153, str. 10-12: ἀγωνοθέ|του τῶν μεγάλων | Ἀδριανείων.; IEphesos, no. 618, str. 4-7: ἀγω]|νοθέτην τῶν μεγάλων [Ἀδρια]|νείων τῆς δευτέρας πε[νταε]|τηρίδος ve IEphesos, no. 724, str. 8-9: πανηγυρι|άρχου τῶν μεγάλων Ἀδριανείων.

157 Lämmer, 1967: 52-53.

“Iso-” Unvanı

İÖ 3. yy.’dan itibaren, 4 büyük Panhellenik festival *Olympia*, *Pythia*, *Nemea*, *Isthmia* ve Roma Dönemi’nde eklenen *Aktia* ve *Kapitolia* ile eşit olarak kutlanacak olan yeni festivaller kurulmuştur. Bu festivallerin adlandırmaları ἴσος, -η, -ον sıfatının söz konusu 6 büyük festivalden birinin ismine eklenmesi ile yapılmıştır: *isolympia*, *isopythios* vb. İlk olarak, İÖ 3. yy.’da Ptolemaios Philadelphos, Aleksandreia’da *isolympia Ptolemaia*’yı kurmuştur ve daha sonra Asia Minor kentlerinde de bu *iso*- festivaller kurulmaya başlamıştır[158]. Bu tarz bir festivalde eşit derecede olduğu festival ile aynı program, yarışma katagorileri ve ödüllerin olması beklense de tamamen aynı oldukları söylenemez[159]. Örneğin, *isolympik Ptolemaia*’da *Olympia*’dan farklı olarak *thymelik* yarışmalar da yer almıştır.

“Eiselastikos” Unvanı

Εἰσελαστικός unvanı ilk olarak İmparator Traianus Dönemi’nde (İS 98-117) görülür ve bu unvanı alan festivallerin müsabakalarında galibiyet elde eden yarışmacıların memleketlerine tören alayıyla girme (εἰσέλασις) ve memleketlerinden *opsonia* (ὀψωνία: aylık ödenek, maaş) alma haklarına sahip oldukları anlamına gelir[160]. Pergamon’da Traianus ve Zeus Philios onuruna kurulan *Traianeia Deiphileia*, *eiselastikos* unvanını almıştır[161]. Miletos’ta düzenlenen *Didymeia* ve Ephesos’ta tertiplenen *Hadrianeia* ve *Epheseia* bu unvanı alan festivaller arasında yer almaktadır[162].

Eielastikos unvanına sahip *agon*’larda galibiyet kazananlar ile memleketleri arasında *opsonia* hususunda anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Genç Plinius, Trianaus’a gönderdiği mektubunda galiplerin galibiyet kazandıkları andan itibaren, memleketlerine giriş yapmayı beklemeden *opsonia* almak istediklerini ve şu anda *eiselastik* olan *agon*’lardaki elde etmiş oldukları, galibiyetlerini söz konusu *agon*’lara bu statü verilmeden önce almış olsalar bile, tüm galibiyetler için ödeneklerini talep ettiklerini belirtmiş; ama bu konuda kararsız kaldığını dile getirmiştir[163]. Traianus cevaben *opsonia*’nın galiplerin memleketlerine girdikleri anda

---

158 Marek, 2010: 615.
159 Slater, 2007: 27-29. Krş. Pleket, 1975: 61 ve Chaniotis, 2011: 23.
160 Weiss, 1982: 125-132.
161 IGR IV, no. 460 (= IPergamon II, no. 269).
162 *Didymeia*: SEG 38, no. 1212; *Hadrianeia*: IGR III, no. 370; *Epheseia*: IEphesos, no. 2067; *Artemiseia*: IEphesos, no. 4114.
163 Plin. Ep. 10. 118: [1] Athletae, domine, ea quae pro iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant statim ex eo die, quo sunt coronati; nihil enim referre, quando sint patriam invecti, sed quando certamine vicerint, ex quo invehi possint. Ego contra scribo 'iselastici nomine': itaque Åeorum vehementer addubitem an sit potius id tempus, quo εἰσήλασαν intuendum. Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui a te iselasticus factus est, quamvis vicerint ante quam fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non detur sibi pro iis certaminibus, quae esse iselastica postquam vicerunt desierunt, ita pro iis dari quae esse coeperunt. Hic quoque non mediocriter haereo, ne cuiusquam retro habeatur ratio dandumque, quod tunc cum vincerent non debebatur. Rogo ergo, ut dubitationem meam regere, id est beneficia tua interpretari ipse digneris.

verilmesinin doğru olacağını ve yarışmacıların sadece galibiyet kazandıkları zaman yarışmalar *eiselastik* ise bu hakkı talep edebileceklerini belirtmiştir[164]. Hadrianus Dönemi'nde bu maaş hakkı tekrar gündeme gelmiştir. Dionysos Sanatçıları Derneği tarafından dile getirilen bu sorunu, İmparator Hadrianus galiplerin memleketlerine girmeden, galibiyetlerine dair yazı memleketlerine ulaştığı andan itibaren ödemelerini alabileceklerini bildirerek çözüme kavuşturmuştur[165].

"Oikoumenikos" Unvanı

Oikomenikos (οἰκουμενικός) epitheti[166] festivalin tüm dünyaya açık, evrensel olduğunu belirtmektedir. Roma Dönemi'nden önce οἰκουμένη ile sadece Yunan dünyası ifade edilirken, Roma hakimiyeti ile birlikte *oikoumenik* bir festivalin tüm Roma imparatorluğundan katılımcılara açık olduğu görülmektedir[167]. Dünya çapında ilan edilen *oikoumenik* festivallere kentlerden temsilciler (θεωροί/συνθύται) gelip, ortak kurban sunularına (συνθυσία) katılım göstermekteydiler.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde özellikle de 2. ve 3. yy.'larda agonistiğin önem kazanması ile birlikte Asia Minor kentlerinde *oikoumenikos* statüsünü daha fazla festival elde etmiştir. İS 2. yy.'ın sonlarında Laodikeia'da *oikoumenik Deia Sebasta*, 3. yy.'ın başında Thyateira'da *oikoumenik Augusteia Pythia*, Ephesos'ta *oikoumenik Epheseia* tertiplenmiştir[168]. İS 253-257 yılında tellal Valerius Eklektos'un onurlandırma yazıtında galibiyet elde ettiği kutsal *oikoumenik agon*'lar sıralanmıştır[169]. Nikomedeia'da düzenlenen *Severeia* ve *Koinon Bithynias*, Nikaia'da *Severeia*, Sardeis'te *Khrysanthina* ve *Koina Asias*, Tralles'te *Pythia*, Ephesos'ta *Olympia*, *Balbilleia* ve *Hadrianeia*, Smyrna'da *Olympia*, *Hadriana Olympia*, *Koina Asias*, Pergamon'da *Augusteia*, Kyzikos'ta *Olympia*, Miletos'ta *Didymeia*, Hieropolis'te *Pythia oikoumenik* festivaller arasında yer almaktadır. Uluslararası festival sayısındaki artış atlet ve sanatçı sayısındaki artış ile paralellik göstermektedir. Sanatçı ve sporcu dernekleri de *oikoumenikos* sıfatını kullanmışlardır[170].

---

[164] Plin. Ep. 10. 119: Iselasticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, cum quis in civitatem suam ipse εἰσήλασεν. Obsonia eorum certaminum, quae iselastica esse placuit mihi, si ante iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro desiderio athletarum potest, quod eorum, quae postea iselastica non esse constitui, quam vicerunt, accipere desierunt. Mutata enim condicione certaminum nihilo minus, quae ante perceperant, non revocantur.

[165] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 49-51: αἱ συντάξεις ἐπὶ ταῖς νείκαις οὐκ ἀφ' ἧς ἂν εἰσελάσῃ τις ἡμέρας ὀφεί|λονται, ἀλλὰ ἀφ' ἧς ἂν τὰ περὶ τῆς νείκης γράμματα ἀποδοθῇ ταῖς πατρίσιν αὐτῶν· τοῖς δὲ ἐπὶ ἀγῶνας ἄλλους ἐπειγομένοις ἐξέστω | καὶ πέμπειν τὰ γράμματα.

[166] Hellenistik ve Roma Dönemi'de *oikomenikos* sıfatına ilişkin bkz. Slater, 2013: 139-163.

[167] Klose, 2007: 126.

[168] Laodikeia: IEphesos, no. 1605, str. 5 ve 11; Thyateira: TAM V^2, no. 1019, str. 6-8; Ephesos: IEphesos, no. 3072, str. 13-14.

[169] IG II^2, no. 3169/70.

[170] *Oikoumenik synodos*'lar ile ilgili bkz. Fauconnier, 2018.

“Stephanites ve Hieros” Unvanları

Stephanites (στεφανίτης) ilk olarak 4 büyük festival *Olympia*, *Pythia*, *Isthmia* ve *Nemea* için İÖ 400-250 yılları arasında kullanılmıştır. Bu festivallerde yer alan yarışmalarda galibiyet kazanan yarışmacılara ödül olarak taç verilmekteydi. Galibiyet kazananlar *Olympia*’da zeytin dallarından, *Pythia*’da defne yapraklarından, *Isthmia*’da çam ya da kereviz yapraklarından, *Nemea*’da ise kereviz yapraklarından yapılan taçları ödül olarak almaktaydılar.

Bu 4 büyük festivale ek olarak, İÖ 250 – İS 50 yılları arasında *Soteria*, *Lykaia*, *Leukophryeneia* gibi *oikoumenik* festivaller στεφανῖται ἀγῶνες kategorisine dahil olmuşlardır. İÖ 130 yılından itibaren *oikoumenik* festivaller yarışmalarda galibiyet kazananların onurlandırma yazıtlarında ἱεροί olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. İÖ 1. yy.’da *hieros* ve *stephanites* birlikte kullanılmıştır. Birlikte kullanıldıkları bu geçiş devresinden sonra da İS 50 yılından itibaren στεφανίτης terimi ἱερός ile değiştirilmiştir ve festivaller için στεφανίτης artık kullanılmamıştır. Atlet ve sanatçı derneklerinin üyeleri στεφανῖται ve ἱερονῖκαι olarak adlandırılmışlardır[171].

Hellenistik Dönem’de bir festivalin taç ödüllü olup olmayacağına düzenleyen kent karar verirken, Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte kutsal *agon* kategorisine dahil olacak olanlar imparatorun onayına bağlıydı. Magnesia ad Maendrum, *Leukophryeneia*’yı[172]; Miletos, *Didymeia*’yı *stephanite*s olarak ilan etmiştir[173]. *Didymeia*, İmparator Marcus Aurelius’un onayı ile *eiselastikos* ve *hieros agon* kategorisinde yer almıştır[174].

“Khrematites / (Hemi)talantiaios / Thematikos” Unvanları

Para ödüllü agonistik festivaller χρηματίτης, ἡμιταλαντιαῖος, ταλαντιαῖος, θεματικός, θεματίτης terimleriyle ile ifade edilmişlerdir[175]. Bu tarz *agon*’larda kazanan yarışmacılara *agon*’u tertipleyen merci tarafından nakit para ödülü (θέμα) sunuluyordu. Kutsal *agon*’larda galiplere taç gibi maddi değil, onursal değeri olan bir ödül veriliyor, ancak memleketleri tarafından maddi ödül ve ayrıcalıklar bahşediliyordu.

Pisidia, Lykia, Kilikia Trakheia, Pamphylia ve Karia’nın iç kısımlarında yer alan kentlerde özel şahıs vakıflarıyla kurulan ve devam ettirilen *agon*’lar para ödüllülerdir (ἀγῶνες

---

171 Remijsen festival kategorilerine dair tarihsel olarak oluşturduğu terminolojiyi tablo halinde sunmaktaktadır, bkz. Remijsen, 2011: 98.

172 IMagnesia, no. 38 (= SEG 19, no. 662) str. 31-34: τὰ[ς] θυσίας τᾶς Ἀρτέμιδος τᾶς Λευκοφρυηνᾶς καὶ τὰν ἐκεχηρίαν καὶ τὸς ἀγῶνας στεφανίτας ἰσοπυθίος τόν τε μουσικὸν καὶ γυμνικὸν καὶ ἱππικόν); IMagnesia, no. 31, str. 20-21: θυσίας καὶ πανήγυριν καὶ ἀγῶνα στεφανίταν.

173 Syll. 3, no. 590, str. 20-21: τόν τε ἀγῶνα τιθέ|ναι τῶν Διδυμείων στεφανίτην.

174 SEG 38, no. 1212.

175 Ἀγὼν χρηματίτης: FGrH 239 § 38; ἀγὼν ἡμιταλαντιαῖος: ITralles, no. 118, 122, 136; ἀγὼν ταλαντιαῖος: IG II^2, no. 3163; ἀγὼν θεματικός: IG II^2, 3163; IG V, 1, no. 542; IOlympia, no. 237; ISmyrna II^1, no. 659.

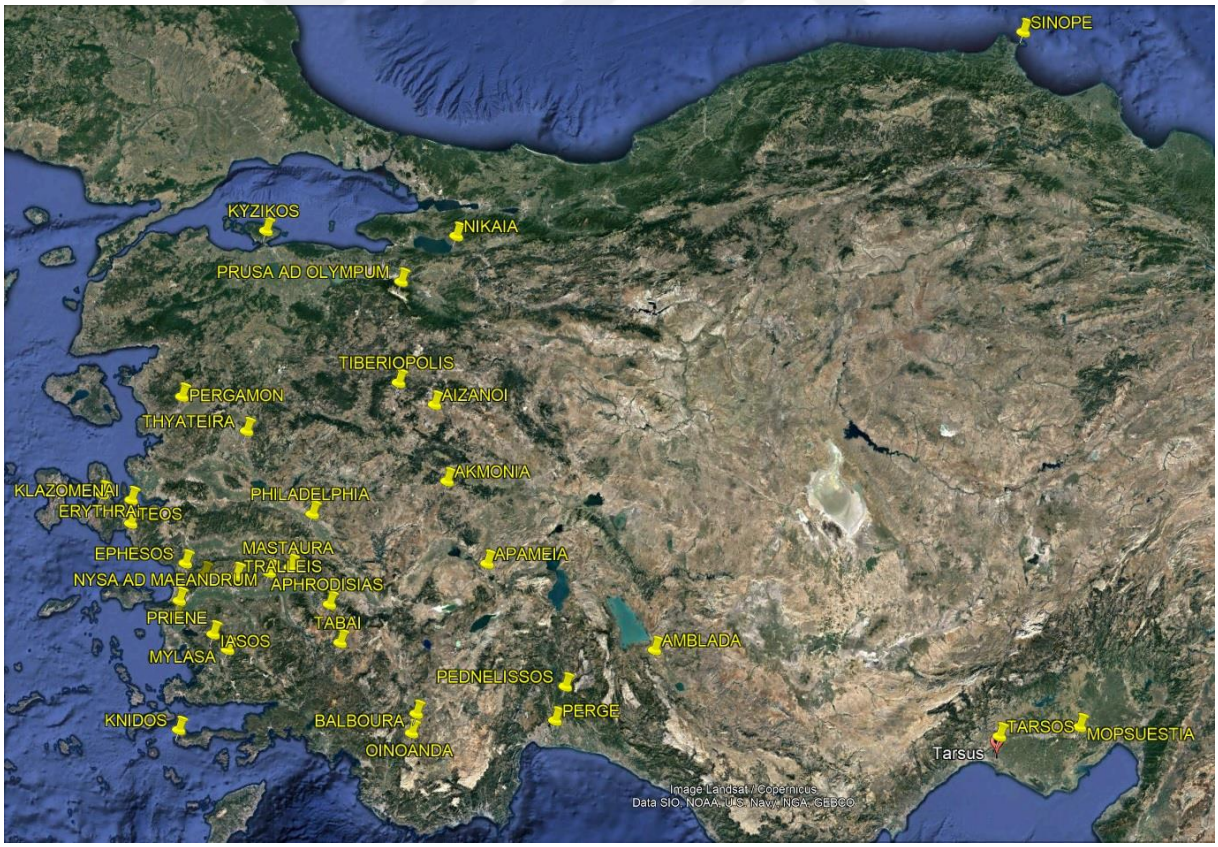
θεματικοί) ve bazen *themis* olarak adlandırılmışlardır[176]. Bu para ödüllü yerel yarışmalar yerel ya da bölgesel yarışmacılar kabul etmekteydi. Örneğin Oinoanda'da Euarestos'un vakfettiği *Euaresteia* tüm Lykialılara açıktı, Meleagros'un kurduğu *Meleagreia*'ya ise sadece Oinoanda vatandaşları katılabiliyordu[177].

[176] *Themis*'lere en fazla Termessos'ta (Pisidia) rastlanmıştır. İS 150 ile 230 arasına tarihlenen yazıtlarda 30'dan fazla yarışma adı yer almaktadır, bu hususta bkz. Mitchell, 1993: 225; Pleket, 1998: 158.

[177] Lykialılara açık olduğu κοινὸν/κοινὰ Λυκίων ile ifade edilmektedir, bkz. Pleket, 1998: 161; Hall ve Milner, 1994: 9-11. *Meleagreia*'dan bahseden epigrafik verilerde bu ifade hiç yer almazken, *Euaresteia* için sık sık kullanılmıştır: SEG 44, no. 1165-1169, 1171, 1174-1179, SEG 62, no. 1477.

İKİNCİ BÖLÜM
ANADOLU'DA PANEGYRIARKHES'İN GÖREVLİ OLDUĞU PANEGYRIS'LER

Epigrafik ve nümizmatik verilerde *panegyriarkhes*'lerin yer almış oldukları *panegyris* adları bazen belirtilse de çoğunlakla belgelerde *panegyriarkhes*'in hangi festivalde görev aldığı belirtilmemiştir. Bayram isminin yazılmamasının sebebi olarak kutlanan festivalin halk tarafından hali hazırda biliniyor olması gösterilebilir. Adları yazıtlarda belirtilmeyen festivaller, epigrafik, nümizmatik veriler ve antik yazarların aktarımları aracılığıyla *panegyriarkhes*'lerin görev yaptıkları zaman dilimleri ve kentlerde yer alan festival, kült ve görevlileri baz alınarak saptanmaya çalışılmış, olasılıklar üzerinde durulmuştur. 11 farklı bölgede toplam 31 kentte, kentler (πολεῖς), birlikler (κοινά), dernekler (σύνοδοι) ve özel şahıslar tarafından tertiplenen ve *panegyriarkhes*'lerin görev aldıkları festivaller periyotları, aldıkları unvan ve imtiyazlar, programları açısından incelenmiştir.

Şekil 2.1 Anadolu'da *Panegyriarkhes*'lerin Kentlere Göre Dağılımı

2.1. Karia

2.1.1. Iasos

Iasos kentinde Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nden Paulus isimli bir *panegyriarkhes* bilinmektedir[178]. Ancak onun hangi *panegyris*'te görev aldığı belirtilmemektedir. Kentte İS 1. yy.'da muhtemelen ἱερὸς ἀγών olan, *gymnik* ve müzikal yarışmaların yer aldığı *Herakleia* düzenlenmekteydi[179]. Ayrıca müzikal yarışmaların olduğu *Dionysia*[180] kutlanmaktaydı. *Panegyriarkhes*'in hangi festivalde görev aldığını tayin etmek mümkün gözükmemektedir.

2.1.2. Magnesia ad Maeandrum

Magnesia ad Maeandrum'da kentin yerel eşrafından olan Moskhion onurlandırılırken yerine getirmiş olduğu *arkhiereia, grammateia, gymnasiarkhia, strategia, paraphylakia, agoronomia* gibi bir dizi kent memuriyeti sıralanmıştır ve bunların içinde *panegyriarkhia* da yer almaktadır[181]. Ancak muhtemelen görev aldığı festivalin ismi kentte halihazırda biliniyor olmasından dolayı belirtilme ihtiyacı duyulmamıştır. Magnesia ad Maeandrum kentine ait en büyük tapınım Artemis Leukophryene'ye aittir ve muhtemelen de tanrıça onuruna düzenlenen festivalde Moskhion, *panegyriarkhes* olarak hizmet vermiştir[182]. Moskhion, Magnesia ad Maeandrum'dan bilinen tek *panegyriarkhes* olmakla birlikte *Leukophryeneia*'da İÖ 1. yy.'da Phanes'in[183] ve İS 2. yy.'da Euphemos'un *agonothetes* olarak, Zosimos'un ise *grammateus* olarak yer aldıkları bilinmektedir[184].

Magnesia ad Maeandrum kenti tarafından tertiplenen *Leukophyreneia,* İÖ 3. yy.'da ἱερὰ καὶ ἄσυλος olarak krallar ve kentler tarafından kabul edilmiştir[185]. İÖ 221/220 yılında ilk olarak Asia'daki kentlerin katılımına açık olan para ödüllü bir *agon* düzenleme kararı almıştır,

---

178 IIasos II, no. 261.

179 IIasos I, no. 110, str. 5-15: στεφανωθέντα παῖ|δας κιθαρῳδοὺς τὸν ἐν | Ἐφέσῳ κοινὸν τῆς Ἀσί|ας ἱερὸν ἀγῶνα, νικήσαν|τα δὲ καὶ τὰ μεγάλα Ἀρ|τεμείσεια καὶ τὰ ἐν Κῷ | Κλαύδεια καὶ τὰ ἐν Ἰα|σῷ Ἡράκλεια καὶ τὰ ἐν Μι|λήτῳ Σεβαστὰ Διδύμεια | καὶ ἄλλους ἱεροὺς ἀγῶ|νας; IG XII[4], 2, no. 938 (= Iscr. di Cos, no. EV 218), str. 19-20: Ἡράκλεια τὰ ἐν Ἰασῶι | παῖδας Ἰσθμικοὺς πένταθλον.

180 IIasos I, no. 83 str. 18-22: τὸν γραμματέα ἕκαστον | [αὐτ]ῶν χρυσέωι στεφάνωι ἐν τοῖς Διονυσί|[οις τῆ]ι πρώτηι ἡμέραι [τ]ῶν τραγωιδῶν, τῆς δὲ | [ἀναγγε]λίας τῶν στ[ε]φάνων τοὺς ἀγωνοθέτας | [τοῦ μου]σικοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι·; IIasos I, no. 43, str. 3-5: ἐπαινέσαι καὶ] | στεφανῶσαι αὐτὸν χρυσῶι στε[φάνωι τῶι ἐκ τοῦ] | νόμου ἐν τῶι θεάτρωι τῶι Διονυ[σιακῶι ἀγῶνι ve str. 9-10: δεδόσθαι δὲ αὐτ[ῶι καὶ προεδρίαν] | ἐν τῶι Διονυσιακῶι ἀγῶνι.

181 OGIS, no. 485, İS. 2. yy.'ın ilk yarısı.

182 OGIS, no. 485'te 14. satır kritiğinde *panegyriarkhia*'nın Tanrıça Leukophryene onuruna *panegyris*'te yapıldığı belirtilmektedir.

183 IMagnesia, no. 210.

184 IMagnesia, no. 193.

185 Bkz. Sarıkaya, 2009: 77-130.

ancak daha sonra *agon, stephanites* ve *isopythios* olarak düzenlenmiştir[186]. Hellenistik Dönem'de *pentaeterik* olarak tertiplenen festivalde müzikal, *gymnik* ve at yarışmaları (μουσικὸς καὶ γυμνικὸς καὶ ἱππικός) yer almıştır[187]. *Gymnik* yarışmalar arasında *pentathlon, pankration,* güreş ve boksun bulunduğu bilinmektedir[188].

2.1.3. Mylasa

İÖ 2. yüzyıla ait olan ve Anadolu'da *panegyriarkhi*a'dan bahseden en erken epigrafik veriler arasında yer alan Mylasa'nın Otorkondeis *Phyle*'sinin[189] *panegyriarkhes*'ler Antiokhos ve Diophantos'u onurlandırdıkları iki kararnamede festival ismi belirtilmemektedir[190]. Antiokhos, Otorkondeis *Phyle*'si tarafından onurlandırılmış olsa da, sadece *phyle*'sine değil aynı zamanda σύμπας δῆμος'a yani Mylasa'ya da hizmette bulunmuştur[191]. Aynı durum Diophantos için de geçerli olmalıdır. Hellenistik Dönem'de Mylasa'da kentin baş tanrısı[192] Zeus Osogollis[193] adına düzenlenen γυμνικὸς ἀγῶν[194] bilinmektedir ve muhtemelen Antiokhos ve Diophantos bu festivalde *panegyriarkhes* olarak görev almışlardır.

2.1.4. Nysa ad Maeandrum

Nysa ad Maeandrum'da Marcus Apollonios III[195], Titus Quintus Caecilius Eutykhes[196] ve Neopatros[197] olmak üzere üç tane *panegyriarkhes* bilinmektedir. Neopatros'un *panegyriakhia*'sı sırasında para dağıtımı yaptığı ya da ziyafet verdiği (yazıtın bu kısmı eksik) *panegyris* katılımcılarından söz edilse de[198] bunun hangi *panegyris* olduğu bildirilmemiştir.

---

[186] IMagnesia, no. 16, str. 16-18: πρῶτ[ον ἀργυρί]|την ἀγῶνα θεῖναι τῶγ κατοικούντων τὴν Ἀσίαν [ἐψηφίσαν]|το; str. 22-24: τῶν ἄλλων ἀ[γ]ώνων τὴν ἀρχὴμ μὲν ἐπ' ἀργ[υρίωι τε]|θέντων, χρόνωι δὲ ὕστερον διὰ χρησμοὺς στεφαν[ιτῶν γεγο]|νότων.; str. 26-29: ἐγένε[τ]ο ὁ χ[ρη]σμ[ός, φιλιῶν μι]|μνησκόμενοι πατρίων καὶ ἄλλοις ἐπέδειξα[ν πάνθ' ἃ ἐκέχρησ]| το· στεφανηφοροῦντος δὲ Μοιραγόρου τὸν στεφαν[ίτην ἀγῶνα] | [ἰ]σοπύθιον.

[187] IMagnesia, no. 22, 31-33, 38, 39, 41-43, 54, 61, 62.

[188] Yetişkin erkekler arasında düzenlenen *pentathlon*: IG XII, 1, no. 73; *pankration*, güreş ve boks: IMagnesia, no. 149B.

[189] Hellenistik Dönem'de Mylasa'nın bilinen 3 tane *phyle*'si vardır: Otorkondeis, Hyarbesytai, Konodorkondeis, bkz. Laumonier, 1934: 296 dn. 5; Mylasa'nın tarihi ve politik yapısı için ayrıca bkz. Williamson, 2012: 93-97.

[190] Thargelios oğlu Antiokhos'u onurlandırma kararı: IMylasa I, no. 107; Hermophantos oğlu Diophantos'un onurlandırma kararı: IMylasa I, no. 108.

[191] IMylasa I, no. 107, str. 3: ἦρξεν τὰς ἀρχὰς οὐ μόνον τῆ]ς φυλῆς ἀξίως ἀλλὰ καὶ τοῦ σύμπαντος δήμου. Bu hususta bkz. LaBuff, 2015: 203.

[192] Debord, 2001: 21; Van Bremen, 2013: 23; krş. Laumonier, 1958: 101; Jones, 1987: 330.

[193] Osogollis için bkz. Blümel, 1990: 34-35.

[194] IMylasa I, no. 112, str.5: [ἐν τῶι γυμνικῶι] ἀγῶνι τῶι συντελουμένωι Δ[ιὶ] Ὸσ[ογωι·

[195] Ramsay, 1883: 272-274, no. 15.

[196] Pappakonstantinou, 1895: no. 79.

[197] Pappakonstantinou, 1895: no. 74.

[198] Pappakonstantinou, 1895: no. 74, str. 8-13: τὸν πανηγυρίαρχον | φιλοτιμησάμενον | καὶ δόντα τοῖς πανηγυ|ρίζουσιν τὰ ἐκ[. c.3 .]ΛΙ[—] | [. . c.8 . . .]ΕΘΟΥΣΙΝ[.] | [—] ἔτους λη΄.

Aynı şekilde Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olan diğer iki onurlandırma yazıtında da *panegyris* ismi geçmemektedir.

Nysa ad Maeandrum'da en erken verisi Augustus Dönemi'ne ait olan ve geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar Plouton ve Kore onuruna kutlanan *Theogamia* isimli bir festival bilinmektedir[199]. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ἀγὼν ἱερός mertebesinde olan[200] ve İmparator Valerianus tarafından οἰκουμενικά unvanı verilen *Theogamia*'nın, Nysa ad Maeandrum'un bilinen en önemli festivali olduğu anlaşılmaktadır[201]. Dolayısıyla söz konusu üç *panegyriarkh*es'in bu festivalde yer alma ihtimali yüksektir. Festivalin kapsamı ile ilgili çok fazla veri bulunmazken, ele geçirilen galip listelerinden *gymnik* yarışmaların düzenlendiği anlaşılmaktadır. Kos'tan Pythodoros oğlu ismi günümüze kalmayan bir atlet παῖδας Ἰσθμικοὺς πένταθλον'da galip gelmiştir[202]. Nysa ad Maeandrum'dan M. Aurelius Eutykhion πάλη, πυγμή ve παγκράτιον'da galibiyetler kazanmıştır[203].

2.1.5. Mastaura

Büyük Menderes'in kuzey kıyısında, Aydın İli, Nazilli İlçesi, Bozyurt Köyü'nün yakında yer alan küçük bir yerleşim yeri olan Mastaura'nın onurlandırdığı Tyrannos'un hangi festivalde görev aldığından söz edilmemektedir[204]. Mastaura'da Ma / Rhea[205] ve Zeus Spaloksos[206] tapınımları mevcuttur ve bu tanrı / tanrıça adına *panegyris* tertiplenmiş olabilir. Veri yetersizliğinden dolayı *panegyriarkhes*'in görev alabileceği festivali saptamak mümkün gözükmemektedir.

2.1.6. Tabai

Tabai *Demos*'u tarafından gerçekleştirdiği *arkhe* ve *leitorugia*'lar vesilesiyle onurlandırılan *panegyriarkhes* Apollonios'un hangi festivalde görev aldığı belirtilmemiştir[207]. Apollonios, Polioukhos'un rahipliğini yapmıştır ve muhtemelen bu rahipliği sırasında tanrı/tanrıça adına düzenlen *panegyris*'te *panegyriarkhes* olarak yer almıştır. Kenti koruyan

---

199 Festivale dair bkz. Nilsson, 1906: 360-361; Wallner, 1997: 143-144.
200 Robert, 1969a: 297, dn. 2.
201 Regling, 1913: no. 189, 195 ve 196.
202 IGR IV, no. 1065, str. 11-12.
203 Gökalp-Özdil, 2016: 163-176.
204 LBW, no. 1663C.
205 Mastaura sikkelerin üzerinde boğa kurbanı tasvir edilmektedir. Bu kurban töreni Ma Rhea adına düzenlenen festivalde gerçekleştirilmiş olmalıdır, bkz. Nollé, 2016: 60-61.
206 Zeus Spaloksos'a sunulan bir adak mevcuttur: Kubitschek ve Reichel, 1893: 93 no. 2, str. 1: Διῒ Σπαλώξῳ; Cook, 1925: 587; Laumonier, 1958: 508.
207 Robert ve Robert, 1954: no. 13.

anlamına gelen Polioukhos epitheti[208] genelde Athena için ve aynı zamanda Zeus ile birlikte kullanılmaktadır. Tabai kentinin nümizmatik verilerine bakıldığında hem Athena'nın hem de Zeus'in olabilmesi mümkün gözükmektedir[209]. Tabai'da bu epithete başka bir yazıtta rastlanmamaktadır, ancak Klaros'tan iki ikişinin Polioukhos'un rahipliğini üstlendikleri bilinmektedir[210].

2.1.7. Tralleis

Tralleis'ten bilinen tek *panegyriarkhes* Tiberius Iulius Claudianus'un yer aldığı festival ismi belirtilmemektedir[211]. Kentte *Pythia, Olympia* ve *Koina Asias* düzenlenmektedir. İS 2. yy.'ın başlarında Tralleis'te kutlanmaya başlanan *Koina Asias*[212], İS 1. yy.'da gerçekleştirilen *panegyriarkhia* için uygun bir festival değildir. Erken dönemlerden itibaren kutlanan ve *gymnik* yarışmalar içeren *Olympia*[213] ya da *Pythia*'da Claudianus'un görev yapmış olması olası gözükmektedir.

2.1.8. Aphrodisias

Aphrodisias'ta müzikal bir *agon*'da[214] *panegyriakhes* yer almaktadır. Fragman halinde günümüze ulaşan müzikal yarışma programını ve galiplere verilecek para ödüllerini içeren yazıtta maalesef festival ismi yer almamaktadır. Programda yetişkin kategorisinde *kitharodos* ve Latin şairler ve şairler arasında düzenenen yarışmaların yer aldığı görülmektedir. Birinci gelen *kitharodos*'a 3250 *denarii*, ikinciye 1000 *denarii*; tüm kategorilerde galibiyet kazananlar arasında en iyi olan kişiye 1000 *denarii* verileceği bildirilmektedir.

2.1.9. Knidos

Knidos'ta *paneygyriarkhia* üstlenen Aurelia Eirene'nin hangi festivalde yer aldığı belirtilmemiştir[215]. Kentte, Hellenistik Dönem'de Apollon onuruna *Dorieia*[216], İÖ 2. yy.'dan itibaren Artemis Hiakynthotrophos onuruna düzenlenen, *gymni*k ve müzikal müsabakalar içeren *Hiakynthotrophia*[217], İÖ 282'den sonra Antigonos onuruna düzenlenen müzikal *agon*[218]

---

[208] Πολιεύς ve Πολιάς versiyonları daha sık kullanılmaktadır.
[209] Robert ve Robert, 1954: 115.
[210] Robert ve Robert, 1954: no. 26 ve 31.
[211] ITralleis, no. 145.
[212] Arnold, 1972: 20; Burrell, 2004: 338, Marek, 2010: 522.
[213] Pleket, 1976: 17, dn.70.
[214] Roueché, 1993: 168-173, no. 52. Aphrodisias'ta düzenlenen festivaller için bkz. Roueché, 1993: 161-189, no. 48-65.
[215] IKnidos I, no. 91.
[216] Nilsson, 1906: 178. IRhod. Peraia, no. 555, SEG 58, no. 816.
[217] IKnidos I, no. 59, 171, 220 ve 606; FD III[1], no. 308; Habicht, 1961: 218-223 ve lev. 88.
[218] IKnidos I, no. 301.

yer almaktadır. Augustus (İÖ 27-İS 14) Dönemi'nde C. Iulius Artemidoros onuruna *gymnik* yarışmalar içeren *Artemidoreia*[219], İS 1. yüzyılın ikinci yarısında Apollon Karneios onuruna *Kernaia*[220], İS 1.-2. yüzyılda Dionysos onuruna Dionysia'nın[221] tertiplendiği bilinmektedir. Eirene'nin *panegyriarkhia*'yı İS 2. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştirdiği göz önüne alındığında, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kutlandıkları belgelenen Karneia, Artemidoreia ve Dionysia'dan birinde görev alma olasılığı yüksek gözükmektedir. Öte yandan Knidos'ta Hellenistik Dönem'de düzenlenen festivaller, Roma İmparatorluk Dönemi'nde de kutlanmaya devam edildiler ise, ki henüz buna dair bir veri bulunmamaktadır, Eirene'nin bu festivallerden birinde yer alma olasığı da göz ardı edilmemelidir.

2.2. Ionia

2.2.1. Miletos / Didyma

Miletos kentinin tapınak bölgesi olan Didyma'da[222] İÖ 300'lerden İS 3. yy.'a kadar Apollon Didymeus (Ἀπόλλων Διδυμεύς) onuruna festivaller düzenlenmiştir. En erken İÖ 1. yy.'dan itibaren *Didymeia*'da *panegyriarkhes*'lerin görev aldıkları bilinmektedir. *Didymeia* ve Miletos'tan ele geçen yazıtlarda 15 tane *panegyriarkhes* tespit edilmiştir[223], ancak bu *panegyriarkhes*'lerin sadece 2 tanesinin yer aldığı festival ismi açık bir şekilde *Megala Didymeia* ve *Didymeia Kommodeia* olarak belirtilmektedir[224]. Geri kalan 13 *panegyriarkhes* kuvvetle muhtemel yine *Didymeia*'da görev almıştır.

Didymeia en erken İÖ 300/299 yılında I. Antiokhos'un onurlandırma kararında yer almaktadır[225]. Bu kararla Antiokhos'a Miletos'ta düzenlenen *Dionysia*'da ve *Didymeia*'daki *gymnik* ve koro yarışmalarında[226] *proedria* (ön sırada oturma) ayrıcalığı tanınmıştır. İÖ 212/211 yılında Seleukeia (= Tralleis) ile Miletos arasında yapılan *isopoliteia* anlaşmasında bu anlaşmanın koruyucu ve kurucusu olarak görülen Apollon Didymeus'e kurban sunuları yapmak üzere Tralleis'ten *theoroi*'un gönderilmesine karar kılınmıştır. Burada festival adı

---

[219] IKnidos I, no. 59.
[220] Ünver, 2020: 463-476.
[221] IKnidos I, no. 74.
[222] Τὰ Δίδυμα ya da Δίδυμοι, Ionialıların iskanından önce de mevcuttur, bkz. Paus. 7. 2. 6: τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Διδύμοις τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ μαντεῖόν ἐστιν ἀρχαιότερον ἢ κατὰ τὴν Ἰώνων ἐσοίκησιν.
[223] IDidyma, no. 53, 151, 243, 244, 278, 315, 320, 333, 349, 363A, 369, 372, 402; SEG 4, no. 425; Michon, 1913: 324-332; CIG, no. 2883.
[224] IDidyma, no. 402, str. 4-7: πανη|γυριαρχήσαντα τῶν | Μεγάλων Διδυμεί|ων; IDidyma, no. 333, str. 15-16: πανη|[γυ]ριάρχου Διδυμείων Κο<μμ>οδείων.
[225] IDidyma, no. 479, str. 36-38: εἰσκαλεῖσθαι δὲ αὐτὸν [εἰς προεδρίαν ἐν Μιλήτωι] | τοῖς Διονυσίοις καὶ ἐν Διδύμο[ις τοῖς Διδυμείοις ἐν] | τοῖς κυκλίοις ἀγῶσιν.
[226] Fontenrose, (1988: 68) ἐν Διδύμο[ις τοῖς γυμνικοῖς καὶ] | τοῖς κυκλίοις ἀγῶσιν şeklinde tamamlama önerisinde bulunmaktadır.

belirtilmemiş olsa da, muhtemelen *Didymeia* ile bağlantılıdır. Eudemos Thallionos'un onurlandırma kararında ise, *Didymeia*'nın İÖ 200/199 yılında *pentaeterik* (dört yılda bir) olarak kutlandığı görülmektedir[227]. Yine aynı döneme tarihlenen *Olympia*'dan yazıtta *Didymeia* yer almaktadır[228]. İÖ 196 yılında festival Miletos *Boule* ve *Demos*'u tarafından *stephanites* olarak tanınmıştır[229].

Roma İmparatorluk Dönemi'nde kutlanmaya devam eden *Didymeia* İS 177 yılında *eiselastikos* ve *hieros* unvanlarını elde etmiştir. Miletos'un *Didymeia*'nın statüsünü arttırma talebi muhtemelen Marcus Aurelius ve Commodus'un doğu ziyaretini takiben olmuştur[230]. Statüsü imparator tarafından yükseltilen festival imparator ve yeni imparator olan oğlu Commodus'a şükran göstergesi olarak *Didymeia Kommodeia* olarak adlandırılmıştır[231].

Festival Hellenistik Dönem'de sade bir şekilde "*Didymeia*" (Διδύμεια) olarak adlandırılırken[232], Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte epigrafik belgelerde "*Megala Didymeia*" (Μεγάλα Διδύμεια) olarak geçmektedir[233]. Ancak Hellenistik Dönem'de *megala* sıfatına rastlanmazken, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca *megala* sıfatı eklenmeden sadece *Didymeia* ismi de kullanılmaya devam etmiştir[234]. Tapınaktaki (ἐν τῷ ἱερῷ) *Didymeia* / *Megala Didymeia*[235] ve Miletos'taki (ἐν Μιλήτῳ) *Didymeia* / *Megala Didymeia*[236] şeklinde ifadeler de bulunmaktadır. Ephesos, Smyrna, Iasos, Atina, Samos gibi kentlerde bulunan galibiyet listelerinde teritoryumu Didyma'yı da kapsayan Miletos'un belirtilmesi normal bir durumdur. Ancak *Didymeia*'da bulunan yazıtlarda da tapınak ve kent ayrımı yapılmaktadır. Bu da hem kent merkezinde hem de tapınakların yer aldığı kutsal alan Didyma'da festival programı kapsamında yer alan müsabakaların düzenlendiğini akla getirmektedir[237]. Iulius Bassus'un ismi günümüze kalmayan oğlu, tapınaktaki *Didymeia*'da tragedya oyuncuları arasında düzenlenen, Miletos'taki *Megala Didymeia*'da *kitharodos*'lar arasında düzenlenen

---

[227] SEG 36, no. 1045 (= Milet I 3, no. 145), str. 69-71: οἱ παιδονόμοι πεμπέτω|σαν τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Διδυμεῖ βοῦν ὡς κάλλιστον ἔν τε τῷ πενθετηρι|κῶι τοῖς Διδυμείοις.

[228] IOlympia, no. 39, str. 37-40: ὅπωρ δοθᾶι τοῖρ | θεαροῖρ τοῖρ ἐμ Μίλητον ἀποστελλομέ|νοιρ ποτὶ τὰν θυσίαν καὶ τὸν ἀγῶνα | τῶν Διδυμείων.

[229] Syll. 3, no. 590, str. 20-21: τόν τε ἀγῶνα τιθέ|ναι τῶν Διδυμείων στεφανίτην.

[230] Hekster, 2002: 174.

[231] SEG 38, no. 1212, str. 29-32: desiderant autem Milesii certamen | [Apollini Didymaeo sa]crum antiquitus dicatum in eo constitui iure | [quo constituta sunt certam]ina ex quibus victores reduces patriam suam | [invecti obsonia? accipiunt].

[232] IDidyma, no. 77A, 95A, IDidyma 97A, 97B

[233] IDidyma, no. 162-169, 171, 171A, 172-175, 178, 180-183, 192, 194, 197, 402; Samos, no. 326; MDAI(I) 1977-78, 297-300; SEG 27, no. 731; Milet VI, 3, no. 1365.

[234] IDidyma, no. 97a, 176.

[235] IDidyma, no. 162, 171, 172, 173, 177, 183, 192.

[236] IG II², no. 3169/70; IEphesos, no. 1130, 1132, 1605, 1611; SEG 36, no. 258, 262; IDidyma, no. 183.

[237] Fontenrose, 1988: 71.

müsabakalarda galip gelmiştir[238]. Bassus'un bu onurlandırma yazıtında geçen ifadelerden *Didymeia*'nın Miletos'ta düzenlendiği taktirde mi *megala* sıfatını almaktaydı sorusu ortaya çıkmaktadır. Fakat tapınakta düzenlenen *Didymeia*'nın da *megala* sıfatını aldığı bilinmektedir[239]. Ayrıca Miletos'ta kutlandığı belirtilen *Didymeia*'nın *megala* olarak nitelendirilmesi sadece bu yazıtta görülmektedir.

Didymeia'da çocuklar kategorisinde düzenlenen güreş[240], boks[241], *pankration*[242], *stadion diaulos* koşusu[243], yetişkin erkekler[244] ve delikanlılar kategorisinde düzenlenen boks[245] gibi *gymnik* yarışmalar; tragedya oyuncuları[246], *kithara* çalanlar[247], methiye yazarları[248], *pythaules*[249], *khoraules*'ler[250] arasında düzenlenen müzikal yarışmalar bulunmaktadır.

Festivalde *panegyriarkhes* haricinde müsabakalardan sorumlu *agonothetes* görev almaktadır[251]. G*ymnik* yarışmalarla bağlantılı olarak atletlerin antrenörlüğünü yapan *Didymeia*'nın *amphitales*/*amphitaleus*'leri (ἀμφιθαλής/ἀμφιθαλεύς) de mevcuttur[252]. Didyma'da kült personeli olarak seçkin kişiler Apollon'un yıllık *prophetes*'i[253] ve yine seçkin ailelerin genç kızları Artemis *Pythia*'nın rahibesi ve *hydrophoros*'u olarak görev almışlardır[254]. *Prophetes*'lerin bir kısmı *Didymeia*'nın düzenlendiği yıla denk geldikleri için *autoetes panegyrikos* (αὐτοέτης πανηγυρικός) olarak nitelendirilmişlerdir[255]. Söz konusu *prophetes*'ler muhtemelen festivalin dini kısmında görev almışlardır.

---

[238] IDidyma, no. 186, str. 5-9: νικήσαντα τὰ ἐν | τῷ ἱερῷ Διδύμεια τραγῳ|δοὺς καὶ τὰ ἐν Μιλήτῳ | Με[γά]λα Διδύμεια κιθα|ρῳδούς; ayrıca bkz. Strasser, 2016: 137.
[239] IDidyma, no. 162, 171, 172, 173, 192. Krş. Slater, 2007: 32.
[240] IDidyma, no. 95A, 162, 164-166, 167-169, 171A.
[241] IDidyma, no. 97A.
[242] SEG 27, no. 731; IDidyma, no. 175-178.
[243] IEphesos, no. 1132; IDidyma, no. 77A, 172.
[244] IDidyma, no. 97A.
[245] IEphesos, no. 1605.
[246] IDidyma, no. 186.
[247] IDidyma, no. 186.
[248] IDidyma, no. 182.
[249] FD III^4, no. 476.
[250] FD III^4, no. 476.
[251] IDidyma, no. 84, 154, 156, 168, 252, 253, 262, 278, 286, 339, 372, 375, 415; kadın *agonothetes*: Milet I 7, no. 265.
[252] MDAI(I) 1965, 121-22, no. 5, Milet I 9, no. 386; SEG 4, no. 425; IDidyma, no. 162, 163, 171A, 195, 334. *Amphithales / amphithaleus*'in görev kapsamı ve yer aldıkları diğer kentler için bkz. Robert, 1969b: 633-643.
[253] *Prophetes*'ler için bkz. Fontenrose, 1988: 45-55.
[254] IDidyma, no. 307-388. *Hydrophoria* için ayrıca bkz. Van Bremen, 1996: 90-92. Didyma'daki diğer kült personeli için bkz. Fontenrose, 1988: 59-62.
[255] IDidyma, no. 270, 278, 283, 287, 289, 292. *Prophetes autoetes panegyrikos* ile ilgili yorumlar için bkz. Michon, 1913: 331; Fontenrose, 1988: 48-49.

2.2.2. Erythrai

Erythrai'da Erken İmparatorluk Dönemi'nde Pherekleides[256], Geç İmparatorluk Dönemi'nde Eutyhianos II'nin[257] *panegyriarkhes* olduğu görülmektedir. Pherekleides'in görev aldığı festivalin *Demetria* (Δημήτρια) olduğu bildirilirken, Eutyhianos II'nin görev aldığı festival ismi belirtilmemektedir. Kentte Tanrıça Demeter İÖ 3. yy.'dan beri tapınım görmektedir[258] ve sikkelerde betimine oldukça sık rastlanmaktadır[259]. Yazıtlarda ise tanrıçaya sunulan adaklar ve kültün rahibelerinden haberdar olunmaktadır[260]. Ancak festivalin adı başka bir yazıtta yer almamakta ve içeriğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kentte İS 2. yy.'da *Hadrianeia Epibateria*[261] ve İS 3. yy.'da *Dionysia*[262] festivalleri de düzenlenmiştir. Eutyhianos II'nin adı geçen festivallerden birinde yer alması olasıdır, lakin mevcut bilgilerle bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

2.2.3. Priene

Priene'de Marcus Aurelius Tatianus İS 3. yy.'da Athena Polias'ın *panegyriarkhes*'i (πανηγυριάρχης τῆς Πολιάδος θεοῦ Ἀθηνᾶς) olarak karşımıza çıkmaktadır[263]. Burada söz konusu olan Athena Polias adına düzenlenen *panegyris* olmalıdır. Priene'de Athena Polias kentin baş tanrıçasıdır ve en erken İÖ 286/285 yılından beri onuruna *Panathenaia* düzenlenmektedir[264]. Kentin onurlandırma kararlarında İÖ 2. yy.'ın sonları ve İÖ 1. yy.'da *Panathenaia* sıkça geçmektedir[265]. İÖ 1. yy.'ın başlarında kentin aldığı bir onurlandırma kararında onurlandırılan şahıs Krates *pentaeterik* bir festivalin *agonothetes*'i olarak seçilmiştir[266]. İsmi günümüze kalmayan bu *pentaeterik* festival *Panathenaia*'dır ve Krates vatandaşlar, *paroikos* ve *katoikos*'ların yanı sıra başka kentlerden gelen *theoroi*'a et dağıtımı

---

256 IErythrai, no. 105.
257 IErythrai, no. 228.
258 IErythrai, no. 201
259 BMC 229, 230, 255; RPC VI, 4715, 4716, 4717.
260 Adaklar: IErythrai, no. 220, 221, 225; Demeter rahibi Zosime: IErythrai, no. 69.
261 IErythrai, no. 60, str. 4-9: Ἀντωνίαν Τυραννί|δα Ἰου[λια]νὴν ἀγωνο|θετήσασαν τῶν Με|γάλων Ἀδριανείων | Ἐπιβατηρίων ἐνδόξως | καὶ πιστῶς.
262 IErythrai, no. 64, str. 8: ἀγωνοθέτην τῶν Διονυσίω[ν].
263 IPriene I, no. 61.
264 IPriene I, no. 2, str. 23-26: δοῦ]|ναι δὲ τὸν ἐπὶ τῆς δ[ι]ο[ικήσεως εἰς τὰ θύματα τοῖς] | ἱεροποιοῖς τῶμ φυλ[ῶν ἀργύριον, ὅσον καὶ τοῖς Π]ανα|θηναίοις δίδοται.
265 IPriene I, no. 64, str. 281-283: προεπ[όμπευσεν δὲ καὶ ἐν τῆι τῶν Πανα]|θηναίων ἑορτῆι βοῦ τῆς Ἀθηνᾶ[ς ἀξίαι, ἀπόδειγμα δοὺς τῆς κατὰ πάν]|τα πρὸς θεοὺς ὁσιότητος· (İÖ 129'dan sonra); IPriene I, no. 65, str. 214-216: ἔν τε | τῆι τῶν Παν[αθηναίω]ν [ἑορτῇ τῇ] λαμπροτάτῃ προεπόμπευ|σεν οὐ μόνον ἱεροπρεπῶς, ἀ[λλὰ καὶ β]οῦ ἀξίαι τῆς θεοῦ (yak. İÖ 120); IPriene I, no. 68, str. 106-107: ἐν τῆι τ]ῶν Παναθηναίων ἑορ[τῆι] | [ἀναλαβὼν τὴν] ἐπιστασίαν (İÖ 84'ten sonra); IPriene I, no. 69, str. 84-85: ἔν τε τῇ τῶν Παναθ[η]ναίων ἑορτῆι | παραστήσας βοϊκὴν θυσίαν τῆι Ἀθηνᾷ τῇ Πολιάδι (İÖ 84'ten sonra).
266 IPriene I, no. 67, str. 167-168: χειροτονηθεὶς [δ]ὲ καὶ ἀγ[ωνοθέτης ---------- ἐπὶ στεφα]|νηφόρου Ἀκρισίου διὰ τὴν πεν[τετηρίδα.

yapmıştır. Buradan *Panathenaia*'nın İÖ 1. yy.'da yerel bir festival olmadığı anlaşılmaktadır[267].

Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde, Priene'de tertiplenen *Panathenaia*'ya ilişkin tek epigrafik veri *panegyriarkhes* yazıtı olarak görünmektedir. Bunun dışında adak yazıtlarında Athena Polias'ın ismi zikredilmektedir[268].

2.2.4. Ephesos

Ephesos kentinde düzenlenen *Epheseia, Artemiseia, Hadrianeia, Pasithea* ve ismi verilmeyen festivallerde[269] *panegyriarkhes* olarak görev alan toplam 25 kişi bilinmektedir. Bu sayı ile Ephesos, *panegyriarkhes*'lerin Asia Minor'da en yoğun olarak görüldüğü kent olmuştur. İS 2.-3. yy.'larda *panegyriarkhes* olan bu seçkin kişilerin yer aldıkları festivaller ayrı ayrı ele alınacaktır.

Ephesos'un en eski festivallerinden biri olan *Epheseia,* Ionia Birliği tarafından İÖ 6. yy. ve 5. yy.'ın başlarında Poseidon Helikonios onuruna düzenlenen Panionia'dan[270] ortaya çıkmıştır. Savaş tehlikesi sebebiyle, Birlik festivali Mykale'den Ephesos'a taşınmış[271] ve daha sonra *Epheseia* adı ile kutlanmaya başlamıştır[272]. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise *Epheseia*'nın Ionia Birliği ile bir ilişkisi kalmadığı ve tamamen Ephesos kent festivali olarak düzenlendiği ve Poseidon yerine yerel Artemis kültü ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Epheseia'nın kutlanma döngüsü Roma İmparatorluk Dönemi'nin başlarına kadar yılda bir düzenlenecek şekilde olmuştur[273]. Ancak İS 2. yy.'da *pentaeterik,* yani dört yılda bir tertiplendiği görülmektedir. İS 166 yılında 516., 170 yılında 517. ve 174 yılında 518.

---

[267] Robert, 1950: 75-76.

[268] IPriene I, no. 149, str. 1-2: ὁ δῆμος Ἀθηνᾶι Ἰ̣ολιάδ̣ι καὶ |[Αὐ]τοκράτορι Καίσαρι Θεοῦ υἱῶι Θεῶι Σεβαστῷ̣ι [ἀνέθηκεν.] (İÖ 27 / İS 14); IPriene I, no. 175, str.1: [— Ἀθη]νᾶι Πο̣[λιάδι] (İÖ 27 / İS 14).

[269] Ephesos'ta *Dionysia, Rhomaia, Koina Asias, Balbilleia, Olympia, Epinikia, Pythia* (*Mariana*) ve *Mariana Isthmia* da kutlanmıştır, Ephesos'ta düzenlenen festivallere ilişkin bkz. Arnold, 1972: 17-22 ve Lehner, 2004.

[270] Arnold, 1972: 17.

[271] Strab. 14. 1. 20: μετὰ δὲ τὸν Σάμιον πορθμὸν τὸν πρὸς Μυκάλῃ πλέουσιν εἰς Ἔφεσον ἐν δεξιᾷ ἐστιν ἡ Ἐφεσίων παραλία: μέρος δέ τι ἔχουσιν αὐτῆς καὶ οἱ Σάμιοι. πρῶτον δ' ἐστὶν ἐν τῇ παραλίᾳ τὸ Πανιώνιον τρισὶ σταδίοις ὑπερκείμενον τῆς θαλάττης, ὅπου τὰ Πανιώνια, κοινὴ πανήγυρις τῶν Ἰώνων, συντελεῖται τῷ Ἑλικωνίῳ Ποσειδῶνι καὶ θυσία; Diod. 15. 49. 1: κατὰ τὴν Ἰωνίαν ἐννέα πόλεις εἰώθεισαν κοινὴν ποιεῖσθαι σύνοδον τὴν τῶν Πανιωνίων, καὶ θυσίας συνθύειν ἀρχαίας καὶ μεγάλας Ποσειδῶνι περὶ τὴν ὀνομαζομένην Μυκάλην ἐν ἐρήμῳ τόπῳ. ὕστερον δὲ πολέμων γενομένων περὶ τούτους τοὺς τόπους οὐ δυνάμενοι ποιεῖν τὰ Πανιώνια, μετέθεσαν τὴν πανήγυριν εἰς ἀσφαλῆ τόπον, ὃς ἦν πλησίον τῆς Ἐφέσου.

[272] Thuk. 3. 104. 2-3: καὶ τὴν πεντετηρίδα τότε πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ Δήλια. [3] ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν: ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγὼν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικός, χορούς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις.

[273] IEphesos, no. 859A, str. 1-5: Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρος ἀπελε[ύθερον Νικηφόρον, εἰς τὸν ἀγῶνα] | τὸν τῶν Ῥωμαίων καθιερώσαν[τα δηνάρια —´ —] | τῆι συνόδωι εἰς τὴν ἐπιτελεσθ̣[ησομένην Ῥώμηι καὶ Σεβαστῶι καὶ] | τῆι θεῶι θυσίαν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ε[— τοῖς] | κατ' ἐνιαυτὸν Ἐφεσήοις. Engelmann, (1990: 92-94) bu yıllık düzenenen *Epheseia'yı* Küçük *Epheseia* olarak adlandırmıştır.

Epheseia kutlanmıştır[274]. *Epheseia*'nın Augustus'un hakimiyetinden (İÖ 27-İS 14) sonra, İS 174 yılına kadar dört yılda bir yaklaşık olarak 40-41 kez ve Augustus Dönemi ve öncesinde senede bir yaklaşık 477-478 kez tertiplendiğini varsayıldığında *Epheseia*'nın kuruluş tarihiyle örtüşmektedir[275]. Bu verilerden yola çıkıldığında, İmparatorluk Dönemi'nde *megala, eiselastika* ve *hiera* unvanları[276] ile statüsünü ve etkinlik alanını genişleten *Epheseia*'nın *pentaeterik* olarak büyük bir organizasyon haline dönüştüğü söylenebilir[277].

Epheseia'da Titus Flavius Damianus[278], Publius Vedius Antoninus ve oğlu Publius Vedius Antoninus[279], Marcus Claudius Menandros[280] ve ismi günümüze kalmayan 2 kişi[281] *panegyriarkhes* olarak yer almıştır. *Panegyriarkhes*'ler haricinde festivalde *agonothetes*'lerin yer aldıkları bilinmektedir[282].

Festivalde *pankration*, güreş, *dolikhos*, *stadion* koşusu, *diaulos*, boks ve çocuklar arasında *stadion* koşusu, boks ve *pentathlon* gibi geniş bir disiplin skalasında *gymnik* müsabakalar düzenlenmiştir[283]. Müsabakaların müzikal ayağı da bulunmaktadır. Flüt, *kithara* çalanlar ve *rhetor*'lar arasında yarışmalar organize edilmiştir[284].

Epheseia'nın *proagon*'u bulunmaktadır. *Proagon* "ön yarışma" veya "yarışma öncesi" anlamına gelmektedir[285]. *Proagon*'da tiyatro yazarları, oyunlarında yer alan oyuncular ve koro ile birlikte yarışmadan önce oyunlarının reklamını yapmak için bir geçit töreni ile halkın önüne çıkmaktaydılar. Perikles Dönemi'nde *Megala Dionysia*'nın programının ilk gününde

---

[274] *516.*: IEphesos, no. 1106, str. 4-7: νεική|σας τὰ μεγάλα ἱερὰ ἰσελαστικὰ | Ἐφέσηα καὶ τοὺς ὑπογεγραμμένους | ἀγῶνας τῆς φιϛ΄ πενταετηρίδος. *517.*: IEphesos, no. 1608B, str. 5-7: τὰ μεγάλα Ἐφέσηα] | ἱερὰ εἰσελαστικ[ὰ παίδων πυγμὴν? πεν]|ταετηρίδος φ[ιϛ΄ —]; IEphesos, no. 1604, str. 7-13: ἠγωνίσατο ἀγῶνας | τρεῖς, ἐστέφθη δύω, | ἀγωνοθετοῦντος | δι' αἰῶνος Τιβ(ερίου) Ἰουλ(ίου) | Ῥηγείνου ἀσιάρχου β΄ | ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ | τῆς φιϛ΄ πενταετηρίδος; IEphesos, no. 1605, str. 1-3: Φωτίῳν [Κ]α[ρπί]ω[νος πύκτ]ης [παράδοξος] | Λαοδικεὺς καὶ Ἐφέσιος νεικήσας τὰ [με]| γάλα Ἐφέσηα ἱερὰ ἰσελαστικὰ ἀνδρῶν πυγ[μήν·] ve str. 10: [Ἐ]φέσηα τὰ μεγάλα Ἐφεσηΐδι φιϛ΄ ἀνδρῶν πυγμή[ν·]ν. *518.*: IEph 1130, str. 1.1-1.3: ἱερὰ εἰσελαστικὰ Ἐφέσηα | παίδων στάδι[ο]ν τῆς | φηι΄ πενταετηρίδος.

[275] Hicks, 1890: 604: Belirtilen era'nın Artemis'in doğum ve Ephesos'un kuruluşu olduğunu öne sürmektedir.

[276] IEphesos, no. 2067, str. 1-8: [ἐτείμη]σαν | [Μᾶρκον] Ὀὔλπιον | Δαμᾶν [Κατυλλῖνον] | ἀρχιερέ[α Ἀ]σίας ναῷ[ν] | τῶν ἐν [Ἐφέσ]ῳ καὶ ἀγω|νοθέτ[ην τῶν μ]εγάλων | ἱερῶν [ἰσελαστικῶν Ἐφ]εσή|ων; IEphesos, no. 1096, str. 4-6: νικήσας] | [τὰ μεγάλα ἱερὰ ἰσε]λαστικὰ | [Ἐφέσηα τῆς - πενταετ]ηρίδος; IEphesos, no 3072, str. 13-14: ἀγωνοθέτου τῶν μεγάλων οἰκου|μενικῶν Ἐφεσήων,

[277] Krş. Arnold, 1972: 18.

[278] IEphesos, no. 672, 811 ve 3080.

[279] IEphesos, no. 728.

[280] IEphesos, no. 2072.

[281] IEphesos, no. 1080B ve IEphesos, no. 3014.

[282] IEphesos, no. 627, 637, 1105, 1105A, 1105B, 1106A, 1130, 1160, 1552, 1604, 1605, 1611, 2067, 3014, 3072.

[283] *Pankration*: Roueché, 1993: 200-202, no. 71, str. B.II, 6-12; *pentathlon*: IEphesos, no. 2072, str. 23; güreş: IEphesos, no. 1123, str. 5-7; *dolikhos*: IEphesos, no. 1610, str. 2-3; *stadion* koşusu: IEphesos, no. 1611, str. 2; *diaulos*: IEphesos, no. 1132, str.15-16; boks: IEphesos, no. 1605, str. 2-3 ve 10; çocuklar arasında: *stadion* koşusu: IEphesos, no. 1130, str. 1-3; boks: IEphesos, no. 1608B, str. 5-7 ve *pentathlon*: AE 1998, 525, no. 1348, str. 2-3.

[284] Flüt: Moretti, 1953: no. 81; *kithara*: IEphesos, no. 1106 ve ISmyrna II[1], no. 659; retorik: IEphesos, no. 4114.

[285] *Proagon*'un geçtiği edebi metinler için bkz. Csapo ve Slater, 1994: 109-110.

proagon yer almaktaydı[286]. *Epheseia*'da yer alan *proagon*'un tiyatro yarışmalarındaki *proagon* ile benzerlik göstermesi mümkündür[287].

Ephesos'ta *Epheseia* gibi köklü ve itibarlı bir festival olarak Artemis[288] onuruna *Artemiseia* kutlanmaktadır. Ephesoslular tarafından oldukça ihtimam gösterilerek düzenlenen *Artemiseia*'da tören alayı öylesine görkemlidir ki, Apelles tarafından resmedilmeye değer görülmüştür[289]. Genç kızların ve delikanlıların eş buldukları festivale hem yerli hem de yabancı vatandaşlardan oluşan büyük bir kalabalık iştirak etmiştir[290]. Festivalin dini yönünden bahseden edebi kaynaklarda yarışmalara dair herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar kült yönü ağır basan *Artemiseia*'nın yarışmalar içerip içermediği, içeriyorsa da ne tür yarışmalar oldukları bilinmemektedir. İS 2. ve 3. yy.'larda festivalde *gymnik* ve müzikal yarışmalar düzenlenmiştir. *Gymnik* kapsamda boks, *pankration, dolikhos, diaulos*[291]; müzikal olarak *enkomiographos*'lar (övgü şiiri (ἐγκώμιον) yazanlar), *komodos*'lar ve *rhetor*'lar arasında müsabakaların yapıldığı kaydedilmiştir[292]. *Gymnik* yarışmalarda yetişkin erkekler (ἄνδρες)[293], sakalı yeni bitmiş delikanlılar (ἀγένειοι)[294] ve İS 162/164'te T. Aelius Marcianus Priscus tarafından kurulan *Artemiseia* kategorisi (Ἀρτεμισιακὴ κρίσις)[295] olmak üzere 3 yaş grubu yer almıştır.

Artemiseia'nın daha önce kaç gün kutlandığı tam olarak bilinmese de[296], en azından İS 2. yy.'da kutsal ilan edilen Artemision Ayı boyunca, yani 1 ay sürdüğü, *proconsul* C. Popillius Carus Pedo'nun fermanı ve Ephesos kentinin kararı vasıtasıyla anlaşılmaktadır[297]. Yine aynı yüzyılda *Artemiseia*, ἱερά ve εἰσελαστικά olarak adlandırılmıştır[298]. İmparator Commodus Dönemi'nde (İS 180-192) *Artemiseia*'ya Commodus'a ithafen *Kommodeia* adı eklenmiştir[299]. Ancak bu isim kalıcı olmamış ve imparatorun *damnatio memoriae*'ından sonra

---

[286] Pickard-Cambridge, 1968: 63-67.
[287] Moretti, 1953: 222.
[288] Artemis kültü ve onuruna düzenlenen festivaller için bkz. Nilsson, 1906: 179-258.
[289] Plin. Nat. 35. 92-93.
[290] Ephesoslu Ksenophon (Ephesiaka 1. 2. 2 - 1. 3. 4) *Artemiseia*'da yer alan ihtişamlı tören alayını detaylıca aktarmaktadır, bkz. Böl. 4.2.
[291] Boks: IEphesos, no. 1605, str. 15; *pankration:* SEG 43, no. 787, str. 1-2; TAM V^2, no. 1276, str. 4-6; *dolikhos*: IGR III, no. 370, str. 19-20; *diaulos:* IGR III, no. 370, str. 19-20.
[292] *Enkomiographos*: IEphesos, no. 1104A, str. 8-10; *komodos*'lar: IEphesos, no. 1606, str. 8-14 ve *rhetor*'lar: IEphesos, no. 4114, str. 3-5.
[293] IEphesos, no. 1605, str. 15.
[294] IEphesos, no. 1615, str. 11.
[295] Jung ve Petzl, 1987: 98-99 (= IEphesos, no. 24C). *Artemiseia* kategorisindeki yaş sınırı belirtilmese de bu kategori çocuklara ait olabilir, bkz. Lehner, 2004: 149-150.
[296] Wörrle, (1988: 246) *Artemiseia*'nın daha önce birkaç gün sürdüğünü ve *megala* olarak adlandırılmadığını belirtmektedir.
[297] SEG 37, no. 885 (= IEphesos, no. 24A, 24B ve 24C).
[298] IEphesos, no. 4114, str. 4-5: [νει]κήσας κὲ Ἀρτεμείσια | [ἱερ]ὰ εἰσελαστικά.
[299] TAM II, no. 587, str. 14-15: Ἔφεσον Ἀρτεμείσια Κο[μμό]|δεια.

festival adlandırılmasından çıkarılmıştır. İS 3. yy.'a gelindiğinde, 213/214 yılında İmparator Caracalla tarafından *Artemiseia*'ya ἀτέλεια (vergi muafiyeti) imtiyazı bahşedilmiştir[300].

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, özellikle İS 2. yy.'da *Artemiseia*'da *panegyriarkhes* olarak yer alan sekiz kişi bilinmektedir: Publius Quintilius Valens Varius[301], Titus Aelius Marcianus Priscus[302], Quintilius [ ]inus[303], Herakleides[304], Aulus Iulius Amyntas[305], Glaukon[306], Tiberius Claudius Claudianus[307] ve ismi günümüze kalmayan bir şahıs[308]. Titus Aelius Marcianus Priscus, Quintilius [ ]inus, Tiberius Claudius Claudianus, Aulus Iulius Amyntas aynı zamanda festivalde *agonothesia* makamını da üstlenmişlerdir[309].

Kentte *panegyriarkhia*'nın yer aldığı bir diğer festival İmparator Hadrianus onuruna kutlanan *Hadrianeia*'dır. İmparator Hadrianus'un kentleri ziyaret etmesi yeni festivallerin kurulmasına ve var olan festivallerin yeni bir soluk almasına vesile olmuştur. Hadrianus İS 123/124 yılında Ephesos'u ziyareti sırasında *Hadrianeia*'yı bahşetmiştir[310]. Ephesos kentinde halihazırda çok sayıda festival düzenlendiği için, *Hadrianeia* sıfırdan değil, *Balbilleia*'nın programı kısaltılarak, onun yarışma disiplinlerinin bir kısmını almak suretiyle oluşturulmuştur[311]. İlk organizasyonu 129 yılında yapılan *Hadrianeia pentaeterik* olarak kutlanmış ve *hieros* ve *eiselastikos* unvanlarını almıştır[312].

Epigrafik belgelerde genellikle *Hadrianeia* olarak adlandırılan festivalin, bir süreliğine *Olympia* epithetini aldığı görülmektedir[313]. Ancak muhtemelen kentte kutlanan *Olympia* ile karıştırılmasının önüne geçmek için bu epithetin kullanımından vazgeçilmiştir. Zeus Olympios ve imparator kültünün birleştirilmesinden doğan bu *Hadrianeia Olympia* adlandırmasına Smyrna, Kyzikos, Anazarbos kentlerinde de rastlanmaktadır[314].

---

[300] IEphesos, no. 212, str. 4-5: ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἀτέλειαν [συγχωρῶ? —] | τῶν Ἀρτεμεισίων εἰσελαστι[κῶν.
[301] IEphesos, no. 712B.
[302] SEG 37, no. 885.
[303] IEphesos, no. 1104A.
[304] IEphesos, no. 928A.
[305] IEphesos, no. 930, col. 2.
[306] IEphesos, no. 925A, III.
[307] IEphesos, no. 924A.
[308] IEphesos, no. 1618.
[309] Festivalde yer alan diğer *agonothetes*'ler: IEphesos, no. 1606 ve 1103.
[310] Petzl ve Schwertheim, 2006: 55-57.
[311] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 45-56: ἐπέστειλα καὶ τοῖς τῶν ἐθνῶν συνεδρίοις δηλῶν, ὅτι Ἐφέσιοι τὰ ἐν Βαλβιλλείοις ἀγωνίσματα εἰς δύο ἀγῶνας καταδιένειμαν | καὶ δεῖ τοὺς τὰ Ἀδριάνεια ἐκεῖ νεικῶντας οὕ̣τως λαμβάνειν τὰς συντάξεις ὡς ἐλάμβανον, ἡνίκα τὰ Βαλβίλλεια ἐνείκων.
[312] Marcus Aurelius Abas'ın (IGR III, no. 370) kazandığı *hieros* ve *eiselatik* yarışmalar ve Marcus Aurelius Hermagoras Magnes'in (IG XIV, no. 739) kazandığı *hieros* yarışmalar arasında *Hadrianeia* yer almaktadır.
[313] CIG, no. 2810, str. 17-18: Ἀδριανὰ Ὀ|λύμπια ἐν Ἐφέσωι ve IEphesos, no. 1083, str. 2: [Ἀδριά]νεια Ὀλύμπια.
[314] Smyrna: IG II², no. 3162, str. 7-9; Kyzikos: IGBulg III, 1, no. 892, str. 6-8; Anazarbos: FD III[1], no. 555, str. 23.

Hadrianeia'nın adlandırılması son olarak Commodus Dönemi'nde *Kommodeia* adının eklenmesi ile *Hadrianeia Komodeia* olmuştur[315].

Gymnik yarışmalar olarak *dolikhodramos* (δολιχοδρόμος: uzun mesafe koşusu)[316], sakalı yeni bitmiş delikanlılar kategorisinde düzenlenen *stadion* koşusu[317], çocuklar ve yetişkin erkekler kategorilerinde düzenlenen *dolikhos*[318], *pentathlon*[319], güreş[320], *pankration*[321], müzikal olarak pythik flütçüler[322], *kyklik* flütçüler[323], *kithara* çalanlar[324], *rhetor*'lar[325] arasında yarışmalar düzenlenmiştir. Ayrıca tellallar ve trompetçilerin müsabakaları da yer almıştır[326].

Hadrianeia'da Marcus Aurunceius Vedius Myron bilinen tek *panegyriarkhes*'tir[327]. Festival görevlileri arasında *agonothetes*[328] ve *grammateus* bulunmaktadır[329].

*Ephes*os'ta yedi tane *paneyriarkhes Pasithea*'da görev almıştır[330]. *Pasithea*'nın programına ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. Festivalde görev alan ne bir *agonothetes* ne de galibiyet kazanan bir yarışmacı bilinmektedir. Bunun müsabakalı bir festival olabileceğine dair tek ipucu festivalin bir *gymnasiarkhos*'unun bulunmasıdır[331]. Aynı zamanda *Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i de olan Ennius Rufus *panegyris*'in *gymnasikarhos*'u olarak zeytinyağını aralıksız temin etmiştir[332]. Programında *gymnik* müsabakalara yer veren *Megala Artemiseia*'nın da benzer şekilde *gymnasiarkhos*'u bulunmaktadır[333]. Çocukların ve gençlerin boks, güreş gibi disiplinlerde eğitildikleri ve yarışmaların düzenlediği *gymnasion*'lar atletizm ile sıkı bir bağ içerisindedir[334].

---

315 ITralleis, no.135, str. 17-18: Ἀδριάνει|α Κομόδεια ἐν Ἐφέσῳ.
316 IGR III, no. 370, str. 21.
317 IEphesos, no. 1132, str. 8-9.
318 Çocuklar arasında düzenlenen: Corsten, 1990: 34-36, str. 7-8; yetişkinler arasında düzenlenen: ITralleis, no. 117, str.9-10.
319 SEG 12, no. 512, str. 6-7.
320 IG XIV, no. 739, str. 13.1.
321 IGUR I, no. 240, str. 30.
322 Moretti, 1953: no. 81, str. 19.
323 CIG, no. 2810, str. 17-18.
324 ISmyrna II[1], no. 659, str. 13.
325 IEphesos, no. 4114, str. 6.
326 Tellallar yarışması: IOlympia, no. 237, str. 5; trompetçiler yarışması: ITralleis, no. 135, str. 17-18.
327 IEphesos, no. 724, str. 8-9: πανηγυρι|άρχου τῶν μεγάλων Ἀδριανείων.
328 IEphesos, no. 618, 730, 1085A, 1087A, 1153.
329 IEphesos, no. 1604, str. 2-3: γραμ|ματεὺς Ἀδριανείων.
330 *Pasithea*'da görev alan *panegyriarkhes*'ler: Publius Carsidius Pamphilion (IEphesos, no. 633, yak. İS 100); N.N. (IEphesos, no. 938, yak. İS 100); Ennius Rufus (IEphesos, no. 664B, İS 132 / 214); Publius Vedius Antoninus (IEphesos, no. 728, İS 166 / yak. 180); Menophilos oğlu Attalos II (IEphesos, no. 923, col. 1, İS 2. yy.); Gaius Salluius Bassus (IEphesos, no. 935, col. 1, Roma İmparatorluk Dönemi); Gavius Men[odoros?] (SEG 39, no. 1196).
331 Krş. Lehner, 2004: 83.
332 IEph 664B, str. 10-13: γυ[μνα]||σιαρχήσαντα τῆς πανηγύ[ρε]|[ω]ς ἐλαίῳ ἀδιαλείπτως ἐπὶ | [ἡμέρας —].
333 IEphesos, no. 924A, str. 3-5: γυμνα]|σιάρχου [τῶν μεγάλων | Ἀρτεμισ[ήων).
334 *Gymnasion*'ların atletizmdeki önemine ilişkin bkz. Pleket, 1998: 153-154.

Kentte hangi festivalde yer aldıkları belirtilmeyen veya yazıtta korunmamış olan üç *panegyriarkhes* yer almaktadır: İsmi günümüze kalmayan bir şahıs, Gavius Men[odoros?] ve [–] Valeri(an)us [–]. İsmi günümüze kalmayan şahıs muhtemelen *Artemiseia*'da görevini gerçekleştirmiştir[335]. Gavius Men[odoros?]'un yer aldığı festivalin sadece *Megala* kısmı kalmıştır ve kendisi aynı zamanda *Pasithea*'nın da *panegyriarkhes*'idir[336]. Ephesos'ta *Megala* olarak adlandırılan *Epheseia, Artemiseia* ya da *Hadrianeia*'dan birinde görev almış olmalıdır. [–] Valeri(an)us [–]'un onurlandırma yazıtı fragman halindedir ve festivale ilişkin bir tahmin yürütmek mümkün gözükmemektedir[337].

2.2.5. Klazomenai

Klazomenai'dan *panegyriarkhes* olarak sadece, terazi ile birlikte bir Hermes heykeli adayan Titus Flavius Sophron bilinmektedir[338]. Sophron'un hangi *panegyris*'te görevli olduğu belirtilmemiştir. Kentte Zeus, Poseidon, Athena, Apollon, Artemis, Hermes, Dionysos, Demeter, Asklepios kültleri ve imparator kültü yer almıştır[339].

2.2.6. Teos

İÖ 3. yüzyılda festival kapsamındaki gösteri ve *agon*'larda yer alan sanatçılar kendi haklarını korumak amacıyla "Dionysos Sanatçıları" ismiyle dernekler (σύνοδος / κοινόν) oluşturmuşlardır[340]. Bu derneklerden[341] biri olan Ionia-Hellespontos Syndos'u (τὸ κοινὸν τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν τῶν ἐπ᾽ Ἰωνίας καὶ Ἑλλησπόντου) İÖ 3. yüzyılın 2. yarısından, 2. yüzyılın yarısına kadar Teos kentinde ikamet etmiş ve kentin kutladığı *Dionysia*'dan ayrı olarak, *panegyris* düzenlemiştir. İÖ 197-159 yılına ait Eumenes II'nin derneğe gönderdiği mektupta derneğin tertiplediği *Dionysia*'da *panegyriarkhes*'lerin yer aldıkları

---

335 SEG 60, no. 1161, str. 5-6: τὸν ἑαυτῆς πανηγυ|ρίαρχον ifadesinde ἑαυτῆς ile *katoikia* kastedilmemiştir. Burada söz konusu olan Ephesos'da düzenlenen *Artemiseia* olma ihtimali yüksektir. İsmi günümüze kalmayan *panegyriarkhes*'in kendisini onurlandıran vatanı Bonitai *Katoikia*'sıdır ve buraya miras olarak araziler bırakmıştır. Ancak Ephesos kentinin *grammateus*'i olmuştur ve yüksek ihtimalle de *panegyiarkhia*'sını da Ephesos'ta yapmış olamalıdır, krş. Ricl, 2010: 530-551.

336 SEG 39, no. 1196.

337 IEphesos, no. 1852 = 877.

338 Adak, 2015, 79-80, no. 2, str. 1-4: Τίτος Φλάβιος Σώφρων | πανηγυριάρχων τὸν | Ἑρμῆν σὺν τῷ ζύγῳ ἀ|νέθηκεν. Benzer şekilde, Ilion'da muhtemelen Athena Ilias onuruna düzenlenen festivalde görev alan agoranomos Menophilos adakta bulunmuştur, bkz. IIlion, no. 4, str.2-10: ὁ πανηγυρικὸς | ἀγορανόμος | Μηνόφιλος | Μηνοφίλου | τῇ πατρίδι | ἐκ τῶν ἰδίων | ἀνέθηκε τὸν | ζυγοστάτην | Ἑρμῆν.

339 Klazomenai kültleri için bkz. Graf, 1985: 383-397.

340 Sanatçı derneklerine ilişkin bkz. Pickard-Cambridge, 1968: 279-321.

341 Hellenistik Dönem'de Ionia-Hellespontos haricinde Atina (ἡ σύνοδος / τὸ κοινὸν τῶν ἐν Ἀθήναις περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν), Isthmos-Nemea (τὸ κοινὸν τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν τῶν εἰς Ἰσθμὸν καὶ Νεμέαν συμπορευομένων/συντελούντων) ve Mısır'da (τὸ κοινὸν τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν) sanatçı dernekleri yer almaktadır, bu derneklere ilişkin bkz. Aneziri, 2003: 25-124.

görülmektedir[342]. Dernek festivalindeki *panegyriarkhes*'lere dair tek epigrafik belge bu mektuptur ve *panegyriarkhia* üstlenen kişilerin isimleri bilinmemektedir. *Panegyriarkhia* haricinde dernek festivalinde görev alan *agonothetes*'ler belgelenmiştir[343]. Yıllık olarak seçilen *agonothetes*'ler, festivalin de yılda bir düzenlendiğini göstermektedir.

2.3. Lydia

2.3.1. Philadelphia

Philadelphia'da M. Aurelius Diodoros, L. Antonius Agathopous ve C. Iulius Makedon Aurelianus'un, İS 2.-3. yy.'larda *Koina Asias*'ta (κοινὰ Ἀσίας) *panegyriarkhia*'larını icra ettikleri bilinmektedir[344]. Kentte bilinen diğer iki *panegyriarkhes* Cornelius Zelotos ve Heliodoros III yine aynı zaman diliminde görev yapmışlardır[345], fakat yer aldıkları festival isimleri bildirilmemiştir. Büyük bir olasılıkla *Koina Asias*'ta yer almış olmalılardır.

İÖ 29 yılında Pergamon'da Asia *Koinon*'u tarafından Tanrıça Rhome ve Augustus onuruna düzenlenen *Sebasta Rhomaia*[346] daha sonra adı *Koina Asias* olarak değiştirilerek Asia Eyaleti'nin 7 kentin daha kutlanmaya başlamıştır: Smyrna, Ephesos, Sardeis, Kyzikos, Philadelpheia, Laodikeia ve Tralleis[347]. Ancak 3 büyük kent Pergamon, Ephesos ve Smyrna'da düzenlenen *Koina Asias*'ın galibiyet listelerinde ilk sırada yazıldıklarından daha önemli görüldükleri; diğer kentlerde kutlananların ise, daha düşük mertebede sayıldıkları söylenebilir[348]. *Hieroi, stephanitai* ve *eiselastikoi* unvanlarına sahip bu festivaller her kentte kendilerine özgü bir döngüyle *pentaeterik* olarak düzenlenmiş ve programlarında hem *gymnik* hem de müzikal müsabakalara yer verilmiştir[349].

---

[342] Aneziri, 2003: 387-391, no. D12.

[343] CIG, no. 3068A, str. 1-5: ἐπὶ ἱερέως Σατύρου, καὶ ἀγωνοθέτου κ[αὶ] | ἱερέως βασιλέως Εὐμένου Νικοτέλου[ς,] | ἔδοξεν τῶι κοινῶι τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνι|τῶν τῶν ἐπ' Ἰωνίας καὶ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν πε[ρὶ] | τὸν καθηγεμόνα Διόνυσον· ve str.

[344] M. Aurelius Diodoros: TAM V^3, no. 1495, str. 32-36: πανηγυ|ριαρχήσαντα {ΚΑΙ} | (Rasur 4-5) τοῦ κοινοῦ | τῆς Ἀσείας ἀγῶνος | ἀτελείου; L. Antonius Agathopous: TAM V^3, no. 1476, str. 8-10: πανηγυριαρχήσαντα | ἀγώνων κοινῶν τῆς Ἀ|σίας φιλοτείμως; C. Iulius Makedon Aurelianus: TAM V^3, no. 1442, str. 10-12: πανηγυριαρχή|σαντα ἐν κοινῷ τῆς Ἀσίας | ἀγῶνι.

[345] Cornelius Zelotos: TAM V^3, no. 1474, str. 15-17: πα|νηγυριαρχήσαντος | ἐκτενῶς; Heliodoros III: TAM V^3, no. 1484, str. 8-9: πανηγυ|ριαρχήσαντα.

[346] Cass. Dio 51. 20. 9: ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ ἔλαβον καὶ οἱ Περγαμηνοὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἱερὸν ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τιμῇ ποιεῖν. IGR IV, no. 1064, str. 5-7: [Ῥ]ωμαῖα Σεβαστὰ τὰ τιθέμενα ὑπὸ | τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμωι | παῖδας Πυθικοὺς πένταθλον·; IDidyma, no. 201, str. 1-3: τὸν ἀγῶνα τῶν Σεβαστῶν Ῥω]|μαίων τὸν τ[ιθέ]μενον [ὑπὸ τ]οῦ κο[ινοῦ τῆς Ἀσίας ὁ]|πλίτην πρῶτον τῶν Ἰώνων.

[347] Deininger, 1965: 54-55.

[348] ISinope, no. 105, str. 12-14: Κοινὰ Ἀσίας Σμύρναν Πέργαμον Ἔφε|σον τὴν ἐξ Ἄργους ἀσ[πί]δα β΄ Κοινὰ Ἀσίας | Σάρδις β΄ Φιλαδέλφειαν β΄ Τράλλεις β΄. Arnold, (1972: 20) bu festivalleri κοινὰ Ἀσίας τὰ μεγάλα ve ἄλλοι κοινοὶ Ἀσίας olarak ikiye ayırmaktadır.

[349] Moretti, 1954: 287; Arnold, 1972: 20; Deininger, 1965: 55; krş. Mitchell, 1993: 219.

Philadelphia, *Koina Asias*'ı İS 2. yy.'da kutlanmaya başlamış[350] ve 3. yy.'da da kutlamaya devam etmiştir[351]. Festivalde düzenelenen müsabakalardan sadece uzun mesafe koşusu (δόλιχος) belgelenmiştir[352]. Bununla birlikte *Koina Asias*'ın kutlandığı diğer kentlerdeki gibi, boks, *pankration*, güreş gibi *gymnik* yarışmaların Philadelphia'da da düzenlendiği düşünülebilir. Festivale ilişkin son olarak, yak. İS 229/230 yılında *ateleios* (vergi muafiyeti) hakkına sahip olduğu söylenebilir[353].

Kentte son olarak *panegyriarkhes* Aurelius Dionysios Quintus Kynokolos'un yer almış olduğu *panegyris*'ten söz edilmelidir[354]. İS 3. yy.'da Phialdephia teritoryumunda yer alan Kerdanetta[355] "kutsal ve dokunulmaz, tüm dünyaya açık" olarak nitelendirdikleri bir *panegyris* (ἱερὰ καὶ ἄσυλος οἰκουμενική πανήγυρις) düzenlemişlerdir. *Asylos*, Klasik ve Hellenistik Dönem'de dokunulmazlığı ifade ederken, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kentler *asylos*'u *hiera* ile birlikte onursal bir unvan olarak kullanmışlardır, tanrı(ça)lar için de *asylos*, epithet olarak kullanılmıştır[356]. *Panegyris* için de benzer şekilde onursal bir unvan niteliği taşıyor olmalıdır.

Kerdanetta'lıların düzenledikleri bu *panegyris*'in içeriği hakkında, aldığı unvanlar haricinde, bir bilgi bulunmamaktadır. Ch. Schuler bu *panegyris*'in tıpkı Arillenoi'un düzenlediği yıllık pazarlar gibi köy pazarı olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır[357]. *Panegyris*, kırsal kesimde düzenlenen periyodik pazarları ifade etmek için de kullanılan bir kelimedir[358], ancak almış olduğu genellikle festival terminolojise ait unvanlar kafa karıştırıcıdır.

2.3.2. Thyateira

Thyateira'da Lucius Iulius Nikomakhos, *Megala Augusteia*'da *panegyriarkhia*'sını yerine getirmiştir[359]. Epigrafik kaynaklardan kentin en erken İS 2. yy.'ın 2. yarısında[360], en

---

[350] IG VII, no. 49, str. 15.1-2: Κοινὰ Ἀσίας ἐν | Φιλαδελφείᾳ; ISinope, no. 105, str. 12-14: Κοινὰ Ἀσίας Σμύρναν Πέργαμον Ἔφε|σον τὴν ἐξ Ἄργους ἀσ[πί]δα β΄ Κοινὰ Ἀσίας | Σάρδις β΄ Φιλαδέλφειαν β΄ Τράλλεις β΄;

[351] TAM V^3, no. 1507, str. 17-18: κοινὰ Ἀσί|ας ἐν Φιλαδελφείᾳ; TAM V^3, no. 1495, str. 32-36: πανηγυ|ριαρχήσαντα {ΚΑΙ} | (Rasur 4-5) τοῦ κοινοῦ | τῆς Ἀσείας ἀγῶνος | ἀτελείου.

[352] SEG 14, no. 733, str. 35-37: ἐν Φιλαδελφείᾳ κο[ι]|νὸν Ἀσίας ἀνδρῶν δόλ[ι]|χον (2. yy.'ın 2. yarısı-3. yy.'ın ilk yarısı).

[353] TAM V^3, no. 1495, str. 32-36: πανηγυ|ριαρχήσαντα {ΚΑΙ} | (Rasur 4-5) τοῦ κοινοῦ | τῆς Ἀσείας ἀγῶνος | ἀτελείου.

[354] TAM V^3, no. 1488.

[355] TAM V^3, 73-74. Yazıtın ilk edisyonun yapan Malay (1994: 42) Kerdanetta'nın Phialdelphia civarında bir halk ya da κερδαίνω fiilinden türetilmiş gibi görünen ismin tüccarlar derneği olabileceğini belirtmekle birlikte böyle bir derneğin böyle bir *paneygris* kurabilmesine şüpheyle yaklaşmıştır.

[356] *Asylia* terimi ve anlamının tarih boyunca uğradığı değişiklikler için bkz. Sarıkaya, 2012: 67-91.

[357] Schuler, 1998: 266, dn. 321.

[358] Bkz. Böl. 4.4.

[359] TAM V^2, 970, str. 4-6: πανηγυριαρ|χήσαντα τῶν μεγάλων Αὐγου|στείων.

geç İS 3. yy.'ın 2. yarısında *Augusteia*'yı düzenlendiği anlaşılmaktadır[361]. Festival İS 2. yy.'da *isophytios* epithetini almış, Augusteia *Pythia* ve *Augusteia isopythia* şeklinde adlandırılmıştır[362]. İmparator Elagabalus Dönemi'nde (İS 218-222) ise; *eiselastikos* ve *oikoumenikos* unvanlarını elde etmiştir[363]. Eriştiği bu mertebede *pentaeterik* olarak düzenlediği sonucuna varılmaktadır.

Festival programında uzun mesafe koşusu[364] ve meşale yarışının[365] yer aldığı bilinmektedir, düzenlenen diğer yarışmalar ve festival programına dair başka veri bulunmamaktadır. Festivalde *panegyriarkhes* haricinde *eisagogeus*[366] (yarışmacıları takdim eden kişi) ve *lampadarkhes*[367] (meşale yarışının idarecisi) görev almıştır. Kentte yine *gymnik* yarışmaların düzenlendiği Apollon Tyrimnaios onuruna *Tyrimneia*'nın[368] kutlandığı bilinmektedir. Ancak ele geçen yazıtlarda bu festivalde *panegyriarkhes*'in varlığına dair henüz bir bilgi bulunmamaktadır.

2.4. Mysia

2.4.1. Pergamon

Pergamon'dan iki tane *panegyriarkhes* belgelenmiştir: Hermes oğlu Aurelius Auksanon[369] ve Ariston oğlu Menestratos[370]. İS 3. yy.'a ait olan onurlandırma kararında Aurelius Auksanon imparator tapınaklarının *panegyriarkhes*'i olarak onurlandırılmıştır. Burada söz konusu olan festival Pergamon'da imparator kültü için düzenlenen *Koina Asias*'tır[371]. Bu Birlik festivali ilk olarak Pergamon'da İÖ 29'da *Sebasta Rhomaia* adı ile düzenlenmekteydi[372]. Daha sonra Asia *Koinon*'u eyaletin *metropolis*'lerinde *Koina Asias* adı

---

[360] TAM V^2, 982, str. 15-17: ἰσαγωγέα γενόμε|[νον] τοῦ ἐπὶ θεῷ αὐγούστῳ ἀ|[γο]μένου ἀγῶνος (yak. İS 170); ISmyrna II^1, no. 668, str. 4-9: τὰ μεγ[άλα] | Ἀδ[ριανὰ] Ὀλύ[μπια] | καὶ Αὐγο[ύστεια Πύθια ἐν] Θυατεί[ροις καὶ Τυρίμνεια] | ἐν Θυατε[ίροις καὶ ἀγῶνας] | ταλαντι[αίους —΄] (İS 133-200). Krş. Ziegler, 1985: 118.

[361] ISmyrna II^1, no. 667, str. 14: Αὐγούστεια ἐν Θυατεί|[ροις —].

[362] ISmyrna II^1, no. 668, str.6-7: Αὐγο[ύστεια Πύθια ἐν] | Θυατεί[ροις ve TAM V^2, no. 945, str. 9-11: λαμπαδαρχή|σαντα τῶν μεγάλων ἱερῶν | Αὐγουστείων ἰσοπυθίων.

[363] TAM V^2, no. 1018, str. 7-9: ἱερὸν [ἀ]|[γῶ]να εἰσελαστικὸν Αὐγούστ[ειον ἰσο]|πύθιον εἰς ἅπασαν [τὴν οἰκουμένην] ve TAM V^2, no. 1019, str.6-8: οἰκου|μενικῶν ἀγώνων Αὐ|γουστείων Πυθίων.

[364] ISmyrna II^1, no. 667, str. 10-14: δολιχαδρόμος, νεικήσας | ἀγῶνάς τε τοὺς ὑπογεγραμμένους· | Πυθικῶν· Πύθια ἐν Δελφοῖς, Πύθια | ἐν Σίδῃ, Αὐγούστεια ἐν Θυατεί|[ροις —].

[365] TAM V^2, no. 945, str. 9-11: λαμπαδαρχή|σαντα τῶν μεγάλων ἱερῶν | Αὐγουστείων ἰσοπυθίων. Festivalde *lampadarkhes*'in yer alması meşale yarışının (λαμπάς) olduğunu göstermektedir,

[366] TAM V^2, no. 982, str. 15-17: ἰσαγωγέα γενόμε|[νον] τοῦ ἐπὶ θεῷ αὐγούστῳ ἀ|[γο]μένου ἀγῶνος.

[367] TAM V^2, no. 945, str. 9-11: λαμπαδαρχή|σαντα τῶν μεγάλων ἱερῶν | Αὐγουστείων ἰσοπυθίων.

[368] IG XII^2, no. 388; ISmyrna II^1, no. 668; TAM V^2, no. 1010 ve 1011.

[369] TAM V^2, no. 1192, str. 7-10: πανηγυριαρχήσαντα | ναῶν τῶν ἐν τῇ λανπρο|τάτῃ Περγαμηνῶν μη|τροπόλει.

[370] IPergamon II, no. 454.

[371] Thoneman, 2011: 112.

[372] Cass. Dio 51. 20. 9: ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ ἔλαβον καὶ οἱ Περγαμηνοὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἱερὸν ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τιμῇ ποιεῖν. IGR IV, no. 1064, str. 5-7: [Ῥ]ωμαῖα Σεβαστὰ τὰ τιθέμενα

altında festivaller tertiplemiştir[373]. Diğer bilinen *panegyriarkhes* Menestratos'un hangi festivalde yer aldığı belirtilmemiştir. İÖ 1. yy.'a tarihlenen onurlandırma yazıtından *Sebasta Rhomaia* ya da daha sonraki *Koina Asias*'ta görev aldığı varsayılabilir.

Dört yılda bir Pergamon'da kutlanan *hieros, stephanites* ve *eiselastikos Koina Asias* son derece önemli bir organizasyon olmuştur. Boks, uzun mesafe koşusu ve *pankration* gibi çeşitli *gymnik* müsabakaların düzenlendiği festivalde müzikal müsabakalarının da yer aldığı bilinmektedir. İsmi günümüze kalmayan Aleksandreia ve Kos vatandaşı olan bir komedya şairi *Koina Asias*'ta zafer kazanmıştır[374].

2.4.2. Kyzikos

Kyzikos'tan bilinen tek *panegyriarkhes* Aurelius Ksanthos'un hangi festivalde yer aldığı belirtilmemiştir[375]. Ancak onurlandırma heykelini diktirdiği Trophimos, *Megala Asklepieia*'da yetişkin erkekler kategorisinde boks müsabakasında galibiyet kazanmıştır[376]. *Panegyriarkhes*'lerin görev aldıkları *panegyris* kapsamında gerçekleşen yarışmalarda galibiyet kazanmış kişilerin onurlandırma heykellerinin masraflarını kendi ceplerinden karşılamaları rastlanan bir durumdur[377]. Ksanthos'un *Megala Asklepieia*'da *panegyriarkhes* olarak görev yapmış olması olası gözükmektedir.

2.5. Bithynia

2.5.1. Nikaia

Nikaia'da *euergetes* olarak kabul edilen Patrokles'in *panegyriarkhia*'sını hangi festivalde gerçekleştirdiği bilgisi verilmemiştir[378]. Patrokles'in İmparator Hadrianus tarafından kentteki inşa faaliyetlerini denetlemekle görevlendirilmesinden yola çıkarak *panegyriarkhia*'sını da Hadrianus Dönemi'nde (İS 117-138) gerçekleştirdiği ve dolayısıyla bu dönemde kentte tertiplenen *panegyris*'lerden birinde görev aldığı muhakkaktır. *Augusteia* ve *Koinon Bithynias* bu dönemde kutlandığı bilinen festivallerdir[379].

ὑπὸ | τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμωι | παῖδας Πυθικοὺς πένταθλον·; IDidyma, no. 201, str. 1-3: τὸν ἀγῶνα τῶν Σεβαστῶν Ῥω]|μαίων τὸν τ[ιθέ]μενον [ὑπὸ τ]οῦ κο[ινοῦ τῆς Ἀσίας ὁ]|πλίτην πρῶτον τῶν Ἰώνων.

373 *Koina Asias*'ın düzenlendiği diğer kentler: Smyrna, Ephesos, Sardeis, Kyzikos, Philadelpheia, Laodikeia ve Tralleis; Asia Birlik *agon*'larına ilişkin bkz. Deininger, 1965: 54-55.

374 IG XII,4 2, no. 845.

375 Hasluck, 1903: 77, no. 8, str. 3-5: Τροφ]ίμου Αὐρ. Ξάνθ[ος] | [Κυζι]κηνὸς πανηγ[υριάρ]|[χη]ς.

376 Hasluck, 1903: 77, no. 8, str. 6-8: Τρό]φιμον [νεική]|[σα]ντα πυγμὴν [ἀνδρῶν τὰ] | [μ]εγάλα Ἀσ[κληπιεῖα]

377 Bkz. Böl. 3.3.2.8.

378 SEG 37, no. 1071.

379 Moretti, 1953: 206-209.

2.5.2. Prusa ad Olympum

Agonothetes ve *panegyriarkhes* Publius Annius Claudianus Metrodoros'un Prusa ad Olympum'da düzenlenen hangi festivalde görev aldığı belirtilmemiştir[380]. Bu festivalin, rahibi olduğu Zeus Olympios adına düzenlenmiş olması mümkün gözükmektedir.

Kentte P. Aelius Neoptolemos adlı bir vatandaş Μεγάλοι Ἀγῶνες'te iki kez *agonothetes*, aynı adı taşıyan babası ise Μέγας Ἀγών'da *agonothetes* olmuştur[381]. Söz konusu *Megaloi Agon*'lar kimin adına yapıldığı belirtilmese de imparator ya da kentin baş tanrısı adına düzenlenmiş olmalıdır. Neoptolemos'un babasının *agonothesia* üstlendiği *Megas Agon* ise; Zeus Olympios adına düzenlenmiş olabilir ve eğer bu durum söz konusuysa, *panegyriarkhes* Metrodoros'un da bu *agon*'da görev aldığı varsayılabilir[382]. Zeus Olympios'a adanan festivalin programına dair herhangi bir veri bulunmamaktadır.

2.6. Paphlagonia

2.6.1. Sinope

Sinope kentinden ele geçirilen Latince yazıtta Titus Veturius Campester'in *panegyriarkhhes* olduğu belirtilip, festival adı verilmemektedir. İÖ 1.-2. yy.'da C. Sestullius Maximus'un *agonothesia* yaptığından söz edilmiş, ancak yine festival adı verilmemiştir[383]. Sinope'den tellal Valerius Eklektos[384] ve boksör Marcus Iutius Marcianus Rufus[385] gibi pek çok galibiyetle birlikte ün elde etmiş yarışmacılar çıkmıştır, fakat Sinope'de kutlanan festival(ler)e dair epigrafik ve nümizmatik veriler henüz mevcut değildir.

---

[380] IPrusa ad Olympum, no. 22, str. 2-8: Π(όπλιον) · Ἄννιον Κλαυδια|νὸν Μητρόδωρον | ἱερέα Διὸς Ὀλυμπί|ου καὶ πρῶτον ἄρ|χοντα καὶ ἀγωνο|θέτην καὶ πανηγυ|ριάρχην.

[381] IPrusa ad Olympum, no. 21, str. 1-2: [Π(όπλιον) Αἴ]λιον Νεοπτόλεμον τὸν δὶς ἀγω|[νοθέ]την τῶν Μεγάλων Ἀγώνων; str. 6-8: υἱὸν] Π(οπλίου) Αἰλίου [Νεο]πτολέ|[μου], ἄρξαντ[ος τὴ]ν [πρώ]την ἀρχὴν καὶ ἀ|[γω]νοθετήσαντος [τὸν Μέγ]αν Ἀγῶνα.

[382] IPrusa ad Olympum, 39-40.

[383] ISinope, no. 101.

[384] IG II², no. 3169/70.

[385] ISinope, no.105.

2.7. Phrygia

2.7.1. Aizanoi / Aizanitis[386]

Aizanoi kentinde *Augusta Claudiea*'nın (Σεβαστά Κλαυδιήα) 2 kez a*gonothetes*'liğini yapan, yeni ortak altara sahip Augustusların (*Homobomioi Sebastoi*)[387], ki burada kastedilen Augustus ve Livia'dır, *pentaeterik agon*'unu (ἀγὼν πενταετηρικός τῶν Σεβαστῶν νέων ὁμοβωμίων) kendi cebinden kurmuş olan ve Zeus'in ve imparator Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus Theos Soter Euergetes'in (İmparator Claudius) ve Tiberius Claudius Caesar Britannicus Theos Eğiphanes'in (Claudius'un oğlu) ömür boyu *neokoros*'u olan, ismi günümüze kalmayan bir şahıs *panegyriarkhes*'lere ve δημόσια γράμματα'dan sorumlu *hieros*[388] Hermas'a mektup yazmıştır[389]. Mektubun devamında bu varklıklı kişi *Homobomioi Sebastoi*'un ve daha sonra *Sebaste Pronoia*'nın[390] rahipliğini elde ettiğinden bahsetmektedir. Mektubun daha sonraki kısımları ne yazık ki eksiktir. Burada bahsi geçen *panegyriakhes*'ler *Augusta Claudiea*'da ya da Augustus'lar onuruna muhtemelen İS 50-54 arasında kurulan yeni festivalde görev almış ya da alacak olabilirler.

Aizanitis'ten *panegyriarkhe*s olarak bilinen Menophilos'un onurlandırma yazıtında festival adı geçmemektedir[391]. Yazıtın yer aldığı edisyonlarda tarihleme yapılmamıştır.

2.7.2. Akmoneia

İS 2./3. yy.'da Akmoneia'dan Aleksandros, nam-ı diğer Akholis'in mezar yazıtında *panegyriarkhes* olarak görev aldığından söz edilmektedir, ama festival adı belirtilmemiştir[392]. Kentte Asklepios onuruna *Megala Asklepeia* düzenlenmektedir. İS 150-200 arasında onurlandırılan C. Claudius Terentullianus hem tanrının yaşam boyu rahipliğini yapmış hem de söz konusu festivalin *agonothete*s'i olmuştur[393]. Aleksandros'un da *Megala Asklepeia*'da *panegyriarkhes* olma olasılığı bulunmakla beraber, bunu kesinleştirecek bir veri bulunmamaktadır.

---

386 Aizanitis, Aizanoi'un Kadoi, Kotiaion ve Appia ile aralarında olan sınırı belirten teritoryumuna verilen bir isimdir. Aizanitis Bölgesi doğuda Pazarcık, kuzeydoğu'da Çömlekçi, Göynükören, Pınarbaşı, güneydoğuda ve güneyde Kızıldağ ve Tavşan Dağı, güneybatıda Kocadağ, Batıda Kırgıl ve kuzeyde Çardaklı'yı kapsamakatadır, bkz. MAMA 9, xviii-xx.

387 *Sebastoi Homobomioi* Aizanoi'da iki yazıtta daha geçmektedir: IGR IV, no. 582 ve 583.

388 *Hieros*'un tapınakta kamu kölesi gibi bir pozisyonu olabilir. Aizanoi'dan Hermas dışında 3 tane daha *hieros* bilinmektedir, bkz. Ricl, 2003: 87-91.

389 IGR IV, no. 584.

390 Wörrle, *Sebasta Pronoia* ile Livia'nın kastedildiğini belirtmektedir, bkz. Wörrle, 2014: 488 ve dn. 191. Frija ise, *Sebasta Pronoia* ile Livia'nın kastedilmediğini, ilk rahipliği elde ettiği Homobomioi Sebastoi'da zaten Livia kültünün olduğunu söylemektedir, bkz. Frija, 2012: 63.

391 CIG, no. 3831a2.

392 MAMA 11, no. 120.

393 MAMA 11, no.101.

2.7.3. Tiberiopolis

Menelaos, Tanrı Apollon onuruna, kutsal koruda gerçekleşen *panegyris*'e başkanlık etmiştir[394]. Üzerinde Apollon'un yer aldığı kent sikkeleri mevcuttur[395]. Apollon kültünün yer aldığı Tiberiopolis'te tanrı adına düzenlenen festivale dair henüz bir veri ele geçirilmemiştir.

2.7.4. Apameia

Apameia'da *panegyriarkhes*'in varlığına dair epigrafik bir veri bulunmamakla beraber, *panegyriarkhes*'lerin darp ettirdikleri sikkeler kentte kutlanan bir festivalin varlığına işaret etmektedir[396]. *Panegyriarkhes* sikkelerinin arka yüzlerinde Zeus, Marsyas ve Nuh'un yerel figürleri bulunmakta ve kentin itibarını sergileyen mitolojik sahneler yer almaktadır. Kentin festival düzenleyecek ölçüde baskın tek bir külte sahip olmadığı görülmektedir. Pelagon'un sikkesinde[397] de görüldüğü üzere söz konusu festivali düzenleyen Phrygia *Koinon*'u[398] olmalıdır. *Koinon*'ların düzenledikleri festivallere *panegyriarkhes* atadıkları bilinmektedir. İS 3. yüyzılda Apollonis Kenti tarafından Hermes oğlu Aurelius Auksanon Pergamon'daki tapınakların *panegyriarkhes*'i olarak onurlandırılmıştır[399]. Phrygia Koion'unun düzenlediği festivalin yapısına ilişkin veriler bulunmamakla beraber, sikke üzerinde ismi yer alan *agonothetes* Artemas'ın[400] varlığı, festival programında müsabakaların yer aldığını göstermektedir.

2.8. Pisidia

2.8.1. Pednelissos

Pednelissos kentinden fragman halinde ele geçen yazıtta *panegyriarkhes* adı ve yer aldığı festival bilinmemektedir[401]. Kentten Ioallas Tydeos adında bir *agonothetes* bilinmektedir, fakat yine festival adı mecvut değildir[402].

---

394 IGR IV, no. 555, str. 5-7: ἄρξαν|τα τῆς ἱερωτάτης τοῦ θεοῦ Ἀπόλλω|νος παγηγύρεος ἐν τῷ ἄλσει.
395 Traianus Dönemi: RPC III, no. 2512, Hadrianus Dönemi: RPC III, no. 2515, 20515A, 2516; Tarihi belisiz olanlar: RPC III, no. 1923, 1924, 2524.
396 Sikkeler çin bkz. EK 2- Panegyriarkhes Sikkeleri (Apameia).
397 Pelagon, Sikke 6.
398 Phrygia *Koinon*'u için bkz. Ramsay, 1897: 426; Thonemann, 2011: 112-113.
399 TAM V^2, no. 1192, str.7-10: πανηγυριαρχήσαντα | ναῶν τῶν ἐν τῇ λανπρο|τάτῃ Περγαμηνῶν μη|τροπόλει.
400 SNG Aulock, no. 3502, BMC Phrygia, no. 173.
401 SEG 53, no. 1602
402 CIG III, 1, no. 4379n.

2.8.2. Amblada

Amblada'dan tek bilinen *panegyriarkhes* Kouratios [ ]mos, Ares Epekoos'a[403] adakta bulunmuştur. Kentte Ares kültü ön plana çıkmaktadır[404]. Tanrının onuruna festival düzenlenmesi beklenen bir durumdur[405].

2.9. Pamphylia

2.9.1. Perge

Perge'den fragman halinde kalan ve yaklaşık olarak İS 1.-2. yy.'a tarihlenen bir yazıtta sadece birden fazla kişinin *panegyriarkhes* olduğu anlaşılmaktadır[406]. İS 1.-2. yy.'larda kentte Apollon, Artemis, Athena, Aphrodite, Zeus, Hermes, Demeter, Dionysos, Tykhe, Asklepios, Nemesis ve İmparator kültleri yer almaktadır[407]. Kentte ayrıca özel şahısların kurdukları *themis*'ler de mecuttur[408]. Söz konusu *panegyriarkhes*'lerin hangi festivalde yer aldıklarını saptamak şu an için mümkün gözükmemektedir.

2.10. Kilikia

2.10.1. Mopsuestia

Marios, nam-ı diğer Pappos'un[409] *panegyriarkhia*'sını hangi festivalde yaptığı belirtilmemekle beraber, yaşam boyu rahipliğini yaptığı Dionysos Kallikarpos'un[410] onuruna düzenlenen bir festivalde görev alma olasılığı yüksektir. Mopsuestia'da düzenlenen festivalle ilgili henüz bir bilgi bulunmamaktadır. İS 161-169 arasında atlet Aelius Aurelius Menandros'un galibiyetleri arasında Mopsuestia'da yetişkin erkekler arasında düzenlenen *pankration* yer almaktadır[411]. Yine festival adı verilmemektedir, zamansal olarak Marios'un *pankration* düzenlenen bu festivalde yer almış olması olası gözükmektedir.

---

[403] Ἐπήκοος epitheti (duaları) dinleyen, kulak veren anlamına gelmektedir. Perge'de İS 2. yy.'ın sonu, 3. yy.'ın başlangıcında Ares Epekoos'a adak yazıtı mevcuttur, bkz. IPerge, no. 234. Ares haricinde, Epekoos, Asia Minor'da Aphrodite (IPriene, no. 169), Herakles (ISmyrna II[1], no. 768), Artemis (IEphesos, no. 504) gibi tanrı(ça)lar için kullanılmıştır.

[404] Talloen, 2015: 96.

[405] Talloen, 2015: 298.

[406] IPerge, no. 269, str. 1-2: π[α]ν[ηγ]ῠρ[ι]|αρχήσαντες.

[407] Dağlı-Dinçer, 2020: 635-636.

[408] *Themis terimi* ve Perge'deki *themis*'lere ilişkin bkz. Farrington, 2008: 241-249.

[409] IGR III, no. 916.

[410] Dionysos Kallikarpos'a Kilikia'da Aigeai kentinde de rastlanmaktadır, bkz. SEG 37, no. 1248A; SEG 54, no. 1479.

[411] Roueché, 1993, no. 91, str. 60-61.

2.10.2. Tarsos

Marcus Aurelius Gaianus, Apollon Patroos Argeios onuruna düzenlenen festivalin *panegyriarkhes*'i olmuştur[412]. Kentte Apollon'a adanmış iki adak yazıtı yer almaktadır[413]. Festivalin programına dair bilgi bulunmamaktadır.

2.11. Lykia

2.11.1. Balboura

Meleagreia, Balboura'nın nüfuzlu vatandaşlarından biri olan Kastor oğlu Meleagros tarafından kurulmuştur. İS 158 yılında İmparator Antoninus Pius Balbouralılara yazmış olduğu mektupta söz konusu ἀγὼν γυμνικὸς μουσικός'u onayladığını bildirmiştir[414]. Mektubunun son kısmından Balbouralıların imparatora yazdıkları bayram kurma önerisinde Hadrianus'un Oinoandalıların *Demostheneia*'yı kurmalarına izin vermesini örnek olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır[415]. Balbouralılar'ın bu örneği vermekle Pius'un, babası Hadrianus'un politikasını onaylayıp sürdürmesini vurgulayarak akıllı bir diplomatik strateji oluşturdukları görülmektedir. Ayrıca bu örneklendirme Roma İmparatorluk Dönemi'nde ve özellikle İS 2. yy.'da ortaya çıkan agonistik bayram artışı içinde kentler arasındaki rekabeti gözler önüne sermektedir.

Meleagreia'nın kurucusu olan Meleagros festivalin daimi (διὰ αἰῶνος) *agonothetes*'i olmuştur[416]. *Meleagreia*'da *panegyriarkhes*'in yer aldığına dair yalnızca bir örnek bulunmaktadır[417]. İsmi günümüze kalmayan biri *panegyriarkhia* görevini oğlu Marcianus adına yapmıştır.

Festivalin adı kurucusunun ismine ek olarak izni veren Antoninus Pius'un da ismi eklenerek oluştururumuştur: *Antoninia Meleagreia*. İmparator Antoninus Pius'un mektubunda ἀγὼν γυμνικὸς μουσικός olarak nitelendirilen *Meleagreia* aynı yıllarda Meleagros'un adak yazıtında πανηγύρις μεγάλη πενταετηρική şeklinde tanımlanmıştır[418]. İS 220'den sonraya ait *panegyriarkhes*'in onurlandırma yazıtında[419] ise; ἀγὼν θυμελικός olarak geçmektedir. Buna

---

412 SEG 27, no. 947, str. 9-11: πανηγυριάρχην το[ῦ] | Πατρῴου καὶ Ἀργεί|ου Ἀπόλλωνος.
413 Heberdey ve Wilhelm, 1896: no. 7, str. 1-3: Ἀπόλλωνι | Πατρ[ώ]ωι | Ῥουφ[εῖ]νος; SEG 37, no. 1339, str. 1-5: Ἀπόλλω̣ι | ἐπηκόῳ Γ(άϊος) Ἰού|λιος Πρόκλος | Κλαυδιανὸς | εὐχήν.
414 SEG 38, no. 1447, str. 13-15.
415 SEG 38, no. 1447, str. 15-22.
416 SEG 38, no. 1446.
417 Milner, 1991: 55-57, no. 19, str. 2-4: ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαρκι|ανοῦ καὶ πανηγυ|ριαρχήσαντα ve str. 9-14. πα|νηγυριαρχήσαντα δὲ | καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαρκιανοῦ ἀγῶ|νος θυμελικοῦ τοῦ ἀξιολο|γωτάτου Θοαντιανοῦ γ΄ | Μελεάγρου Κάστορος.
418 SEG 38, no. 1446.
419 Milner, 1991: 55-57, no. 19.

karşın *Meleagreia* galiplerinin verildiği yazıtlarda bayramın kaçıncı kez kutlandığı bildirilirken θέμις kelimesi kullanılmaktadır[420].

İS 158'de kuruluşundan itibaren İS 220 yılına kadar *Meleagreia*'nın devam ettiği yazıtlar aracılığıyla anlaşılmaktadır. *Pentaeterik* bir festival olmasına karşın 190 ve 200'lerde festivale birkaç kez ara verilmiştir. Balboura haricinde başka bir kentten yarışma galibi bilinmediğinden *Meleagreia*'nın Balbouralılar haricindeki yarışmacılara kapalı olduğu anlaşılmaktadır.

2.11.2. Oinoanda

C. Iulius Demosthenes, İmparator Hadrainus'un onayıyla, imparatorun müzikal *agon* (ἀγὼν μουσικός), kendisinin ise *thymelik panegyris* (πανήγυρις θυμελικὴ) olarak tanımladığı *Demostheneia*'yı kendi servetinden kurmuştur[421]. *Demostheneia pentaeterik* olarak dört yılda bir Artemisios Ayı'nın 1'inden 22'sine kadar sürmektedir[422]. Festival kapsamında trompetçiler ve tellallar, methiye yazarları, şairler, flüt korosu, komedyenler, tragedya oyuncuları ve *kithara* çalanlar arasında müsabakalar düzenlenmiş ve dramalar, müzikli gösteriler ve tiyatro gösterileri yer almıştır[423]. Müzikal programın haricinde, sadece kentin yurttaşlarına açık *gymnik* yarışmalar tertiplenmiştir.

Festivalde 3 *panegyriarkhes* yer alması planmıştır, görev alanların isimleri verilmemiştir ve henüz bu kişilere dair epigrafik bir veri bulunmamaktadır. Festivalin en üst mercisi olan *agonothesia*'yı ilk olarak Demosthenes'in yeğeni Simonides III üstlenmiştir[424]. Festival 34. kez düzenlediğinde *agonothetes*'i olarak Marcus Aurelius Antimakhos'un görev aldığı bilinmektedir[425]. Festivalde *agonothetes* ve *panegyriarkhes*'ler haricinde 10 tane *sebastophoros*, 20 tane *mastigophoros* ve 2 tane *agelarkhes* yer almaktadır[426].

İmparator Hadrianus, *Demostheneia*'ya *ateleia* (vergi muafiyeti) ayrıcalığı bahşetmiştir. *Ateleia* hakkı uyarınca festival süresince ithal ve ihraç edilen, satılan ve satın alınan mallardan ve *synthysia* için gereli kurbanlıklardan vergi alınmamıştır[427].

---

[420] Milner, 1991: 27-39, no. 1 -11.
[421] SEG 38, no. 1462. Yazıtın kapsamlı incelemesi için bkz. Wörrle, 1988. Festivalin finanasmanına dair bkz. Böl. 3.2.
[422] *Demostheneia*'nın programı için bkz. Böl. 1.2.
[423] SEG 38, no. 1462, str. 38-46.
[424] SEG 38, no. 1462, str. 19-20.
[425] SEG 44, no. 1183 ve 1184. Hall ve Milner (1994: 31) *Demostheneia*'nın ilk kez İS 128 yılında kutlandığını eğer kesintisiz olarak yapıldıysa, Antimakhos'un yer aldığı 34. kutlamanın 260 yılına denk geldiğini belirmektedirler, krş. Wörrle, 1988: 71.
[426] SEG 38, no. 1462, str. 61-65. *Demostheneia*'daki görevliler için bkz. Wörrle, 1988: 183-226.
[427] Demostheneia'ya verilen *ateleia*'ya ilişkin bkz. Böl. 3.2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PANEGYRARKHEIS VE PANEGYRIS İDARESİ

3.1. Festivalerin Kurulması ve Roma'nın Onayı

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asia Minor'da yeni bir festivalin kurulması imparatorun onayı ile gerçekleşebilmekteydi. Düzenlenen festivallere dair *ateleia* imtiyazı, statü değişiklikleri, isim değişiklikleri gibi kararlar da ancak Roma'nın onayı ile yürürlüğe girmekteydi.

İS 114-116 yılları arasında Pergamon kenti İmparator Traianus'tan *Traianeia Deiphileia*'yı düzenlemek için onay almıştır. Pergamon'da bulunan çift dilli yazıt[428] bu yeni festivalin kurulma sürecine ışık tutmaktadır. 4 bölümden oluşan epigrafik belgenin ilki, Pergamon'un *Boule* ve *Demos*'una Romalı bir yetkili tarafından, ki bu kişi eylet valisi olabilir, yazılmış bir mektuptur. Epey eksik halde günümüze kalan mektupta *hieros agon* ve *senatus* kararından söz edilmekte ve tarihleme *strategia* ve *arkhiereia* ile yapılmaktadır[429]. İkinci belge bir *senatus consultum*'dur. Bu karar Pergamonluların yeni bir festival kurmak için dilekçe vermesi üzerine alınmıştır. *Senatus*, Pergamon kentinin Iupiter Amicalis ve İmparator Traianus tapınağı onuruna yeni bir festival düzenlemesini onaylamış ve bu *agon*'un Pergamon'da Tanrıça Roma ve Augustus onuruna kutlanmakta olan *agon*[430] ile aynı mertebede ve *eiselastik* olacağını, *agon*'un masrafını ise Iulius Quadratus'un[431] karşılayacağını bildirmiştir[432]. Üçüncü belge İmparator Traianus'un talimatlarını içermektedir. Traianus dostu olarak söz ettiği Quadratus tarafından Pergamon'da *pentaeterik* ve *eiselasik* bir *agon* kurulmasını ve *senatus*'un kentte Roma ve Augustus onuruna kutlanan *agon* ile aynı mertebede olmasına ve galiplerin de aynı miktarda ödül almasına karar verdiğini bildirmektedir[433]. Son belge Pergamon'un imparatora elçiler gönderip dilekçelerini

---

[428] IPergamon II, no. 269 (= CIL III, no. 7086; IGR IV, no. 336; Oliver, 1989: 141-143, no. 49).

[429] IPergamon II, no. 269, str. 7: [ἐπὶ ----- στρατηγοῦ καὶ --]οὺ Κλαυδίου Σειλιανοῦ ἀρχιερέως

[430] Cass. Dio 51. 20. 9: ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ ἔλαβον καὶ οἱ Περγαμηνοὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἱερὸν ὠνομασμένον. Bkz. Burrell, 2004: 18-21.

[431] Caius Aulus Antius Iulius Quadratus'un kariyeri için bkz. PIR^2 I, no. 507; Eck, 1970: 156-161; Halfmann, 1979: 114.

[432] IPergamon II, no. 269, str. 8-15: [cos. ----------]ias s(enatus) c(onsultum) factum de postulatione | [Pergamenorum(?)] | [placere ut certamen illud], quod in honorem templi Iovis amicalis et | [Imp(eratoris) Caes(aris) divi Nervae f. Ne]ṛvae · Traiani Augusti Germanici Dacici | [Pergamenorum, eiusdem con]dicionis · sit cuius est quod in honorem Romae | [et divi Aug(usti), ibi agitur, it]a ut ea impendia quae propter id certamen | [fieri oportebit, cedant in] onus Iuli Quadrati clarissimi viri | [eorumque a]d quos ea res pertinebit.

[433] IPergamon II, no. 269, str. 16-123a: [κεφάλαιον ἐκ τ]ῶν Καίσαρος ἐντολῶν· | [cum secundum meam c]onstitutionem certamen in · civitate | [Pergamenorum ab Iulio Quadrato] ạmico clarissimo viro · quinquennale, [quod dicitur εἰσελαστικόν, c]onstitutum sit idq(ue) amplissimus ordo | [eiusdem iuris esse

sunmalarının ardından, imparatorun cevap olarak Pergamon *Boule* ve *Demos*'una gönderdiği ve parçalı bir şekilde korunmuş olan mektuptur. Mektupta geçen ἐν ἀγοραίοις ifadesi Pergamonluların pazara ilişkin bir talepte bulunduklarına işaret etmektedir[434].

Pergamon, eyalet ve imparator arasındaki dostluğu vurgulamak adına Zeus Philios ve Traianus için bir tapınak inşa ederek ve Traianus'un dostu olan *consul* Quadratus'un festival harcamalarını kendi cebinden karşılamasını sağlayarak *hieros* statüsünde ikinci bir festivale sahip olmayı ve ikinci kez *neokoros* unvanını almayı başarmıştır.

İmparator Hadrianus'un izniyle Oinoanda'nın en seçkin kişilerinden biri olan atlı sınıfı mensubu C. Iulius Demosthenes tarafından kurulan *Demostheneia*, Roma İmparatorluk Dönemi'nde bir festivalin kuruluşuna dair süreci ve bürokrasiyi iyi bir şekilde gözler önüne sermektedir[435].

24 Temmuz 124'te Oinoandalıların *Boule*'si'nin *prytanis*'i ve *grammateus*'i, Fabia *Tribus*'undan, Apollonios oğlu C. Iulius Demosthenes kentine bir bildiri sunmuştur. Bu bildirisinde ilk olarak günlük ihtiyaçların karşılanacağı malların satışa sunulacağı yeni bir agora (ἀγορὰ βιωτική) ve agoranın önüne ikisi tek, biri iki katlı olmak üzere üç tane *stoa* yaptırma sözü vermiştir[436]. İkinci olarak, *thymelik panegyris* olarak kutlanacak olan *Demostheneia*'yı vatanına bırakmak istediğini belirterek *panegyris*'in düzenlenmesine dair tüm detayları aktarmıştır. *Panegyris* dört yılda bir Artemisios Ayı'nın 1 ile 22'si arasında kurban sunuları, para ödüllü müzikal yarışmalar, gösteriler ve sadece Oinoanda vatandaşlarına açık *gymnik* yarışmalar içeren bir programa sahip olacaktır[437]. *Panegyris*'in gerçekleşmesi için gerekli olan toplam bütçe 4450 *denarii* olarak belirlenmiş ve bu paranın nasıl karşılanacağına dair finans planı oluşturulmuştur[438]. Demosthenes'in kalıcı bir yapı ile beraber ayrıntılı bir şekilde festivalinin finansını aktarması son derece rasyonel bir çerçeve oluşturma çabasında olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Bu tutumu ile Plutarkhos'un sözünü ettiği (Plut. Mor. 802d, 821f ve 823e) halka yaranmaya çalışan ve ün peşinde koşan elit kişi profili ile tezatlık oluşturmuştur.

---

decreveri]t cuius est quod in eadem civitate | [in honorem Romae et divi A]ug(usti) institutum est huius quoq(ue) ise<l>as|[tici victoribus id quod in altero] certamine custoditur dari oportebit |[praemium].

434 IPergamon II, no. 269, str. 30-31.

435 SEG 38, no. 1462.

436 SEG 38, no. 1462, str. 7-11: Γ. Ἰούλιος Ἀπολλωνίου υἱὸς Φαβία Δημ[ο]σθένης πρύ(τανις) καὶ γραμ(ματεὺς) βου(λῆς) Οἰνοανδέων | [ἀπὸ] πρώτης ἡλικίας τὴν γλυκυτάτην μου πατρίδα πεφιληκὼς καὶ οὐ μόνον συντετηρηκὼς τὴν τῶν προγόνων μου πρὸς αὐτὴν | [μ]εγαλοψυχίαν ἀλλὰ καὶ διυπερβεβλημένος ἔν τε αἷς ποιοῦμαι κατ' ἐνιαυτὸν διαπράσεσιν τὴν ἀγορὰν ἐπευωνίζων καὶ τοῖς ἄρχου|[σ]ιν παρέχων ἄφθον[ο]ν τὴν ΑΓ------ΜΩΝ εὐχρηστίαν ἀγοράν τε βιωτικὴν κατεσκευακὼς καὶ τρεῖς πρὸ αὐτῆς στοὰς δύο μὲν ἐπι|πέδους μίαν δὲ ὑπερῶον κα[ὶ εἰς ταῦ]τα σὺν τοῖς ἀγορασμοῖς τῶν εἰς τὸ ἔργον κεχωρηκυιῶν οἰκιῶν ἀνηλωκὼς ὑπὲρ ~~Χ~~ ,ιε.

437 *Agon* programı bildirinin sonuna eklenmiştir, bkz. SEG 38, no. 1462, str. 38-46.

438 SEG 38, no. 1462, str.13-30. Festivalin bütçe ve harcamalarına dair bkz. Böl. 3.4.

Demosthenes festivalin en üst düzey mevkisinde yer alan ve ilk ve gönüllü olarak yeğeni Simonides III'ün yerine getireceği *agonothesia* görevinin kapsamını bildirmiş[439] son olarak da belirlediği kararları çiğneyenlerin Apollon Patroos'a 2500 *denarii*, imparatorun kutsal kasasına 5000 *denarii* ödeyeceğini belirtmiştir[440].

29 Ağustos 124'te Oinoandalı elçiler Tobolasis oğlu Diogenes oğlu Artemon, 4. Simonides ve Mettius Apelles o sırada Ephesos kentinde bulunan İmparator Hadrianus'un yanına giderek Demosheneia'nın kurulması için izin istemişlerdir. Hadrianus, kentin *arkhon*'larına ve *Boule* ve *Demos*'una yazdığı mektupta göstermiş olduğu onurseverlilikten ötürü Demosthenes'i takdir ettiğini ve kente söz vermiş olduğu müzikal *agon*'u onayladığını bildirmiştir[441]. Demosthenes'in bu festivalin masraflarını kendi servetinden karşılayacağını da belirtmiş ve son olarak kuracağı *agon* için belirlenen kuralları çiğneyenlere karşı Demosthenes'in kendisinin belirleyeceği cezaların geçerli kılınmasını emretmiştir[442].

Demosthenes'in bildirisi ve imparatorun onay fermanından sonra 4 Temmuz 125'te Oinoanda *Boule*'si bir kararname yayımlamıştır. *Boule*'nin kararında Demosthenes'in tasarlamış olduğu festivalin imparator kültü dahil edilerek revize edildiği görülmektedir. Demosthenes kente *agonothetes*'in taşıyacak olduğu Hadrianus ve Apollon Patroos'un işlenmiş portrelerine sahip altın bir taç bağışlamıştır[443]. Karar uyarınca, tören alayında imparator kültü rahip ve rahibesi yer alacak ve 10 tane *sebastophoros* imparator ikonları ve Tanrı Apollon Patroos'un büstünü birlikte taşıyacaklardır[444]. *Boule* aynı zamanda *agonothetes*

---

439 SEG 38, no. 1462, str. 19-20: Πᾶσαν ἔχω χάριν οὐ περὶ τούτου μόνου ἀλλὰ καὶ ὅτι τῆς πρώτης μου πανηγύρεως τὴν ἀγωνοθεσίαν ἐπιδέδεκται, ἵνα τυπώσας | τὴν διαταγὴν εἰς ὑπόδειγμα καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν αἱρε[θη]σομένοις ἀγωνοθέταις καταλίπῃ· ve str. 30-34: Δεήσει δὲ ἐν τοῖς ἀρχαιρεσίοις τοῖς πρὸ τοῦ τῆς πανηγύρεως ἔτους αἱρεῖσθαι ἀγωνοθέτη[ν] | ἐκ τῶν βουλευτῶν μηδὲν ἐκ τοῦ ἰδίου ἀναλίσ[κο]ντα ἀλλὰ λογοθετήσοντα τὴν πρόσοδον καὶ τὴν ἔξοδον καὶ ἀποδώσοντα τὸν λόγον ἐπὶ γ' εἰκοσα|πρώτων, οὓς ἂν ἡ πόλις ἀποδείξῃ, ἐν τῷ Αὐδναίῳ μηνὶ τοῦ μετὰ τὴν πανήγυριν ἔτους, οἵτινες κρινοῦσιν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ πατρῴου θεοῦ Ἀπόλλωνος, ἵν[α] | τῷ φύσει δικαίῳ προσγένηται καὶ τὰ τῆς δεισιδαιμονίας τοῦ θεοῦ· Ὁ δὲ ἀγωνοθέτης χρηματιεῖ ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος ἀγωνοθέτης πανηγύρεως Δημο|σθενείων πρώτης ἢ δευτέρας ἢ τρίτης, ὡς ἂν [ὁ χ]ρόνος ὑπαγορεύῃ·

440 SEG 38, no. 1462, str. 34-38: Ἐὰν δέ τις ἢ παραβῇ τι τούτων ἢ μειώσῃ ἢ εἰς ἄλλην χρείαν μεταθῇ τὸν πόρο[ν] | ἢ τὰ χωρία ἢ τὴν τειμὴν πραθέντων αὐτῶ[ν ἢ] παρευρῇ τι ἢ εἰσηγήσηται ἢ ψηφίσηται ἢ ἡγεμόνι ἐντυχῇ περὶ τοῦ μὴ γείνεσθαί τι τῶν ὑπ' | ἐμοῦ διεσταλμένων, ἐάν τε ἄρχων ἐάν τε ἰδιώτης, ἀποτείσει τῷ μὲν πατρῴῳ Ἀπόλλωνι ἱερὰ ~~Χ~~ ˏβφ΄ τῷ δὲ ἱερωτάτῳ τοῦ Σε|βαστοῦ φίσκῳ ~~Χ~~ ˏε καὶ λήμψεται τὸ [ὅ]γδοον τ[ο]ύτων ὁ προσανγείλας τὸ πρᾶγμα καὶ τῇ προαιρέσει μου βοηθήσας καὶ οὐδὲν ἧσσον ἔσται τὰ χωρ[ία] | ἐμὰ ἢ τῶν κατὰ γένος μου διαδόχων·

441 SEG 38, no. 1462, str. 3-4: Ἀποδέχομα[ι Ἰο]ύλιον Δημοσθένην τῆς φιλ[οτειμίας τῆς εἰς ὑμᾶς] καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν μουσικὸν, | ὃν ὑπέσχετο ὑ[μεῖ]ν, βεβαιῶ·

442 SEG 38, no. 1462, str. 4-5: [Δώσει δὲ] αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτοῦ θησα[υρῶν τὴν δαπάνην· Κύρι]α δὲ ἔστω τὰ ἐπιτείμια, ἃ ὥρισεν | κατὰ τῶν παραβησομένων τὰ ὡρισμένα ἐπὶ τῇ δωρεᾷ αὐτοῦ·

443 SEG 38, no. 1462, str. 52-53: κατασκευάσαι ἐκ τῶν ἰδίων καὶ ἀν[αθεῖναι τῇ πό]λει καὶ στέφανον χρυσοῦν [ἔχο]ντα ἔκτυπα πρόσωπα Αὐτοκράτορος Νέρουα Τραιανοῦ Ἀδρια[νοῦ] | Καίσαρος Σεβαστοῦ καὶ τοῦ προκαθη[γέτ]ου ἡ[μῶ]ν πατρῴου θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὃν φορήσει ὁ ἀγωνοθέτης,

444 SEG 38, no. 1462, str. 61-63: ὁμοίως αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ σεβαστοφόρους ι', οἵ[τι]|νες φοροῦντες ἐσθῆτα λευκὴν καὶ στέφα[νον σε]λίνινον βαστάσουσι καὶ προάξουσι καὶ προπομπεύσουσι τὰς σεβαστικὰς εἰκόνας καὶ τὴν [τοῦ] | πατρῴου ἡμῶν θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸν π[ροδ]ηλούμενον ἱερὸν βωμόν.

başta olmak üzere festivalde yer alacak görevlilerin seçilmeleri, görevleri ve hakları, tören alayına ve *synthysia*'ya katılacak memur ve köyleri belirlemiştir[445]. Demosthenes'in bildirisi, imparatorun onayı ve kentin kararı bir stel üzerine yazılıp agoranın önündeki *stoa*'da sergilenmiştir[446].

İmparator ve *Boule*'nin onayından sonra festivalin *ateleia* ayrıcalığı elde etmesi ve *agonothetes*'in güvenliği için vali Flavius Aper'e elçiler gönderilmiştir. Vali bu talepleri kabul etmiş ve *Demostheneia* günleri boyunca ithal ve ihraç edilen, satılan ve satın alınan malların vergi muafiyeti sağlanmıştır[447].

Görüldüğü üzere, *Demostheneia*'nın kurulması, finansmanını sağlayan ve sağlam ekonomik temellere dayandıran Demosthenes'in kentine sunduğu dilekçesinin ardından, kentin elçilerle imparatora ulaşması ve imparatorun onayı ile gerçekleşmiştir. Festival hem yerel tanrı Apollon Patroos hem de imparator kültü ile bağdaştırılmıştır. Her ne kadar özel şahıs festivali olsa da *Demostheneia*, Oinoanda kentinde kutlanmaktadır ve festivalin kurucusu Demosthenes tarafından belirlenen içeriğine kent müdehale etmiştir. Son olarak da *ateleia* hakkı Roma valisi tarafından onaylanmıştır.

İS 158 yılında İmparator Antoninus Pius, Balbouralıların *arkhon*'ları, *Boule* ve *Demos*'una mektup yazmış ve *gymnik* ve müzikal bir *agon* olan *Meleagreia*'nın kurulmasını onaylamıştır[448]. Balboura'nın da bu yeni festivalin kurulması için Oinoanda ile aynı yolu izlediği ve benzer bir süreçten geçtikleri muhtemeldir. Zira Antoninus Pius mektubunun sonunda babası Hadrianus'un da aynı şekilde *Demostheneia*'yı onayladığını belirtmektedir[449].

Ephesos kentinde İmparator Hadrianus onuruna İS 129 yılında imparatorun kenti ziyareti esnasında *Hadrianeia* kurulmuştur. *Hadrianeia* kuruluşuna kadar Ephesos'ta hali hazırda *Epheseia, Artemiseia, Epinikia, Koina Asias, Pasithea, Dionysia, Rhomaia, Sebasteia, Olympia, Pythia* ve *Balbilleia* kutlanmaktadır[450]. Kentte oldukça yoğun olan festival takvimine *Hadrianeia*'yı ekleyemebilmek adına var olan festivallerden birinin, ki bu festival

---

445 SEG 38, no. 1462, str. 56-80.

446 SEG 38, no. 1462, str. 95-99: Γενέσθαι δὲ στήλην λιθίνην διὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Γ. Ἰουλίου Σιμων[ί]|δου καὶ ταύτην τεθῆναι ἐν τῇ πρὸ τῆς βιω[τικῆς στοᾷ] πρὸς τῷ ἐστῶτι ἀνδριάντι τ[ο]ῦ κρατίστου Ἰουλίου Δημοσθένους καὶ ἐν|γραφῆναι τὰς τε ἐπαγγελίας καὶ τὴν ἱερ[ωτάτην τοῦ] κυρίου Αὐτοκράτορος Νέρο[υ]α Τραιανοῦ Ἁδριανοῦ Καίσαρος Σεβαστοῦ ἐπ[ισ]|τολὴν καὶ τὰ τῆς βουλῆς καὶ ἐκλησίας π[ερὶ τῆς πανηγ]ύρεως ψηφίσματα, εἰς ἣν σ[τ]ήλην τὸ ἐσόμενον ἀνάλωμα καὶ αὐτὸ ἐπεδ[έ]|ξατο ποιήσασθαι Ἰούλιος Δημοσθένης ἐ[κ τῶν ἰδίων·.

447 SEG 38, no. 1462, str. 108-110: μαρτυρηθῆναι αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοῦ κρατίστου ἡγ[εμόνος Φλα|ουί]ου Ἄπρου καὶ δεηθῆναι αὐτοῦ ἐπικυρῶσαι ἣν [ἐψηφισ]άμεθα σκέπην τῷ ἀγωνοθέτῃ καὶ [ἀτέ]λειαν τῶν εἰσφερομένων καὶ εἰσαγομ[ένων καὶ] | [ἀγ]οραζομένων καὶ ἐξαγομένων ὠνιῶν καὶ π[ιπρας]κομένων ἐν ταῖς τῆς πα[νηγύρεως] ἡμέραις ἤδη ve str. 115-116: εἶναι δὲ ἀτέλειαν τὰς τοῦ ἀγῶ]|νος ἡμέρας.

448 SEG 38, no. 1447.

449 SEG 38, no. 1447, str. 14-21: ἔστω δὲ | κα[ὶ] τὰ ἐπιτε[ί]μια κύρια τὰ ἐπὶ τῆς | ἐπαγγελία[ς] αὐτοῦ ὁρισθέν|τα, ἐπεὶ καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρός | μου Τερμησσεῦσι συνεχωρή|θη τοῦτο ἐφ' ὁμοίας ὑποσχέ|σεως.

450 Ephesos'ta kutlanan festivaller için bkz. Arnold, 1972: 17-22; Lehner, 2004.

Balbilleia[451] olmuştur, kategorileri/disiplinleri (ἀγωνίσματα) 2 *agon*'a ayrılmıştır[452]. Her ikisi *eiselastik* olan *agon*'ların programlarında müzikal ve *gymnik* disiplinler yer almıştır ve yarışmacılara verilen ödül miktarları da aynı olmuştur[453]. Ephesos'un *Hadrianeia*'yı kurması çok sayıda festivale sahip olan büyük ve bir kentin imparator adına festival kurmak için izlediği yola dair güzel bir örnek teşkil etmektedir.

3.2. İmtiyazlar

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asia Minor kentleri daha önce kurulmuş ve kutlanmaya devam eden festivaller ve yeni kurulacak olanlar için kendilerine itibar ve gelir sağlayacak birtakım ayrıcalıklar elde etmişlerdir. Roma, Hellenleşmeyi teşvik ederek Yunan kültürünü yaygınlaştırma politikası izlemiş ve bunu yeni kamu binalarının inşası ve festivalleri destekleyerek gerçekleştirmiştir. İmparatorlar kentleri ziyaretleri sırasında, yeni festivallerin kurulmasını onaylamışlar ve festivallere imtiyazlar bahşederek Anadolu'daki agonistik hayatı canlandırmışlardır[454].

En önemli ayrıcalıklardan biri festivalin mertebesinin yükseltilmesidir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde kutsal *agon*'lar (ἱεροὶ ἀγῶνες) en yüksek statüye konumlandırılmışlardır. Son derece itibarlı olan bu festivaller *eiselastikos* ve *oikoumenikos*[455] unvanlarını alabiliyorlardı. Yarışmacılara sundukları ayrıcalıklar ve uluslararası olmaları bu festivalleri düzenleyen kentlere hem onursal hem de maddi olarak yarar sağlıyordu. Marcus Aurelius ve oğlu Commodus, Miletoslular'ların *Didymeia*'sını uluslararası düzeyde kutlanan *hieros agon* statüsüne yükseltmişlerdir[456]. İS 212-217 yılları arasına tarihlenen atlet Marcus Aurelius Demostratos Damas'ın galibiyet listesinde νῦν ἱερός ifadesi daha önce kutsal *agon* statüsünde olmayıp artık bu mevkide olan festivaller için kullanılmıştır. Byzantion ve Perinthos'ta kutsal statüye erişen *agon*'ların ismi kalmamış, Makedonia'daki festival ise Olympeia olarak tamamlanmıştır[457].

---

[451] *Balbilleia*, Balbillus tarafından finanse edilen ve İmparator Vespasianus onuruna kutlanan bir festivaldir. Bkz. Lehner, 2004: 169-181.

[452] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 45-46: ὅτι Ἐφέσιοι τὰ ἐν Βαλβιλλείοις ἀγωνίσματα εἰς δύο ἀγῶνας καταδιένειμαν | καὶ δεῖ τοὺς τὰ Ἀδριάνεια ἐκεῖ νεικῶντας οὕτως λαμβάνειν τὰς συντάξεις ὡς ἐλάμβανον, ἡνίκα τὰ Βαλβίλλεια ἐνείκων.

[453] Petzl ve Schwertheim, 2006, 55-57.

[454] Anadolu'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde festivallerin durumu ve Roma'nın tutumuna dair bkz. Klose, 2007: 125-133.

[455] Bu unvanlara ilişkin bkz. Böl.1.3.1.

[456] SEG 38, no. 1212, str. 29-32: desiderant autem Milesii certamen | [Apollini Didymaeo sa]crum antiquitus dicatum in eo constitui iure | [quo constituta sunt certam]ina ex quibus victores reduces patriam suam | [invecti obsonia? accipiunt].

[457] Buckler ve Robinson, 1932: 83-87, no. 79, str. 11-15: [----] ·α·, νῦν ἱερός | [----] ·α·, νῦν ἱερός | [Βυζά]ντιον ·α·, νῦν ἱερός | [Πέρι]νθον ·α·, νῦν ἱερός |[Ὀλύμπ]εια? τῆς Μακεδονίας [.΄].

İmparatorluk Dönemi'nde kutsal *agon*'lar kategorisine dahil olmuş ve *eiselastikos* ve *oikoumenikos* unvanlarına erişmiş olan bir diğer festival Ephesosluların düzenlendikleri *Epheseia*'dır[458]. Ephesoslular, *Artemiseia* için de aynı ayrıcalıkları elde etmeyi başarmışlardır. İS 2. yy.'da *Artemiseia* kutsal *eiselastik agon* statünde kutlanmıştır[459]. *Epheseia* ve *Artemiseia* elde ettikleri bu yeni unvanlarla kente itibar kazandırmış ve daha çok katılımcıyı kente çekmiş olmalıdırlar.

Asia Minor'da kentler yeni kuracakları festivallerin *hieros agon* mertebesini elde etmeleri için imparator kültü ile bağlantı kurmuşlardır. Pergamonlular yeni kuracakları festivalin *hieros* ve *eiselastikos* olması için festivali imparator ve Zeus Philios kültü ile bağdaşdırmaşlardır[460]. Benzer şekilde Ephesoslular Hadrianus onuruna *Hadrianeia*'yı kurmuşlar ve bu festivali *hieros* ve *eiselastikos* olarak düzenlemişlerdir[461].

Festivallere Roma tarafından verilen bir diğer önemli ayrıcalık *ateleia* hakkıdır. Festivalin *ateleios* (ἀτέλειος) olması festival ile ilgili ticari işlemlerden vergi alınmamasını ifade etmektedir. Festival süresi ile kısıtlı bu geçici muafiyet kentin gelirlerini ve Roma'ya karşı olan yükümlülüklerini de etkilemektedir ve dolayısıyla *ateleia* Roma'nın bahşettiği çok önemli bir ayrıcalık olarak görülmelidir[462].

Kentler, festivallerde satış vergisi, ruhsat ve ve harç gibi kalemlerden gelir elde etmekle ilgilenmemişlerdir, zira festivallerin kente olan katkıları bu kalemlerden elde edecekleri gelirlerden çok daha önemlidir[463]. *Ateleia*, yabancı tüccarları cezbetmiş ve festivale katılımlarını arttırmakta etkili olmuştur. Festivale iştirak eden kalabalığın ihtiyaçlarını karşılamak adına pazarın pek çok satıcı ve bunların sağlayacakları mal arz ile canlı tutulması büyük bir önem arzetmektedir. Kyzikos'ta Asia'dan tüccar ve yabancılara festivale ve vergi muafiyeti olan pazara katıldıkları için teşekkür edilmiştir[464].

Augustus Dönemi'nde Pergamon'da tertiplenen *Romaia Sebasta* vergiden muaf tutulmuştur[465]. Traianus Dönemi'nde Sparta, *Leonideia* için *panegyri*s günlerinde ithalat ve

---

458 IEphesos, no. 1096, str. 4-6: νικήσας] | [τὰ μεγάλα ἱερὰ ἰσε]λαστικὰ | [Ἐφέσηα τῆς - πενταετ]ηρίδος; IEphesos, no. 2067, 5-8: ἀγω|νοθέτ[ην τῶν μ]εγάλων | ἱερῶν [ἰσελαστικῶν Ἐφ]εσή|ων; IEphesos, no 3072, str. 13-14: ἀγωνοθέτου τῶν μεγάλων οἰκου|μενικῶν Ἐφεσήων.

459 IEphesos, no. 4114, str. 4-5: [νει]κήσας κὲ Ἀρτεμείσια | [ἱερ]ὰ εἰσελαστικά.

460 IPergamon II, no. 269.

461 IG XIV, no. 739; IGR III, no. 370; imparator kültü ile bağlantılı festivaller için bkz. Böl. 4.1.

462 Jones, 2001: 41.

463 De Ligt, 1993: 47-48.

464 SEG IV, no. 707. (= IMT Kyz Kapu Dağ 1431; IGR 4, no. 144), str. 10-11: τῶν ἀπὸ τῆς οἰ[κουμέν]ης ἐνπόρων καὶ ξένων τῶν ἐληλυθότων εἰς τὴν πανή|γυριν βουλομένων ἀναθεῖναι ἀὐτῆς ὅπλον εἰκονικὸν ἐπ[ίχρυσ]ον; str. 13-15: οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐργασταὶ | ἀφειγμένοι εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν Κυζικῷ τοῖς Σεβαστοῖς καὶ τῇ Πολιάδι Ἀθηνᾷ | Ἀντονίαν Τρύφαιναν.

465 Engelmann ve Knibbe, 1989: 125-129.

satış vergisinden muafiyet hakkı elde etmiştir[466]. Hadrianus Dönemi'nde Oinoanda'da kutlanan *Demostheneia* vali Flavius Aper'in onayıyla *panegyris* günleri boyunca ithal ve ihraç edilen, satılan ve satın alınan mallardan *ateleia* ayrıcalığına sahip olmuştur[467]. Caracalla, Ephesoslulara yazdığı mektupta *Artemiseia*'ya *ateleia* hakkı bahşetmiştir[468]. İS 229/230 yılında, Philadelphia'da düzenlenen *Koina Asias, ateleios* olarak nitelendirilmiştir[469].

3.3. Takvim

Hadrianus'un İS 133/134 yılında Dionysos Sanatçıları *Synodos*'una gönderdiği üç mektup festivallere dair düzenlemeler içermektedir. Neapolis'te gerçekleştirdiği toplantıya *synodos* üyeleri, kent ve eyalet temsilcileri katılım göstermiş ve festivallere ilişkin sorunları dile getirmişlerdir. Hadrianus kendisine iletilen sorunlara ilişkin çözüm niteliği taşıyan kararlarını 3 mektupla bildirmiştir. Bu mektuplardan ikincisinde festival takvimine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır[470].

Festival takvimindeki karmaşa, Hadrianus'un da önemli katkı sunduğu İS 2. yy.'da artan festival sayısıyla doğrudan bağlantılı olmalıdır. Zira yeni kurulan festivallere yarışmacıların katılımını sağlayabilmek adına festivallerin çakışmaması için uygun bir tarih belirlenmelidir. Neapolis'teki bu toplantıda Hadrianus yeni kurulan *Panhellenia* için tarih belirlemiştir. Takvimde dört büyük Panhellenik festival, bu festivallere eklenen Roma'daki *Kapitolia*, Neapolis'teki *Sebasta*, Nikopolis'teki *Aktia* ve Argos'ta düzenlenen *Heraia* ve *Nemea*, Atina'da düzenlenen *Panathenaia, Hadrianeia, Panhellenia*, Smyrna ve Pergamon'da tertiplenen Birlik *agon*'ları ve Ephesos'ta düzenlenen *Hadrianeia* yer almıştır[471]. Hadrianus'un bu fermanına göre, İS 133-137 yıllarını kapsayan takvim şu şekildedir[472]:

---

[466] IG V, 1, no: 18, str. 11-12: τῶν εἰσαγόντων τι ἐν ταῖς τῆς πανηγύρεως ἡμέραις ἐχόντων |ἀτέλειαν τῆς τε εἰσαγωγίμου καὶ πρατικῆς·.

[467] SEG 38, no. 1462, str. 108-110: μαρτυρηθῆναι αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοῦ κρατίστου ἡγ[εμόνος Φλα|ουί]ου Ἄπρου καὶ δεηθῆναι αὐτοῦ ἐπικυρῶσαι ἣν [ἐψηφισ]άμεθα σκέπην τῷ ἀγωνοθέτῃ καὶ [ἀτέ]λειαν τῶν εἰσφερομένων καὶ εἰσαγομ[ένων καὶ] | [ἀγ]οραζομένων καὶ ἐξαγομένων ὠνιῶν καὶ π[ιπρας]κομένων ἐν ταῖς τῆς πα[νηγύρεως] ἡμέραις ἤδη ve str. 115-116: εἶναι δὲ ἀτέλειαν τὰς τοῦ ἀγῶ]|νος ἡμέρας.

[468] IEphesos, no. 212, str. 4-5: ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἀτέλειαν [συγχωρῶ? —] |τῶν Ἀρτεμεισίων εἰσελαστι[κῶν·. Yazıtla ilgili ayrıca bkz. Robert, 1989a: 62.

[469] TAM V³, no. 1495, str. 32-36: πανηγυ|ριαρχήσαντα {ΚΑΙ} |(Rasur 4-5) τοῦ κοινοῦ | τῆς Ἀσείας ἀγῶνος | ἀτελείου.

[470] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 60-82.

[471] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str.61-71: τὴν δὲ ἀρχὴν ἀπ' Ὀλυμπίων | ἐποιησάμην, ὅτι ἐστὶν ἀρχαῖος ὁ ἀγὼν οὗτος καὶ ἐνδοξότατος τῶν γε | Ἑλληνικῶν· μετὰ δὲ τὰ Ὀλύμπια Ἴσθμια ἔστω, μετὰ δὲ Ἴσθμια Ἀδριάνεια, ὡς ἄρχεσθαι τὸν ἀγῶνα παυσαμένης τῆς ἐν Ἐλευσεῖνι πανηγύρεως τῇ ὑστεραίᾳ· | ἔστιν δὲ αὕτη κατὰ Ἀθηναίους νουμηνία τοῦ Μαιμακτηριῶνος· τεσσαράκοντα ἡμέραι Ἀδριανείων ἔστωσαν. ὁ δ' ἐν Τάραντι ἀγὼν μετὰ Ἀδριάνεια ἀγέ|σ<θ>ω τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, ἀπὸ δὲ Καπετωλείων, ὡς μέχρι νῦν ἐπετελέσθη, ἀγομένων ἐν Νεαπόλει ἀγώνων· εἶτα Ἄκτια ἀρχόμενα μὲν τῇ πρὸ θ΄ καλ(ανδῶν) | Ὀκτων(βρίων), συντελούμενα δὲ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις. ἐν παράπλῳ δὲ ὁ ἐν Πάτραις ἀγών, εἶτα Ἡραῖα καὶ Νέμεια ἀπὸ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων) εἰς καλ(άνδας) Ἰανουαρίας· | μετὰ δὲ Νέμεια Παναθήναια, ὥστε συντελεῖσθαι τὸν ἀγῶνα ἐπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν Ἀττικὸν χρόνον, ἐν ᾗ μέχρι νῦν συνετελέσθη· μετὰ δὲ

Temmuz/Ağustos İS 133: Olympia'da (228.) *Olympia*

Ağustos/Eylül İS 133: Korithos'ta *Isthmia*

Ekim'in başlangıcı İS 133: Eleusis'te düzenlenen *panegyris*

Ekim/Kasım İS 133: Atina'da *Hadrianeia* (40 gün)

Ocak İS 134: Tarentum'da *Eleusinia*

Mayıs/Haziran İS 134: Roma'da *Kapitolia*

Ağustos/Eylül İS 134: Neapolis'te *Sebasta*

23 Eylül İS 134: Nikopolis'te *Aktia* (40 gün)

Kasım başı İS 134: Patras'ta ismi belirtilmeyen festival

Kasım/Aralık İS 134: Argos'ta *Nemea* ve *Heraia*

Temmuz/Ağustos İS 135: Atina'da *Panathenaia*

Eylül İS 135: Smyrna'da *Koina Asias* (?) (40 gün)

Ekim İS 135: Pergamon'da *Koina Asias* (?) (40 gün)

Aralık İS 135: Ephesos'ta *Koina Asias* (?) (40 gün)

Yaz İS 136: Delphi'de *Pythia*

Sonbahar İS 136: Korinthos'ta *Isthmia*

İlkbahar İS 137: Mantineia'da Akhaia ve Arkadialıların *agon*'u

İS 137: Atina'da *Panhellenia*

*İS 137:*Olympia'da (229.) *Olympia*

Periodos'un geleneksel takviminin Hadrianus ile birlikte değişikliğe uğradığı görülmektedir. *Nemea* ve *Isthmia* artık ilkbaharda değil, sonbaharın başlarında kutlanmaya başlamışlardır[473].

Bu büyük festivallerden oluşan takvimden sonra Smyrna'lıların *Hadrianeia*'sı ve Ephesosluların *Olympia* ve *Balbilleia*'sı takvime eklenmiştir[474]. *Hadrianeia*'nın kutlamasına 40 gün, *Olympia* ve *Balbilleia* için ise 52 gün süre tanınmıştır ve takvim şu şekildedir[475]:

Παναθή|ναια Ζμυρναῖοι ἀγέτωσαν, ἐς μὲν πλοῦν τῶν ἀγωνιστῶν ἐχόντων πεντεκαίδεκα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Παναθηναίων ὅπλου, τοῦ δὲ ἀγῶνος ἀρχομένου | μετὰ τὰς πεντεκαίδεκα εὐθύς, συντελουμένου δὲ τετταράκοντα ἡμέραις· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν [Ζμ]ύρνῃ ὅπλου δύο ἡμέρα{ι}ς {[26]ἡμέρας}[26] διαλιπὼν ὁ Περγαμηνῶν | ἀγὼν ἀρξάσθω τε εὐθὺς καὶ ταῖς τετταράκοντα ἡμέραις συντελείσθω· Ἐφέσιοι δὲ ἀπὸ τ̣ο̣ῦ ἐν Περγάμῳ ὅπλου διαλιπέτωσαν ἡμέρας τέσσαρας, ἔστω δὲ | ὁ ἀγὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τεσσαρακοστῆς συντετελεσμένος. εἶτα ἐκεῖθεν ἐπὶ Πύθια οἱ ἀγωνισταὶ καὶ Ἴσθ<μ>ια, τὰ ἐπὶ Πυθίοις, καὶ τὰ ἐν Μαντινείᾳ Κοινὰ | Ἀχαιῶν καὶ Ἀρκάδων, εἶτα Ὀλύμπεια. ἐν τῷδε ἔτει Πανελλήνια ἐπιτελεῖται·

[472] Petzl ve Schwertheim, 2006: 83. Krş. Gouw, 2008: 102.

[473] Gouw, 2008: 97.

[474] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str.71-74: Ζμυρναῖοι μὲν ἄρξονται τῶν παρ' αὐτοῖς Ἀδριανείων ἀπὸ τῆς πρὸ μιᾶς νω|νῶν Ἰανουαρίων κα<ὶ> ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄξουσιν τὴν πανήγυρ[ι]ν· Ἐφέσιοι δὲ δύο ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἐν Ζμύρνῃ ὅπλου διαλιπόντες ἄρξονται τῶν πα|ρ' αὐτοῖς Ὀλυμπείων, εἰς τὰ Ὀλύμπια αὐτὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς Βαλβίλλ[εια δύ]ο̣ καὶ πεντήκοντα ἡμέρας ἔχοντες, ἐπὶ δὲ Βαλβιλλείοις Πανελλήνια καὶ Ὀλύμπια | ἐπὶ Πανελληνίοις.

4 Ocak İS 137: Smyrna'da *Hadrianeia*'nın başlangıcı (40 gün)

Şubat ortası İS 137: Ephesos'da *Olympia*'nın başlangıcı

Nisan başına kadar İS 137: Ephesos'da *Olympia* ve *Balbilleia* (52 gün)

Nikomedeialılar daha önce kutladıkları tarihte festivallerini kutlama kararı almışlardır[476]. Thessalonike, Perinthos, Laodikeia, Hierapolis, Philadelphia, Tralleis ve Thyateiralılara ise, belirlenen bu takvime göre festivalleri için tarih belirlemeleri önerilmiştir[477]. *Panegyris*'ler için fermanda azami süre 40 gün olarak belirlenmiştir[478].

3.4. Finansman

Kentlere itibar ve gelir getiren festivallerin organizasyonu da oldukça maliyetlidir. Atina'da yaklaşık olarak İÖ 415 yılında düzenlenen *Dionysia*'da şairler, müzisyenler, ekipmanlar ve kurbanlık hayvanlar için giderler 28 *talanta*, 5200 *drakhmai*[479]; İÖ 380 civarında *Megala Panathenaia*'nın maliyeti ise 25 *talanta*, 725 *drakhmai* olarak hesaplanmıştır[480].

Festivalin kutlanmasında kurban sunuları, şölenler, *gymnasion* ile ilgili giderler, yarışmaların galiplerine verilecek para ödülleri, düzenlenen gösterilerin ücretleri gibi çeşitli gider kalemleri bulunmaktadır. 4 büyük *panegyris*'ten biri olan *Olympia*'nın, *temenos*'un bakımı ve inşa faaliyetleri için harcamalar haricinde, festivalin kutlanması esnasında, Pelops ve Zeus'e sunulan kurbanlar, kurban sunularından sonra halka açık olarak verilen ziyafetler, Olympia ve Elis'te yer alan *gymnasion*'lara sağlanacak yağ ve *alytarkhes, mastigophoroi* gibi festivalde yer alan görevlilere verilecek ücretlerden oluşan bir maliyet mevcuttu ve bu maliyet kamu bütçesi, kurulan vakıflardan elde edilen gelirler ve festivalin düzenlenmesinden sorumlu memurların bağışlarından karşılanmaktaydı[481].

Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde kentler, festival finansmanını sadece kendi gelirlerinden değil, aynı zamanda festival görevlileri ve *euergetes*'lerden yardım alarak sağlamışlardır. *Agonothetes*'lerin bazıları görevlerini kendi servetlerinden (ἐκ τῶν

---

475 Petzl ve Schwertheim, 2006: 86.

476 Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 74-75: Νεικομηδεῦσ<ι>ν ἐγὼ συνεβούλευον ὑπο[…10-12…] τὴν προθεσμίαν τοῦ παρ' αὐτοῖς ἀγῶνος, οἱ δέ φασιν περιέχεσθαι τοῦ συνήθους και|ροῦ· ἀγέτωσαν δή, ὁπότε αὐτοὶ βούλωνται.

477 Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 75-77: Θεσσαλονεικε̣ῖ̣[ς …….] κ̣αὶ Περίνθιοι καὶ Λαυδικεῖς καὶ Ἱεραπολεῖται καὶ Φιλαδελφεῖς καὶ Τραλλιανοὶ καὶ Θυατει|ρηνοί, καὶ εἴ τινων ἄλλων πρεσβεῖα<ι> περὶ τ̣ούτ̣ου [..7-8.. ἀφί(?)]κοντο, πριάσθωσαν, ὅτι τοὺς ὑπὸ τῆς λαμπροτάτης συνκλήτου κεκυρωμένους ἀγῶνας | προτειμᾶσθαι δεῖ τῷ̣ καιρῷ̣ τῆς τάξεως, ἐπ' ᾳ̣ὐ̣τ̣οῖς ΔΕΠ̣Ι̣Λ̣Ο̣ΙΤ̣Ω̣[..]ΔΙ ν Υ ν ἄγειν, ἡνίκ' ἂν γείνωνται.

478 Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 80-81: ἐὰν πρῶτον μὲν πᾶσαι πανταχοῦ πανηγύρεις ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄγωνται (καὶ διατετάχθω | τοῦτο).

479 *Dionysia*'nın maliyeti için bkz. Wilson, 2008: 88-127.

480 *Megala Panathenaia*'nın gider ve gelirleri için bkz. Pritchard, 2009: 8-15.

481 Pleket, 1976: 1-2.

ἰδίων) karşılamışlardır. Ephesos'ta kutlanan *Dionysia*'da İÖ 51/50-18/17 arasında görev alan *agonothetes*'lerin listesi yapılmıştır. Bu listede yer alan *agonothetes*'ler görevlerini kendi paralarıyla gerçekleştirmişlerdir[482]. Perge'den Gnaius Postumius Cornutus, *Megala Kaisareia*'nın *agonothetes*'liğini kendi cebinden karşılamıştır. Bir başka örnekte, Thyateira kentinde Menelaos oğlu Dionysios kent tarafından Augustus ve (Apollon) Tyrimnos onuruna düzenlenen *panegyris*'in ilk *agonothete*s'i olarak, yarışmacıların ödüllerini ve gösteri yapanların *epidosis*'lerini kendi cebinden karşılamış, tanrıya kurban sunuları yapmış ve *Boule* ve *Demos*'a ziyafet düzenlemiştir[483].

Panegyris'lerde *gymnasiarkhos* olarak yer alan varlıklı kişiler, zeytinyağı sağlayarak festival bütçesine katkıda bulunmuşlardır. Ephesos'tan Ennius Rufus, *Pasithea*'nın *gymnasiarkhes*'i iken zeytinyağı temin etmiştir[484]; Stratonikeia'dan *gymnasiarkhos*'lar Tib. Fl. Aeneas Theophanes Hierokometes ve Fl. Paulina Koliorgis, *Panamareia* sırasında gece gündüz zeytinyağı sağlamışlardır[485]. Philadelphia'dan *Koina Asias*'ın *panegyriar*khes'leri Marcus Aurelius Diodoros ve Gaius Iulius Makedon Aurelianus *panegyri*s esnasında yemek vermişlerdir[486].

Vespasinus'un izniyle kurulan *Balbilleia*'nın finansmanı Ti. Cl. Balbillus tarafından karşılanmıştır[487]. Pergamon'da Traianus'un izniyle kurulan *Traianeia Deiphileia*'nın harcamalarını kentin *euergetes*'i olarak Caius Aulus Antius Iulius Quadratus üstlenmiştir[488].

Pisidia, Pampylia, Lykia ve Karia'nın iç kesiminde yer alan kentlerde rastlanan özel şahıs festivallerinin finansmanları da kurucuları tarafından karşılanmıştır. Ἐκ τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν, ἐκ τῶν ἰδίων, ἐξ οἰκείας φιλοτειμίας, ἀπὸ δωρεᾶς gibi ifadelerle festivali tertipleyen kişiler masrafları kendileri karşıladıklarını belirtmişlerdir[489]. Özel şahıs festivallerinin masrafları kurucuların oluşturdukları vakıflardan, arazilerinden elde edilen kiralardan, miras olarak bıraktıkları mülklerden elde edilen gelirlerden karşılanabilmekteydi[490].

---

[482] IEphesos, no. 9.
[483] TAM V^2, no. 960 (= IGR IV, no. 1270) (Yak. İS 140).
[484] IEphesos, no. 664B.
[485] IStratonikeia I, no. 202, str.
[486] TAM V^3, no. 1495 ve 1442.
[487] Cass. Dio 65. 9. 2.
[488] IPergamon II, no. 269.
[489] Örnek olarak bkz. SEG 38, no. 1462, str. 4: [Δώσει δὲ] αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτοῦ θησα[υρῶν τὴν δαπάνην·; Cousin, 1900: 338-341, no. 1, str. 14-17: αἰῶνα ἐξ οἰκείας φιλο|τειμίας ἀγῶνας θυμελικόν [τε] | καὶ γυμνικὸν ἔκ τε Λυκίων πάν|των.; Cousin, 1900: 342, no. 6, str.7-9: πανηγύρεως ς΄ | ἐπιτελουμένης ἀπὸ δω|ρεᾶς Ἰουλίου Εὐαρέστου.
[490] Pleket, 1998: 156-158; Çokbankir, 2011: 313-329.

Oinoanda'dan Demosthenes, kurduğu Demestheneia'nın finansmanına ilişkin detaylı bilgi sunmaktadır:

> *SEG 38, no. 1462, str. 14-18:* α μηνὸς Δείου ἀπὸ τοῦ εἰσιόντος ἔτους | μέχρι οὗ ἀποδείξωμεν χωρία τοσαύτην πρόσοδον σῴζειν δυνάμενα, ἅτινα Ж ˏα ἐνκανείσει καθ' ἑκάστην τριετίαν εἷς τῶν εἰκοσαπρώ|των τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ, ὃν ἄν ἡ πόλις ἕληται, ἢ αὐτός, ἐὰν βούληται, καθέξει διασφαλιζόμενος ἀξιόχρεως τόκον τοῦ ἐνθάδε συνήθους, ἀλλὰ | πρὸς τὴν ἐμὴν καὶ ἐν τούτῳ φιλοτειμίαν ἐπὶ τῷ τῶν ρ΄ Ж σῴζεσθαι τόκου Aᶜ ι΄· καὶ οὕτως οὔκ ἐστι βαρὺ τῷ ταύτην κἀμοὶ καὶ τῇ πατρίδι παρέν|χοντι τὴν χρείαν, ὥστε ἐπηνγέλθα[ι] μοι εἰς τὴν πρώτην τριετίαν τὸν ἐκδανισμὸν ποιήσασθαι Σιμωνίδην γ΄ τοῦ Μόλητος τὸν ἀνεψιόν· *SEG 38, no. 1462, str. 20-27:* Γεινομένων οὖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σὺν τῷ τόκῳ τῆς τρ[ι]|ετίας χωρὶς ἀνατοκισμοῦ Ж ˏγυν΄ καὶ τῶν ἐκεί[νου τοῦ ἔτ]ους, ἐν ᾧ ἡ πανήγυρις ἀχθήσεται, Ж ˏα, ὁμοῦ Ж ˏδυν΄, εἰς μὲν τὰ ἆθλα τῶν ἀγωνισμά|των δοθήσεται τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν νεικ[ησάντων ὅ]σον ὑπὸ τοῦ ἔθνους δ[ί]δοται ἐν ταῖς κατὰ πόλιν ἀγομέναις πολειτικαῖς πα|νηγύρεσιν χωρὶς τῶν πενταετηρικῶν ἀγώνων, [ἐπὶ τὸ αὐτὸ] Ж ˏαϡ΄ καὶ εἰς παραμισθώματα καὶ θεωρίας Ж χ΄ καὶ εἰς ἀγωνάρια γυμνικά, ἐν οἷς μό|νοι ἀγωνιοῦνται οἱ πολεῖται, τὰ μερισθησόμενα κατ' ἄ[νδρα ἑ]κάστῳ τῶν ἀγωνισαμ[έ]νων ἐπὶ τὸ αὐτὸ Ж ρν΄, τὰ δὲ λοιπὰ Ж ˏαω΄ καὶ ἐάν τι προσγένη|[τ]αι ἐκ τῶν θεμάτων τῶν κατὰ τύχην μὴ παραγενησομέν[ων ἀγω]νιστῶν δοθήσεται κριτικὰ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς σειτομετρουμένοις κρεινόντων μὲν τῶ[ν] | βουλευτῶν συνκληρουμένων δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν τῆς βουλῆς σειτομετρουμένων ἕως οἱ φ΄ πληρωθῶσιν, ὥστε ἕκαστον αὐτῶν λαμβάνειν ἀνὰ Ж γ΄, καὶ τὰ | λοιπὰ Ж τ΄ καὶ ἐάν τι ἐκ τῶν θεμάτων προσγένηται μερίζεσθαι τοῖς ἔξωθεν τῶν σειτομετρουμένων πολείταις καὶ ἀπελευθέροις καὶ παροίκοις·

Demosthenes kendi belirlediği arazilerini 1000 *denarii*'ye her yıl faizle birlikte kiralayarak elde edeceği 4450 *denarii* ile festival masraflarını karşılayacaktır. Bu bütçeden 1900 *denarii* yarışmaların galiplerine, 600 *denarii* ücretli gösteriler ve tiyatro gösterilerine, 150 *denarii* sadece yurttaşların yarışabildikleri *gymnik* müsabakalar için ayrılmıştır. Geriye kalan 1500 *denarii* ve eğer müsakalardan birinin yarışmacısı olmazsa, kazanana verilecek olan ödül parası, *boule* üyeleri ve hakemlik ücreti olarak *sitometroumenos*'lara verilecek ve son olarak 300 *denarii* yurttaşlar, azatlılar, *paroikos*'lar arasında bölüştürülecektir.

3.5. Panegyriarkhes

3.5.1. Seçimi, Sayısı, Görev Süresi ve Yaşı

Anadolu'da *panegyriarkhia*'dan bahseden en erken epigrafik veriler arasında yer alan İÖ 2. yy.'a ait Mylasa'nın Otorkondeis *Phyle*'si tarafından Diophantos için düzenlenen onurlandırma kararında Diophantos'un *panegyriarkhes* olarak seçildiği (ὕστε[ρ]ον δὲ αἱρεθεὶς πανηγυριάρχης) belirtilmektedir[491]. *Panegyriarkhia* görevine hangi merci tarafından tayin edildiği bildirilmezken, ondan önce Otorkondeis *Phyle*'si tarafından *eklogiste*s olarak seçildiği (πρότερόν τε |αἱρεθεὶς ὑπὸ τῆς φυλῆς ἐγλογιστὴς) görülmektedir[492]. *Eklogistia*'sını iyi bir şekilde yerine getirdiği için yalnızca *phyle*'si değil, aynı zamanda Mylasa kenti tarafından da onurlara layık görülmüştür. Benzer şekilde aynı dönemde Otorkondeis *Phyle*'sinin onurlandırma kararı düzenlemiş olduğu *panegyriarkhes* Antiokhos sadece *phyle*'sine değil aynı zamanda σύμπας δῆμος'a, yani tüm Mylasa sakinlerine *euergesia*'da bulunmuştur[493]. Tüm bu verilerden yola çıkarak, söz konusu iki *panegyriarkhes*'in Mylasa tarafından düzenlenen *paneygyris*'te[494] yer aldıklarını ve kent tarafından atandıklarını söylemek mümkündür.

Eumenes II'nin Dionysos Sanatçıları Derneği'ne mektubunda dernek tarafından Teos'ta tertiplenen *Dionysia*'da görev alan *panegyriarkhes*'ler derneğin kendisi tarafından seçilmişlerdir[495]. Bu *synodo*s, Teos kentinden bağımsız bir kuruluştur[496], dolayısıyla kendi *panegyris*'inde yer alacak olan memurları kendisi seçmekteydi. Buradaki *panegyriarkhes*'ler de kentin değil, derneğin atadığı görevlilerdir[497].

Pergamon'da imparator kültüne ithafen düzenlenen *Koina Asias*'ta *panegyriarkhes* olarak yer aldıkları bilinen Hermes oğlu Aurelius Auksanon[498] ve Ariston oğlu Menestratos'un[499] Asia *Koinon*'u tarafından atanmış olmaları muhtemel gözükmektedir[500]. İÖ

---

491 IMylasa I, no. 108, str. 7.
492 IMylasa I, no. 108, str. 3-4.
493 IMylasa I, no. 107, str. 3.
494 Bkz. Böl. 2.1.3.
495 Aneziri, 2003: 387-391, no. D12, IC str. 5-6: [οἱ αἱρεθέντες] | ὑφ'ὑμῶμ πανηγυριάρχαι. IPergamon I, no. 163'te [οἱ αἱρεθέντες] yerine [ὅπως καθιστῶνται] tamamlaması yapılmıştır.
496 Dernek yapısına ilişkin bkz. Strang, 2007: 259-268.
497 Krş. Poland, 1909: 400.
498 TAM V^2, no. 1192, str. 7-10: πανηγυριαρχήσαντα | ναῶν τῶν ἐν τῇ λανπρο|τάτῃ Περγαμηνῶν μη|τροπόλει.
499 IPergamon II, no. 454, str. col. II. 1: Μενέστρατον Ἀρίστωνος τὸ[ν στρατηγόν], | ἀγορανομήσαντα καὶ πανηγ[υριαρχήσαντα] | καλῶς καὶ φιλοδό[ξως].
500 Thoneman, 2011: 112.

3. yy.'da Athena Ilias Birliği'nin kutladığı *Megala Panathenaia*'da birliğe üye kentlerin söz konusu *panegyris*'te görev alacak birer *agoranomos* seçtikleri bilinmektedir[501].

Panegyriarkhes tayinine ilişkin en açık veri *Demostheneia*'nın kurulmasına dair epigrafik belgede yer almaktadır. Oinoanda'da tertiplenen *Demostheneia*'da *panegyriarkhes*'ler *agonothetes* tarafından seçilmektedirler[502]. *Boule* kararnamesi ile, *Demostheneia*'nın ilk *agonothetes*'i Demosthenes'in yeğeni Simonides III[503] ve daha sonra göreve gelecek *agonothetes*'ler *panegyris*'te yer almak üzere 3 adet *panegyriarkhes* tayin edeceklerdir.

Aizanoi'da, Augusta Claudiea'nın *agonothetes*'i olan ve yeni ortak altara sahip Augustus'ların (Augustus ve Livia'nın) *pentaeterik agon*'unu (ἀγῶνα πενταετηρικ]ὸν τῶν Σεβαστῶν νέων ὁμοβωμίων) kendi cebinden, ama kuran ismi günümüze kalmayan varlıklı bir şahıs *panegyriarkhes*'lere mektup yazmıştır[504]. *Demostheneia*'da olduğu gibi, burada da *agonothetes*'in *panegyriarkhes*'leri seçmiş olabileceği akla gelmekle beraber, bu konuda kesin bir yargıya ulaşmak mümkün değildir.

Demostheneia örneğinden yola çıkarak Roma İmparatoruk Dönemi'nde Anadolu'da yer alan diğer *panegyriarkhes*'lerin *agonothetes* tarafından seçildiklerini varsaymak doğru değildir[505]. *Demostheneia* vakıf kurularak finansmanı sağlanan özel şahıs festivalidir ve *agonothesia* festivalin en yüksek konumunda bulunmaktadır. Öte yandan *Epheseia*, *Artemiseia* gibi büyük kent festivallerinde *arkhairesiake ekklesia* ile *panegyriarkhes*'ler göreve gelmiş olmalıdırlar. Yine de, İS 2. yy.'da kurulan *Demostheneia*'nın kendisinden önce hali hazırda kutlanan *panegyris*'leri örnek alarak düzenlenmiş olduğu da göz ardı edilmemelidir[506].

Panegyriarkhes'lerin tayinlerine ilişkin tüm bu epigrafik veriler değerlendirildiğinde, Geç Hellenistik Dönem'den Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne uzanan zaman diliminde

---

[501] IIlion, no. 3. str. 4-11: ἐπ[ει][δὴ ---------]ζου τοῦ Ζωπύρου | [Παριανὸς χειροτονηθ]εὶς ὑπὸ τοῦ δήμο[υ] | [τοῦ Παριανῶν] ἀγορανόμος εἰς τὰ | [μεγάλα Παναθή]<ν>αια ἐπὶ ἀγωνοθετῶ[ν] | [τῶν περὶ ------]όδωρον Λυκόφρο|[νος Ἰλιέα ἴσω]ς καὶ δικαίως ἠγορ[α]|[νόμησε μετὰ τῶν συ]ναρχόντων. Wörrle, 1988: 112; Chandezon, 2000: 79-80.

[502] SEG 38, no. 1462, str. 59: ἐν ᾧ δ' ἂν ἔτει ἀγωνοθετῇ αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ πανηγυριάρχας γ' ἐκ τῶν βουλευτῶν.

[503] SEG 38, no. 1462, str. 19: Πᾶσαν ἔχω χάριν οὐ περὶ τούτου μόνου ἀλλὰ καὶ ὅτι τῆς πρώτης μου πανηγύρεως τὴν ἀγωνοθεσίαν ἐπιδέδεκται.

[504] IGR IV, no. 584. Yazıt epey eksik haldedir. 6-7. satır (τοῖς πανηγυριάρχαις καὶ Ἑρμᾷ ἱερῷ τῷ πρὸς τοῖς δημο|[σίοις γράμμασι --- χαίρειν]) selamlama ile tamamlanmıştır ve olasılıkla mektuptur.

[505] Wörrle, 1988: 197; Rumscheid, 2000: 15.

[506] İmparator Hadrianus, *Demostheneia*'yı ἀγὼν μουσικός (SEG 38, no. 1462, str. 3) olarak adlandırırken, Demosthenes kendi kurduğu bayramı πανήγυρις θυμελικὴ (str. 12-13) olarak ifade etmeyi tercih etmiştir, aynı zamanda diğer *pentaeterik panegyris*'ler gibi (καθὼς αἱ λοιπαὶ πενταετηρικαὶ πανηγύρεις) dört yılda bir kutlanacağını bildirmektedir (SEG 38, no. 1462, str. 13). Demosthenes'in *panegyris*'lere öykündüğü ve onlar gibi büyük bir etkinlik düzenlediğini göstermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca festivalin bütçesi de diğer *politike panegyris*'lerin bütçeleri baz alınarak belirlenmiştir (SEG 38, no. 1462, str. 20-27).

panegyriarkhes'lerin festivali düzenleyen merci tarafından atandıklarını söylemek uygun olacaktır.

Panegyriarkhes'lerden çoğunlukla özel şahısların onurlandırma yazıtları vasıtasıyla haberdar olunmaktadır. Bu durum da *panegyris*'lerde yer alan *panegyriarkhes* sayısını tespit etmeyi olanaksız kılmaktadır. Sayının belirtildiği tek belge *Demostheneia* yazıtıdır ve burada 3 adet *panegyriarkhes*'in görev aldığı öğrenilmektedir[507]. *Demostheneia*'da olduğu gibi tam bir sayı belirtmek mümkün olmasa da, benzer şekilde bir festivalde birden fazla *panegyriarkhes*'in bulunduğuna dair örnekler bulunmaktadır. En erken örnek olarak, Geç Hellenistik Dönem'de Dionysos Sanatçıları'nın tertipledikleri *Dionysia*'da yer alan ve sayıları belli olmamaka birlikte, birden fazla oldukları anlaşılan *panegyriarkhes*'ler gösterilebilir[508]. Roma Dönemi'nde, Ephesos, Miletos, Aizanoi ve Perge'de düzenlenen festivallerde birden fazla *panegyriarkhes*'in varlığına işaret eden bulgular mevcuttur. Menandros, Ephesos'ta tertiplenen *Megala Epheseia* sırasında *proagon*'un *panegyriarkhes*'i olarak görev almıştır[509]. Genç yaştaki Menandros'un *panegyris*'in tamamında değil de özellikle *proagon*'unda *panegyriarkhes* olduğundan bahsedilmesi *Megala Epheseia*'da görev alan başka bir ya da birden fazla *panegyriarkhes*'in olma olasılığını düşündürmektedir. *Demostheneia*'dan daha köklü ve büyük bir festival organizsyonu olan *Megala Epheseia*'da birden fazla *panegyriarkhes*'e ihtiyaç duyulması şaşırtıcı değil, aksine beklenilen bir durumdur. Yine benzer şekilde Miletos'tan günümüze fragman olarak kalan yazıtta Artemas ve ismi okunamayan bir şahıs *panegyriarkhia*'yı gerçekleştirmişlerdir[510]. Hangi festivalde yer aldıkları bilinmemekle beraber[511], aynı zamanda aynı festivalde görev aldıkları muhtemeldir. Yine benzer şekilde Perge ve Aizanoi'da düzenlenen *panegyris*'lerde sayısı belirsiz, ama birden fazla *panegyriarkhes*'in yer aldığı anlaşılmaktadır[512].

Bir festivalde birden fazla *panegyriarkhes*'in yer aldığına dair sunulan bu kanıtların yanı sıra, Aphrodisias'ta ismi bilinmeyen müzikal bir *agon*'da tek *panegyriarkhes*'in yer aldığı görülmektedir[513]. Tertiplenen her festivalde, festivalin yapısı, süresi gibi değişiklik

---

[507] SEG 38, no. 1462, str. 59: ἐν ᾧ δ' ἂν ἔτει ἀγωνοθετῇ αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ πανηγυριάρχας γ' ἐκ τῶν βουλευτῶν.
[508] Aneziri, 2003: 387-391, no. D12, IC str. 6: πανηγυριάρχαι.
[509] IEphesos, no. 2072, str. 25-26: πανηγυρια[ρχήσαντος] | τῶν μεγάλων Ἐφεσήων τοῦ προαγῶ[νος.].
[510] SEG 4, no. 425, str. 1-2: [— Ἀ]ρτεμᾶς καὶ [—|—].ς ὁ καλούμ[ενος —] | [— π]ανηγυριαρχ[ήσαντες —|— καὶ παιδ]ονομήσαντες [—].
[511] Miletos'ta kutlanan festivaller için bkz. Böl. 2.2.1.
[512] Perge: IPerge, no. 269, str. 1-2: π[α]ν[ηγ]υρ[ι]|αρχήσαντες; Aizanoi: IGR IV, no. 584, str. 6: τοῖς πανηγυριάρχαις.
[513] Roueché, 1993: 168-173, no. 52, 2.2.1, str. 7: πανηγυριάρχῃ vacat Ϫ ˛α.

gösteren unsurlara bağlı olarak[514] sayılarda da farklılık olabileceği ve genel geçer bir sayı bulunmadığı açık bir şekilde görülmektedir.

Panegyriarkhes'ler festivalde görev alan memurlardır. Dolayısıyla görev süreleri festival süreleriyle paraleldir. Örneğin; *Demostheneia* 1-23 Temmuz arasında düzenlenmektedir ve buradaki 3 *panegyriarkhes*'in de görevi bu tarih aralığındadır.

Panegyriarkhia için belirli bir yaş sınırı ya da aralığı olduğuna dair kanıt bulunmamaktadır, genç yaştaki kişilerin de bu görevi üstlendikleri anlaşılmaktadır. *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i Marcus Claudius Menandros 24 yaşında vefat eden ve ismi günümüze kalmayan rakibi onuruna heykel diktirmiştir[515], bu durumda Menandros da vefat eden rakibi ile aynı yaşlarda olmalıdır. Tabai'dan Apollonios'un *panegyriarkhia*'sı sırasında vermiş olduğu ziyafet için yaptığı harcamalar babası Meliton tarafından karşılanmıştır, bu da yaşının genç olabileceğini göstermektedir[516]. İsmi günümüze kalmayan Ephesos'tan bir *panegyriarkhes* aynı zamanda *amphitales* olmuştur. Agonistik festivallerde görev alan *amphitales* ya da *amphitaleus*'ler genç yaştadırlar[517]. İsmi bilinmeyen bu *panegyriarkhes*'in de genç yaşta olması olası gözükmektedir[518]. Thyateira'dan Dionysios, henüz çocuk yaştayken *agonothesia* üstlenmiştir[519]. *Panegyriarkhia, agonothesia* gibi memuriyetlerin genç yaşta yapılması, ailelerin servetleri ve toplumdaki yüksek sosyal statüleri ile bağlantılıdır[520].

3.5.2. Görevleri, Yetki Sahası ve Euergesia Faaliyetleri

Epigrafik ve nümizmatik veriler aracılığıyla elde edilen bilgilere dayanarak *panegyriarkhia* üstlenen şahısların Asia Minor kentlerinde gerçekleştirdikleri faaliyetler incelendiğinde, Asia Minor'un tamamında genel manada, *panegyriakhes*'lerin festival esnasında kurulan pazarlardan sorumlu olduklarını söylemek yanlış bir ifade değildir, ancak yetki sahasındaki genişlik bu ifadeyi yetersiz kılmaktadır.

Epigrafik kaynaklarda çoğunlukla onurlandırılan şahsın *panegyriarkhia*'yı yerine getirdiğinden söz edilmekte, ancak bu görevin kapsamına değinilmemektedir. *Panegyriarkhes*'lerin yetkilerine ilişkin bilgi ve ipuçları ayrı ayrı kentlerden elde edilen

---

514 Wörrle, (1988: 210) *Demostheneia*'da 3 adet *panegyriarkhes*'in yer almasını festival süresinin uzun olması ile açıklamaktadır.

515 IEphesos, no. 2072.

516 Robert ve Robert, 1954: no. 13, str. 12-15: τῶν εἰς ταῦτα δα|[παν]ημάτων γενομένων ὑπὸ | [τοῦ] πατρὸς αὐτοῦ Μελίτωνος | [ἐξ οἰ]κείας δυνάμεως.

517 *Amphitales*'ler Domnus (IDidyma, no. 162) ve Alypos (IDidyma, no. 163), *paides* kategorisinde zafer kazanmışlardır.

518 IEphesos, no. 3014.

519 TAM V^2, no. 960, str. 3-7: Διονύσιον Μενελάου, παῖδα, | πρῶτον ἀγωνοθέτην τῆς πρ[ώ]|τως ἀχθείσης ὑπὸ τῆς πόλεως | Σεβαστείου καὶ Τυριμνήου πα|νηγύρεως.

520 Robert: 1969: 640; Rives, 2019: 92-93.

verilerlerle derlenmiştir. Ancak tespit edilen festival pazarında satıcılara tezgah yeri verme, satılan malların ölçü ve ağırlıklarının denetimi ve fiyatlarının belirlenmesi, belirlenen kurallara uymayanlara ceza verme yetkilerinin Anadolu kentlerinin pek çoğunda geçerli olması beklenebilir. Sikke basımı ve dağıtımı ya da mimari faaliyetler ise, festival sırasında yapılan çeşitli *euergesia* faaliyetleri olarak görülmeli ve her *panegyriarkhes*'in bunları gerçekleştirdiği düşünülmemelidir.

3.5.2.1. Festival Pazarında Satıcalara Tezgah Yeri Verme

Festival esnasında esnaf ve tüccarların satış yapabilmeleri için gerekli olan yerler hususunda *paneygriakhes*'ten izin aldıkları Iasos'ta agoranın kuzey kısmında Roma Dönemi'ne ait büyük bir binanın *stylobat*'ında bulunan yazıttan anlaşılmaktadır[521]. Söz konusu yazıtta Diogenes adlı satıcıya *panegyriarkhes* Paulus tarafından belirli bir yerin kullanımı verilmiş olmalıdır.

Agorada ve caddelerde kentin resmi yetkilileri tarafından şahıslara, gruplara ya da derneklere ticaret yapmaları için yer tahsis edilmektedir[522]. *Genetivus* (tamlayan) halde şahıs isimlerinin yer aldığı bu τόπος yazıtları[523] genellikle gayri resmi bir dille ve el yazısı ile yazılmış olsalar da, göze çarpan bir konumda bulundukları zaman sadece özel grafiti değildirler, kent tarafından resmi izni de temsil etmektedirler. Roma Dönemi'nde kamu binalarının kullanımı oldukça dikkatli bir şekilde denetlendiği bilinmektedir[524].

3.5.2.2. Festival Pazarında Satılan Malların Ölçü ve Ağırlıklarının Denetimi

Agora'da satılan malların tartım ve ölçümleri ile ilgili her türlü sahtekarlık ve hilelerden korumak için görevliler tayin edilmesi oldukça eskiye dayanan bir önlemdir. Platon'un Yasalar'ında *agoranomos*'lar agorada satıcıların uyması gereken kuralları belirleyip açık bir şekilde yazmakla görevliydiler[525]. Benzer şekilde Aristoteles, *Athenaion Politeia* eserinde *agoranomos*'ların pazarda satılan tüm malları gözden geçirmek ve saf ve katıksız

---

[521] IIasos II, no. 261.

[522] Lavan, 2013: 333.

[523] Τόπος yazıtları özellikle geç Roma Dönemi'nde daha sık rastlanmaktadır. Bu yazıtlar sadece pazar tezgahları için ayrılan yerleri değil aynı zamanda tiyatroda ve gymnasionda ayrılan yerleri de göstermektedirler. Satıcıların τόπος yazıtlarına dair örnekler için bkz. Aphrodisias: Roueché, 1989: no. 187-211; Miletos: Rehm ve Herrmann, 1997: no. 208-221, ayrıca bkz. Lavan, 2012: 336-341.

[524] Roueché, 1989: 229.

[525] Plat. Nom. 11. 917a-b**:** πᾶς γὰρ τῶν κατ᾽ ἀγορὰν ὁ κιβδηλεύων τι ψεύδεται καὶ ἀπατᾷ καὶ τοὺς θεοὺς παρακαλῶν ἐπόμνυσιν ἐν τοῖς τῶν ἀγορανόμων νόμοισίν τε καὶ φυλακτηρίοις, οὔτε ἀνθρώπους αἰδούμενος οὔτε θεοὺς σεβόμενος ve 917e-918a: τὰ δὲ κιβδηλεύματά τε καὶ κακουργίας τῶν πωλούντων οἵ τε ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες, πυθόμενοι τῶν ἐμπείρων περὶ ἕκαστα, ἀναγραψάντων ἅ τε χρὴ ποιεῖν τὸν πωλοῦντα καὶ ἃ μή, καὶ πρόσθε τοῦ ἀγορανομίου θέντων ἐν στήλῃ γράψαντες νόμους εἶναι τοῖς περὶ τὴν τῆς ἀγορᾶς χρείαν μηνυτὰς σαφεῖς.

olarak satılmalarını sağlamak üzere seçildiklerinden söz etmektedir[526]. Asia Minor'da da kentin olağan pazarlarında *agoranomos*'lar görev almışlardır[527], ancak festival pazarları söz konusu olduğunda, alıcıların kandırılmalarını önlemek adına malların denetimini sağlamak üzere Hellenistik Dönemi'nin sonlarından itibaren *panegyriarkhe*s'ler görevlendirilmişlerdir. *Panegyriarkhe*s'in bu yetkisine dair en önemli veriler üzerlerinde isimlerinin yazılı olduğu ağırlıklardır. Miletos kentine ait olan[528] bir ağırlığın üzerinde *panegyriarkhes* Minion'un ismi bulunmaktadır[529]. Ağırlığın bir yüzünde Minion'un *prophetes* ve *panegyriarkhes* diğer yüzünde *stephanephoros* olduğu belirtilmektedir. Burada ağırlık kontrolünü *panegyriarkhia* kapsamında yapmış olmalıdır[530].

Sicilya'dan olduğu varsayılan ve Atina Müzesi'nde yer alan bir ağırlığın üzerinde ismi bulunan M. Aurelius Attalus Neikias *panegyriarkhes* olarak görev almıştır[531]. Yine Sicilya'da bulunan ve Kircher Müzesi'nde sergilenen ağırlıkta adı yazılı olan T. Aelius Domitianus'un *agoranomos*, *andokiarkhes*, *gymnasiarkhes* ve *panegyriarkhes* olduğu belirtilmiştir[532].

Oinoanda'da Demosthenes tarafından kurulan *Demostheneia*'da *agonothetes* tarafından seçilen *panegyriarkhes*'ler festivalde kurulan pazarda δοκιμάζειν τὰ πιπρασκόμενα, yani satılacak malları kontrol etme yetkisine sahiptirler[533]. *Panegyriarkhes*'lere ait ağırlıklarla birlikte değerlendirildiğinde söz konusu denetimin malların ölçü ve ağırlıkları ile ilgili olması beklenmektedir. Klazomenai'dan *panegyriarkhes* Titus Flavius Sophron'un elinde terazi tutan Hermes'in muhtemelen bronzdan yapılmış bir heykelini adaması da ağırlık denetimi görevinin olduğunu doğrular niteliktedir[534]. Benzer şekilde Ilion'da da *panegyris agoranomos*'u Hermes heykeli adamıştır[535].

---

[526] Aristot. Ath. Pol. 51. 1: κληροῦνται δὲ καὶ ἀγορανόμοι ι, πέντε μὲν εἰς Πειραιέα, ε δ᾽ εἰς ἄστυ. τούτοις δὲ ὑπὸ τῶν νόμων προστέτακται τῶν ὠνίων ἐπιμελεῖσθαι πάντων, ὅπως καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλα πωλήσεται.

[527] Kent *agoranomos*'larına ilişkin bkz. Wörrle, 1988: 111-112.

[528] Ağırlık, Louvre Müzesi'ne satılırken Klazomenai'da bulunduğu belirtilmiştir, ancak üzerinde ismi yer alan Minion'un *prophetes* ve *stepahanephoros* olarak görev alması, Miletos kentine ait olduğunu göstermektedir, konuya ilişkin bkz. Michon, 1913: 330-331, Weiss, 1990: 128, dn. 24.

[529] Michon, 1913: 324-332.

[530] Michon, 1913: 328; Weiss, 2007: 66.

[531] Michon, 1913: 329.

[532] IG XIV, no. 2417, 1.

[533] SEG 38, no. 1462, str. 60-61.

[534] Adak, 2015: 79-80, no. 2, str. 1-4: Τίτος Φλάβιος Σώφρων | πανηγυριάρχων τὸν | Ἑρμῆν σὺν τῷ ζύγῳ ἀ|νέθηκεν.

[535] IIlion, no. 4, str. 2-10: ὁ πανηγυρικὸς | ἀγορανόμος | Μηνόφιλος | Μηνοφίλου | τῇ πατρίδι | ἐκ τῶν ἰδίων | ἀνέθηκε τὸν | ζυγοστάτην | Ἑρμῆν. Benzer şekilde, Erythrai'dan *agoranomos* Ksenokrates, terazi ve ağırlarla beraber Hermes heykelini adamıştır: IErtytrai 104.

3.5.2.3. Festival Pazarında Fiyatların Belirlenmesi

Ephesos'tan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bir dizi yazıtta[536] *panegyriarkhia* üstlenen kişilerin görevleri sırasında bolluk ve dürüstlük (κόρος ἀγνεία) olduğu belirtilip, ekmek (ἄρτος) fiyatları yazılarak aynı formülasyona yer verilmiştir. Bazılarında sadece ekmeğin *litra* fiyatı belirtilirken, kimilerinde ekmek fiyatları tam buğday (αὐτόπυρος), beyaz undan yapılan (καθαρός) gibi türlerine göre kategorize edilerek fiyatlandırılmışlardır[537].

Gaius Salluius Bassus[538], *Megala Pasithea*'nın; Glaukon[539], *Megala Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i olduğu sırada ekmek fiyatlarını sabitlemişlerdir. Burada festival pazarlarının söz konusu olduğu ve fiyatların *panegyriarkhia* yetkisi ile belirlendiği açık bir şekilde görülmektedir. Ancak *Megala Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i Tiberius Claudius Claudianus[540] ve *Megala Pasithea*'da görev alan *panegyriarkhes*'ler Menophilos oğlu Attalos II[541] ve ismi günümüze kalmayan bir şahsın[542] aynı zamanda *agoranomos* oldukları belirtilmiştir.

Bu iki görevi aynı anda yerine getiren kişilerin ekmek fiyatlarını *panegyris*'in *agoranomos* ve *panegyriarkhes*'i olarak mı yoksa kentin *agoranomos*'u olarak kent agorasında; *panegyriarkhes* olarak da festival pazarında mı düzenlediklerine karar vermek mümkün gözükmemektedir. Her hâlükârda bu kişiler ekmek fiyatlarını hem *agoranomia* hem de *panegyriarkhia* görevleri sırasında düzenlemişlerdir. Tiberius Claudius Claudianus aynı zamanda *Megala Artemiseia* sırasında *gymnasiarkhos*[543] ve Amyntas festivalde *agonothetes*[544] olarak hizmet vermişlerdir, lakin bu görevlerin fiyatların düzenlenmesi ile bir ilgisi bulunmamaktadır.

---

[536] IEphesos, no. 923, col. 1; 924A; 925A, III; 928A; 930, col. 2; 935, col. 1; 938; 3014.
[537] Ekmek türleri için bkz. Jasny, 1947: 190-192.
[538] IEphesos, no. 935, col. 1, str. 1-5: ἐπὶ Γαΐου Σα[λλουίου] | Βάσσου παν[ηγυριάρχου] | τῶν μεγάλων Π[ασιθέων] | κόρος ἀγνεία· | λί(τρα) α΄, ὀβ(ολῶν) β΄.
[539] IEphesos, no. 925A, III, str. 1-6: [— Γλ]αύκῳ[νος —] | [.c.4.] ὑμνωδοῦ π[ανηγυρι]|άρχου τῶν μεγ[άλων Ἀρτε]|μισήων κόρος [ἀγνεία· —] | ἄρτου καθαροῦ λ(ίτρα) [α΄ ὀβ(ολῶν) —΄] | αὐτοπύρου δὲ λ(ίτρα) α΄ [ὀβ(ολῶν) —΄·].
[540] IEphesos, no. 924A, str. 2-6: ἐπὶ ἀγορ[ανόμου καὶ πα]|νηγυριά[ρχου καὶ γυμνα]|σιάρχου [τῶν μεγάλων] | Ἀρτεμισ[ήων Τιβ(ερίου) Κλαυ]|δίου Κλα[υδιανοῦ? —].
[541] IEphesos, no. 923, col. 1, str. 1-7: ἐπὶ Ἀττάλου τοῦ Ἀτ|τάλου Μηνοφίλου | ἀγορανόμου καὶ πανη|γυριάρχου τῶν μεγάλων | Πασιθέων κόρος ἀγνεία· | ἄρτου λείτρα μία, οὐν(κίαι) β΄, | ὀβολῶν β΄.
[542] IEphesos, no. 938, str. 1-12: [ἐπὶ —] | ἀγορανόμου καὶ πανηγυ|ριάρχου τῶν μεγάλων | Πασιθέων καὶ ἐπιμελητοῦ | πρώτου ἐλεοθεσίας τῆς | ἐν τῷ καινῷ γυμνασίῳ ἐν | τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος | κόρος ἀγνεία· | ἄρτου καθαροῦ λί(τρα) α΄, ὀβ(ολῶν) β΄· | ἄρτου αὐτοπύρου λί(τρα) α΄, οὐν(κία) α΄, ὀβ(ολῶν) β΄· | ἄρτου ῥαντοῦ οὐν(κίαι) θ΄, ὀβ(ολῶν) β΄· | ἄρτου σιλιγνείτου, οὐν(κίαι) θ΄, ὀβ(ολῶν) γ΄· | οἱ αὐτοὶ καὶ ἐξ ἀνφόδῳ[ν —].
[543] IEphesos, no. 924A.
[544] IEphesos, 930, col. 2.

Oinoanda'da düzenlenen *Demostheneia*'da yer alan 3 *panegyriarkhes* pazardan sorumlu olmuş ve pazarda satılacak malların fiyatlarını belirlemişlerdir[545]. Ephesos'taki festivallerde belirlenen ekmek fiyatları gibi spesifik bir ürün değil, pazarda satışa sunulan tüm ürünlerin fiyatlarını belirleme yetkisinin *panegyriarkhes*'lere bırakıldığı görülmektedir. Aynı zamanda ürünlerin bolluğu, yani geniş bir yelpazeye sahip olması *panegyriarkhe*s'lerin ilgilenmeleri gereken bir konu olmuştur. Öyle ki, εὐθηνία (bolluk, mal bolluğu) kelimesinin tekrarlanarak vurgulanması da pazarda satışa sunulan malların çeşitliliğine verilen önemi göz önüne sermektedir.

Demostheneia'dan çok daha önce Hellenistik Dönem'in sonlarında Mylasa'da tertiplenen festivalde *panegyriarkhes* olarak seçilen Diophantos festivale ait pazarın denetiminin başında olmuş ve her türlü düzenlemeyi yapmıştır[546]. Buradaki düzenlemelerin neler olduğundan söz edilmemiş olsa da, bu düzenlemelerin pazarda yer alacak malların fiyatlarının belirlenmesini de kapsadığını söylemek mümkündür.

3.5.2.4. Ceza Yetkisi

Oinoanda *Boule*'sinin *Demostheneia*'ya ilişkin kararnamesinde *panegyris*'te yer alan görevlilere ilişkin bölümde *panegyriarkhe*s'lere pazarda kendileri tarafından gerçekleştirilecek düzenlemelere itaat etmeyenleri cezalandırma yetkisi verildiği açık bir şekilde belirtilmiştir[547]. İmparator Hadrianus *Demostheneia*'yı onayladığı mektubunda festival kurucusu Demosthenes'e festival için belirlenen kuralları çiğneyenlere karşı cezaları belirleme yetkisini bahşetmiştir[548]. Dolayısıyla *panegyriarkhes*'lere verilen ceza yetkisi, hem kurucu Demosthenes'in hem Oinoanda kentinin hem de Roma'nın izni doğrultusundadır.

Demostheneia'da yer alan *panegyiarkhes*'lerin kuralları ihlal edenlere karşı ne tür ceza ya da cezalar uygulayabilecekleri maalesef belirtilmemektedir. Platon'un aktarımına göre, Atina'da satıcıların *agoranomos*'un uyguladığı kurallara uymamaları durumunda kırbaç cezasına çarptırıldıkları bilinmektedir[549]. Andania yasalarında kurallara uymayan satıcılara,

---

[545] SEG 38, no. 1462, str. 59-60: ἐν ᾧ δ' ἂν ἔτει ἀγωνοθετῇ αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ πανηγυριάρχας γ' ἐκ τῶν βουλευτῶν | ἐπιμελησομένους τῆς κατὰ τὴν πανήγυριν [ἀγορ]ᾶς καὶ εὐθηνίας ἐξουσίαν ἔχοντας τειμὰς τοῖς τῆς εὐθηνίας ὠνίοις ἐπιγράφειν.

[546] IMylasa I, no. 108, str. 7-10: ὕστε[ρ]ον δὲ αἱρεθεὶς πανηγυριάρχης προ|έστη τῆς [ἀρχ]ῆς ἀξίως, προστὰς ἅμα καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγορὰ[ν] | [ἐπ]ιμελείας, ἀξιότιμον καὶ ἀδωροδόκητον ἑαυτὸν ἐμ π[ᾶ]|[σ]ιν παρασκευάσας·

[547] SEG 38, no. 1462, str. 61: ζημιοῦν τοὺς ἀπειθοῦντας.

[548] SEG 38, no. 1462, str. 4-5: Κύρι]α δὲ ἔστω τὰ ἐπιτείμια, ἃ ὥρισεν | κατὰ τῶν παραβησομένων τὰ ὡρισμένα ἐπὶ τῇ δωρεᾷ αὐτοῦ·

[549] Plat. Nom. 11. 917d-e: ὁ δὲ δὴ φανερὸς γενόμενός τι πωλῶν τοιοῦτον, πρὸς τῷ στερηθῆναι τοῦ κιβδηλευθέντος, ὁπόσης ἂν τιμῆς ἀξιώσῃ τὸ πωλούμενον, κατὰ δραχμὴν ἑκάστην τῇ μάστιγι τυπτέσθω πληγὰς ὑπὸ κήρυκος ἐν τῇ ἀγορᾷ κηρύξαντος ὧν ἕνεκα μέλλει τύπτεσθαι.

eğer köleyse kırbaç cezası, eğer özgür bir vatandaş ise para cezası uygulanmaktadır[550]. *Demostheneia*'da da *agonothetes* tarafından seçilen ve komuta edilen 20 tane *mastigophoros* yer almaktadır[551]. Beyaz giyinme ve kırbaç ve kalkan taşıma zorunlulukları bulunan bu *mastigophoros*'lar tiyatro düzeniyle ilgilenmektedirler. Festival pazarında da kırbaç cezası mevcutsa, *mastigophoros*'lar tarafından uygulanmış olmalıdır.

Hadrianus tarafından onaylanan Demosthenes festivaline ilişkin bildirisinde kurallara uymayanlara ceza olarak Apollon Patroos'a 2500 *denarii*, imparatorun kutsal kasasına 5000 *denarii* ödemelerini uygun görmüştür[552]. Benzer şekilde pazardaki kurallara uymayanlara da para cezası verilmiş olması mümkündür. Kararnamede kullanılan ζημιόω fiili fiziksel zararı ve maddi zarar olarak para cezasını ifade etmektedir. Hadrianus, Dionysos Sanatçıları'na gönderdiği ilk mektubunda mahkemelerin her bir *ago*n için kabul edilen kurallara göre cezaları düzenlemesini emrederken yine ζημιόω fiilinden türetilen ζημία ismini kullanmıştır[553].

3.5.2.5. Festivalde Ziyafet Verme / Yemek Dağıtma

Plutarkhos, Moralia'sında akşam yemeğine çok sayıda insanın davet edilmesini sorun olarak gördüğü pasajında *symposiarkhos* ve *panegyriarkhes*'ten söz ederek bir kıyaslama yapmaktadır[554]. Evde verilen davetlerde misafirleri ağırlayan ev sahibini *symposiarkhos* olarak görmekte ve çok sayıda insan davet edildiğinde ise, kalabalık için *panegyriarkhe*s'e gereksinim duyulacağını belirtmektedir. Burada *panegyriarkhe*s'in *panegyri*s'e iştirak eden çok sayıda insana yemek verdiği anlaşılmaktadır. Plutarkhos'un erkeklerin sonbaharda neden daha iştahlı olduğuna değindiği bir diğer pasajında ise hatip Glaukias'ın Eleusis'te kutlanan *panegyri*s'te *mysterion*'ların ardından ziyafet verdiğinden bahsedilmektedir[555]. Eleusis'te

---

[550] IG V, 1, no. 1390, str. 101-102: τοὺς δὲ μὴ πω|λοῦντας καθὼς γέγραπται, τοὺς μὲν δούλους μαστιγούτω, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ζαμιούτω εἴκοσι δραχμαῖς·

[551] SEG 38, no. 1462, str. 63-64: ὁμοίως αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ μαστειγοφόρους κ' τοὺς ἡγησομένο[υς] | ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς γυμνοπεριβόλους καὶ σὺ[ν ἀσπ]ίσι καὶ μάστιξι καὶ ἐπιμεληθησομένους τῆς ἐν τοῖς θεάτροις εὐκοσμίας. Yazıtta ἡγέομαι fiili αἱρεῖσθαι fiili gibi passive formda kullanılmıştır ve burada yöneten kişi *mastigophoros*'ları seçen *agonothetes* olmalıdır, bkz. Wörrle, 1988: 219.

[552] SEG 38, no. 1462, str. 34-36: Ἐὰν δέ τις ἢ παραβῇ τι τούτων ἢ μειώσῃ ἢ εἰς ἄλλην χρείαν μεταθῇ τὸν πόρο[ν] | ἢ τὰ χωρία ἢ τὴν τειμὴν πραθέντων αὐτῶ[ν ἢ] παρευρῇ τι ἢ εἰσηγήσηται ἢ ψηφίσηται ἢ ἡγεμόνι ἐντυχῇ περὶ τοῦ μὴ γείνεσθαί τι τῶν ὑπ' | ἐμοῦ διεσταλμένων, ἐάν τε ἄρχων ἐάν τε ἰδιώτης, ἀποτείσει τῷ μὲν πατρῴῳ Ἀπόλλωνι ἱερὰ Ͳ ˏβφ΄ τῷ δὲ ἱερωτάτῳ τοῦ Σε|βαστοῦ φίσκῳ Ͳ ˏε.

[553] Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 54-55: τὰ νενομισμένα δικαστήρια περὶ τῶν ζημιῶν ἀποδιδόσθω κατὰ | τοὺς παρ' ἑκάστοις νόμους. Satır yorumu için bkz. Petzl ve Schwertheim, 2006: 64-65 ve Jones, 2007: 150.

[554] Plut. Mor. 5. 5. 2 (= Plut. Quaes. Conv. 679b): ὅθεν οὐκ ὀρθῶς οἱ πλούσιοι νεανιεύονται κατασκευ άζοντες οἴκους τριακοντακλίνους καὶ μείζους· ἀμίκτων γὰρ αὗτη καὶ ἀφίλων δείπνων ἡ παρασκευὴ καὶ πανηγυριάρχου μᾶλλον ἢ συμποσιάρχου δεομένων.

[555] Plut. Mor. 2. 2 (= Plut. Quaes. Conv. 635a): ἐν Ἐλευσῖνι μετὰ τὰ μυστήρια τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης, εἰστιώμεθα παρὰ Γλαυκίᾳ τῷ ῥήτορι.

panegyriarkhes'lerin yer aldıklarına dair yazıtlar bulunmaktadır[556]. Plutarkhos'un pasajları ve epigrafik veriler göz önüne alındığında Glaukias'ın *panegyriarkhes* olması mümkün gözükmektedir[557]. Eleusis *Mysterion*'larında, *panegyriarkhes*'ten festival katılımcılarını ağırlaması beklenmektedir[558].

Asia Minor'daki epigrafik kaynaklara bakıldığında ise, tıpkı *Mysterion*'larda olduğu gibi, *panegyriarkhes*'lerin ziyafet verdikleri görülmektedir. Karia'nın Tabai Kenti'nde Meliton oğlu Apollonios, Polioukhos'un rahipliğini yapmış ve muhtemelen bu rahipliği sırasında düzenlenen *panegyris*'te *panegyriarkhes* olarak yer aldığı sırada ziyafet vermiştir[559]. Ziyafet veren bir diğer *panegyriarkhes* Tiberiopolis'ten Menelaos, Apollon onuruna düzenlenen *panegyri*s'te yer almıştır[560]. Diaphantes oğlu Neopatros'un, Nysa ad Maenadrum'da *panegyriarkhia*'sını ünsever bir şekilde yerine getirdiği vurgulanarak festivale iştirak edenlere (τοῖς πανηγυρίζουσιν) ziyafet ya da para verdiğinden söz edilmiştir[561]. Maalesef yazıtın bu kısmı eksik olduğu için okunamamaktadır.

Philadelphia'da Marcus Aurelius Diodoros, Asia *Koinon*'unun *ateleio*s imtiyazı olan *agon*'unun *panegyriarkhes*'i olmuş ve 21 gün boyunca agorada yemek dağıtımı yapmıştır[562]. Burada sözü edilen 21 gün festival zamanı olmalıdır[563]. Başka bir ifadeyle festival günleri boyunca yemek dağıtımı söz konusudur. Yine Philadelphia'da tertiplenen Birlik *Agon*'unun bir diğer *panegyriarkhes*'i Gaius Iulius Makedon Aurelianus bizzat kendisi yemek dağıtmıştır[564]. Bu dağıtımı hangi vesile ile verdiği kesin olmamakla beraber, *panegyriarkhia*'sı sırasında olması muhtemel gözükmektedir. Diğer bir seçenek *conventus* merkezi olan Phiadelphia'ya gelen temsilcilere yemek verilmiş olmasıdır, ancak Diodoros gibi festival için gelen insanları doyurmuş olması bu seçeneğin önüne geçmektedir.

---

556 IG II^2, no. 3592, 3609, 3614, 3615, 3669 ve 3692.

557 Oliver, 1950: 177, dn. 13.

558 Geagan, 1967: 136.

559 Robert ve Robert, 1954: no. 13, str. 5-8: ἐσ|[τιάσαντα πολλάκις? τὴν] πόλιν | [— καὶ πανη]γυριαρ|[χήσαντα —ως]. Yazıtta yer alan πολλάκις tamamlaması yerine φιλοτίμως gibi bir zarfın getirilmesi daha uygun olacaktır.

560 IGR IV, no. 555, str. 5-8: ἄρξαν|τα τῆς ἱερωτάτης τοῦ θεοῦ Ἀπόλλω|νος παγηγύρεος ἐν τῷ ἄλσει καὶ ἑστιά|σαντα τὴν πατρίδα.

561 Pappakonstantinou, 1895: no. 74, str. 8-12: τὸν πανηγυρίαρχον | φιλοτιμησάμενον | καὶ δόντα τοῖς πανηγυ|ρίζουσιν τὰ ἐκ[. c.3 .]ΛΙ[—] | [. . c.8 . . .]ΕΘΟΥΣΙΝ[.].

562 TAM V^3, no. 1495, str. 32-38: πανηγυ|ριαρχήσαντα {ΚΑΙ}|(Rasur 4-5) τοῦ κοινοῦ | τῆς Ἀσείας ἀγῶνος | ἀτελείου, ἐν τῇ | ἀγορᾷ διαπέψαντα | ἡμέρας εἴκοσι μίαν.

563 Oinoanda'da tertiplenen *Demostheneia* 22 gün (SEG 38, no. 1462, str. 38-46), Sparta'daki Leonideia ise 20 gün (IG V, 1, no. 18b. 7-8) sürmektedir.

564 TAM V^3, no. 1442, str. 9-13: ταμι{ατ}εύσαντα {ταμιεύσαντα} |ἐν ἀγοραίᾳ, πανηγυριαρχή|σαντα ἐν κοινῷ τῆς Ἀσίας | ἀγῶνι, σειτωνήσαντα, πέψαν|τα παρ' ἑαυτοῦ.

Panegyriarkhes Heliodoros III, Phialdelphia'da 15 gün boyunca halkı doyurmak (yemek dağıtımı) için 5000 (?) *denarii* vermiştir[565].

Yemek verilmesinden bahsedilen bu üç yazıtta onurlandırılan şahısların ortak görevlerinin *panegyriarkhia* olduğu görülmektedir, yine de bu bağışı *panegyriarkhia* kapsamında yaptıklarına dair kesin ifadeler yer almadığı için tam bir yargı söz konusu değildir.

3.5.2.6. Sikke Basımı

Festivalin ticari / maddi kısmını oluşturan pazardan sorumlu *panegyriarkhes*'in sikke basma yetkisine sahip olduğu İS 244-260 yılları arasında Apameia'da Phrygia *Koinon*'u tarafından düzenlenmesi olası görünen festivalde basılan bronz sikkeler aracılığıyla anlaşılmaktadır. Sikke basımından sorumlu olan 5 *paneyriarkhes* bilinmektedir: Pelagon[566], Kallikles oğlu Bakkhios[567], Stratonikianos[568], Cl. Apollinarius[569] ve Aur. Hermos[570]. Doğu eyaletlerinde sikke darp ettiği bilinen *panegyriarkhes*'ler sadece bu 5 kişiden ibarettir.

Paneygiarkhes'ler tarafından basılan bu bronz sikkelerin genel olarak ön yüzlerinde dönemin Roma imparatorunun ya da imparator aile mensuplarının büstü ve *nominativus* halde ismi, arka yüzlerinde tanrı / kahraman betimi ve παρά + *Genetivus* halde şahıs adı + πανηγυριάρχου + Ἀπαμέων yer almaktadır. Sikkelerde παρά çoğunlukla π, πα, παρ şeklinde, πανηγυριάρχου da παν, πανη, πανηγ, πανηγυρ şeklinde kısaltılarak yazılmıştır. Ön yüzde imparator isimleri haricinde βουλή adının yer aldığı ve arka yüzde kanatları açık kartal bulunan 3 adet[571] ve ön yüzde δῆμος'un yazılı olduğu 1 adet[572] *panegyriarkhes* sikkesi mevcuttur.

Sikke basımı *boule* kararı ile yapılmaktadır, bu karar ile sikkenin büyüklüğü, tasarımı vs. belirlenmektedir. Bu kararlar Latince lejantlı sikkelerde ve Latince kaleme alınmış yazıtlarında ordo, D(ecreto) D(ecurionum) ya da EX D(ecreto) D(ecurionum) şeklinde belirtilmektedir. Böyle formüller olmasa da Yunanca lejantlı sikkelerde de benzer bir durum

---

[565] TAM V^3, no. 1484, str. 4-9: δόντα ὑπὲρ | ἀγορανομίας ·Ӿ· μύρια, | καὶ ὑπὲρ πέψεως ἡμε|ρῶν ιε΄ ·Ӿ· ˏε (?)· ἱππαρχήσαντα, | σειτωνήσαντα, πανηγυ|ριαρχήσαντα.

[566] GM Winterthur, no. 4068; SNG Aulock, no. 3512 = SNG Schweiz II, no. 1152; BMC Phrygia 102 no.186; BMC Phrygia 90 no.123; Franke ve Nollé 1997: 51-53; Babelon, 1898: no. 5690 = GM Winterthur 4057 = BMC Phrygia 90 no.122.

[567] RPC VII.1, no. 699-706; SNG Aulock, no. 3508 = Leschhorn ve Franke, 2002: 236.

[568] SNG Aulock, no. 8349 = GM Winterthur, no. 4069 = BMC Phrygia, 103, no. 191; KM I, 213, no. 27; BMC Phrygia, 103, no. 190; RPC IX, no. 816 = BMC Phrygia, no. 192; Babelon, 1898: no. 5689.

[569] Loebbecke, 1885: 341.

[570] Imhoof-Blumer, 1908: 138, no. 406 ve 139, no. 407.

[571] Babelon, 1898: no. 5690 = GM Winterthur, no. 4057 = BMC Phrygia, 90 no. 122; RPC VII.1, no. 706; Babelon, 1898: no. 5689.

[572] BMC Phrygia, 90, no.123.

söz konusudur. Yunan sikkelerinde sikkeyi üreten kentin adı belirtilmektedir ve Roma'daki *triumviri monetales* gibi sikke basımından sorumlu tek bir merci bulunmamaktadır. Hem Yunan hem Roma kentlerindeki sikkeler üzerinde yer alan kişiler farklı memuriyetlerle görevliydiler: *strategia, grammateia*, yerel veya eyalet rahiplikleri vs. Sikkeler üzerinde memuriyeti belirtilen ya da belirtilmeyen *nominativus* ve *genetivus* halde şahıs isimleri sıkça görülmektedir. *Genetivus* haldeki şahıs isimleri ἐπὶ, διά, παρά ile beraber kullanıldıkları gibi, nadiren de olsa αἰτησαμένου, ψηφισαμένου, εἰσανγείλαντος, ἐπιμεληθέντος gibi ortaçlar da eklenmektedir. Bu kullanımlar kentten kente ve aynı kentte zaman içinde farklılık gösterebilmektedir. Kişilerin görev aldıkları bu *arkhe* ve *leitourgia* sisteminde vatana bağlılık ve *euergesia* söz konusu olmuştur. Vatana hizmet için duyulan bu onurlu çaba kamusal ve sosyal düzende önemli bir yere sahiptir. Asia Eyaleti kentlerinde sikke basımları çoğunlukla bu euergetizmin neticesidir[573]. *Genetivus* halde isim ile kullanılan *paneygiarkhes* sikkelerinde de görülen παρά yapılan bağışa işaret etmektedir[574].

Panegyriarkhes'lerin darp ettirdiği sikkeler "agonistik sikkeler" grubuna girmektedir. Çelenk, taç, para keseleri ve yağ amphoraları gibi zafer ödülleri; atletler, *agon* personifikasyonu, tapınaklar gibi festival ve yarışmalarla ilgili tip ve lejantları taşıyan sikke grubuna "agonistik sikkeler" adı verilmektedir[575]. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Roma'nın getirdiği barış (Pax Romana) ile birlikte festivaller yeniden canlanmıştır. Yapıları değişerek giderek şova dönüşen festivallerde spor müsabakaları en önemli unsur haline gelmiştir. Pek çok yazıtta geçen ἀγών kelimesi sadece yarışma anlamına gelmemekte, festivalin tüm süreçlerini ifade etmek için de kullanılabilmektedir. Söz konusu agonistik sikkeler de tüm festivali temsil etmektedir.[576] Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asia Minor kentlerinde agonistik bir patlama yaşansa da festival sikkeleri Commodus Dönemi'nden (İS 180) itibaren görülmeye başlanmıştır[577]. Agonistik sikkeler kentlere festivallerinin tanıtımını yapma imkanı sağlamıştır.

Festival sikkelerinin basılma amaçları ve işlevleri Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde farklılık göstermektedir. Büyük Hellenistik *panegyris*'lere katılımcılar pek çok kentten iştirak etmişler ve yanlarında farklı tipte ve ağırlık standartlarında kendi yerel sikkelerini getirmişlerdir. Bu durumda döviz büroları oluşturulmuş ve para

---

573 Weiss, 2007: 62.
574 Steinhart ve Wirbelauer, 2000: 255-289.
575 Klose, 2007: 128.
576 Klose, 2007: 125.
577 Harl, 1987: 63-70; Leschhorn, 1997: 87-100; Leschhorn, 1998: 37; Klose, 2007: 128.

değişimleri yapılmıştır. Festivalde para değişiminden kaynaklanan karmaşanın önlenmesi ve ticari işlemlerin kolaylaştırılması için festival sikkesi basma yoluna gidilmiştir[578].

Hellenistik Dönem'de festival sikkelerine ilişkin başvurulabilecek en iyi örneklerden biri Troas kentlerinden oluşan Athena Ilias Birliği'nin Ilion'da düzenlediği *Panathenaia*'dır. Birlik, Athena Ilias onuruna yıllık olarak *Panathenaia* Festivali'ni İÖ 4. yüzyılın son çeyreğinden en azından İS 1. yüzyılın sonlarına kadar yönetmiştir. İÖ 170'lerin sonlarına doğru *Panathenaia*'nın finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Athena Ilias adına gümüş *tetradrakhme*'ler[579] basmaya başlamıştır. Sikke basımı yaklaşık İÖ 31 yılına kadar devam etmiştir. Sikkeler dört yılda bir *Panathenaia*'ya denk gelecek şekilde basılmıştır[580] ve sikkeler üzerinde hem Athena Ilias'ın adıyla birlikte portresi hem de *agonothetes*'in adı görülmektedir. *Panathenaia* minimum 16 gün sürmekteydi ve köle, hayvan gibi malların satışının yapıldığı büyük bir pazara sahipti[581]. Sikke basımı ile bu büyük pazarda ortak bir paranın geçerli olması istenmiştir. Alıcı ve satıcılar kendi yerel paralarını Athena Ilias sikkeleriyle değiştirmek zorunda kalmışlar ve muhtemelen bu değişimi de bir ücret karşılığında yapmışlardır[582]. Sikke basımının teoride bu amaca hizmet etmek için yapıldığı düşünülse de pratikte birtakım sıkıntılar mevcuttur. Sikkeler sadece gümüş *tetradrakhme* olarak basılmıştır, hem bronz hem gümüş büyük ve küçük ölçekli sikkelere de ihtiyaç varken bu sikkelerin basılmamış olmaları mantıklı görünmemektedir[583]. Gümüş *tetratdakhme*'ler sadece büyük ticari işlemlerde kullanılmış olabilir[584].

Sikke basımında etkili olan bir diğer faktör yarışmacılara verilen para ödülleridir. *Panathenaia* hem *gymnik* hem dramatik yarışmalar hem de tiyatro performansları içermekteydi ve bu tarz yarışmaların maliyeti ucuz değildi. Festivalin *agonothetes*'i yarışmalara dair masrafları karşılamak amacıyla sikke basmış olabilir. Finansal etmenlerin yanı sıra Troas kentlerinin Athena Ilias Birliği olarak ortak kimliğini yansıtmak ve vurgulamak için festivali ve kendi festival sikkelerini kullanmış olmaları olası gözükmektedir.

Hellenistik Dönem'de festival sikkesi basımına ilişkin bir diğer örnek Dionysos Sanatçılar Derneği'dir. Dernek İÖ 2. yüzyılın ortalarında kendi sikkelerini basmıştır. Basılan sikkeler Attika ağırlık standartındadır. Üzerlerinde Dionysos portresi ve Dionysos

---

578 Psoma, 2008: 239
579 Athena Ilias sikkeleri için bkz. Ellis-Evans, 2016.
580 Knoepfler, 2010: 33-62.
581 Thonemann, 2015: 83.
582 Psoma, 2008: 236-237.
583 Ellis-Evans, 2016: 141.
584 Psoma, 2007: 243.

Sanatçıları'nın lejantı bulunmaktadır. Dionysos Sanatçıları Derneği sikke basmakla bağımsız olduklarını vurgulamayı amaçlamıştır.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde imparatorluk sikkeleri olan gümüş *denarius* ve bronz eyalet sikkeleri mevcuttur. Yerel sikkeler ise bireysel cömertliğin sergilendiği itibar unsuru haline gelmiştir. Festival sikkeleri de ekonomik ihtiyaçtan ziyade reklam amacıyla basılmış ve basılan sikkeler de giderek daha gösterişli tasarımlar almıştır. Apameia'da düzensiz olarak basılan festival sikkeleri de göreve gelen *panegyriarkhes*'in mali müdahalesine bağlıdır. Sikkeler muhtemelen Phrygia *Koinon*'unun *panegyris*i'nde bağış ve *sportulae* vermek amacıyla basılmıştır[585].

3.5.2.7. Kent İmarına Katkılar

Pednelissos'ta günümüze fragman halinde kalan taş blok üzerindeki bir yazıtta ismi günümüze kalmayan bir şahıs *panegyriarkhia*'sı esnasında *ergasterion*[586] ile ilgili mimari bir faaliyette bulunmuştur[587]. *Ergasterion*'un hangi kısmını yaptırdığı yazıtın eksik olmasından dolayı bilinmese de *stoa*'sı (τὴν στοάν)[588] ya da kapısını (τὴν θύραν)[589] yaptırmış olması olası seçenekler arasında bulunmaktadır.

Panegyriarkhes'in *ergasterion* ile ilgilenmesi şaşırtıcı bir durum değildir, benzer şekilde *agoranomos*'lar agoranın dekorasyonunu ya da teçhizat ile ilgili yapıları kendi ceplerinden karşılayabilmekteydiler[590]. Zanaatkarlar, atölyelerde ürettikleri ürünleri sergilemişler ve tıpkı tüccarlar gibi, büyük bir insan kalabalığının biraraya geldiği festival pazarında kazanç sağlamayı hedeflemişlerdir[591]. Ayrıca kamuya ait atölyeler festival esnasında kiralanarak, kent gelir sağlamıştır[592].

3.5.2.8. Onurlandırma Heykeli Diktirme

Ephesos'ta Marcus Claudius Menandros, *Megala Epheseia*'nın *proagon*'unun *paneygyriarkhe*s'i olduğu esnada, pek çok yarışmada galibiyet elde eden, ama ismi günümüze

---

585 Thonemann, 2011: 121-122.

586 Atölyelerin yer aldığı yapıyı ifade eden *ergasteria* ile ilgili bkz. Pleket, 1970: 73-74; Gauthier, 1989: 101-107; SEG 39, no. 1285; Reynolds, 1996: 121-126. SEG 46, no. 1393. Köse (2005: 155) *ergasterion*'ların alışveriş dükkanlarıyla bir ilgisi olmadığını belirtmektedir, *panegyriarkhes*'in varlığı pazar ile bir bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ayrıca bkz. Leder-Slotman, 2021: 70.

587 SEG 53, no. 1602, str. 1-2: [---]MA καὶ πανηγυριάρχων | [---]ΑΝ τοῦ ἐργαστηρίου.

588 Behrwald, 2003: 125-126.

589 *Ergasterion*'un kapısının geçtiği örnek olarak bkz. θύρα τοῦ ἐργαστηρίου: IG IV²,1, no. 102, str. A.col. I. 1. 38 ve B.col. II. 221-22.

590 Migeotte, 2005: 298.

591 Van Nijf, 1997: 139-144.

592 Atölyelerin kiralanmasına dair bkz. Broughton, 1938: 800-801; Camia, 2011: 43.

kalmayan başarılı bir atletin onurlandırma heykelini kendi cebinden yaptırmıştır[593]. Yine aynı kentte *Megala Artemiseia*'nın *agonothetes*'i ve *panegyriarkhe*s'i olan Quintilius [–]inus, *enkomiographos*'lar (methiye yazarları) arasında düzenlenen müsabakayı kazanan Menodoros'un onurlandırma heykelinin masrafını karşılamıştır[594].

Nysa ad Maeandrum'da Titus Quintus Caecilius Eutykhes, hamisi (θρέψαντος αὐτόν) olduğu genç yaşta vefat eden Titus Quintus Caecilius Herakleides'in yerine *boule*'nin onayıyla (καθὼς καὶ ἡ βουλὴ συνεχώρησεν) *panegyriarkhia*'yı gerçekleştirmiş (ἀντὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ τῆς πανηγυριαρχικῆς τιμῆς) ve *boule* ve *demos*'un onurlandırmasına layık olarak da Herakleides'in heykelini diktirmiştir[595].

Kyzikos'tan Aurelius Ksanthos, *Megala Asklepieia*'da yetişkin erkekler arasındaki boks müsabakasında galibiyet kazanan Trophimos'un onurlandırma heykelini yaptırmıştır[596].

Yine de bu faaliyetin *panegyriarkhes*'in sorumluluk sahasında mı olduğunu, yoksa Titus Quintus Caecilius Eutykhes örneğinde olduğu gibi heykelini diktirdiği kişiyle yakın ilişkisinden mı kaynaklandığını saptamak mümkün değildir.

3.5.2.9. Kurban Sunusu

Demostheneia'da *panegyris* günlerinda (ἐν ταῖς τ[ῆς παν]ηγύρεως ἡμέραις) ortak kurban sunularının (συνθυσία) gerçekleştirileceği bildirilmektedir. Bu günler, programda belirtildiği gibi *panegyris*'in 12. ve 15. günleridir ve kurbanlar Apollon Patroos adına sunulacaktır[597]. Söz konusu kurbanların kimler tarafından kaç tane sunulacağı belirlidir. Buna göre; sırasıyla *agonothetes* 1 boğa, imparator kültünün kent rahibi ve rahibesi 1 boğa, 3 *panegyriarkhes* 1 boğa kurban edecektir. Kurban listesinin devamında kent memurları sıralanmış ve son olarak festivale iştirak eden köyler yazılmıştır[598].

---

[593] IEphesos, no. 2072, str. 21-26: ἀναστήσαντος τὰς τειμὰ[ς] | ἐκ τῶν ἰδίων Μ(άρκου) Κλ(αυδίου) Μενάν[δρου] | πεντάθλου Ἐφεσηονε[ίκου] | παραδόξου, τοῦ μόνου κ[αὶ πρώ]|του Ἐφεσηονείκου πανηγυρια[ρχήσαντος] | τῶν μεγάλων Ἐφεσίων τοῦ προαγῶ[νος.]

[594] IEphesos, no. 1104A, str.1-10: [—] Κυιντίλιος | [—]ινος ὁ ἀγωνο|[θέτη]ς καὶ πανηγυρι|[άρχης] τῶν μεγάλων | [Ἀρτεμ]ισείων Μηνόδω|[ρον .] Οὐιψανίου Εὐτυ|[χιανο]ῦ ὑὸν Ἐφέσιον | [νικήσα]ντα τὰ μεγάλα Ἀρ|[τεμείσει]α ἐνκωμιογρά|φους.

[595] Pappakonstantinou, 1895: no. 79, str. 7-15: ἄξιον | πάσης τιμῆς ἀναστή|σαντος τὸν ἀνδριάντα | Καικιλίου Εὐτυχοῦς τοῦ | θρέψαντος αὐτὸν ἀντὶ | τῆς ἰδίας αὐτοῦ τῆς πα|νηγυριαρχικῆς τιμῆς κα|θὼς καὶ ἡ βουλὴ συνε|χώρησεν.

[596] Hasluck, 1903: 77, no. 8.

[597] SEG 38, no. 1462, str. 42: ιβ' θυσία τ[οῦ πα]τρῴου Ἀπόλλωνος ve str. 43: ιε' ἡ δευτέρα θυσία τοῦ πατρῴου Ἀ[πόλλ]ωνος.

[598] SEG 38, no. 1462, str. 68-80.

3.5.3. Diğer Panegyris ve/veya Kent Görevlileri İle Yetki Paylaşımı

3.5.3.1. Agonothetes

Genel tabir ile müsabaka organizasyonunun baş yetkilisi olarak tanımlanabilecek *agonothetes, panegyriarkhes* ile aynı etkinlik kapsamında yer almaktadır: *panegyris*. *Agonothetes*'in etkinlik sahası yarışmaların duyurulması, adil bir şekilde gerçekleştirilmesi, kazananların ilan edilmesi ve ödüllerinin eksiksiz olarak takdim edilmesi gibi çok yönlü[599] ve oldukça maliyetlidir[600]. Bu görev sahası son derece önemlidir, öyle ki Oinoanda'da *agonothetes* altın bir taç takıp, mor renkli kıfayet giymiş ve *proedria* hakkına sahip olmuştur[601]. Benzer şekilde Prusias ad Hypium'da *agonothetes* Capella mor kıyafet giymiş ve altın bir taç takmıştır[602].

Kent tarafından ya da vakıf fonlarıyla tahsis edilen yarışma bütçesinin gerekli ihtişamın sağlanması için çoğunlukla yetersiz kalmasından dolayı *agonothetes*'ler devreye girmişlerdir[603]. Kendi servetlerinden harcamalar yapan *agonothete*s'ler kentin en varlıklı zatları arasından seçilmişler ve yaptıkları bu bağışlar sayesinde onurlandırılmışlardır. *Agonothetes*'lerin adlarının onurlandırma kararlarında diğer festival görevlilerinden, ki bu görevlilere *panegyriarkhes*'ler de dahildir, daha sık geçmesinde ve festivalde ön plana çıkmalarında da en büyük faktör yaptıkları bu harcamalar olmuştur.

Panegyris'te *agonothetesia* ve *panegyriarkhia*'yı iki ayrı kişi(ler) üstlendiği gibi aynı şahsın iki görevi eş zamanlı olarak gerçekleştirdiği örnekler de mevcuttur. Titus Aelius Marcianus Priscus[604], Quintilius [–]inus[605] ve Aulus Iulius Amyntas[606] Ephesos'ta düzenlenen *Megala Artemiseia*'nın hem *agonothetes*'i hem de *panegyriarkhes*'i olmuşlardır.

Festivalde *agonothetes* ile *panegyriarkhes* arasında bir hiyerarşinin varlığından söz edilmesine olanak veren epigrafik veriler mevcuttur. Bunlar arasında en kesin veri *Demostheneia*'da yer almaktadır. Oinoanda'daki *Demostheneia*'da *panegyriarkhes*'lerin

---

599 *Agonothetes*'lerin görevlerine ilişkin bkz. Wörrle, 1988: 183-209.

600 Festival finansmanına ilişkin bkz. Camia, 2011: 41-76.

601 SEG 38, no. 1462, str. 56-59: τὸν ἀγωνοθέτην φορεῖν τὸ[ν προδη]|λούμενον στέφανον χρυσοῦν καὶ στολὴν π[ορφυ]ρᾶν καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νέου ἔτους ποιεῖσθαι τὴν προπορείαν ἐπιτελοῦντα τὰς εἰς τὸν Αὐτοκρά[τορα] | καὶ τοὺς πατρίους θεοὺς εὐσεβείας ἐν τῇ σ[εβαστ]ῇ τοῦ Δείου μηνὸς καὶ συνπομπεύοντα τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι, ἐν δὲ ταῖς βουλαῖς καὶ ἐκλησί[αις καὶ] | θεωρίαις προεδρεύειν ἐν τῷ προδ[η]λουμ[ένῳ σ]χήματι

602 IPrusias ad Hypium, no. 72, str. 4-5: φάρεσι πορφυρέοις κοσμήσας σεμνὸν ἀγῶνα | καὶ κροτάφοις φορέσας χρυσοῦν στέφαν<ον> μετὰ δόξης.

603 Magie, 1950: 653-654.

604 SEG 37, no. 885, str. 2-5: Τ(ίτον) Αἴλιον Τ(ίτου) υἱὸν Πα[λατίνα?] | Μαρκιανὸν Πρίσκο[ν τὸν] | ἀγωνοθέτην καὶ πανη[γυριάρχην] | τῶν μεγάλων Ἀρτεμ[ισίων].

605 IEphesos, no. 1104A, str. 1-5: [—] Κυιντίλιος | [—]ινος ὁ ἀγωνο|[θέτη]ς καὶ πανηγυρι|[άρχης] τῶν μεγάλων | [Ἀρτεμ]ισείων.

606 IEphesos, no. 930, col. 2, str. 7-11: ἐπὶ πανηγυριάρχου | καὶ ἀγωνοθέτου τῶν | μεγάλων Ἀρτεμισίων | Αὔλου Ἰουλίου Ἀμύντου | [κόρος ἀγνεία.].

seçimini yapan *agonothetes,* onlardan daha üst mevkisinde bulunmaktadır. *Agonothetes*'in *panegyriarkhes*'ten üstün olduğu bu hiyerarşiyi destekleyen diğer örnekler *panegyriarkhes*'in *agonothetes*'in gölgesinde kaldığını işaret etmekten öteye geçememektedirler. Aphrodisias'ta kutlanan müzikal bir *agon*'da kazanan yarışmacılara takdim edilecek para ödülleri sıralanırken, *grammateus*'e 550 *denarii, panegyriarkhes*'e 1000 *denarii* ve tiyatronun tentesi ve diğer donanımları için 1000 *denarii* bütçe ayrılmıştır[607]. buna karşın *agonothetes*'e ise herhangi bir ödeme yapılmamıştır. Didyma'da olasılıkla onurlandırma içerikli bir yazıtta 3 taç ve 2 çelenk içine memur isimleri yazılmıştır[608]. Taçların ilkinde *arkhiprytanis,* ikincisinde *agonothetes*, üçüncüsünde *panegyriarkhes* yer almaktadır. Burada *agonothetes*'in *panegyriarkhes*'ten önce yazılması, mevkisinin daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir[609]. Aizanoi'da *Augusta Claudiea*'nın *agonothetes*'inin *panegyriarkhes*'lere mektup yazması[610], yine daha üst konumda olduğuna işaret etmektedir.

Agonothetes'ler, özellikle İS 2. yy.'dan itibaren agonistiğin ön planda olduğu festivallerle birlikte finansmana sağladıkları katkılarla öne çıkmışlar ve *Demostheneia*'da olduğu gibi en üst mertebede yer almışlardır. Ancak Anadolu'daki tüm festivallerde *agonothetes* ile *panegyriarkhes* arasında böyle bir hiyerarşinin varlığı kesin olarak saptanamasa da etkinlik alanlarının farklı olduğunu söylemek mümkündür. *Panegyriakhes, agonothetes*'ten farklı olarak *panegyris*'in seküler ve ticari kısmının başında yer almaktadır ve kentin elit tabakasına mensup olup *arkhe* ve *leitourgia*'lar yerine getiren kimseler arasından seçilen bu iki festival görevlisinin ayrı ayrı yetki sahalarının olması hiyerarşik bir durumu desteklememektedir[611].

3.5.3.2. Agoranomos

Alıverişte kullanılan ağırlık ve ölçülerin, satılan malların kalite ve fiyatlarının, agorada yer alan dükkanların denetimini yapan *agoranomos*, agoradan tümüyle mesul olan bir kent memurudur[612]. Platon[613], *agoranomos*'ların agorada satıcıların uyması gereken kuralları bir

---

[607] Roueché, 1993: 168-173, no. 52, str. 2. 2. 6-7 – 1. 8-9: γραμματεῖ vacat Ͳ φν΄ | πανηγυριάρχῃ vacat Ͳ α | βήλων καὶ τῶν | διὰ θεάτρου.

[608] IDidyma, no. 157.

[609] Krş. Fontenrose, 1988: 61. Fontonrose, *Didymeia agonothetes*'inin yarışmaların, *panegyriarkhes*'in ise tüm festivalin yöneticisi olduğununu, dolayısıyla *agonothetes*'in *panegyriarkhes*'in emri altında çalıştığını belirtmektedir.

[610] IGR IV, no. 584, str. 6-7. τοῖς πανηγυριάρχαις καὶ Ἑρμᾷ ἱερῷ τῷ πρὸς τοῖς δημο|[σίοις γράμμασι --- χαίρειν].

[611] Robert (1963: 68-69) iki görevlinin eşit seviyede olduğunu vurgulamaktadır.

[612] Magie, 1950: 60-61; Jones, 1966: 215-217; Sartre, 1995: 225-226.

[613] Plat. Nom. 11. 917e-918a: τὰ δὲ κιβδηλεύματά τε καὶ κακουργίας τῶν πωλούντων οἵ τε ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες, πυθόμενοι τῶν ἐμπείρων περὶ ἕκαστα, ἀναγραψάντων ἅ τε χρὴ ποιεῖν τὸν πωλοῦντα καὶ ἃ μή, καὶ πρόσθε τοῦ ἀγορανομίου θέντων ἐν στήλῃ γράψαντες νόμους εἶναι τοῖς περὶ τὴν τῆς ἀγορᾶς χρείαν μηνυτὰς σαφεῖς.

sütuna yazmaları gerektiğinden, Aristoteles[614] kura yoluyla atanan 10 tane *agoranomos*'un satılan malların temiz ve katkısız olmaları için kontrol etmeleri gerekliliğinden söz etmektedir. Hellenistik Dönem'den itibaren *agoranomos*'lar agoradan sorumlu olmaya devam etmekle kalmayıp kıtlık zamanlarında halka hububat ya da zeytinyağını ederinin altında fiyata satma gibi bağışlarda bulunmaya başlamışlardır[615], *agoranomia*, elit vatandaşlar tarafından üstlenilmiş ve *euergesia* için fırsat oluşturmuştur[616].

Agoranomos'lar kent agorası haricinde *panegyris*'lerde kurulan pazarlarda görev almışlardır. İÖ 92/91 yılına ait Andania kutsal yasalarında Messenia kenti *agoranomos*'unun Apollon Karneios Tapınağı'nda düzenlenen Andania *Mysterion*'larında pazarda satılan malların temiz ve hilesiz olmasından ve kullanılan ağırlık ve ölçülerin kentte kullanılan resmi ağırlık ve ölçlüre uygun olmasından sorumlu olduğu görülmektedir[617].

Festivalde yer alan *agoranomos*, πανηγυρικὸς sıfatıyla[618] ya da πανηγύρεως kelimesiyle[619] birlikte, yahut görev aldığı festivalin adı belirtilerek[620], olağan kent *agoranomos*'undan ayrılmıştır. *Demostheneia* kapsamında sunulacak kurbanların listesinde *agoranomos*'lardan πολιτικοὶ ἀγορανόμοι şeklinde bahsedilmiştir[621]. Kentin *agoranomos*'ları olduklarına yapılan vurgu benzer şekilde daha erken dönemde Andania *Mysterion*'larında yer alan *agoranomos* için de yapılmıştır[622]. Messenia kentinin *agoranomos*'u festivalde de görevli olmuştur. Oinoanada'da kentin *agoranomos*'larının festivalde görev aldıklarına dair bir veri bulunmamaktadır.

Ephesos kentinde *Megala Pasithea* ve *Megala Artemiseia*'nın hem *agoranomos*'u hem de *panegyriarkhes*'i olarak yazıtlarda anılan 3 kişi mevcuttur. Menophilos oğlu Attalos II *Megala Pasithea*'nın *agoranomos* ve *panegyriarkhes*'i; Tiberius Claudius Claudianus *Megala Artemiseia*'nın *agoranomos*'u, *panegyriarkhes*'i ve *gymnasiarkhos*'u; ismi günümüze

---

[614] Aristot. Ath. Pol. 51. 1: κληροῦνται δὲ καὶ ἀγορανόμοι ι, πέντε μὲν εἰς Πειραιέα, ε δ᾽ εἰς ἄστυ. τούτοις δὲ ὑπὸ τῶν νόμων προστέτακται τῶν ὠνίων ἐπιμελεῖσθαι πάντων, ὅπως καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλα πωλήσεται.

[615] Örnek olarak; Aphrodisias'ta kıtlık zamanında kendi cebinden buğdayın en uygun fiyata satın alınmasını sağlayan *agoranomos* SEG 32, no. 1097, str. 17-20: ἀγορανομήσαντα ἐν τῇ χαλε|πωτάτῃ σιτοδείᾳ καὶ σῖτον εὔωνον |παρασχόντα τοῖς ἰδίοις ἀνηλώμα|σιν) ve Thyateira'da zeytinyağının en ucuz fiyata satın alınmasını sağlayan *agoranomos* (TAM V^2, no. 942, str. 12-15: ἀγορανομήσαντα φιλοτί|μως καὶ εἰς τὸν ἐπευωνι|σμὸν τοῦ ἐλαίου πολλὰ ἀνα|λώσαντα) gösterilebilir.

[616] *Agoranomia*'nın tarihsel gelişimi için bkz. Migeotte, 2005: 294-299.

[617] IG V, 1, no. 1390, str. 99-100: ὁ δὲ ἀγορανόμος ὁ ἐπὶ πόλεος ⟦επι⟧ | ἐπιμέλειαν ἐχέτω, ὅπως οἱ πωλοῦντες ἄδολα καὶ καθαρὰ πωλοῦντι καὶ χρῶνται σταθμοῖς καὶ μέτροις συμφώνοις ποτὶ τὰ δαμόσια. Andania yasa metni ve yorumu için bkz. Gawlinski, 2012.

[618] Illion, no. 4, str. 2-5: ὁ πανηγυρικὸς | ἀγορανόμος | Μηνόφιλος | Μηνοφίλου.

[619] IErythrai, no. 106, str.5: [σ]τῆσε πανηγύρεως ἀγορανόμον.

[620] Illion, no. 12, str.12-13: ἀγορανομήσαντα ὑπὸ τὰ μεγάλα | [Πα]αναθήναια φιλοδόξως καὶ μεγαλομερῶς ve Illion, no. 3, str. 6-8: χειροτονηθ]εὶς ὑπὸ τοῦ δήμο[υ] | [τοῦ Παριανῶν] ἀγορανόμος εἰς τὰ | [μεγάλα Παναθή]<ν>αια.

[621] SEG 38, no. 1462, str. 71.

[622] IG V, 1, no. 1390, str. 99: ὁ δὲ ἀγορανόμος ὁ ἐπὶ πόλεος.

kalmayan bir şahıs *Megala Pasithea*'nın *agoranomos*'u, *panegyriarkhes*'i ve Artemis Tapınağı'nın içindeki yeni *gymnasion*'da zeytinyağı temini ile ilgilendiği sırada bolluk ve dürüstlük (κόρος ἀγνεία) olduğu belirtilmiştir[623]. Bu kişiler görevleri esnasında ekmek fiyatlarını sabitlemişlerdir. Mastaura kentinde Tyrannos, *panegyriarkhes* ve *agoranomos* olarak onurlandırımıştır, bu iki memuriyeti aynı anda üstlenmiştir[624]. Panamaralıların *proastion* (kent/Stratonikeia dışında kutlanan) *panegyris*'inin tamamında 10 gün süreyle gece gündüz görev yapan *gymasiarkhos*'lar olduğu bilinmektedir[625]. *Paneygris*'te görevlendirilmiş bu *gymnasiarkhos* ile benzer şekilde Ephesos'ta da *agoranomos*'ların festivalde görev almış olabilmeleri mümkündür. Yine de kentin *agoranomos*'ları olarak festival sırasında da olağan görevlerine devam etmeleri daha olasıdır. Nasıl ki Didyma'daki *prophetes*'ler *Didymeia* zamanında *panegyrikos* sıfatıyla anıldıysalar[626], Ephesos'taki *agoranomos*'lar da festival esnasında görevli oldukları için festivalin *agoranomos*'u olarak anılmış olabilirler.

Panegyriarkhes'lerin kariyerlerine bakıldığında, *agoranomia* ile sık karşılaşılmaktadır[627]. *Agoranomia* ve *panegyriarkhia* benzer yetkinlikler isteyen görevlerdir ve *agoramos* olarak edinilen pazar idaresi deneyimi, festival pazarlarında görev alırken fayda sağlamış olmalıdır[628].

3.5.4. Sosyal Statü

Asia Minor'da *panegyriarkhia* üstlenen kişilerin dini, idari, mali, eğitim gibi farklı alanlardaki memuriyetleri yerine getiren, elçilik görevleri ve *euergesia* faaliyetlerini gerçekleştiren ve kent tarafından onurlara layık görülen elit tabaka mensubu zengin vatandaşlar oldukları epigrafik veriler aracılığıyla açık bir şekilde görülmektedir[629]. Bu elit tabaka da kendi içinde kentin yerel eşrafından olanlar, eyalet çapında memuriyetler üstlenmiş kimseler, Roma atlı veya *senatus* sınıfına girebilmiş kişiler gibi farklı statülere sahip insanları

---

623 IEphesos, no. 923, col. 1, str. 1-5: ἐπὶ Ἀττάλου τοῦ Ἀτ|τάλου Μηνοφίλου | ἀγορανόμου καὶ πανη|γυριάρχου τῶν μεγάλων | Πασιθέων; IEphesos, no. 924A, str. 2-6: ἐπὶ ἀγορ[ανόμου καὶ πα]|νηγυριά[ρχου καὶ γυμνα]|σιάρχου [τῶν μεγάλων] | Ἀρτεμισ[ήων Τιβ(ερίου) Κλαυ]|δίου Κλα[υδιανοῦ? —]; IEphesos, no. 938, str. 1-6: [ἐπὶ —] | ἀγορανόμου καὶ πανηγυ|ριάρχου τῶν μεγάλων | Πασιθέων καὶ ἐπιμελητοῦ | πρώτου ἐλεοθεσίας τῆς | ἐν τῷ καινῷ γυμνασίῳ ἐν | τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος.

624 LBW, no. 1663C, str. 1-5: Μασταυρειτῶν | ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος καὶ ἡ γερουσία | καὶ οἱ νέοι ἐτείμησαν Τύραννον | Προσόδου τὸν πανηγυρίαρχον | καὶ ἀγορανόμον.

625 IStratonikeia I, no. 202, str. 26-29: ἡμέρας ἐγυμνασιάρ|χησαν πάσῃ τῇ πανη|γύρι νυκτός τε καὶ | ἡμέρας ἀκωλύτως.

626 IDidyma, no. 270, 278, 283, 287, 289 ve 292.

627 *Agoranomia* üstlenen *panegyriarkhes*'ler için bkz. OGIS, no. 485; Ramsay, 1883: 272-274, no. 15; Pappakonstantinou, 1895: no. 74; LBW, no. 1663C; ITralleis, no. 145; IDidyma, no. 320 ve 372; IErythrai, no. 105; IPriene I, no. 61; IEphesos, no. 712B; IEphesos, no. 923, col. 1, 924A, 928A, 938, 3014; TAM V^3, no. 1495; TAM V^2, no. 970; IPergamon II, no. 454; MAMA 11, no. 120.

628 Lehner, 2004: 147.

629 Üstlenilen memuriyet ve görevler için bkz. Ek Tablo 1.

barındırmaktadır. *Panegyriarkhes*'lerin üstlendikleri diğer görev ve memuriyetlere değinilerek bu bölümde kariyerleri ve toplumdaki yerlerine odaklanılacaktır.

Karia'da Iasos, Magnesia ad Maendrum, Mylasa, Nysa ad Maeandrum, Mastaura, Tabai, Tralleis, Aphrodisias ve Knidos olmak üzere dokuz farklı kentte düzenlenen festivallerde *panegyriarkhia*'ya rastlanmaktadır. *Panegyriarkhes* olan 11 kişinin vatandaşları oldukları kentlerin yerel eşrafına mensup oldukları ve bazılarının Roma vatandaşlığı aldıkları görülmektedir.

İS 2. yy.'ın başlarında Moskhion oğlu Moskhion, Magnesia ad Maeandrum *Boule, Demos* ve *Gerousia*'sı tarafından onurlandırılmıştır.[630] Kentin yerel elitinin kariyerine dair iyi bir örnek teşkil eden Moskhion II'nin onurlandırma kararında üstlendiği memuriyetler muhtemelen sondan başa doğru sıralanmıştır. Moskhion, kentin *arkhiereus*'i ve *grammateus*'i, 4 aylığına kendi cebinden *gymnasiarkhos*'u, *strategos*, *paraphylaks*, 4 aylığına *agoranomos*, *neopoios*, *sitones*, *panegyriarkhes*, *argyrotamias* ve küçük bronz para basımının sorumlusu olmuştur.

Mylasa'da Otorkondeis *Phyle*'si tarafından İÖ 2. yy.'ın 2. yarısı / İÖ 1. yy.'da onurlandırılan Thargelios oğlu Antiokhos[631] ve Hermophantos oğlu Diophantos[632] sadece *phyle*'de görev almamışlar, aynı zamanda kent için de *euergesia* faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Antiokhos *bouleutes* olmuştur, Diophantos *phyle* tarafından *eklogistes* seçilmiştir.

Nysa ad Maeandrum'da yer alan 3 *panegyriarkhes*'ten biri olan, Diaphantes oğlu Neopatros[633] İÖ 1. yy. – İS 1. yy.'da *Boule, Demos, Gerousia, Neoi* tarafından ünsever bir *panegyriarkhes* olması vesilesiyle onurlandırılmış ve daha önce *strategia* ve *agoranomia*'yı yerine getirdiğinden söz edilmiştir. Bilinen bir diğer *panegyriarkhes* Titus Quintus Caecilius Eutykhes hamiliğini üstlendiği Titus Quintus Caecilius Herakleides adına *panegyriarkhia*'yı yerine getirmiş ve onurlandırılmasına vesile olmuştur[634]. Son olarak diğer iki *panegyriarkhes*'ten daha geç bir dönemde (terminus post quem İS 235-238) yaşamış olan Marcus Apollonios III *grammateus, panegyriarkhes, strategos, paraphylaks* olmuş, 4 kez *agoranomia*, 2 kez *argyrotamia* üstlenmiştir. Yerine getirmiş olduğu bu memuriyetlerin yanı sıra, 2 oğlu için bazı memuriyetleri finanse etmiştir: Apollonios IV için *grammateia, gymnasiarkhia, paraphylake* ve *sitonia*; Attalos için *grammateia, eirenarkhia, gymnasiarkhia,*

---

630 OGIS, no. 485.
631 IMylasa I, no. 107.
632 IMylasa I, no. 108.
633 Pappakonstantinou, 1895: no. 74.
634 Pappakonstantinou, 1895: no. 79, str. 10-13: Καικιλίου Εὐτυχοῦς τοῦ | θρέψαντος αὐτὸν ἀντὶ | τῆς ἰδίας αὐτοῦ τῆς πα|νηγυριαρχικῆς τιμῆς. *Threptoi*'un yasal durum ve sosyal mevkisi için bkz. Ricl, 2009: 93-114.

agoranomia ve *argyrotamia*[635]. Tüm bu memuriyetler maddi olarak külfetlidirler. Apollonios III'ün oğullarının *panegyriarkhia* üstlenip üstlenmediklerine dair bir veri bulunmamakla birlikte, yerel kariyerlerinin sıradaki basamağı muhtemelen *arkhon*'luk, *protos arkhon*'luk ve dini memuriyetler olmuştur[636]. Ayrıca Maximinus Dönemi'nde Nysa ad Maeandrum sikkesinde *grammateus* olarak yer alan Apollonios IV'ün Apollonios III'ün oğlu olabilme ihtimali bulunmaktadır[637].

Mastaura kentinde *panegyriarkhia*'yı yerine getiren Prosodos oğlu Tyrannos'un kariyerinde *panegyriarkhia* haricinde üstlendiği bilinen tek memuriyet *agoranomia*'dır[638].

Tabai *Demos*'unun onurlandırdığı Meliton oğlu Apollonios, Polioukhos'un rahipliğini yapmıştır ve muhtemelen bu rahipliği sırasında düzenlenen *panegyris*'te *panegyriarkhe*s olarak yer almıştır ve son olarak *sitones* olmuştur, üstlendiği memuriyetlere ilişkin tüm harcamalar babası Meliton tarafından hanesinin servetinden karşılanmıştır[639].

Tralleis'ten Tiberius Iulius Claudianus[640], *stephanephoros, Demos*'un *grammateus*'i, *boularkhos, eirenarkhos, agoranomos*, 2 kez *sitones, khrysophoros, paraphylaks, panegyriarkhes, argyrotamias, dekaprotos, Gerousia, Neoi* ve *Romaioi*'un *grammateus*'i olarak kentte görev almıştır. Bunların yanı sıra agoraya yirmi adet sütun sözü vermiş, *eksedra*'nın kaplamasını ve mozaik süslemesini hiçbir karşılık beklemeden yaptırmıştır. Claudianus *Boule*'ye para bağışında bulunmuştur. Üstlendiği *arkhe* ve çok para gerektiren *leitourgia*'lara bakıldığında Claudianus'un son derece nüfuzlu bir vatandaş olduğu anlaşılmaktadır.

Knidos'ta *panegyriarkhia*'yı bir kadın üstlenmiştir. Asia Minor'da şimdiye kadar *panegyriarkhi*a ile anılan tek kadın Nikadas kızı Aurelia Eirene, Helios'un yaşam boyu rahibi ve *demiourgos* olan soylu Marcus Aurelius Eudoksos II'nin eşidir. Eirene, cömertçe ve dikkat çekici şekilde *panegyriarkhia*'yı yaptığı için *Boule* ve *Demos* tarafından onurlandırılmıştır[641]. Burada muhtemelen *panegyriarkhia* ile bağlantılı *euergesia* faaliyetleri için yapılan harcamalar Eirene, daha doğrusu onurlandırma heykelini kendi cebinden yaptıran varlıklı eşi Eudoksos II tarafından karşılanmış olmalıdır[642]. *Panegyriarkhia*'yı cömertçe ve göz alıcı bir şekilde yaptığına dair vurgu yapılması da bu durumu destekler niteliktedir.

---

635 Ramsay, 1883: 272-274, no. 15.
636 Akdoğu-Arca, 2016: 154.
637 Strubbe, 1987: 61 no. 37.
638 LBW, no. 1663C.
639 Robert ve Robert, 1954: no. 13
640 ITralleis, no. 145.
641 IKnidos I, no. 91.
642 Krş. Van Bremen, 1996: 75-76.

Didyma'da *panegyriarkhia* ile çoğunlukla *prophetes*[643] ve *hydrophoros*[644] yazıtlarında karşılaşılmaktadır[645]. Miletos'un teritoryumunda bulunan Didyma'da yer alan Apollon Tapınağı'nda[646] *prophetes* ve *hydrophoros* olarak görev alanlar Miletos'un elit ailelerine mensup kişilerdir ve yazıtlarında babaları ya da akraba oldukları kişilerin adları ve yaptıkları memuriyetleri sıralanmışlardır. Bu elit aile üyeleri *gymnasiarkhia, agoranomia, boularkhia, sitoneia, arkhiprytaneia, argyrotamia, eirenarkhia* ve *panegyris*'lerde *panegyriarkhia* ve *agonothesia* gibi memuriyetler üstlenmişlerdir. Didyma'dan bizzat kendileri *Boule* ve *Demos* tarafından onurlandırılan *panegyriarkhes*'ler de mevcuttur. Apollonios oğlu Philiskos hem *panegyriarkhes* hem de *tamias* olmuştur[647]. Artemas ve ismi günümüze kalmayan bir şahıs hem *panegyriarkhia* hem de *paidonomia* üstlenmişlerdir[648].

Priene'de Marcus Aurelius Tatianus, *agoranomos*, Athena Polias'ın *panegyriarkhes*'i, Tanrıçanın *prostates*'i (tapınak yöneticisi), *arkhiprytanis, boularkhos* ve *stephanephoros* olmuş ve üstlendiği bu *arkhe*'ler vesilesiyle kent için yaptığı harcamalardan ötürü onurlandırılmıştır[649]. Babası Tatianus, dedesi Euskhemon ve büyük dedesinin Pollio olduğundan söz edilmektedir, ancak üstlendikler görevler ya da *panegyriarkhia* üstlenip üstlenmedikleri bilinmememektedir.

Ephesos'ta hem kent hem eyalet hem de Roma'da kariyer yapmış, *euergesia* faaliyetleriyle ön plana çıkmış ve çoğu Roma vatandaşlığı elde etmiş kişilerin *panegyriarkhia*'yı yerine getirdikleri anlaşılmaktadır. Son derece varlıklı ve önde gelen Vedii Aile'sine[650] mensup P. Vedius Antoninus, *Megala Epheseia* ve *Pasithea*'nın, oğlu P. Vedius Antoninus, *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i olmuştur[651]. Baba Antoninus, *prytanis, gymnasiarkhos,* 2 kez *Demos*'un *grammateus*'i ve *Asiarkhes* olmuş ve *senatus* ve imparatorlara elçi olarak gitmiştir. Oğlu Antoninus, babası ile benzer şekilde *prytanis, grammateus, Asiarkhes, gymnasiarkhos* olmuş, *senatus* ve imparatorlara elçi olarak gitmiş, ayrıca *Olympia*'nın *alytarkhes*'i olmuştur. Oğul P. Antoninus (Phaedrus Sabinianus)

---

643 *Prophetes*, Apollon'un kahinidir, Didyma'daki *prophetes*'lere dair bkz. Fontenrose, 1988: 48-49.

644 *Hydrophoria*, Didyma'da Miletos'lu elit ailelerin evlenmemiş genç kızları tarafından üstlenilen itibarlı bir görevdir. *Hyrophoros*'lara ilişkin bkz. Van Bremen, 1996: 90-92.

645 IDidyma, no. 243, 244, 278, 315, 320, 333, 349, 363A, 369, 372.

646 Didyma'daki tapınak personeli için bkz. Laumonier, 1958: 557-585.

647 IDidyma, no. 402.

648 SEG 4, no. 425.

649 IPriene I, no. 61.

650 Vedii ailesi için bkz. Fontani, 1996: 227-237; Kalinowski, 2002: 109-149; Kalinowski, 2021.

651 IEphesos, no. 728'te yer alan *panegyriarkhes* olarak görev yapan baba Vedius Antoninus'u Schulte (1994: 170-173, no. 92-93) P. Vedius Antoninus Sabinus (Vedius II) ve oğlunu P. Vedius Antoninus Phaedrus Sabinianus (Vedius III) olarak kabul etmektedir. Kalinowski (2021: 379, 381) ise babanın P. Vedius Antoninus (Vedius I) ya da P. Vedius Antoninus Sabinus (Vedius II), oğlunun P. Vedius Antoninus Sabinus (Vedius II) ya da P. Vedius Antoninus Phaedrus Sabinianus (Vedius III) olabileceğini belirtmektedir. Vedii ve Flavii Vedii ailelerinin soy ağacı için bkz. Kalinowski, 2021: 374.

Ephesos'taki kariyerinin yanı sıra *vigintivir, tribunus militum legionis* IV Scythicae ve *quaestor designatus* Cypri olmuş ve Roma'da *senator*'luğa kadar yükselmiştir[652]. Aileden bilinen 3. *panegyriarkhes*, P. Antoninus Phaedrus Sabinianus'un kızı Vedia Phaedrina ile evlenerek Vedii ailesine damat olarak katılan T. Flavius Damianus'tur[653]. Ünlü bir sofist ve varlıklı bir Ephesos vatandaşı olan Damianus, *Demos*'un *grammateus*'i ve *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i olarak görev yapmış ve icra ettiği hayırlar nedeniyle kenti tarafından *euergete*s olarak görülmüştür. Kentin *grammateia* için ayırdığı bütçeden 127.816 *denarii* arttırmayı başarmıştır. 13 ay boyunca 201.200 *medimnoi* tahıl dağıtmış, Varius Hamamı'nda inşaası ve tüm süslemesiyle bir yapı (oda) sözü vermiştir.

Ephesos *Boule* ve *Demos*'u tarafından onura layık görülen Ennius Rufus, *Pasithea*'nın *panegyiarkhes*'i olarak görev almış, *panegyris*'in *gymnasiarkhes*'liğini yaptığı sırada zeytinyağı temini sağlamıştır, kariyerinin devamında *Demos*'un *grammateus*'i ve Ephesos'ta imparator kültü başrahibi olmayı başarmıştır[654].

Ephesos'tan bir diğer *panegyriarkhes* Publius Quintilius Valens Varius[655], *Boule*'nin *grammateus*'i olarak onurlandırılmıştır. Kariyerinde *strategia, gymnasiarkhia, agoranomia, Megala Artemiseia*'da *panegyriarkhia*, Artemis'in *neopoios*'luğu yer almıştrır. Bu memuriyetlerin yanı sıra, hububat dağıtımı yapmış, tüm *phyle*'lerin her bir vatandaşına ikişer *denarii* vermiş ve kentte imar faaliyetlerine katkıda bulunmuştur. Ayrıca kızı Quintilia Varilla, Artemis'in rahibeliğini yapmış ve μήτηρ π[ολλῶν συνκλητικ]ῶν (ἀσιαρχῶν ya da ἀρχιερέων olarak da tamamlanabilir) unvanını almıştır[656].

Marcus Aurunceius Vedius Myron, *prytanis, Demos*'un *grammateus*'i, *Megala Hadrianeia*'nın *panegyriarkhes*'i, *ephebarkhos* olarak görev almış ve *litourgos*[657] olarak görülmüştür[658]. İsmi günümüze kalmayan oğlu da Artemis'in *hierokeryks, prytanis*, sırasıyla tüm *gymnasion*'ların *gymnasiarkhes*'i, *Demos*'un *grammateus*'i olmuştur. Myron'un kayınpederi ya da (evlat edinen) babası olan ve kendi torunu için yaptırılan heykelin masrafını karşılayan Flavius Aleksandros, *Demos*'un *grammateus*'i, *protos strategos* ve *neopoios* olarak görev almıştır. Üç kuşağın da Ephesos'ta memuriyetler üstlendiği ve varlıklı bir aile oldukları anlaşılmaktadır.

---

652 Halfmann, 1979: 168-169, no. 84.
653 Damianus'un *panegyriarkhia*'sı için bkz. IEphesos, no. 672, 811 ve 3080. Sofist Damianus'un kariyeri için bkz. Puech, 2002: 194-200.
654 IEphesos, no. 664B.
655 IEphesos, no. 712B.
656 IEphesos, no. 986. Ayrıca Quintilia Varilla için bkz. Siekierka, Stebnicka ve Wolicki, 2021: 737-738.
657 *Litourgos* için bkz. Dmitriev, 2005: 118-119 ve 164.
658 IEphesos, no. 724.

Ephesos'ta isimleri günümüze kalmayan 2 kardeş ve anneleri Ulpia onurlandırılmaya layık görülmüştür[659]. Ulpia, Ionia ve Hellespontos'da (tapınakların) *arkhiereia* olmuş ve Artemis rahibeliği[660] için 5000 *denarii* vermiştir. Oğullarından biri, *Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i, *Megala Pythia*'nın *agonothetes*'i, Ionia ve Hellespontos'ta *arkhiereus* ve *khrysophoros*'ların[661] *agonothetes*'i olmuştur, aynı zamanda müsabakaların ödülleri ve *gymnasion*'un sütunları için kendi cebinden para ödeyecek kadar varlıklıdır. Anne Ulpia da hem oğullarının onurlandırma heykellerini diktirmiş hem de *standion*'da inşa faaliyetinde bulunmuştur.

Ephesos'ta sporcu olarak kariyer yapan Marcus Claudius Menandros'un aynı zamanda *panegyriarkhes* olduğu bilinmektedir[662]. Menandros, 24 yaşında vefat eden ismi günümüze kalmayan rakibi onuruna heykel diktirmiştir ve kendisi *pentathlon* sporcusu olarak *Epheseonikes* unvanını almıştır. Menandros'un rakibiyle aynı yaşlarda olması beklenmektedir. Menandros gibi genç yaşta olduğu düşünülen Ephesos'tan ismi günümüze kalmayan bir başka *panegyriarkhes* aynı zamanda *amphithales, strategos, ephebarkho*s ve *agoranomos* olarak görev almıştır. Babası ise *stratego*s, *agonothetes*, *neopoios*, *agoranomos* olmuş ve tüm *gymnasion*'lara zeytinyağı temin etmiştir. *Olympia*'larda kazananlara verilecek yaprak çelenklerinin kesilmesi ve sahaya getirilmesinden sorumlu olan *amphithales*'ler Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki yarışmalarda da benzer bir göreve sahiptirler ve zengin ailelerin genç oğulları bu görevi üstlenmektedirler[663].

Lydia'da Phialdelphia'da *panegyriarkhia* üstlenen altı kişinin İS 2.-3. yy.'larda çeşitli alanlardaki kent memuriyetlerini üstlendikleri ve kentte yaptıkları inşa faaliyetleri, para bağışları ve yemek dağıtımları gibi hayırlarda bulundukları görülmektedir. *Bouleutes* ve *gerousiaste*s olan Marcus Aurelius Diodoros[664], Marcus Aurelius Diodoros'un oğlu, Admetos'un torunudur ve soyunu *Asiarkhes* Manilius Aleksandros'a[665] dayandırmaktadır. Diodoros, *panegyriarkhia* haricinde, *agoranomos, tamias, ephebarkhos, boularkhos*[666], *hipparkhos*[667], *Deia Aleia Hieros Agon*'unun *grammateus*'i olarak görev yapmıştır. Bir diğer

---

659 IEphesos, no. 1618.
660 Yazıtta hangi tanrı/tanrıçanın rahibeliği olduğu yazılmamıştır, SEG 39, no. 1189'da Artemis olabileceği belirtilmektedir.
661 *Khrysophoros*'lara dair bkz. Bailey, 2006: 184-185.
662 IEphesos, no. 2072.
663 Robert, 1969b: 633-643; özellikle 637-641.
664 TAM V^3, no. 1495.
665 Diodoros'un soyunun dayandığı *Asiarkhes* Manilius Aleksandros TAM V^3, no. 1494'te onurlandırılan kişi olması muhtemel gözükmektedir.
666 *Boularkhia* için bkz. Nawotka, 2000: 61-85.
667 Roma İmparatorluk Dönemi'nde *hipparkhia* ile ilgili bkz. Weiss, 2002: 143-147.

panegyriarkhes Gaius Iulius Makedon Aurelianus[668], *khreophylaks*[669], *curator, conventus*'ta *tamias, sitones* ve *eisagogeus*[670] olmuştur. Heliodoros III[671], *boularkhos, strategos, agoranomos, hipparkhos, sitones, panegyriarkhes, nomophylak*s, *arkhireu*s olarak hizmet etmiştir. *Agoranomia* için 10.000 *denarii*, halk ziyafeti içn 5000 *denarii*, *arkhierosyne* için bazilikanın giriş holünün inşasına 50.000 *denarii* ödediği ve ayrıca kendi cebinden imparator kasasını doldurduğu belirtilen Heliodoros'un oldukça eli açık ve varlıklı bir Phialadephia vatandaşı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrı ayrı onurlandırılan *panegyriarkhes*'ler Cornelius Zelotos[672] ve L. Antonius Agathopous[673] *curator*[674] ve *dekaprotos*[675] olmuşlardır. Agathopous ayrıca *Boule* için 1500, *Gerousia* için 1300 *denarii* tahsis etmiş ve bu paraların faizleriyle *bouleutes* ve *gerousiastes*'lere para dağıtımı yapılabilmiştir. Son olarak *panegyriarkhes* Aurelius Dionysios Quintus Kynokolos'un[676] kariyerine dair bir bilgi bulunmamaktadır, sadece cömert ve gösterişli bir şekilde *panegyriarkhia* yaptığı için onurlandırılmıştır.

Lydia'da, Thyateira'da *panegyriakhes* Lucius Iulius Nikomakhos çok sayıda memuriyeti yerine getirmiştir[677]. Onurlandırma kararında sırasıyla *dekaprotos, Megala Augusteia*'nın *panegyriarkhes*'i, *gymnasiarkhos*, kutsal caddenin işlerinin *ergepistates*'i (yöneticisi), *sitones, hipparkhos, Boule* ve *Demos*'un *grammateus*'i, *agoranomos* ve kent bütçesinin ilgili kalemlere tahsisinden sorumlu görevli (ἀποδέκτης τῶν πολειτικῶν χρημάτων) olduğu belirtilmektedir.

Mysia'da, Kyzikos'ta Aurelius Ksanthos'un[678] kariyerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Pergamon'da Ariston oğlu Menestratos[679], *stratogos* olarak onurlandırılmıştır ve *agoronomia* ve *panegyriarkhia*'yı gerçekleştirmiştir. Pergamon'da

---

668 TAM V^3, no. 1442.

669 *Khreophylaks* miras ve borçların bulunduğu arşivin başında bulunmaktadır, bkz. Liebenam, 1900: 39-40 ve dn. 6. Aizanitis'ten Apollonios oğlu Menophilos da bu görevi üstlenmiştir, bkz. CIG, no. 3831a2, str. 9-10.

670 *Eisagogeus* yarışmacıları takdim etmekle görevlidir. Benzer şekilde Ephesos'ta da *eisagogeus*'e rastlanmaktadır. L. Verrius Terentius Flavianus, *Epheseia*'nın *eisagogeus*'i olarak görev yapmıştır, bkz. IEphesos, no. 1152, str. 2-5: Λ(ούκιον) Βέρριον Τερεντιανὸν | Φλαβιανὸν τὸν εἰσαγω|γὸν τῶν μεγάλων Ἐφε|σήων.

671 TAM V^3, no. 1484.

672 TAM V^3, no. 1474.

673 TAM V^3, no. 1476.

674 *Curator* burada *curator rei publicae* değildir. Apameia'deki gibi *epimelete*s gibi işlevleri olduğu kabul edilebilir, bkz. MAMA 6, 1939, no: 180. *Curat*or çeşitleri için bkz. RE IV, 2, 1774-1813.

675 *Dekaprotos*'un görev sahası ve Asia Minor'da yer alan *dekaprotos*'lar için bkz. Samitz, 2013: 1-61.

676 TAM V^3, no. 1488.

677 IGR IV 1248 = TAM V^2, no. 970.

678 Hasluck, 1903: 77, no. 8.

679 IPergamon II, no. 454.

düzenlenen *Koina Asias*'ın *panegyriarkhes*'i, Hermes oğlu Aurelius Auksanon[680] iki kez *protos topos*'un *strategos*'u olmuştur[681].

Bithynia'da *panegyriarkhes* olarak hizmet etmiş Patrokles ve Publius Annius Claudianus Metrodoros birbirinden farklı kariyerlere sahiptirler. Atlı sınıfı mensubu olan Patrokles'in *praefectus cohortis II Hispanorum pia fidelis* ve *praefectus cohortis I Ulpiae Afrorum equitatae* olarak hizmet ederek en azından *militia tertia*'yı tamamladığı anlaşılmaktadır [682]. Bundan sonra memleketine dönen Patrokles Nikaia'da *protos arkhon*[683], *kosmetes*[684], *panegyriarkhes*, *argyrotamias*, ἐπιστάτης τῶν ἔργων (Hadrianus tarafından kentteki inşaatları denetlemekle görevlendirilmiş kişi) ve Dionysias *Phyle*'sinin *phylarkhos*'u[685] olmuştur[686]. Prusa ad Olympum'da, Dagoutalıların bölgesi (halkı) kendi *euergetes*'i olarak gördüğü Publius Annius Claudianus Metrodoros'u Zeus Olympios rahibi ve *protos arkhon* ve *agonothetes* ve *panegyriarkhes* olarak onurlandırmışlardır[687].

Roma koloni kenti olan Sinope'de Titus oğlu Collina *Tribus*'undan T. Veturius Campester, Tüm Caesar'ların rahibi (*sacerdos omnium Caesar*), *augur*, *tresviri*'den biri, *duovir quinquennalis*, 3 kez *duovir*, *panegyri(arches)*[688], *curator annonae* (tahıl tedariğinden sorumlu), Deus Mercurius'un rahibi olmuştur (*sacerdos dei Mercuri*). Kolonisi, yani Sinope tarafından 1 kez Tanrı Hadrianus'a, 3 kez Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius'a olmak üzere 4 kez yol ücreti almadan elçi olarak gönderilmiştir ve tüm bu hizmetlerinden ötürü de "kentin kurucusu" (*conditor patriae*) unvanına[689] layık görülmüştür[690].

---

680 TAM V^2, no. 1192.

681 Στρατηγήσαντα πρῶτον τόπον τὸ δεύτερον ifadesine benzer bir ifade Aizanoi'dan, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bir onurlandırma yazıtında geçmektedir. Söz konusu yazıtta Tiberius Claudius Campanus Aurelius 2 kez *protos topos*'un *strategos*'u olarak görev almıştır, bkz. IGR IV, no. 578, str. 8-11: στρατηγήσαν|τα τῆι πατρίδι καὶ δεύ|τερον τοὺς πρώτους | τόπους. *Strategos*'lara ilişkin bkz. Magie, 1950: 1508.

682 Devijver, 1977: 687, no. 120. Devijver, 1986: 155, no. 7.

683 *Protos arkhon* için bkz. Ameling, 1937: 19-31; Fernoux, 2004: 323-326 ve Adak, 2007: 1-10.

684 *Kosmetes*, Atina'da gençlerin eğitimi ve antremanından sorumludur ve eğitim programının denetlenmesinde önemli bir rol oynamıştır, bu da esas olarak *gymnik* yarışmaların organizasyonu ile ilgilidir, bkz. Hurschmann ve Rhodes, 1999: 767. Nikaia'daki *kosmetes*'ler de benzer sorumluluklara sahip olabilirler.

685 Mitchell, (1993: 213, dn. 87) Patrokles'in *phylarkhos* olmak için fazla seçkin olduğunu belirtmekte ve bu nedenle φύλαρχον τῆς φυλῆς yerine "τιμηθέντα ὑπὸ φυλῆς" tamamlamasını önermektedir.

686 SEG 37, no. 1071.

687 IPrusa ad Olympum, no. 22.

688 Reinach'a göre Campester, *panegyris* kutlamasında sorumlu olan *duumvir* olarak 3 kez görev almıştır; bkz. Reinach, 1916: 339-345, no. 6. Lex Coloniae Genetivae Iuliae LXIV'da *duumvir*'lerin görevleri arasında festival sayısını ve takvimini, festivallerdeki kurban sunularının kimler tarafından gerçekleştirileceğini meclise sunma görevlerine değinilmektedir. Koloni kentlerindeki *duumviratus* için bkz. Takmer ve Kaşka, 2018: 829-842. Eğer Campester *duumvir paneguri* ise, *Lex Coloniae Ge*netivae Iuliae'da bahsedildiği gibi, Campester, Sinope'de kutlanacak festivallerin düzenlenmesinden sorumlu *duumvir* olma olasılığı bulunmaktadır.

689 Helenistik ve Roma Dönemi'nde "kentin kurucusu" unvanı için bkz. Robert, 1989a: 569-571 ve Robert, 1989b: 46-47.

690 ISinope, no. 102.

Phrygia'da Aizanoi, Akmoneia ve Tiberiopolis kentlerinden bilinen 3 *panegyriarkhes* de Roma vatandaşlığı almamış, yerel eşraf tabakadan kimselerdir. Aizanoi'dan Apollonios oğlu Menophilos'un kariyerinde *strategia, grammatia* ve *khreophylaki*a makamları yer almaktadır[691]. Akmoneia'dan Aleksandros, nam-ı diğer Akholis, *bouleutes, agoranomos, sitones* ve *strategos* olarak görev almıştır, ayrıca agorada 6200 *kypros* tahıl dağıtımda bulunmuştur[692]. Tiberiopolis'ten Menelaos, *stephanephoros, grammateus, gymnasiarkhes* olmuş ve Roma'ya elçi olarak gitmiştir[693].

Pisidia kentlerinden Pednelissos ve Amblada'da yer alan *panegyriarkhes*'lerin üstlendikleri diğer memuriyetlere dair bilgi edinilmemekle beraber, Pednelissos'ta ismi günümüze kalmayan bir *panegyriarkhes*'in *ergasterion* ile ilgili bir yapı faaliyetinde bulunduğu bilinmektedir. Amblada'da *panegyriarkhes* Kouratios [ ]mos, Ares Epekoos'a adakta bulunmuştur.

Kilikia'da, Mopsuestia'da *panegyriarkhes* Marios, nam-ı diğer Pappos[694], *panegyriarkhi*a haricinde 158 yılında impator kültünün rahibi olmuş ve Dionysos Kallikarpos'un ömür boyu rahibi olarak hizmet etmiştir. İmparatorsever, vatansever ve fazilet timsali olarak betimlenen Pappos aynı zamanda "Agate Tykhe'nin kentinin oğlu" unvanını[695] almıştır. Tarsos'tan *panegyriarkhes* Marcus Aurelius Gaianus[696] *arkhierosyne* ardından *Kilikarkhes* olmuş bir eyalet seçkinidir. Aynı zamanda Gaianus'un, *syndikos* (avukat) olduğu belirtilmiştir. Kendisini patron olarak kabul eden hububat taşıyıcıları derneği tarafından onurlandırılmasının söz konusu avukatlıkla bir bağlantısı bulunabilir[697].

Lykia'da, Oinoanda'da ismi bilinen bir *panegyriarkhes* henüz mevcut değildir. Ancak *Demostheneia*'nın kurulmasına dair epigrafik belgede *panegyriarkhes*'lerin *bouleutes*'ler arasından seçilmesi gerekliliği[698] ve *panegyris* günlerinde gerçekleştirilen kurban sunularındaki *agonothetes* ve imparator kültünün kent rahibi ve rahibesinden hemen sonra gelmeleri[699] *panegyriarkhia* üstlenen kişilerin Oinoanda'nın kent elitleri arasında olduklarını açık bir şekilde göstermektedir. Balboura'da yer alan *panegyriarkhes*'in adı günümüze

---

691 CIG, no. 3831a2.
692 MAMA 11, no. 120.
693 IGR IV, no. 555.
694 IGR III, no. 916.
695 "Kentin oğlu" unvanı ile ilgili bkz. Giannakopoulos, 2008: 260.
696 SEG 27, no. 947.
697 Bkz. Robert, 1977a: 88, no. IV.
698 SEG 38, no. 1462, str. 59: ἐν ᾧ δ' ἂν ἔτει ἀγωνοθετῇ αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ πανηγυριάρχας γ' ἐκ τῶν βουλευτῶν
699 SEG 38, no. 1462, str. 68-70: Πομπεύσ[ου]|σι δὲ διὰ τοῦ θεάτρου καὶ συνθύσουσι ἐν ταῖς τ[ῆς παν]ηγύρεως ἡμέραις, καθὼς ἂν ὁ ἀγωνοθέτης δι' ἀπολόγου ἑκαστην συνθυσίαν τάξῃ, αὐτός ὁ ἀγω|νοθέτης βοῦν α', ὁ πολειτικὸς ἱερεὺς Σεβαστῶ[ν καὶ ἡ ἱ]έρεια Σεβαστῶν βοῦν α', ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς βοῦν α', πανηγυριάρχαι γ' βοῦν α'.

kalmamıştır[700]. Kendisi *panegyriarkhes* olarak görev almasının yanı sıra oğlu M. Aurelius Marcianus adına da *panegyriarkhia*'yı ve *prytaneia*'yı gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda eşi Aurelia Artemeis ile birlikte İmparatorluk kültünün rahipliğini yapmıştır. Kastor'un torunu Aratophanes'in kızı olduğu belirtilerek eşinin soyuna vurgu yapılmıştır. Adı bilinmeyen bu *panegyriarkhes*'e ait olması mümkün olan başka bir epigrafik belgede kendi cebinden kamu işlerinin *epimeletes*'i olduğu ve bir kez daha *prytaneia*'yı üstlendiği ve oğlu Marcianus adına *gymnasiarkhia*'yı gerçekleştirdiği ve *eikosaprotos* olduğu bilinmektedir[701]. Roma'ya ödenecek vergilerin tahsisinden sorumlu 20 kişilik bu kurulun üyesi olması kentin en varlıklı vatandaşların arasında yer aldığının göstergesidir[702].

Tez çalışması kapsamında Asia Minor kentlerinde toplam 75 *panegyriarkheis* tespit edilmiştir. Bunlardan sekiz tanesinin ismi yazıtlarda maalesef korunmamıştır. İsmen bilinen 67 *panegyriarkheis*'ten 31'i *Constitutio Antoniniana*'dan önce Roma vatandaşlık hakkı elde etmiştir. Bölgeler arasında Roma vatandaşlığı elde etmiş 22 *panegyriarkheis*'le Ionia ön plana çıkmaktadır. Bu bölgede de Ephesos 16 Roma vatandaşı *panegyriarkheis*'le göze batmaktadır. Ionia'da Didyma/Miletos'dan 5 ve Klazomenai'dan 1 Roma vatandaşı *panegyriarkhes* bilinmektedir. Lydia'da Phiadelphia 3, Thyateira 1; Karia'da Magnesia ad Maeandrum 2, Knidos 1; Paphlagonia'da Sinope ve Bithynia'da Prusa ad Olympum Roma vatandaşı birer *panegyriarkhes*'e sahiptir. 75 *panegyriarkheis* arasında Ephesos'ta Ennius Rufus ile Publius Vedius Antoninus *Asiarkhes*; Tarsus'ta ise M. Aurelius Gaianus *Kilikiarkhes* olarak eyalet seçkinleri arasındadırlar. Nikaialı Patrokles *praefectus cohortis II Hispanorum pia fidelis* ve *praefectus cohortis I Ulpiae Afrorum equitatae* olarak *militia tertia*'yı tamamlamış bir atlı sınıfı mensubudur. Bundan sonra memleketine dönen Patrokles Nikaia'da *panegyriarkhia*'nın yanı sıra başka memuriyetler üstlenmiştir.

[700] Milner, 1991: 55-57, no. 19.
[701] Milner, 1991: 54-55, no.18.
[702] Milner, 1991: 54-55.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
PANEGYRIS'LERİN DİNİ, SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLARI

4.1. Toplumsal Yaşamda Panegyris Algısı

Festival sosyal yaşamın en önemli unsurlarından biridir ve insanların günlük hayat rutinlerine ara vermelerine vesile olmuştur[703]. Festivalde normalden fazla sayıda insanın biraraya gelmesi sosyalleşme, iletişim ve ticaret için son derece elverişli bir ortam oluşturmuştur. Farklı kentlerden insanlar tanışma ve arkadaş edinme fırsatı elde etmişler ve haber ve bilgi alışverişinde bulunmuşlardır. Bu nedenle festival düzenlemek kentler için önem teşkil etmiştir. Festivaller kentlere ziyaretçi gelmesini sağlamış ve kentler için büyük bir itibar kaynağı olmuştur[704]. Ancak bu itibarı elde etmenin de kent için önemli bir maliyeti bulunmaktadır. Yarışmaların ödülleri, gösterilerin ücretleri, kurbanlar, ziyafetler, festival esnasında kullanılan binaların, sahnelerin inşası ya da restorasyonu gibi pek çok gider kalemi yer almaktadır[705]. Bu noktada Geç Hellenistik Dönem'den itibaren kent elitleri festival masraflarını giderek daha fazla üstlenmişlerdir. Festivaller *euergesia* için en elverişli etkinliklerden biri haline gelmiş ve *agonothesia* gibi memuriyetlerle festival organizasyonunda yer alan zengin vatandaşlar festivalleri finanse etmek için para bağışlarında bulunmuşlardır. Onur payeleri almak, ekonomik ve sosyal güçlerini göstermek ve üstün statülerini vurgulamak için bağışlarda bulunan aristokratların toplumdaki konumları da bu sayede güçlenmiştir.

Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte elit kesimin kentteki önemi daha da artmış ve gerçekleştirdikleri *euergesia* faaliyetleri kentlerinin imparatora olan bağlılığını gösterir hale gelmiştir[706]. Festival zamanlarında yiyecek-içecek ve para dağıtımlarından ve ziyafetlerden yararlanan halk ise bu durumdan memnun kalmış gözükmektedir[707]. Özellikle yoksul kesim geçici de olsa festivalin nimetlerinden yararlanmıştır.

Bununla birlikte söz konusu *euergesia* faaliyetlerine eleştirel yaklaşımlar da gelişmiştir. Ünlü sofist Prusalı Dion'un gözünde *euergesia*'lar ün elde etmenin en kaba yolu olarak görülmüştür[708]. Prusalı Dion hoşnut edilmeyi bekleyen halkın kölesi haline gelen ve bu

---

[703] Nilsson, 1961: 100-101; Bekker-Nielsen, 2008: 74.
[704] De Ligt ve De Neeve, 1988: 412-413.
[705] Festival maliyetleri için bkz. Camia, 2011: 41-76; özellikle 46 vd.
[706] Gordon, 1990: 224; Rizakis, 2007: 317-330.
[707] Sartre, 1991: 152. Ziyafetler ve para dağıtımlarına ilişikin bkz. Schmitt-Pantel, 1992: 291-420.
[708] Sofistlerin festivallere ve *euergesia*'lara dair tutumları için bkz. Quet, 1981: 41-84.

yolda hırs besleyen *euergetes*'leri kınamaktadır[709]. Benzer şekilde Plutarkhos da festivallerle, ziyafetlerle ve para dağıtımlarıyla halka yaranmaya çalışanları kınamakta ve festivalleri kısa süreli eğlenceler olarak görmektedir[710]. Ancak başka bir sofist Titus Flavius Damianus, hem *Megala Epheseia*'da *panegyriarkhia* üstlenerek festival etkinliğinde aktif rol oynamış hem de hububat dağıtımı ve çeşitli inşa faaliyetleriyle Ephesos kentinin *euergetes*'i olmuştur[711].

Romalı devlet adamları ve imparatorlarınsa festivallere olan bakış açıları farklılık göstermektedir. Festivaller için dökülen paralar ve kentler ve *euergetes*'ler arasındaki amansız rekabetten hoşnut olmayanlar bulunurken, yeni festivaller kurulmasına izin veren ve *ateleia* gibi ayrıcalıklarla hali hazırda kutlanmakta olan festivallere destek sağlayanlar da yer almaktadır.

İS 1. yy.'da imparator kültü ile birlikte Asia Minor kentlerinde yeni festivaller kurulmuştur. Augustus ve ardılları, Roma kültü ile birlikte imparator kültünün benimsenmesini sağlamak adına bu külte ithaf edilen yeni festivaller kurulmasına ve varolan festivallerin de ismine imparator adının eklenmesine izin vererek festivallere karşı destekleyici bir tutum sergilemişlerdir. Pergamon'da *Rhomaia Sebasta* (ya da *Sebasta Rhomaia*), Lykia'da *Rhomaia* festivalleri kutlanmaya başlamıştır[712]. İS 1. yy.'ın devamında Magnesia ad Maeandrum, Laodikeia ve Aizanoi'da İmparator Claudius adına *Claudiea* düzenlenmiştir[713]. Vespasianus zamanında Oinoanda'da *pentaeterik* ve *isolympik Vespasianeia* kutlanmıştır[714]. Pergamon'da ve Ksanthos'ta Traianus'a ithaf edilen festivaller bilinmektedir[715]. İS 113-116'da Pergamon'da C. Antius A. Iulius Quadratus *senatus consultum* ve İmparator Traianus'un izniyle Zeus Philios ve Traianus'un yeni eyalet tapınağı onuruna *Romaia Sebasta* ile eşdeğer, *pentaeterik, eiselastik Traianeia Deiphileia*'yı kurmuştur[716]. Traianus Dönemi'nde, Bithynia valisi Plinius, Iulius Largus'un bırakmış olduğu mirasın inşa faaliyetleri için mi yoksa yeni bir festival kurmak için mi kullanılması gerektiğini Traianus'a sormuş[717], Traianus ise kararı Plinius'a bırakmıştır. Yunan agonistiğinin Roma'ya

---

709 D. Chr. Or. 66, özellikle 8 vd.: Dion Περὶ δόξας adlı konuşmasında ün müptelalarının (δοξοκόποι) kamusal itibar için hastalıklı ve kendi kendilerini yiyip bitiren hırslara sahip olduklarından söz etmektedir.

710 Plut. Mor. 802d, 821f ve 823e.

711 IEphesos, no. 3080 ve 811.

712 Pergamon: Cass. Dio 51. 20. 9: ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ ἔλαβον καὶ οἱ Περγαμηνοὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἱερὸν ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τιμῇ ποιεῖν. Lykia, Letoon: Balland, 1981: 37, no.18.

713 Magnesia ad Maeandrum: IMagnesia, no.163, str. 9-10: ἀγωνοθετή|σαντα τῶν Μεγάλων Κλαυδιήων; Laodikeia: MAMA 8, no. 423, str. 6-7: Λαυδίκειαν | Κλαυδίηα; Aizanoi: IGR IV, no. 584, str. 2: ἀγωνοθέτης τὸ δεύτερον Σεβαστῶν Κλαυδι[ήων.

714 SEG 44, no. 1185 (= IGR III, no. 487), str. 6-9: ἀγωνοθέ[την] | τῶν πενταετηρικῶν μ[εγά]|λων ἰσολυμπίων Οὐεσ[πα]|σιανε[ίων].

715 Pergamon: IPergamon II, no. 269; Ksanthos: Balland, 1981: no. 69.

716 Burrell, 2004: 336.

717 Plin. Ep. 10. 75-76.

getirilmesi ile Traianus'un makam ve ciddiyetinin sarsıldığını dile getireren[718] Plinius'un agonistik festivallere karşı pek de olumlu düşüncelere beslemediği göz önüne alındığında yola çıkarak Longus'tan kalan parayla inşa faaliyetlerinin gerçekleştiği sonucuna varmak zor olmayacaktır. Ayrıca burada Traianus'un onuruna kurulan yeni bir festivale dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

İS 2. yy.'a gelindiğinde, özellikle İmparator Hadrianus ile birlikte festivallerin sayısında dikkate değer bir artış yaşanmıştır[719]. Aelius Aristides, Hadrianus'un Yunan kültürüne hayranlığının ve agonistik festivallere karşı yoğun ilgisinin imparatorluğu büyük bir festival alayı haline getirdiğini söyler[720]. Ayrıca Aristides, Roma İmparatorluğu'nda sonsuz sayıda *agon* olduğunu söylemiş ve bu durumu ekonomik refahının bir işareti olarak addetmiştir[721]. Hadrianus zamanında Ephesos, Thyateira, Magnesia ad Sipylum, Synnada, Anazarbos, Tarsos, Attouda, Kyzikos, Erythrai, Smyrna, Tralleis, Oinoanda ve Ankyra kentlerinde Hadrianus onuruna festivaller tertiplenmiştir[722]. Hadrianus'a adanan veya onun onayıyla kurulan festivallerin programlarında müzik ve tiyatro müsabakaları ön plana çıkmıştır[723]. Bu durum Oinoanda'da kurulan *Demostheneia*'da açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim Asia Minor'un güney batısında *gymnik* yarışmalar rağbet görürken, Demosthenes ise *thymelik* bir *panegyris* kurmayı tercih etmiştir[724]. İS 133/134 yılında Hadrianus, Dionysos sanatçılarının *thymelik synodos*'unun kendisine ilettiği bir dizi soruna çözüm getirerek *synodos*'u ve aynı zamanda festivalleri desteklemiştir[725]. Kentlerin festival için ayrılan bütçeyi başka bir amaçla kullanmak için *agon*'ları iptal etme haklarının olmamasına karar vermesi, hatta kentlere kıtlık dönemlerinde bile agonistik fonu kullanmak için imparatordan izin almak zorunluluğu getirmesi bu desteği açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Hadrianus'un aksine ardılı Antoninus Pius festivallere karşı olumsuz bir tavır sergilemiştir. Antoninus Pius'un bu tavrı İS 145 yılında Ephesoslulara yazdığı mektupta açık bir şekilde görülmektedir[726]. Antoninus Pius mektubunda festivallerin kısa süreli eğlencesi yerine kalıcı ve uzun vadede yararı olan kamu binası inşasını onaylamıştır. Para dağıtımları,

---

[718] Plin. Pan. 54: Sed illud indignum, quod eodem tempore in senatu et in scena, ab histrione et a consule laudabantur. Tu procul a tui cultu ludicras artes removisti.
[719] L. Robert bu dönemi "agonistik patlama" olarak adlandırmaktadır, bkz. Robert, 1984: 38.
[720] Ael. Ar. Orat. 1. 304D.
[721] Ael. Ar. Eis Romen 99.
[722] Boatwright, 2000: 94-104.
[723] Mitchell, 1993: 219-220.
[724] SEG 38, no. 1462, str. 12-13: πανήγυρις θυμελικὴ κληθησομένη Δημοσθένεια.
[725] Petzl ve Schwertheim, 2006; Jones, 2007: 145-156.
[726] IEphesos, no. 1491, str. 14-18: ἀπεδεξάμην ὅτι [οὐ] τὸν π̣[ολλῶν τῶ]ν πο|λειτευομένων τρόπον, οἳ τοῦ [παρ]αχρῆμ[α εὐδοκιμ]εῖν? χά|[ρ]ιν εἰς θέα[ς κ]αὶ διανομὰς καὶ τὰ τῶ[ν ἀγώνων θέματα? δαπαν]ῶ[σιν?] | [τὴ]ν φι[λοτιμ]ίαν, ἀλλὰ δι' οὗ πρὸς τὸ [μέλλον ἐλπίζει? σ]εμνο|[τέραν ποιή]σειν τὴν πόλιν προ̣ήρη[ται.

gösteriler ya da *agon* ödülleri yerine binalara para harcamayı tercih eden Vedius Antoninus cömertliği ile Antoninus Pius'un övgüsünü kazanmıştır. Ancak Hadrianus'tan beri kentlerde artış gösteren ve rağbet gören festivallere yenilerini ekleme talepleri ve kentler arasındaki rekabet bu dönemde de sürmüş olmalıdır. Balboura kenti *Meleagreia*'yı kurmak için imparatordan izin istemiş ve misal olarak komşu kent Oinoanda'ya Hadrianus'un izin verdiğini özellikle vurgulamışlardır[727]. Antoninus Pius da Hadrianus'un anısına saygısızlık etmemek adına İS 158 yılında Balbouralılara yazdığı bir mektupla festivalin kurulmasını onaylamıştır.

Festivallere karşı Antoninus Pius'un yaklaşımını sergileyen Marcus Aurelius Dönemi'nde de festivallerin sayısında bir artış olmamıştır. Onun adına yeni festivaller kurulmamış olsa da, Miletoslular, Marcus Aurelius ve oğlu Commodus'a *Didymeia*'nın *hieros agon* statüsüne yükseltilmesi talebinde bulunduklarında bu talebi onaylamıştır[728]. Festival imparator ve henüz imparator olan oğlu Commodus'a şükran göstergesi olarak *Didymeia Kommodeia* olarak adlandırılmıştır[729].

Commodus'un tek başına iktidara geçtiği dönemde agonistik festivallerde yeniden artış olmuştur. Commodus zamanında ayrıca Hadrianus Dönemi'nden farklı olarak, kentler kutladıkları festivallerin reklamını yapmak üzere sikkeler basmaya başlamışladır[730]. Marcus Aurelius Dönemi'nde ve Commodus henüz tahta çıkmışken *Didymeia*'yı *Kommodeia* ek adlandırmasıyla kutlayan Miletos haricinde, Nikaia, Laodikeia, Kappadokia'daki Kaisareia ve Tarsos kentleri de *Kommodeia* adında festivaller düzenlemişlerdir[731].

Festivallere karşı olumlu tutum Severuslar Dönemi'nde de korunarak yeni festivaller kurulmaya devam etmiştir. Perinthos, Nikaia, Kaisareia (Kappadokia) ve Anazarbos kentlerinde Caracalla ve Geta'nın kardeşliğini kutlamak üzere *Philadelphia Severeia* tertiplenmiştir[732]. Nikomedia'da *Megala Severeia* kurulmuştur[733]. Tarsos'ta düzenlenen *Kommodeia* ve Laodikeia'da yer alan *Deia Kommodeia*'nın isimleri *Severeia* olarak değiştirilmiştir[734]. *Severeia* adlı festivallere Smyrna, Hieropolis (Kilikia), Kastabala ve Olbasa

---

[727] SEG 38, no. 1447, str.14-21: ἔστω δὲ | κα[ὶ] τὰ ἐπιτε[ί]μια κύρια τὰ ἐπὶ τῆς | ἐπ̣ανγελία[ς] αὐτοῦ ὁρισθέν|τα, ἐπεὶ καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρός | μου Τερμησσεῦσι συνεχωρή|θη τοῦτο ἐφ' ὁμοίας ὑποσχέ|σεφς.
[728] SEG 38, no: 1212.
[729] Remijsen, 2015: 152.
[730] Newby, 2005: 247-248.
[731] Nikaia: Robert, 1977b: 32-33; Laodikeia: Robert, 1969a: 283-284; Kaisareia: Burrell, 2004: 337 ve Tarsos: Ziegler, 1985: 28-29.
[732] Karl, 1975: 124 vd.
[733] Robert, 1977b: 30.
[734] Tarsos: Ziegler, 1985: 75-77; Laodikeia: Robert, 1969a: 284.

kentlerinde de rastlanmaktadır[735]. Caracalla Dönemi'nde de festival sayısında artış görülmektedir. Bu ve sonraki dönemlerde imparatorların ve askeri birliklerin sıkça ziyaret ettikleri kentlerde festivaller kurulmuştur. Byzantion, Kyzikos, ve Tarsos'ta Caracalla onuruna festivaller kutlanmaya başlamıştır[736]. Ankyra ve Laodikeia'da *Asklepieia Sotereia* adına kutlanan festivallerin *Antonineia* olarak adlandırılması[737] da Caracalla'nın hastalığı ile ilgili olmalıdır[738], öyle ki vefatından sonra bu ek adlandırma kaldırılmıştır. Elagabalus Dönemi'nde Anazarbos'ta (Kilikia) *Antoneina Olympia Epinikia*; Nikomedeia'da *Demetria Antoneia*; Thyateira'da *Agon Augusteios isopythios*; Sardeis'te *Elagabalia* kutlanmaya başlanmıştır[739]. Alexander Severus, Septimius Severus dönemine tarihlenen *Severeia Olympia Epinikia*'yı canlandırmış, Oinoanda'da Iulius Lucius Pilius Euarestus'un *Severeia Aleksandreia Euaresteia* isminde bir festival kurmasını onaylamıştır[740].

Gordianus III Dönemi'ne kadar festivallere dair olumlu bir gelişme görülmemektedir. Gordianus III festivallerin önemini yeniden vurgulamıştır. Side'de düzenlenen *Agon Phoibeios, hieros, oikoumenikos* ve *eiselastikos agon,* statüsüne yükselmiştir[741]. Aphrodisias'ta kutlanan *Attaleia Kapetolia* da *hieros agon* unvanını elde etmiş ve ismine Gordianus'un adı eklenmiştir[742]. Bu dönemde kentlerin bastıkları agonistik sikkelerin hem sayısında hem de çeşitliliğinde artış olmuştur. Gordianus III'ten sonra Valerianus ve Gallienus'un Dönemi'ne kadar festivallerde kayda değer bir artış görülmemektedir. Valerianus ve Gallienus Dönemi'ne gelindiğinde Mopsuestia ve Aigai'da *Eusebia*; Side'de *Olympia*; Ankyra, Prusias ad Hypium, Perge ve Tarsos'ta *Augusteia* ya da *Augusteia Aktia*; Aphrodisias'ta *Valeriana Pythia* ve Antiokheia'da *Galliena Kapetolia* düzenlenmiştir[743].

4.2. Tören Alayı ve Kurban Merasimleri

Tören alayı (πομπή) ve tanrı/tanrıçaya kurban sunuları (θυσία) festivalin kült unsurlarıdır. Fakat, aynı zamanda festivali düzenleyen topluluktaki hiyerarşiyi, resmi

---

735 Smyrna: Karl, 1975: 124-126; Hieropolis ve Kastabala: Ziegler, 1985: 53-54; Olbasa: IGR III, no. 411 ve 414; ve Ziegler, 1985: 148 no. 13.
736 Karl, 1975: 16-17; Ziegler, 1985: 80-85.
737 Robert, 1969a: 291-294; Robert, 1960: 350-368.
738 Caracalla yakalandığı ağır hastalık yüzünden sağlık tanrılarına sığınmıştır, bkz. D. Chr. Or. 77. 15. 6.
739 Anazarbos: Ziegler, 1985: 42 vd.; Nikomedeia: Bosch, 1935: 231-233; Burrell, 2004: 338. Thyateira: TAM V^2, no. 945, 982, 1018, 1019 ve 1022; Sardeis: Robert, 1976: 49- 54.
740 SEG 44, no. 1167-1171 ve 1175, 1176; Hall ve Milner 1994: 26-30.
741 Weiss, 1981: 315-346; Nollé, 1990: 258-259.
742 Roueché, 1981: 119.
743 Mopsuestia ve Aigai: Ziegler, 1985: 51-53; Side: Nollé, 1987: 254; Ankyra: Bosch, 1967: no. 287; Robert, 1960: 366; Prusias ad Hypium: IPrusias ad Hypium, 229-230, abb. 18; Perge ve Tarsos: Ziegler, 1985: 118, dn. 314. Aphrodisias: Gaebler, 1929: no. 76; Roueché, 1981: 119-120; Rouché, 1989: 3-4, Antiokheia: Robert ve Robert, 1954: 146.

mevkileri ve kültürel değerleri yansıtarak festivalin sosyal boyutunu da göz önüne sermektedir.

Tören alayı genellikle festivalin ilk günü ve sabahın erken saatlerinde başlamaktaydı. Alay sembolik önem arz eden ve önceden belirlenen bir rotayı izlerdi. Sabit bir başlangıç noktasından, ki burası bir kamu binası ya da *agora*'daki altar olabilirdi, tanrı/tanrıçanın tapınağına doğru yol alırdı[744]. Tören alayı ile kutsal alana getirilen hayvanlar, onuruna festival düzenlenen tanrı/tanrıçaya kurban edilir ve ardından bir ziyafet (συμπόσιον) düzenlenirdi. Tören alayları unsurları ve katılımcıları bakımından farklılık göstermekteydi[745]. Tören alayı sadece kutsal objelerin ve kurbanların belirli bir güzergahta sunağa kadar götürülmesinden ya da etimolojisinde yer alan "eşlik etme"den ibaret değildi, bu etkinlik muazzam bir görsellik de taşımaktaydı[746]. Festivali tertipleyen topluluk tören alayı ile kendi reklamını yaparak katılımcıları etkilemekte ve daha büyük bir kalabalılığı cezbederek festivale daha fazla insanın iştirak etmesini hedeflemekteydi[747].

İS 2. yy.'da Ephesoslu Ksenophon, "Ephesiaka" adlı eserinde Ephesos'ta tertiplenen *Artemiseia*'nın tören alayını detaylıca tasvir ederek festivalin dini ve sosyal atmosferini yansıtmaktadır[748]:

> [1.2.2] Ἦγετο δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἐπιχώριος ἑορτὴ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ ἱερόν· στάδιοι δέ εἰσιν ἑπτά· ἔδει δὲ πομπεύειν πάσας τὰς ἐπιχωρίους παρθένους κεκοσμημένας πολυτελῶς καὶ τοὺς ἐφήβους, ὅσοι τὴν αὐτὴν ἡλικίαν εἶχον τῷ Ἀβροκόμῃ. Ἦν δὲ αὐτὸς περὶ τὰ ἓξ καὶ δέκα ἔτη καὶ τῶν ἐφήβων προσήπτετο καὶ ἐν τῇ πομπῇ τὰ πρῶτα ἐφέρετο. [1.2.3] Πολὺ δὲ πλῆθος ἐπὶ τὴν θέαν, πολὺ μὲν ἐγχώριον, πολὺ δὲ ξενικόν· καὶ γὰρ ἔθος ἦν ἐν ἐκείνῃ τῇ πανηγύρει καὶ νυμφίους ταῖς παρθένοις εὑρίσκεσθαι καὶ γυναῖκας τοῖς ἐφήβοις. [1.2.4] Παρῄεσαν δὲ κατὰ στίχον οἱ πομπεύοντες· πρῶτα μὲν τὰ ἱερὰ καὶ δᾷδες καὶ κανᾶ καὶ θυμιάματα· ἐπὶ τούτοις ἵπποι καὶ κύνες καὶ σκεύη κυνηγετικὰ ὧδε πολεμικά, τὰ δὲ πλεῖστα εἰρηνικά. ἑκάστη δὲ αὐτῶν οὕτως ὡς πρὸς ἐραστὴν ἐκεκόσμητο. [1.2.5] Ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως Ἄνθεια, θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης, ἐγχωρίων. Ἦν δὲ τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας οἷον θαυμάσαι καὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους. Ἔτη

---

744 Zaidman ve Schmitt-Pantel, 1992: 105.

745 Örnek olarak *Megala Panathenaia* ve *Dionysia*'nın birbirinden farklı tören alayları için bkz. Zaidman ve Schmitt-Pantel, 1992: 105-107.

746 Graf, 2015: 17-18.

747 Zaidman ve Schmitt-Pantel, 1992: 106.

748 Ksen. Eph. 1. 2. 2-1. 2. 7. Ksenophon ile benzer şekilde Heliodoros, Aithiopika'sında Delphi tören alayını tasvir etmektedir, bkz. Heliodor. Aethiop. 3. 1-5.

μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει, [1.2.6] ἤνθει δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ᾽ εὐμορφίᾳ, καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς εἰς ὥραν συνεβάλλετο· κόμη ξανθή, ἡ πολλὴ καθειμένη, ὀλίγη πεπλεγμένη, πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν κινουμένη· ὀφθαλμοὶ γοργοί, φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης, φοβεροὶ δὲ ὡς σώφρονος· χιτὼν ἁλουργής, ζωστὸς εἰς γόνυ, μεχρὶ βραχιόνων καθειμένος, νεβρὶς περικειμένη, γωρυτὸς ἀνημμένος, [1.2.7] τόξα, ἄκοντες φερόμενοι, κύνες ἑπόμενοι. Πολλάκις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τεμένους ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἄρτεμιν. Καὶ τότ᾽ οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆθος, καὶ ἦσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ᾽ ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ περιποιημένην· προσεύχοντο δὲ πάντες καὶ προσεκύνουν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον· ἦν δὲ διαβόητος τοῖς θεωμένοις ἅπασιν Ἄνθεια ἡ καλή. [1.2.8] Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἀνθίαν ἔλεγεν·

"*[1.2.2] Artemis'in yerel festivalinin (tören alayı) kentten tapınağa kadar sürüyordu; 7 stadia uzunluğundaydı: tüm yerli genç kızlar zengin giyinmiş halde ve Habrokomes'in yaşındaki tüm delikanlılar, tören alayında yürüyüş yapmalılardı. (Habrokomes) 16 yaşlarında bir Epheboi üyesiydi ve tören alayına öncülük ediyordu. [1.2.3] Hem yerli hem de yabancılardan oluşan büyük kalabalık gösteri için (bir araya gelmişti); zira genç kızların ve delikanlıların eş bulmaları bu festivalde de gelenekti. [1.2.4] Tören alayına katılanlar yürüyerek geçip gidiyorlardı; en önde kutsal objeler, meşaleler, sepetler ve tütsüler; bunlardan sonra da atlar, köpekler ve kimisi saldırı, ama çoğunluğu savunma amaçlı olan av malzemeleri geliyordu. Onların her biri (her bir genç kız) sevgilisi içinmiş gibi giyinip kuşanmıştı. [1.2.5] Yerli (Ephesos'lu) Megamedes ve Euippe'nin kızları olan Antheia genç kızların başında yer alıyordu. Antheia'nın güzelliği hayret uyandırıcıydı ve diğer kızların güzelliğinin çok ötesindeydi. 14 yaşındaydı, [1.2.6] güzelliği kıyafetinin zarafetiyle daha da artıyordu; saçları altın sarısıydı, kısmen buklelerle toplanmıştı, ama büyük kısmı omuzlarına düşünüyordu ve rüzgarda uçuşuyordu; delici gözleri genç bir kızınkiler gibi neşeli, öte yandan iffetli bir kadınınkiler gibi tehditkardı; mor bir khiton kollarını örterek dizine kadar sarkıyordu; bir geyik postu kıyafetini çevreliyordu, bunun da üzerinde sadağı asılıydı; [1.2.7] ayrıca oklar ve ciritler taşıyor ve tazıları onu takip ediyordu. Çoğunlukla onu temenos civarında gören Ephesoslular ona sanki*

Artemis'miş gibi gibi saygı gösteriyorlardı. Ve böylece kalabalık onu görünce tezahürat etti ve orada seyircilerden gelen bağrış yaygarası vardı, bazıları hayrete düştü ve bizzat onun tanrıça olduğunu söylediler, bazıları tanrıça tarafından kendi görünümünde yapılmış başkası olduğunu söylediler. Ancak herkes dua etti ve ayağına kapandı ve ailesini tebrik etti. Onu gören herkes güzel Anthia'dan söz ediyordu. [1.2.8] O sırada genç kızlar korteji geçerken Anthia'dan başka bir isim zikredilmiyordu."

Plinius, *Artemiseia*'nın tören alayının oldukça görkemli olduğundan ve ressam Apelles tarafından resmedildiğinden söz etmektedir[749]. İS 2. yy.'da C. Vibius Salutaris, Traianus ve eşi Plotina'yı, Roma *senatus*'unu, Roma atlı sınıfını ve Roma halkını, Augustus'u, Artemis'i, Ephesosluların kentini, Ephesos'un *demos*'unu, 6 *phyle*'sini, *boule*, *gerousi*a ve *ephebeia*'sını tasvir eden heykelleri kente vakfetmiştir[750]. Bu heykeller kentte kutlanan festivallerde tören alayı ile kentte dolaştırılıp, tiyatroda sergilenmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte Asia Minor'da tören alayı ve kült unsurlarında Roma'nın etkisi kendisini açık bir şekilde göstermektedir.

Oinoanda'da Demosthenes'in vakfıyla İmparator Hadrianus tarafından onaylanan *Demostheneia*'nın tören alayı ve kurban sunularına dair veriler yer almaktadır. Oinoanda tiyatrosundan geçerek ilerleyecek olan tören alayının başında *agonothetes* tarafından seçilen beyaz kıyafetli, kereviz yapraklarından çelenk takan 10 *sebastophoros*, imparator ikonlarını ve Apollon Patroos'un büstüyle önceden belirlenmiş kutsal sunağını taşıyacaktır[751]. Festivalde hem yerel Tanrı Apollon Patroos hem de imparator kültü harmanlanmış gözükmektedir. Tören alayında *agonothetes*, imparator kültünün kent rahibi ve rahibesi, 3 *panegyriarkhe*s, *boule*'nin *grammateus*'i, 5 *prtytanis*, 2 kent *agoranomos*'u, 2 *gymnasiarkhos*, 4 *tamias*, 2 *paraphylaks*, *ephebarkhos*, *paidonomos*, kamu işlerinin denetçisi (ἐπιμελητὴς δημοσίων ἔργων), köylerden gelen temsilciler yer alacak ve birlikte kurban sunularını gerçekleştireceklerdir[752]. *Synthysia* için resmi mevkiler sırayla yazılmıştır ve bu sıralama tören alayındaki hiyerarşiyi yansıtmış olmalıdır.

---

[749] Plin. NH 35. 92 ve 93.

[750] IEphesos, no. 27, str. 48-56, 202-214 ve 554-60. C. Vibius Salutaris *euergesia* faaliyetleri için bkz. Kokkinia, 2019: 215-252.

[751] SEG 38, no. 1462, str.61-63: ὁμοίως αἱρεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ σεβαστοφόρους ι', οἵ[τι]|νες φοροῦντες ἐσθῆτα λευκὴν καὶ στέφα[νον σε]λίνινον βαστάσουσι καὶ προάξουσι καὶ προπομπεύσουσι τὰς σεβαστικὰς εἰκόνας καὶ τὴν [τοῦ] | πατρῴου ἡμῶν θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸν π[ροδ]ηλούμενον ἱερὸν βωμόν

[752] SEG 38, no. 1462, str. 68-80: Πομπεύσ[ου]|σι δὲ διὰ τοῦ θεάτρου καὶ συνθύσουσι ἐν ταῖς τ[ῆς παν]ηγύρεως ἡμέραις, καθὼς ἂν ὁ ἀγωνοθέτης δι' ἀπολόγου ἑκαστην συνθυσίαν τάξῃ, αὐτός ὁ ἀγω|νοθέτης βοῦν α', ὁ πολειτικὸς ἱερεὺς Σεβαστῶ[ν καὶ ἡ ἱ]έρεια Σεβαστῶν βοῦν α', ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς βοῦν α', πανηγυριάρχαι γ' βοῦν α', γραμματεὺς βουλῆς κ[αὶ] | πρυτάνεις ε' βοῦς β', πολειτικοὶ ἀγορανόμο[ι] β' [βοῦν] α', γυμνασίαρχοι

4.3. Panegyreis Çerçevesinde Örgütlenmiş Dernekler

İÖ 3. yy.'ın ortalarında sanatçılar kendi haklarını korumak amacıyla ve kendilerine Dionysos Sanatçıları diyerek *syndos*'lar (dernekler) oluşturmuşlardır. Bunların içinde en büyük ve en bilineni Ionia ve Hellespontos *Synodos*'udur. *Synodos*'un bünyesinde yer alan görevliler dini memurlar; *epimelete*s'ler, finansla ilgilenen memurlar (veznedar, *oikonomo*s, *meristai*), sekreterin yer aldığı idari memurlar ve son olarak derneğin düzenlediği *panegyris*'te yer alan festival personeli olmak üzere 3 kısma ayrılabilir[753].

Festivalin kültle ilgili kısmıyla *hiereus*, agonistik kısmıyla *agonothetes* ilgilenirken, ticaret ve ticaretle ilgili hususlara da *panegyriarkhes* bakmaktaydı[754]. Hellenistik dernekte yer alan *panegyriarkhes*'e dair tek belge II. Eumenes'in Dionysos sanatçılarına Teos ile olan anlaşmazlıkları üzerine yazdığı mektuptur[755]. Teos kentinde yer almasından kaynaklı olarak, *synodos*'un ve Teos kentinin yetki sahaları arasındaki sınır hakkında kafa karışıklığı oluşmuş ve *synodos*'un kurduğu festival ile ilgili bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. *Synodos* hem festivalin tüm finansal yönünden sorumlu olan *panegyriarkhes* mevkisinin hem de festivalden elde edilen tüm gelirlerin kendisine ait olmasını istemiştir. Festival kendi kentlerinde gerçekleştiği için de Teoslular festival gelirlerinden hak talep etmişlerdir. Bunun üzerine *synodos* ve kent aralarındali anlaşmazlığı II. Eumenes'e taşımışlar, kral her ne kadar festival gelirlerini *syndos* ve kent arasında paylaştırmaya çalışsa da anlaşmazlık sürmüş ve netice olarak *synodos* Teos'tan ayrılmak zorunda kalmıştır[756].

İS 133/134 yılında İmparator Hadrianus, daha önce II. Eumenes'in yaptığı gibi *synodos*'lar ile şehirler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek durumunda kalmıştır. Bu anlaşmazlıklar Hadrianus'un Dionysos sanatçılarının *thymelik synodos*'una yazdığı 3 adet mektuptan öğrenilmektedir[757]. *Synodos* elçileri tarafından imparatora bir dizi acil problem taşınır. *Synodos* bazı kentlerin *agon*'lar için ayrılan bütçeyi başka projelere harcayabilmek için *agon*'ları kasıtlı olarak iptal ettikleri şikayetinde bulunur. İptal edilen bu *agon*'lara katılacak olan yarışmacılar ise seyahat için boş yere masraf yaparlar ve zamanlarını harcarlar, lakin herhangi bir kazanç fırsatı bulamadan elleri boş bir şekilde oradan ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Hatta bazen *agonothetes*'ler ödül paralarını zimmetine geçirmektedirler.

β' βοῦν α', ταμίαι δ' βοῦν α', παραφύλακες β' βοῦν α', ἐφήβαρχος βοῦν α', παιδονό|μος βοῦν α', ἐπιμελητὴς δημοσίων ἔργων [βοῦν] α', τῶν δὲ κωμῶν…

753 Bu memurlara ilişkin bkz. Aneziri, 2003: 125-152.

754 *Panegyris* terimi sadece festivalin ticari kısmını (agora) için kullanılmaz, ayrıca genel olarak festivale katılan insanların bir araya gelmesi/toplantısı anlamına da gelmektedir, bkz. Chandezon, 2000: 74 vd; ayrıca krş: De Ligt: 1993, 35 vd.

755 Aneziri, 2003: 387-391, no. D12.

756 Aneziri, 2003: 97-100, 187-188

757 Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16.

Bir başka tartışma konusu ise kentlerin kendi yurttaşları olan *hieronikai*'a ödeyecekleri ὀψωνία (aylık, maaş) olmuştur. Traianus'un aldığı karara dayanarak kentler galip gelen vatandaşlarına sadece memleketlerine döndüklerinde maaş veriyorlardı. Kariyerlerinin çoğunu memleketleri dışında seyahat ederek geçiren yarışmacılar ise bunun haksızlık olduğunu düşünüyorlardı. Hatta bazı kentler buğday ya da şarap vererek nakit ödeme sorumluluğundan kaçınmaya çalışıyorlardı.

Hadrianus *synodos*'un şikayetleri genel olarak haklı bulmuştur. Kentlerin parayı başka bir şeyde kullanmak için *agon*'ları iptal etme haklarının olmamasına karar vermiş, hatta kentlere kıtlık dönemlerinde bile agonistik fonu kullanmak için imparatordan izin almak zorunluluğu getirmiştir. Hadrianus ayrıca bir sahtekarlık durumuyla karşılaşmamak için *agonothetes*'in ödül parasını galiplere bir imparatorluk yetkilisinin huzurunda sayarak vermesi gerektiği kararına varmıştır. *Opsonia* ise, *hieronikai*'a kentler galibiyetten haberdar olduğu günden itibaren nakit olarak ödenecekti. Ayrıca *hieronikai* memleketlerine dönmeden zaferlerini bildirmek için mektup göndermeye izinli olacaklardı. Son olarak *synodos*'a, herkesin durumdan haberdar olması için Hadrianus'un bu kararlarının yazılı olduğu stelleri, yerel yetkililerden izin almaya gerek olmadan istediği yerde dikme hakkı verilmişti.

Kendilerine ait finansal varlıklarıyla *synodos*'ların kendi çıkarları doğrultusunda kentlerle anlaşmazlık yaşadıkları görülmektedir. Zira festivaller para sirkülasyonunun yoğun olduğu etkinliklerdir. *Demostheneia* gibi yerel bayramların düzenlenmesi bile ciddi miktarda para gerektirmekte ve ticari faaliyetleriyle bir o kadar da kente gelir sağlamaktaydı.

Sanatçı dernekleri gibi, *gymnik* yarışmalarda yer alan sporcular için de dernekler kurulmuştur. Hellenistik Dönem'den itibaren görülen sporcuların dernekleri "Oikoumenik Atletler" ve "*Hieros Agon*'larda Galibiyet Kazanan *Oikoumenik* Atletler" olmak üzere ikiye ayrılmışlardır[758]. Roma İmparatorluk Dönemi'nde, büyük olasılıkla İmparator Hadrianus tarafından bu iki dernek birleştirilmiştir ve merkezi Roma'ya taşınmıştır[759].

Sanatçı dernekleri gibi *ksystik* dernekler de askeri hizmetlerden, *leitougia*'lardan muafiyet gibi ayrıcalıkları Marcus Antonius, Cladius ve Vespasianus zamanında elde etmişlerdir[760]. Derneğin, imparatorlar ve *euergetes*'ler için diktikleri onurlandırma heykelleri, kentlere ve imparatorlara düzenledikleri elçiliklerin masrafları, vefat eden üyelerine cenaze düzenlenmesi, yaralı üyelerin tedavi giderleri ve festival esnasında gerçekleştirilen kurban sunuları gibi çok çeşitli gider kalemleri bulunmaktadır. Bu harcamalar üye olan sporculardan

---

[758] IErythrai, no. 429, böl. 1. 1. str. 5-9: οἱ ἀπὸ | τῆ[ς] οἰκ|ουμένη|ς ἀθλητ|αί; böl. 2. 1. str. 5-9: οἱ ἀπ|ὸ τῆς οἰ|κουμέν|ης ἱερον|εῖκαι.
[759] Boatwright, 2000: 103.
[760] Millar, 1977: 456-463; Millar, 1983: 81-82.

talep ettiği üyelik ücretleri, kira ücretleri ve özellikle de zengin üyelerin ve hayırhahların bağışları ile finanse edilmiştir[761].

Sporcuların derneklerine ait epigrafik belgelerde en sık karşılaşılan görevli *ksystarkhes*'tir[762]. *Ksystarkhes*, Roma imparatoru tarafından atletler arasından seçilmekteydi ve *agon*'lar esnasında *gymnik synodos*'un üyelerini temsil eden yetkili kişiydi[763]. İmparator Hadrianus'un Sanatçılar Derneği'ne mektubunda, atletlerin *ksystarkhes*'in idaresi altında yarıştıkları ve ona kazançlarının %1'i oranında ödeme yapmakla yükümlü oldukları öğrenilmektedir. Ayrıca *ksystarkhes* sanatçılardan da bu ödemeyi talep etmiştir, ancak Hadrianus bu talebi abes bulmuş ve sporcuların derneği ile sanatçıların ortak bir noktasının bulunmadığını vurgulamıştır[764]. Dernekte, *ksystarkhes* dışında, üyelerin ödemeleri ve derneğe yapılan her türlü bağışı tahsil eden *argyrotamias*, ve dernek tarafından alınan kararların ve oluşturulan belgelerin yazımıyla görevli *grammateus*'ler yer almaktadır[765].

Dionysos Sanatçıları ve Herakles'e adanmış sporcu dernekleri tanrılar veya imparatorlar onuruna düzenlenen gösteriler ya da yarışmalar vesilesiyle *gymnasion, stadion* ve tiyatrolarda performanslarını ortaya koymuşlardır. Bu kent yapıları içinde kent memurları ve seçkin bireylerin yanı sıra Dionysos Sanatçıları ve Herakles'e adanmış sporcu dernekleri için de yerler ayrılmıştır. Örneğin Termessos tiyatrosunda[766], Didyma'da[767] *hierenikai*'a yer almıştır. Magnesia ad Maeandrum'daki stadyumun 22. blok, 22. sırası bir gladyatör takımına (φαμιλία), 16. blok Dionysos sanatçıları derneğinin ileri gelenlerine (ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΟΠΙΚΗΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΟΝ); 22. blok derneğin geri kalan üyelerine ayrılmıştı[768].

4.4. Festival Pazarlarından Ayrı Kent ve Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Pazarlar

Asia Minor kentlerinde düzenlenen pazarlar dini bir festival esnasında kurulan festival pazarları ve festivalden bağımsız, periyodik olarak düzenlenen pazarlar şeklinde kategorize edilebilirler. Festivalden ayrı olan pazarlar hem kent merkezlerinde hem de kırsal yerleşim

---

761 Sporcu ve sanatçı derneklerinin giderleri ve finansmanı için bkz. Fauconnier, 2018: 193-198.

762 Glotz ve Graillot, 1919: 1029-1031; Robert, 1966a: 82; Petzl ve Schwertheim, 2006: 49-50; Guerber, 2010: 226.

763 Fauconnier, 2018: 180-184.

764 Petzl ve Schwertheim, 2006: 8-16, str. 34-37: τοὺς μουσικοὺς ἑκατοστὰς συντελεῖν, εἰ τὰ τοῖς ξυστάρχαις διδόμενά | τινα ἔχει πιθανὸν λόγον ἢ τι κοινὸν τοῖς μουσικοῖς πρὸς τοὺς ξυστάρχας ἐστίν. πῶς δὲ οὐχὶ τὴν αὐτὴν ἀλογίαν ἔσχεν ἄν, εἰ καὶ οἱ τῶν | μουσικῶν ἄρχοντες παρὰ τῶν ἀθλητῶν ἑκατοστὰς λαμβάνειν ἠξίουν; ἀλλ' οἱ μὲν ἀθληταὶ διδότωσαν τὰς τεταγμένας ἑκατοστάς· | ἔχουσι γάρ τι οἰκεῖον πρὸς τοὺς ξυστάρχας καὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος κοινωνοῦντος καὶ ὑπ' αὐτοῖς ἀγωνιζόμενοι.

765 Dernekte yer alan *argyrotamias* ve *grammateus*'lere dair bkz. Fauconnier, 2018: 184-186.

766 TAM III[1], no. 872 A, III str. 8: | ἱερόνει|κοι.

767 Bkz. van Nijf, 1997: 227-228.

768 Dreyer, 2016: 294-295.

yerlerinde kurulmuşlardır. Kırsal yerleşim yerleri olarak, Magnesia ad Maeandrum teritoryumunda yer alan Mandragoreis'in İS 209 yılında, komşusu Attoukleis'in bu yıldan daha erken bir tarihte; Philadelphia teritoryumunda yer alan Tetrapyrgia'nın ise İS 253/254 yılında pazar düzenleme hakkı elde ettileri bilinmektedir[769].

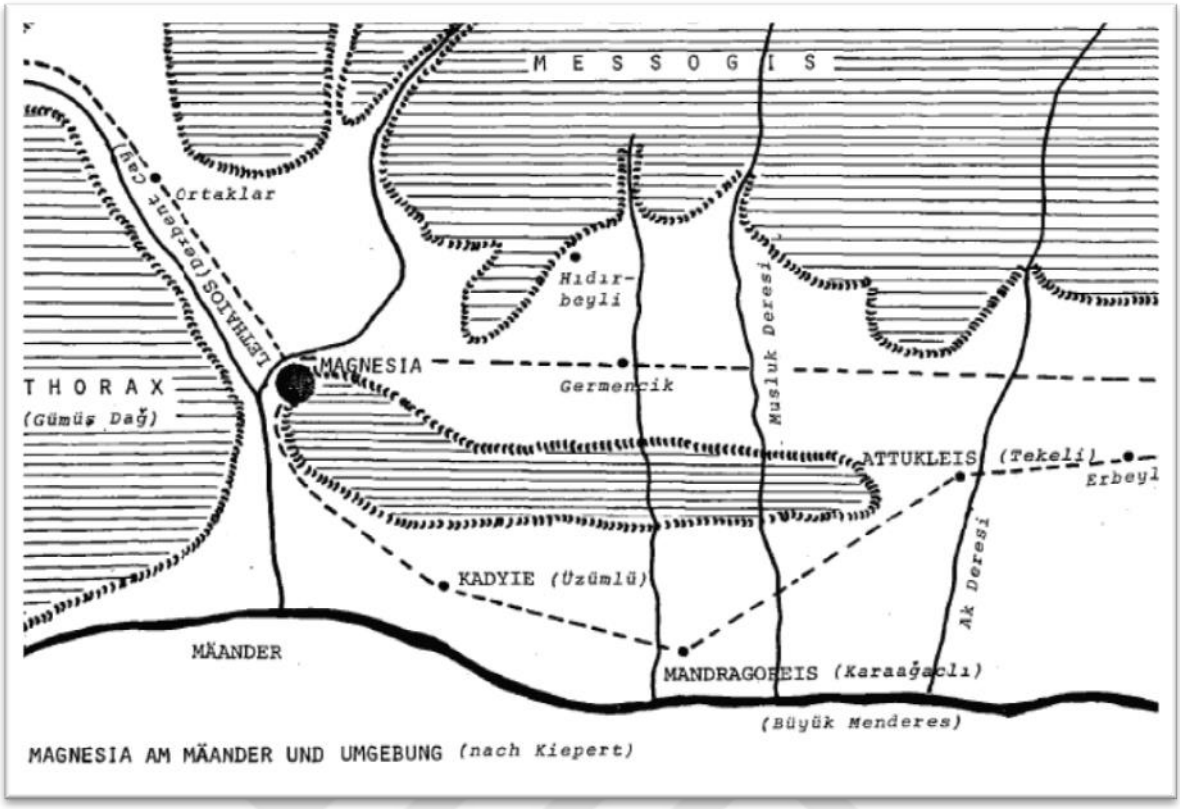
Proconsul Quintus Caecilius Secundus Servilianus'tan izin alan Mandragoreis her ayın 9, 19 ve 30'unda olmak üzere ayda 3 kez pazar düzenlemiştir. Mandragoreis'in pazar talebi kendilerini yaklaşık 10 km uzaklıktaki Magnesia'dan bağımsız kılmaya önem verdiklerinin bir işareti olabilir[770]. Yeni bir pazar oluşturulurken mevcut pazarların faaliyet günleri dikkate alınarak tarih belirlenmiştir. Mandragoreisliler, Attoukleis ve Magnesia ad Maeandrum kentinde yer alan pazarların arasında boş kalan günlerde kendi pazarlarını düzenlemişlerdir. Buna göre Magnesia ad Maeandrum kent sınırları içinde yer alan pazar takvimi şu şekildedir[771]:

Ayın 8'inde Attoukleis pazarı
Ayın 9'unda Mandragoreis pazarı
Ayın 10'unda Magnesia ad Maeandrum pazarı
Ayın 18'inde Attoukleis pazarı
Ayın 19'unda Mandragoreis pazarı
Ayın 20'sinde Magnesia ad Maeandrum pazarı
Ayın 29'unda Attoukleis pazarı
Ayın 30'unda Mandragoreis pazarı
Ayın 31/1'inde Magnesia ad Maeandrum pazarı

Magnesia ad Maeandrum'daki stadyumun 12. blok 11-13. sıraları müsabakalarda doping malzemesi olarak kullanılan adam otu yetiştiriciliyle ünlü ve adını bu ottan olan Mandragoreis köyü sakinlerine ayrılmıştı[772]. Köy sakinleri için stadyumda özel bir yer ayrılmış olması, onların bu bitki sayesinde sosyal yaşamda önemli bir statüye sahip olduklarını göstermektedir.

---

[769] Mandragoreis ve Attoukleis: SEG 32, no. 1149; Tetrapyrgia: SEG 32, no. 1220.
[770] Bkz. Schuler, 1998: 267.
[771] Nollé, 1982: 27. Kadyie ise şehre yak. 5 km. kadar yakın olduğundan halkın kentte kurulan pazara iştirak edebilmesinden dolayı pazar hakkı elde etmemiştir.
[772] Dreyer 2016, 295-296.

Şekil 4.4.1 Magnesia ad Maeandrum ve Çevresi (Nollé, 1982: 21)

Philadelphia teritoryumunda yer alan Tetrapyrgia her ayın 15'inde pazar kurmak için *proconsul* Flavius Maximillianus'tan izin almıştır. Mandragoreis'te olduğu gibi, *proconsul* birbirine yakın yerlerde düzenlenen pazar günlerinin çakışmasının önüne geçmek için yeni kurulan pazarın tarihine dikkat etmiştir. Ayın 15'inde Maionia kentlerinin hiç birinde pazar kurulmamasını zorunlu kılmıştır[773].

Her iki yazıttan da pazarların kurulma aralıkları ve günlerini belirleyen bir takvim düzenlendiği görülmektedir. Bölgesel bir pazar takvimin oluşturulması tüccarlara belirli bir güzergahta ilerleyerek, zaman kaybı olmadan ellerindeki malları satma imkanı tanımıştır. Tüccarlar mallarını hem kentte hem de kırsalda satışa sunmuşlardır. Kırsal yerlerdeki pazar günlerinde sadece yerel mallar satılmamış, aynı zamanda köy halkı kentte ve bölgede rağbet gören ürünleri satın alma şansı yakalamıştır[774].

Mandragoreis yazıtında pazar etkinliğini ifade eden 3 kelime kullanılmıştır: ἡ ἀγορεῖος[775], ἡ σύνοδος[776] ve ἡ πανήγυρις[777]. En sık kullanılan ἡ ἀγορεῖος, ἀγορά kelimesine aidiyet bildiren -ειος yapım eki eklenerek oluşturulan bir sıfattır ve *scil*. ἡμέρα kelimesinin

[773] SEG 32, no. 1220, str. 13-15: μ[ά]λιστα μ[η]δεμιᾶς | [πασῶν] τῶν κατ[ὰ] τῆν Μαιον[ί]αν φθ[αν]ουσῶν | [πόλεων τ]αύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀγο[ρε]ῖον ἀγούση[ς].
[774] Krş. De Ligt, 1993: 124-126.
[775] SEG 32, no. 1149, str. 1, 4, 13, 15, 27, 36.
[776] SEG 32, no. 1149, str. 9 ve 15.
[777] SEG 32, no. 1149, str. 32 ve 36.

sıfatı olarak pazara ait gün / pazar günü anlamına gelmektedir; Latince karşılığı ise çoğul "nundinae" kelimesidir. Benzer şekilde Tetrapyrgia yazıtında da pazar etkinliği için ἀγόρεῖος kelimesi kullanılmaktadır[778]. Ayrıca pazar kurulması ἀγέτω τ[ὴ]ν ἀγορὰ[ν] (= nundinae agentur) ile ifade edilmektedir[779].

Oinoanda'da *Demostheneia*'nın kurulmasına dair yazıtta festival programından bahsedilirken 6. günde pazar sebebiyle organizasyona ara verileceğinden söz edilmektedir[780]. Burada söz konusu olan pazar festival esnasında kurulan pazardan bağımsız rutin kent pazarı olmalıdır. Oinoanda'nın bu olağan pazarı "ἀγορὰν ἄγειν" ile ifade edilmiştir. *Demostheneia*'nın kutlandığı zaman zarfında bu yerel pazarın ekonomik öneminin *ateleia* imtiyazı bahşedilen festival pazarı tarafından gölgelenmiş olması ve bu sebeple halkın festival zamanı yerel pazarın kurulmasını talep etmemesi olası gözükmektedir[781].

Festival pazarlarının denetimi ve sorumluğu festival *agoranomos*'u ya da Geç Hellenistik Dönem'den itibaren görülmeye başlayan *panegyriarkh*es'e tahsis edilmiştir. Köy ve kentlerin rutin pazarlarının idaresi için yine aynı şekilde *agoranomo*s'a ihtiyaç duyulması muhtemeldir. Pazar kurulan yukarıda saydığımız köylerde pazar görevlisine dair bir veri bulunmamaktadır, ancak Aptyrathetai *Katoikia*'sının (Tralleis civarında) *agoranom*os'u olduğu belgelenmiştir[782]. *Agoranomos*'un varlığı da bu kırsal yerleşimde pazar düzenlendiğine kanıt niteliği taşımaktadır.

Oinoanda'daki yerel pazarın başında 2 adet πολιτικοὶ ἀγορανόμοι bulunmaktadır[783]. *Agoranomos*'ların kent pazarlarında yer aldıklarını vurgulamak ve festivalde görev alan *agoranomos*'ları ayırt etmek için özellikle πολιτικός sıfatı tercih edilmiştir. Keza Mandragoreis yazıtında da Magnesia ad Maeandrum kentinin pazar gününü ifade etmek için de bu sıfata başvurulduğu görülmektedir[784].

Festival sayesinde çok sayıda insanın bir araya toplanması, gezici tüccarlar için önemli bir cazibe unsuruydu, zira mallarının alıcı bulmaları kolaylaşıyordu. Öte yandan yerel esnaf da festivaller vasıtasıyla gerçekleşen ziyaretçi akınından yararlanmış olmalıdır. Pazarlardaki mal ve hizmet çeşitliliği ve bolluğu potansiyel müşterileri de memnun etmekteydi[785].

---

[778] SEG 32, no. 1220, str. 9 ve 15.
[779] Nollé, 1982: 79.
[780] SEG 38, no. 1462, str. 40: ἕκτη διάλοιπος διὰ τὴν ἀγομένην ἀγορὰν.
[781] Wörrle, 1988: 209-210.
[782] ITralleis, no. 69, str.14-21: προνοησαμένων τῆς τειμῆς | Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Νεικοπολιανοῦ τοῦ Πυ|θώνακτος γραμματέως τῆς | πόλεως καὶ τῆς κατοικίας | ἐν πᾶσιν λιτουργοῦ καὶ | Φιλοκράτους τοῦ Φίλω|νος ἀγορανόμου τῆς κα|τοικίας.
[783] SEG 38, no. 1462, str. 71.
[784] SEG 32, no. 1149, str. 9-10.
[785] Smith, 1976: 24-25; De Ligt ve De Neeve, 1988: 399 ve 404.

Panegyris esnasında kurulan pazarlarda, insan kalabalığının beslenme ihtiyacının karşılanması için yiyecek stantları kuruluyordu, onuruna festival düzenlenen tanrı/tanrıçaya sunmak üzere kurbanlık hayvanların satışı, kıyafet, köle, altın ve gümüş ticareti yapılmaktaydı[786].

Kent merkezlerinde ya da kırsal kesimlerde düzenelenen rutin pazarlara da tüccarlar iştirak etmişlerdir. Yol güzargahlarına göre belirlenen takvimler bu durumun en önemli kanıtıdır. Bu pazarlarda tüccarlar haricinde yerel halk da ürettikleri malları satışa sunma imkanı bulmuşlardır.

[786] Nilsson, 1961: 100; De Ligt, 1993: 37; Parker, 2005: 164.

SONUÇ

Tezin ilk bölümünde festival terminolojisi oluşturulmuş ve festivallerin programları ve adlandırmaları irdelenmiştir. Antik Çağ'da festivaller tapınak, kutsal alan gibi belirli bir yerde bir insan topluluğunun iştirak ettiği, belirli bir programa sahip, periyodik olarak kutlanan ve dini temellere dayanan etkinliklerdir. Festival bünyesinde yer alan kurban sunuları, ritüeller ve şölenler ayrı ayrı gerçekleştirilebilirler, ancak tek başlarına gerçekleştirilen bu etkinlikler festival olarak tanımlanamazlar. Öte yandan festivali ifade etmede, festival programında öne çıkan bu ögeler kullanılabilmektedir. Ayrıca, dini yönü vurgulayan ἱερὰ ἡμέρα, ἱερομηνία; özel bir durum olduğunu belirten ἐπιφανής / ἐπιφανεστάτη / ἐπίσημος ἡμέρα ifadeleri de festival için kullanılmıştır. Epigrafik belgelerde ve antik literatürde festival için en yaygın olarak Yunanca *heorte, panegyris, agon* kelimelerine başvurulmuştur. Etimolojik olarak biraraya toplanan insan topluluğunu ifade eden *panegyris*, dini anlam yüklenerek büyük halk festivallerini ifade etmiştir. *Panegyris*'in festivalin seküler yönünü ifade etmek için ve daha sık aralıklarla düzenlenen pazar etkinlikleri için kulllanımı da görülmektedir. Latince'de *panegyris*'in karşılığı olarak *mercatus* kelimesi kullanılmıştır. Festival programında yer alan *agon*'lar Hellenistik Dönem'den itibaren ön plana çıkmaya başlamış ve festivali ifade etmede *agon* kelimesine başvurulmuştur.

Festival programı temel olarak tören alayı, kurban sunuları, şölen, müsabakalar ve gösterilerden oluşmaktadır. Programda ön plana çıkan ve pek çok katılımcıyı cezbeden müsabakalar disiplinlerine göre *gymnik*, müzikal ve atlı /at arabalı müsabalar olmak üzere üç ana kategoride toplanmaktadırlar. Yarışmaların statülerine bağlı olarak galiplere para ödülleri ve onursal ödüller verilmekte ve vergi muafiyeti, *leitourgia* muafiyeti ve *proedria* gibi ayrıcalıklar tanınabilmektedir. Yarışmacılar festivellerde sunulacak ödüllere ve yarışma kurallarına dair bilgilere vakıftırlar. Festivallerin periyotları yıllık (κατ'ἐνιαυτὸν), iki yılda bir (τριετηρίς), üç yılda bir (τετραετηρίς) ve dört yılda bir (πεντετηρίς) olarak farklılık gösterebilmektedir. Bu periyotlar zamana ve festivalin statü değişikliklerine bağlı olarak değişime uğrayabilmektediler.

Festival isimleri *neutrum plural* haldedirler ve direkt yazılmasa da burada bir ἱερά sıfatının olduğu düşünülebilir. Ἀγών kelimesi ile birlikte oluşturulan festival adları ise *mascilinum singular* halde yer almaktadır, örneğin Ἀγῶν Τερτυλλείου, ἀγῶν Δημητρίου. Festivallerin adlandırmaları, tanrı(ça) isimleri ve epithetlerinden türetilen adlar, festivallerde

ön plana çıkan ritüellere ithafen verilen adlar, onuruna düzenlenen kral, imparator isimleri ve kurucuları olan özel şahısların adları ile yapılabilmektedir.

Festivallere statülerini belirleyen çeşitli unvanlar verilmiştir. "*Megala*" festival organizasyonunun büyüklüğünü ve katılımın çokluğunu vurgulamak adına festival isimlerine sıklıkla eklenen bir unvandır. Klasik ve Hellenistik Dönemlerde daha geniş aralıklarla büyük festival kutlamalarının yıllık olarak organize edilen daha küçük kutlamalarından ayırmak için bu sıfat kullanılmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise, "*megala*" sıfatının epigrafik belgelerde daha esnek bir kullanıma sahip olduğu görülmektedir. "*iso-*" unvanı önce *Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia* ve daha sonra eklenen *Aktia* ve *Kapitolia*'dan birine program, yarışma katagoriler ve ödüller bakımından eşit olan festivallere verilmektedir. Ancak bu eşitliğin tamamen sağlandığını söylemek doğru değildir. Festivallere verilen bir diğer unvan İmparator Traianus'un hakimiyetinden beri görülen *eiselastikos*'tur. *Eiselastiko*s bir festivalde düzenlenen müsabakada galip gelen yarışmacının memleketine tören alayı ile girme hakkı elde etmesi ve memleketi tarafından kendisine *opsonia* verileceği anlamına gelmektedir. Evrenselliği ifade eden "*oikoumenikos*" unvanı Roma hakimiyetine kadar tüm Yunanlılara, Roma ile beraber, tüm Roma imparatorluğuna açık olan festivallerin aldığı bir unvandır. Asia Minor kentlerinde özellikle İS 2. ve 3. yy.'larda bu unvana sahip festival sayısında artış görülmektedir. İÖ 400-250 yılları arasında sadece Olympia, *Pythia, Isthmia* ve *Nemea* için, İÖ 250 yılından itibaren ise *Leukophryeneia* gibi *oikoumenik* festivallere verilen "*stephanites*" unvanı müsabakalarda ödül olarak taç sunulduğu anlamına gelmekteydi ve bu festivaller son derece itibarlıydılar. İÖ 1. yy.'da *stephanites*'in yanında "*hieros*" sıfatı da kullanılmaya başlanmıştır ve İS 50 yılından itibaren kutsal taç ödüllü *agon*'lar sadece *hieros* unvanını almışlardır. Galibiyet kazanan yarışmacılara para ödülü sunan *agon*'lar *khrematites, hemitalantiaios, talantiaios, thematikos, thematites* ve *themis* olarak adlandırılmışlardır.

Tezin ikinci bölümünde *panegyriarkhes*'lerin görev aldıkları festivaller incelenmiştir. *Panegyriarkhes*'lerden söz eden epigrafik belgelerin çoğunluğu onurlandırma kararlarından oluşmaktadır ve bu belgelerin hepsinde *panegyriarkhes*'lerin yer aldıkları festivallerin isimleri verilmemektedir. İsmi bilinen ve tahmin yürütülen festivallere genel olarak bakıldığında, *panegyriakhes*'lerin Ephesos tarafından düzenlenen *Epheseia*, Miletos tarafından düzenlenen *Didymeia* gibi büyük kent festivalleri, Pergamon, Philadelphia kentleri tarafından düzenlenen birlik festivalleri, Dionysos Sanatçıları tarafından düzenlenen *synodos* festivali, Oinoanda'da Demosthenes'in kurduğu ve finanse ettiği *Demostheneia* ve Balboura'da Meleagros tarafından kurulan *Meleagreia* gibi özel şahıs festivalleri olmak üzere farklı merciler

tarafından organize edilen farklı programlara ve büyüklüklere sahip festivallerde yer aldıkları görülmmektedir.

Üçüncü bölümde kurulma süreçleri, tanınan imtiyazlar, finansmaları ve takvimleri incelenen Roma İmparatorluk Dönemi Asia Minor kentlerinde düzenlenen festivaller ve seçimleri, sayıları, yaşları, görev süreleri ve yetki sahaları, *agonothetes* ve *agoranomos* ile olan yetki paylaşımları ve sosyal statüleri incelenen *panegyriarkhes*'ler konu edinilmiştir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asia Minor kentlerinde yeni bir festivalin kurulması ve festivallere tanınan imtiyazlar Roma'nın iznine bağlıdır. Pergamon kentinde *Traianeia Deiphileia*'nın, Oinoanda kentinde *Demostheneia*'nın, Balboura kentinde *Meleagreia*'nın ve Ephesos'ta *Hadrianeia*'nın kurulmaları benzer süreçlerden geçmişlerdir. Yeni bir festivalin kurulmasını talep eden kentler festivalin finansmanını belirlemişler, imparator kült unsurlarını dahil etmişler ve Roma *senatus*'u ve imparatora taleplerini iletmişlerdir. Bu taleplerini sunarken, yakınlarında kutlanan festivalleri de örnek olarak gösterebilmektedirler.

Hieros, eiselastikos ve *oikoumenikos* unvanlarının verilmesi ile festival statüsünün yükseltilmesinin Roma'nın festivallere tanıdığı en önemli ayrıcalıklardan biri olduğu söylenebilir. Ephesos'ta uzun süreden beri kutlanan *Epheseia* gibi festivaller ya da *Hadrianeia* gibi yeni kurulan festivallere bu hak tanınabilmekteydi. Bir diğer önemli imtiyaz *ateleia*, festival süresince vergi muafiyeti olduğunu ifade etmektedir ve bu muafiyet tüccarların festivallere iştirakını önemli ölçüde arttırmıştır.

İS 2. yy.'da festival sayısındaki artış ile birlikte festival takviminin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Hadrianus, Neopolis kentinde *synodos* üyeleriyle kent ve eyalet temsilcilerinin katılım sağladıkları toplantıda yeni festival takvimini sunmuştur. Bu takvimde 4 büyük Panhellenik festivalin, bu festivallere eklenen Roma'daki *Kapitolia*, Neapolis'teki *Sebasta*, Nikopolis'teki *Aktia* ve Argos'ta düzenlenen *Heraia* ve *Nemea*'nın, Atina'da düzenlenen *Panathenaia, Hadrianeia, Panhellenia*'nın, Smyrna ve Pergamon'da tertiplenen Birlik *agon*'larının ve Ephesos'ta düzenlenen *Hadrineia*'nın kutlanacakları tarihlere yer verilmiştir.

Festivaller kurban sunuları, şölenler, *gymnasion* ile ilgili giderler, yarışmaların galiplerine verilecek para ödülleri, düzenlenen gösterilerin ücretleri gibi pek çok gider kalemi bulunan son derece maliyetli organizasyonlardır. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönem'lerinde festival organizasyonuna dair bu harcamalar kent kasasından, festivalde yer alan görevlilerin kişisel servetlerinden, *euergetes*'lerin bağışlarından ve festival kurucularının oluşturdukları vakıflardan temin edilmiştir.

Festivallerde görevli *panegyriarkhes*'ler festivali düzenleyen merci tarafından göreve getirilmişlerdir. *Didymeia, Epheseia* gibi kent festivallerinde kent tarafından, *Demostheneia* gibi özel şahıs festivallerinde, festivalin en üst görevlisi *agonothetes* tarafından, *Koina Asias* gibi birlik festivalerinde birlik tarafından, *Dionysia* gibi *synodos*'lara ait festivallerde *synodos* tarafından *panegyriarkhes*'ler festivalde görev almak üzere seçilmişlerdir.

Panegyriarkhia'dan ağırlıklı olarak onurlandırma yazıtlarında onurlandırılan şahsın yaptığı görevler arasında bahsedildiği için festivallerde görevli *panegyriarkhes* sayısını saptamak pek mümkün olmamaktadır. Festivalin büyüklüğü, süresi, yapısı gibi değişkenlik gösteren ögelere paralel olarak görev alan *panegyriarkhes* sayılarının değişkenlik gösterebileceği epigrafik verilerden anlaşılmaktadır. Belirli bir yaş sınırı bulunmayan ve genç yaşta da üstlenilebilen *panegyriarkhia*, festival süresi boyunca yerine getirilmektedir. *Panegyriarkhia*'nın kapsamına ilişkin epigrafik ve edebi kaynaklar oldukça kısıtlı bilgiler sunmaktadırlar. Tüm veriler değerlendirildiğinde, *panegyriarkhes*'in festival pazarında satıcılara tezgah yeri verme, satılan malların ölçü ve ağırlıklarının denetleme ve fiyatları belirleme, belirlenen kurallara uymayanlara ceza verme yetkilerine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, sikke basımı ve dağıtımı, mimari faaliyetler, onurlandırma heykeli diktirme gibi *euergesia* faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Panegyriarkhes'in festivalde görev alan *agonothetes* ile bir yetki paylaşımı söz konusudur. Festivalin ön plana çıkan agonistik kısmından sorumlu olan *agonothetes* çoğu zaman festival finansmanına da önemli maddi destekte bulunmuştur. Festivalin en yüksek mercii olarak *panegyriarkhes*'in üstünde bir konumda yer aldığına dair başta *Demostheneia* yazıtı olmak üzere epigrafik veriler bulunmaktadır, ancak Asia Minor'da düzenlenen tüm festivallerde *agonothetes* ve *panegyriakhes* arasındaki hiyerarşiyi tespit etmek her zaman mümkün değildir.

Kentlerde agoradan sorumlu memur olarak *agoranomos* bulunmaktadır, festival zamanı görev alan *agoranomos*'lar πανηγυρικὸς, πανηγύρεως ya da direkt festivalin adı ile belirtilmişlerdir. *Panegyriarkhia* üstlenen kişilerin kariyerlerinde *agoranomia*'nın da yer aldığı sıklıkla görülmektedir. Zira iki görev benzer yetkinlik sahasına sahiptir.

Panegyriarkhia üstlenen kişilerin sosyal statülerine bakıldığında, ya kentin yerel eşraf tabakasına mensup kişiler, ya eyalet çapında önemli memuriyetler üstlenen kişiler, ya da Roma atlı ve *senatus* sınıfına girebilmiş kişiler oldukları görülmektedir. Asia Minor'da ismen bilinen 67 *panegyriarkheis*'ten 31'i *Constitutio Antoniniana*'dan önce Roma vatandaşlık hakkı elde etmiştir. Bu hususta 22 *panegyriarkheis* ile Ionia ve 16 yurttaşıyla Ephesos ön plana çıkmaktadır. Lydia'da 4, Karia'da 3 ve Paphlagonia ile Bithynia'da Roma vatandaşı

birer *panegyriarkhes* bilinmektedir. 75 *panegyriarkheis* arasında Ephesos'ta Ennius Rufus ile Publius Vedius Antoninus *asiarkhes*; Tarsus'ta ise M. Aurelius Gaianus *kilikiarkhes* olarak eyalet seçkinleri arasındadırlar. Nikaialı Patrokles *praefectus cohortis II Hispanorum pia fidelis* ve *praefectus cohortis I Ulpiae Afrorum equitatae* olarak *militia tertia*'yı tamamlamış bir atlı sınıfı mensubudur. Ephesos'ta P. Vedius Antoninus'un oğlu P. Vedius Antoninus, *vigintivir, tribunus militum legionis* IV Scythicae ve *quaestor designatus* Cypri olmuş ve Roma'da *senator*'luğa kadar yükselmiştir. Bu elit kimseler dini, idari, mali, eğitim gibi farklı alanlarda memuriyetler üstlenmişler, elçilik yapmışlar, kent yarına çeşitli *euergesia* faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir.

Son bölümde festivallerin dini, sosyal ve ekonomik boyutlarını anlayabilmek adına, *panegyris*'lere toplumun farklı kesimlerinin yaklaşımları, tören alayı ve kurban merasimleri, festival çevresinde örgütlenen derneklerle festival pazarları ve rutin pazarlar incelenmiştir.

Sosyal ve dini yaşamda önemli bir konumda olan festivallere karşı toplumun çeşitli tabakaları tarafından farklı tutumlar sergilenmiştir. Festivaller, kentler tarafından itibar kaynağı olarak görülmüş, elit tabakaya mensup zengin kişiler tarafından onur payeleri almak, ekonomik ve sosyal statülerini vurgulamak adına gerçekleştirecekleri *euergesia*'lar için elverişli bir etkinlik olarak sayılmıştır. Kent elitlerinin festival zamanlarında gerçekleştirdikleri ziyafetler, yiyecek-içecek, para dağıtımları gibi hayırlardan faydalanan halk ise festivallerin düzenlenmesinden memnun kalmıştır. Sofistler ise, festivalleri kısa süreli eğlenceler olarak görmüş ve yaptıkları bağışlarla halkın kölesi haline geldiklerini düşündükleri *euergetes*'leri kınamışlardır. İmparatorlar ve Romalı devlet adamlarının bazıları kentler ve *euergetes*'ler arasında rekabet oluşturan festivallere olumlu yaklaşmazken, bazıları ise, yeni festivallerin kurulmasını desteklemiş ve festivallere ayrıcalıklar tanımıştır.

Tören alayı ve kurban merasimleri, dini ve kültürel değerleri ve hiyerarşiyi gözler önüne seren festival etkinlikleridir. Temaları ve katılımcıları gibi hususlarda farklılıklar gösteren tören alayları genellikle festivalin ilk günü önceden belirlenen bir güzargahta ilerler ve kutsal alanda son bulurdu ve burada tanrı(ça)ya kurbanlar sunulur ve ziyafetler düzenlenirdi. Ephesos'ta düzenlenen *Artemiseia*'da olduğu gibi, renkli ve gösterişli tören alayları festivale daha fazla insanın katılmasını sağlamıştır.

Festival programında yer alan müsabakalara katılım sağlayan sanatçıların ve sporcuların haklarını koruyan dernekler bulunmaktadır. Bir süre Teos'ta ikamet eden ve otonom bir yapıya sahip olan Dionysos Sanatçıları Derneği kendi dini, idari ve finans memurlarının yanında kendi düzenlediği *Dionysia*'da aralarında *panegyriarkhes*'in de bulunduğu festival görevlilerine sahiptir. Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar sporcu

dernekleri *oikoumenik* atletler ve kutsal *ago*n'larda galip gelen *oikoumenik* atletler olarak ikiye ayrılmışlardır, Hadrianus tarafından iki dernek birleştirilerek dernek merkezi Roma'ya taşınmıştır. Sporcu derneklerinde sanatçı derneklerinde olduğu gibi, görevli memurlar yer almıştır. Agonistik yaşamın canlılığında büyük bir rol oynayan bu dernekler, krallar ve imparatorlar tarafından çeşitli imtiyazlarla desteklenmişlerdir.

Festival esnasında kurulan pazarlar ile kent merkezleri ve kırsalda kurulan rutin pazarlar olmak üzere iki çeşit pazarın varlığından söz etmek mümkündür. Festival pazarı, tüccarlar ve festivale katılan kalabalık için önem teşkil etmiştir. Festival pazarında hem insanların anlık tüketebileceği yiyecek-içeceklerin satışı yapılmış, hem de köle, kıyafet, altın ticareti gerçekleştirilmiştir. Mandragoreis, Attoukleis, Tetrapyrgia gibi kırsal yerleşimlerde ayda bir ya da ayda birkaç kez düzenlenen pazarlar ise, hem yerel halkın kente gitmek zorunda kalmadan ürettikleri ürünlerin satışı için fırsat sağlamış hem de tüccarlar tarafından getirilen farklı malları alıcılarla buluşturmuştur. Festival takvimi gibi, birbirleriyle çakışmamaları adına pazarların da takvimi oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AAWW	*Anzeiger der Österreichische Akademie der Wissenschaften*.
ABSA	*The Annual of the British School at Athens.*
AE	*L'Année épigraphique.*
AJA	*American Journal of Archaeology*
AJN	*American Journal of Numismatics*.
AS	*Anatolian Studies*.
ASAA	*Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente*.
BCH	*Bulletin de correspondance hellénique*.
BE	*Bulletin épigraphique*.
BMC	*Catalogue of Greek Coins in the British Museum*.
CIG	*Corpus Inscriptionum Graecarum.*
CRAI	*Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres.*
EA	*Epigraphica Anatolica*.
FD	*Fouilles de Delphes.*
FGrH	*Die Fragmente der Griechischen Historiker.*
FiE	*Forschungen in Ephesos*.
GIBM	*Ancient Greek Inscriptions in the British Museum*.
GM Winterthur	Bloesch, H. (1987, 1997). *Griechische Münzen in Winterthur I-II*. Münzkabinett, Winterthur.
GRBS	*Greek, Roman and Byzantine Studies*.
HSCP	*Harvard Studies in Classical Philology*.
IByzantion	Łajtar, A. (2000). *Die Inschriften von Byzantion*. Habelt, Bonn.
IC	*Inscriptiones Creticae.*
IDidyma	Rehm, A. (1958). *Didyma 2. Die Inschriften*. Gebr. Mann, Berlin.
IEphesos	*Die Inschriften von Ephesos. 8 vols*.
IErythrai	Engelmann, H. ve Merkelbach, R. (1972-1973). *Die inschriften von Erythrai und Klazomenai, Teil I-II. (IK 01-02)*. Habelt, Bonn.
IG	*Inscriptiones Graecae*.
IGBulg	*Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae.*
IGLSyr	*Inscriptions grecques et latines de la Syrie.*

IGR	*Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes*.
IGUR	*Inscriptiones graecae urbis Romae.*
IIasos I	Blümel, W. (1985). *Die inschriften von Iasos, Teil I. Nr. 1-218 (IK 28, 1)*. Habelt, Bonn.
IIasos II	Blümel, W. (1985). *Die inschriften von Iasos, Teil II. Nr. 219-640 (IK 28, 2)*. Habelt, Bonn.
IIlion	Frisch, P. (1975). *Die Inschriften von Ilion*. Habelt, Bonn.
IKnidos I	Blümel, W. (1992). *Die Inschriften von Knidos I*. Habelt, Bonn.
IMagnesia	Kern, O. (1900). *Die Inschriften von Magnesia am Maeander*. W. Spemann, Berlin.
IMT Kyz Kapu Dağ	M. Barth ve J. Stauber (Ed.), (1993). *Inschriften Mysia & Troas [IMT]. Mysia, «Kyzikene, Kapu Dağ», nos. 1401-1856*. Leopold Wenger Institut, München.
IMT Olympene	M. Barth ve J. Stauber (Ed.), (1993). *Inschriften Mysia & Troas [IMT]. Mysia, «Olympene», nos. 2680-2796 (+ 2801, unbestimmter Fundort)*. Leopold Wenger Institut, München.
IMylasa I	Blümel, W. (1987). *Die Inschriften von Mylasa. Teil 1: Inschriften der Stadt (IK 34)*. Habelt, Bonn.
IOlympia	Dittenberger, W. ve Purgold, K. (1896). *Die Inschriften von Olympia*. Asher, Berlin.
IPergamon II	Fränkel, M. (1895). *Die Inschriften von Pergamon. Vol. 2, nos. 251-1334, Römische Zeit.* Spemann, Berlin.
IPerge	Şahin, S. (1999, 2004) *Die Inschriften von Perge. Teil I-II*. Habelt, Bonn.
IPriene I	Blümel, W. ve Merkelbach, R. (2014). *Die Inschriften von Priene. Teil I: Text (IK 69)*. Habelt, Bonn.
IPrusa ad Olympum	Corsten, T. (1991, 1993). *Die Inschriften von Prusa ad Olympum, I-II (IK 39-40)*. Habelt, Bonn.
IRhod. Peraia	Blümel, W. (1991). *Die Inschriften der Rhodischen Peraia*. Habelt, Bonn.
Iscr. di Cos	Segre, M. (1993). *Iscrizioni di Cos*. L'erma di Bretschneider, Roma.
ISinope	French, D. H. (2004). *The Inscriptions of Sinope*. Habelt, Bonn.
ISmyrna II[1]	Petzl, G. (1987). *Die Inschriften von Smyrna. Teil II, 1*. Habelt, Bonn.
IStratonikeia I	Şahin, M. Ç. (1981). *Die Inschriften von Stratonikeia. Teil 1:*

	Panamara. Habelt, Bonn.
IStratonikeia II[1]	Şahin, M. Ç. (1982). *Die Inschriften von Stratonikeia. Teil 2.1: Lagina, Stratonikeia und Umgebung*. Habelt, Bonn.
ITralleis	Poljakov, F. B. (1989). *Die Inschriften von Tralleis und Nysa. Teil I: Die Inschriften von Tralleis*. Habelt, Bonn.
JHS	*The Journal of Hellenic Studies*.
JÖAI	*Jahreshefte des österreichischen archäologischen Instituts in Wien.*
JRS	*The Journal of Roman Studies*.
KM	Imhoof-Blumer, F. (1901-1902). *Kleinasiatische Münzen (2 vols.)*. Hölder, Viyana.
LBW	Le Bas, P. ve Waddington, W. H. (1972). *Inscriptions Grecques et Latines recueillies en Asie Mineure*. Georg Olms Verlag, New York.
MAMA 6	Buckler, W. H. ve Calder, W. M. (1939). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua. Vol. VI: Monuments and Documents from Phrygia and Caria*. Manchester University Press, Manchester.
MAMA 9	Levick, B., Mitchell, S., Potter J. ve Waelkens, M. (1988). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua. Vol. IX: Monuments from the Aezanitis recorded by C. W. M. Cox, A. Cameron, J. Cullen.* Manchester University Press, Manchester.
MAMA 10	Levick, B., Mitchell, S., Potter J. ve Waelkens, M. (1993). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua. Vol. X: Monuments from the Upper Tembris Valley, Cotiaeum, Cadi, Synaus, Ancyra and Tiberiopolis.* The Society for Promotion of Roman Studies, Londra.
MAMA 11	Thonemann, P. (2013). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua. Vol. XI: Monuments from Phrygia and Lykaonia recorded by M. H. Ballance, W. M. Calder, A. S. Hall, R. D. Barnett*. Short Run Press, Londra.
MDAI(A)	*Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts. Athenische Abteilung*.
MDAI(I)	*Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts. Abteilung Istanbul.*
MHR	*Mediterranean Historical Review*.
Mouseion	*Mouseion kai Bibliotheke tes Euangelikes scholes.*
OGIS	Dittenberger, W. (1903, 1905). *Orientis Graeci Inscriptiones Selectae. 2 vols*. Olms, Leipzig.

PIR	*Prosopographia Imperii Romanii.*
RA	*Revue Archéologique.*
RE	*Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*.
REG	*Revue des Études Grecques*.
RFIC	*Rivista di Filologia e di Istruzione Classica*.
RhM	*Rheinisches Museum für Philologie.*
RN	*Revue Numismatique.*
RPC	*Roman Provincial Coinage*.
RRE	*Religion in the Roman Empire.*
Samos	McCabe, D. F. (1986). *Samos Inscriptions. Texts and List*. Institute for Advances Study, Princeton.
SEG	*Supplementum Epigraphicum Graecum.*
SNG Aulock	*Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland. Sammlung von Aulock.*
Syll.	*Sylloge inscriptionum graecarum.*
TAM	*Tituli Asiae Minoris*.
TAPhA	*Transactions of the American Philological Association.*
ZFN	*Zeitschrift für Numismatik.*
ZPE	*Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.*

ANTİK KAYNAK KISALTMALARI VE EDİSYONLARI

Ael. Ar. Eis Romen	Aelius Aristides, Eis Romen
	Levin, S. (Ed.). (1950). *Aelius Aristides, To Rome*. The Free Press, Glencoe.
Ael. Ar. Orat.	Aelius Aristides, Orationes
	Michael, T. (Ed.). (2017). *Aelius Aristides. Orations, Volume I.* Harvard University Press, Cambridge.
Ar. Eq.	Aristophanes, Equites
	Hall, F. W. ve Geldart, W. M. (Ed.). (1907). *Aristophanes Comoediae, Vol. I.* Clarendon Press, Oxford.
Ar. Nub.	Aristophanes, Nubes
	Hall, F. W. ve Geldart, W. M. (Ed.). (1907). *Aristophanes Comoediae, Vol. I.* Clarendon Press, Oxford.
Ar. Ran.	Aristophanes, Ranae
	Hall, F. W. ve Geldart, W. M. (Ed.). (1907). *Aristophanes Comoediae, Vol. II.* Clarendon Press, Oxford.
Ar. Vesp.	Aristophanes, Vespae
	Hall, F. W. ve Geldart, W. M. (Ed.). (1907). *Aristophanes Comoediae, Vol. I.* Clarendon Press, Oxford.
Aristot. Ath. Pol.	Aristoteles, Athenaion Politeia
	Ross, W. D. (Ed.). (1957). *Aristotlelis Politica*. Clarendon Press, Oxford.
Aristot. de Mir.	Aritoteles, de Mirabilibus Auscultationibus
	Smith, J. A. ve Ross, W. D. (Ed.). (1909). *The Works of Aristotle*. Clarendon Press, Oxford.
Aristot. Nic. Eth.	Aristoteles, Ethika Nikomakheia
	Bywater, J. (Ed.). (1894). *Aristotle's Ethica Nicomachea*. Clarendon Press, Oxford.
Cass. Dio	Cassius Dio Cocceianus, Historiae Romanae

	Cary, E. (Ed.) (1917). *Dio's Roman History in 9 Volumes. Vol. 6.* Harvard University Press, Cambridge.
Cic. Tusc.	Cicero, Tusculanae Disputationes
	Pohlenz, M. (Ed.). (1918). *Tusculanae Disputationes*. Teubner, Leipzig.
D. Chr. Or.	Dio Chrysostomus, Orationes
	Crosby, H. L. (Ed.). (1951). *Dio Chrysostom with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Dem.	Demosthenes, Orationes
	Butcher, S. H. (Ed.). (1903). *Demosthenis Orationes*. Clarendon Press, Oxford.
Demokr.	Demokritos
	Diels, H. ve Kranz, W. (1952). *Fragmente der Vorsokratiker*. Weidmann, Berlin.
Diod. Sic.	Diodoros Siculus, Bibliotheke Historike
	Oldfather, C. H. (Ed.). (1989). *Didorus Siculus. Diodorus of Sicily in Twelve Volumes with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Diog. Laert.	Diogenes Laertius
	Hicks, R. D. (Ed.). (1925). *Lives of Eminent Philosophers. Diogenes Laertius.* Harvard University Press, Cambridge.
Dion. Hal.	Dionysius Halicarnasseus, Antiquitates Romanae
	Jacoby, K. (Ed.). (1885). *Dionysii Halicarnasei Antiquitatum Romanarum quae supersunt, Vol I-IV*. Teubner, Leipzig.
Dion. Hal. Rhet.	Dionysios Halicarnasseus, Ars Rhetorica
	Jacoby, K. (Ed.). (1885-1905). *Dionysii Halicarnasei Antiquitatum Romanarum quae supersunt, Vol I-IV*. Teubner, Leipzig.
Eur. Hel.	Euripides, Helene
	Murray, G. (Ed.). (1913). *Euripides. Euripidis Fabulae, vol. 3*. Clarendon Press, Oxford.
Eur. Her.	Euripides, Herakles

Murray, G. (Ed.). (1913). *Euripides. Euripidis Fabulae, vol. 2*. Clarendon Press, Oxford.

Hdt. Herodotos, Historiai

Ökmen, M. (Ed.). (2006). *Herodotos, Tarih.* İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Heliodor. Aethiop. Heliodoros, Aithiopika

Morgan, J. R. (1989). "Heliodorus, an Ethiopian Story". B. P. Reardon (Ed.). *Collected Ancient Greek Novels.* University of California Press, Berkeley, 349-588.

Hipp. Aer. Hippokrates, De aere, aquis et locis

Jones, W. H. S. (Ed.). (1868). *Hippocrates Collected Works I.* Harvard University Press, Cambridge.

Hom. Il. Homeros, Ilyada

Erhat, A. ve Kaya, A. (Ed.). (1984). *Homeros, Ilyada.* Can Yayınları, İstanbul.

Hom. Od. Homeros, Odysseia

Erhat, A. ve Kaya, A. (Ed.). (1984). *Homeros, Odysseia.* Can Yayınları, İstanbul.

Iambl. Pyth. Iamblikhos, Pythagoras

Taylor, T. (Ed.). (1926). *Iamblichus' Life of Pythagoras, or Pythagoric Life.* J. M. Watkins, Londra.

Isokr. Isokrates

Norlin, G. (Ed.) (1980). *Isocrates with an English Translation in three volumes.* Harvard University Press, Cambridge.

Iust. Marcus Iulianus Iustinus, Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi

Yardley, J. C. (Ed.). (1994). *Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus. With an English translation.* Scholars Press, Atlanta.

Ksen. An. Ksenophon, Anabasis

Brownson, C. L. (Ed.). (1922). *Xenophon in Seven Volumes. III.*

Harvard University Press, Cambridge.

Ksen. Eph. Ksenophon, Ephesiaka

Anderson, G. (1989). "Xenophon of Ephesus, an Ephesian Tale". B. P. Reardon (Ed.). *Collected Ancient Greek Novels*. University of California Press, Berkeley, 125-169.

Ksen. Hell. Ksenophon, Hellenika

Brownson, C. L. (Ed.). (1918). *Xenophon. Hellenica, Volume I: Books 1-4*. Harvard University Press, Cambridge.

Brownson, C. L. (Ed.). (1921). *Xenophon. Hellenica, Volume II: Books 5-7*. Harvard University Press, Cambridge.

Lib. Libanius, Progymnasmata

Gibson, C. A. (Ed.). (2008). *Libanius's Progymnasmata: Model Exercises in Greek Prose Composition and Rhetoric*. Society of Biblical Literature, Atlanta.

Liv. Titus Livius, Ab Urbe Condita

Weissenborn, W. (Ed.). (1873). *Ab Urbe Condita*. Weidmannsche Buchhandlung, Berlin.

Luc. Syr. D. Lucianus, De Dea Syria

Lightfoot, J. L. (Ed.). (2003). *Lucian On the Syrian Goddess: Edited with Introduction, Translation and Commentary*. Oxford University Press, Oxford.

Paus. Pausanias

Jones, W. H. S. ve Ormerod, H. A. (Ed.). (1918). *Pausanias Description of Greece with an English Translation in 4 Volumes*. Harvard University Press, Cambridge.

Pind. Isthm. Pindaros, Isthmian Odes

Sandys, J. (Ed.). (1937). *Pindar. The Odes of Pindar including the Principal Fragments with an Introduction and an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.

Pind. Ol. Pindaros, Olympian Odes

Sandys, J. (Ed.). (1937). *Pindar. The Odes of Pindar including the*

Principal Fragments with an Introduction and an English Translation. Harvard University Press, Cambridge.

Plat. Hipp. Min. Platon, Hippias Minor

Lamb, W. R. M. (Ed.). *Plato in Twelve Volumes, Vol. 9*. Harvard University Press, Cambridge.

Plat. Nom. Platon, Nomoi

Burnet, J. (Ed.). (1903). *Plato. Platonis Opera*. Oxford University Press, Oxford.

Plat. Rep. Platon, De Republica

Cornford, F.M. (1941). *The Republic of Plato*. Oxford University Press, Londra.

Plat. Tim. Platon, Timaeus

Lamb, W. R. M. (Ed.). (1925). *Plato in Twelve Volumes, Vol. 9.* Harvard University Press, Cambridge.

Plb. Polybios, Historiai

Shuckburgh, E. S. (Ed.). (1889). *The Histories of Polybius*. Macmillan, Londra.

Plin. Ep. Plinius, Epistulae

Radice, B. (Ed.). (1969). *Pliny the Younger. Letters, Volume II: Books 8-10. Panegyricus. Loeb Classical Library 59*. Harvard University Press, Cambridge.

Plin. NH Plinius maior, Naturalis Historia

Mayhoff, K. F. T. (Ed.). (1906). *Pliny the Elder.* Teubner, Lipsiae.

Plin. Pan. Plinius, Panegyricus

Radice, B. (Ed.). (1969). *Pliny the Younger. Letters, Volume II: Books 8-10. Panegyricus. Loeb Classical Library 59*. Harvard University Press, Cambridge.

Plut. Alk. Plutarkhos, Alkibiades

Perrin, B. (Ed.). (1916). *Plutarch. Plutarch's Lives. with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.

Plut. Demetr. Plutarkhos, Demetrios

	Perrin, B. (Ed.). (1920). *Plutarch. Plutarch's Lives. with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Plut. Luc.	Plutarkhos, Lucullus
	Perrin, B. (Ed.). (1920). *Plutarch. Plutarch's Lives. with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Plut. Mor.	Plutarkhos, Moralia, Quaestiones Convivales
	Clement, P. A ve Hoffleit H. B. (Ed.). (1969). *Plutarch's Moralia in Sixteen Volumes VIII 612b-697c*. Harvard University Press, Cambridge.
Plut. Per.	Plutarkhos, Perikles
	Perrin, B. (1916). (Ed.). *Plutarch, Plutarch's Lives with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Plut. Thes.	Plutarkhos, Theseus
	Perrin, B. (1916). (Ed.). *Plutarch, Plutarch's Lives with an English Translation*. Harvard University Press, Cambridge.
Poll.	Pollux, Onomasticon
	Bethe, E. (Ed.) (1900). *Pollucis Onomasticon e codicibus ab ipso collatis denuo edidit et adnotavit Ericus Bethe*. Teubner, Lipsiae.
Sappho, fr.	Sappho, Fragments
	Carson, A. (Ed.). (2002). *If Not, Winter: Fragments Of Sappho*. Vintage Books, New York.
Strab.	Strabon, Geographika
	Jones, H. L. (Ed.). (1924). *The Geography of* Strabo. Harvard University Press, Cambridge
Theophr. Khar.	Theophrastos, Kharakteres
	Edmonds, J. M. (Ed.). (1929). *The Characters of Theophrastus*. William Heinemann Ltd., Londra.
Thuk.	Thukydides
	Stuart Jones H. ve Powell J. E. (Ed.). (1916). *Thucydides Historiae Vol. I: Books I-IV. Clarendon Press*. Oxford.
Var. R.	Varro, De Re Rustica

Hooper, W. D. (Ed.). (1967). *On Agriculture*. Harvard University Press, Cambridge.

Vell. Pat. C. Velleius Paterculus, Historiae Romanae

Watson, ve Shipley, F. W. (Ed.). (2019). *Complete Works of Velleius Paterculus.* Delphi Publishing, UK.

MODERN KAYNAKLAR

Adak, M. (2007). "Zwei neue Archontenlisten aus Prusias ad Hypium". *Chiron*, 37: 1-10.

Adak, M. (2015). "Zwei Weihungen aus Klazomenai". *Philia*, 1: 77-81.

Akdoğu-Arca, E. N. (2016). "The procurator Domitius Philippus and Nysa ad Maeandrum in the First Half of the 3rd Century AD". *Philia*, 2: 152-162.

Alföldy, G. ve Halfmann, H. (1979). "Iunius Maximus und die Victoria Parthica". *ZPE*, 35: 195-212.

Ameling, W. (1937). "Das Archontat in Bithynien und die Lex Provinciae des Pompeius". *EA*, 3: 19-31.

Aneziri, S. (2003). *Die Vereine der dionysischen Techniten im Kontext der hellenistischen Gesellschaft: Untersuchungen zur Geschichte, Organisation und Wirkung der hellenistischen Technitenvereine*. F. Steiner Verlag, Stuttgart.

Arnold, I. R. (1972). "Festivals of Ephesus". *AJA*, 76(1): 17-22.

Babelon, E. (1898). *Inventaire sommaire de la Collection Waddington*. Kessinger Publishing, Paris.

Bailey, C. (2006). *The Gerousia of Ephesus*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of British Columbia The Faculty of the Graduate Studies, Kanada.

Balland, A. (1981). *Fouilles de Xanthos. Tome VII. Inscriptions d'époque Impériale du Létôon*. Klincksieck, Paris.

Barth, H. (1850). "Inschriften von den Küsten des Mittelmeeres". *RhM*, 7: 246-270.

Behrwald, R. (2003). "Inscriptions from Pednelissus". *AS*, 53: 117-130.

Bekker-Nielsen, T. (2008). *Urban Life and Local Politics in Roman Bithynia. The Small World of Dion Chrysostomos*. Aarhus University Press, Aarhus.

Blümel, W. (1990). "Zwei neue Inschriften aus Mylasa aus der zeit des Maussollos". *EA*, 16: 29-43.

Boatwright, M. T. (2000). *Hadrian and The Cities of The Roman Empire*. Princeton University Press, Princeton.

Bosch, C. E. (1935). *Die kleinasiatischen Münzen der Kaiserzeit: Bithynien*. Kohlhammer, Stuttgart.

Bosch, E. (1967). *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum.* Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Broughton, T. R. S. (1938). “Roman Asia Minor”. T. Frank (Ed.). *An Economic Survey of Ancient Rome IV*. Pageant Books, New York, 499-916.

Buckler, W. H. ve Robinson, D. M. (1932). *Sardis. Vol. VII. Greek and Latin Inscriptions*. E. J. Brill, Leiden.

Burkert W. (2012). “Ancient Views on Festivals. A Case of Near Eastern Mediterranean Koine”. J. R. Brandt ve J. W. Iddeng (Ed.). *Greek and Roman Festivals. Content, Meaning, and Practice*. Oxford University Press, Oxford, 39-51.

Burrell, B. (2004). *Neokoroi: Greek Cities and Roman Emperors*. Brill, Leiden-Boston.

Calame, C. (1991). “Mythe et rite en Grèce: des catégories indigènes?”. *Kernos*, 4: 179-204.

Camia, F. (2011). “Spending on the Agones. The Financing of Festivals in the Cities of Roman Greece”. *Tyche*, 26: 41-76.

Carratelli, G. P. (1969-1970). “Nuovo supplemento epigrafico di Iasos”. *ASAA*, 31-32: 371-405.

Cartledge, P. A. (1985). “The Greek Religious Festivals”. P. Easterling ve J. V. Muir (Ed.). *Greek Religion and Society*. Cambridge University Press, Cambridge, 98-127.

Chandezon, C. (2000). “Foires et panégyries dans le monde grec classique et hellénistique”. *REG*, 113: 70-100.

Chaniotis, A. (2011). “Festivals and Contests in the Greek World”. A. Hermary ve B. Jaeger (Ed.). *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum. Volume VII: Festivals and Contests*. J. Paul Getty Museum, Los Angeles, 1-45.

Contoléon, A. (1886). “Epigraphai Klarou, Phokaias, Tralleon, Nysis, Thyateiron”. *BCH*, 10: 514-521.

Cook, A. B. (1925). *Zeus, A Study in Ancient Religion, Volume II, Part I*. Cambridge University Press, Cambridge.

Corsten, T. (1990). “Caesarea Germanice mit einem Nachtrag zu “Daskyleion am Meer” (EA 12, 1988, 55-77)”. *EA*, 15: 19-48.

Cousin, G. (1900). “Voyage en Carie”. *BCH*, 24: 329-347.

Crowther, N. B. (1985). “Male Beauty Contests in Greece: The Euandria and Euexia”. *L'antiquité classique*, 54: 285-291.

Csapo, E ve Slater, W. J. (1994). *The Context of Ancient Drama*. The University of Michigan Press, USA.

Cumont, F. (1929). “Lettres sur une inscription inédite de Didymes et l'inauguration du "parc des Scipions" à Rome”. *CRAI*, 73(2): 88-89.

Çokbankir, N. (2010). *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya Agonları ve Sporcuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Çokbankir, N. (2011). "Pamphylia, Lycia, Kilikya ve Pisidia'da Epigrafik Verilerle Roma İmparatorluk Dönemi'nde Atletik Oyunların Finansı". *OLBA,* 19: 313-329.

Dağlı-Dinçer, İ. (2020). *Cults and Religious Life of Pamphylia from the Archaic to the Late Antique Period.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dain, A. (1933). *Inscriptions grecques du Musée du Louvre, les textes inédits*. Société d'édition Les Belles Lettres, Paris.

De Ligt, L. (1993). *Fairs and Markets in the Roman Empire: Economic and Social Aspects of Periodic Trade in a Pre-industrial Society*. J. C. Gieben, Amsterdam.

De Ligt, L. ve De Neeve, P. W. (1988). "Ancient Periodic Markets: Festivals and Fairs". *Athenaeum*, 66: 391-416.

Debord, P. (2001). "Sur quelques Zeus Cariens. Religion et Politique". *Studi Ellenistici,* 13: 19-37.

Deininger, J. (1965). *Die Provinziallandtage der Romischen Kaiserzeit: von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr*. Beck, Münih.

Deshours, N. (2006). *Les mystères d'Andania. Étude d'épigraphie et d'histoire religieuse*. Diffusion De Boccard, Bordeaux.

Deubner, L. (1932). *Attische Feste*. Verlag Heinrich Keller, Berlin.

Devijver, H. (1977). *Prosopografia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum, Pars secunda*. Universitaire Pers Leuven, Leuven.

Devijver, H. (1986). "Equestrian Officers from the East". P. Freeman ve D. Kennedy (Ed.). *The Defence of the Roman and Byzantine*. BAR, Oxford, 109-225.

Dmitriev, S. (2005). *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford University Press, Oxford.

Dreyer, B. (2016). "Ehrenplätze für Dopinghersteller – Die (Kranz-) Agone und ihre Bedeutung im Licht neuer Ausgrabungen von Magnesia am Mäander". B. Takmer, E. N. Akdoğu-Arca ve N. Gökalp-Özdil (Ed.). *Vir doctus Anatolicus. Studies in Honor of Sencer Şahin*. Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 291-302.

Eck, W. (1970). *Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchungen mit Einschluss des Jahres- und Provinzialfasten der Statthalter*. Beck, Münih.

Ellis-Evans, A. (2016). "The Koinon of Athena Ilias and its Coinage". *AJN*, 28: 105-158.

Engelmann, H. ve Knibbe, D. (1989). *Das Zollgesetz der Provinz Asia: eine neue Inschrift aus Ephesos. Epigraphica Anatolica 14*. Habelt, Bonn.

Farrington, A. (2008). "ΘΕΜΙΔΕΣ and The Local Elites of Lycia, Pamphylia and Pisidia". A. D. Rizakis ve F. Camia (Ed.). *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire*. Scuola Archeologica Italiana di Atene, Atina, 241-249.

Fauconnier, B. (2018). *Ecumenical Synods, The Associations of Athletes and Artists in the Roman Empire*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Amsterdam Üniversitesi Faculty of Humanities, Amsterdam.

Fernoux, H. L. (2004). *Notables et élites des cités de Bithynie aux époques hellénistique et romaine (IIIe siècle av. J.-C. – IIIe siècle ap. J.-C.). Essai d'histoire social*. Maison de l'Orient et de la Mediterranee Jean Pouilloux, Lyon.

Ferrandini-Troisi F. (2005). "La divinizzazione di Alessandro Magno. Testimonianze epigrafiche". *Epigraphica*, 67: 23-34.

Fontani, E. (1996). "I Vedii di Efeso nel II secolo d.C.". *ZPE*, 110: 227-237.

Fontenrose, J. (1988). *Didyma, Apollo's Oracle, Cult, and Companions*. University of California Press, Londra.

Fowler, W. W. (1908). *The Roman Festivals of the Period of the Republic*. The Macmillan Co., Londra.

Franke, P. R. ve Nollé, M. K. (1997). *Die Homonoia-Münzen Kleinasiens und der thrakischen Randgebiete. 1. Katalog*. Saarbrücken Druckerei und Verlag, Bremen.

French, D. (1984). "Classis Pontica". *EA*, 4: 53-60.

Frija, G. (2012). *Les Prêtres des empereurs. Le culte impérial civique dans la province romaine d'Asie*. Presses universitaires de Rennes, Rennes.

Gaebler, H. (1929). "Das κοινοβουλίον ἐλεύθερον in Tarsos und Anazarbos". *ZFN*, 39: 313-331.

Gardiner, E. N. (1930). *Athletics of The Ancient World*. Clarendon Press, Oxford.

Gauthier, P. (1989). *Nouvelles inscriptions de Sardes II*. Librairie Droz S. A., Cenevre.

Gauthier, P. (1995). "Du nouveau sur les courses aux flambeaux d'après deux inscriptions de Kos". *REG*, 108(2): 576-585.

Gauthier, P. ve Hatzopoulos, M. B. (1993). *La loi gymnasiarchique de Beroia*. Librairie de Boccard, Paris.

Gawlinski, L. (2012). *The Sacred Law of Andania. A New Text with Commentary*. Hubert & Co. GmbH & Co. KG, Göttingen.

Geagan, D. J. (1967). *The Athenian Constitution after Sulla*. J. H. Furst Company, USA.

Giannakopoulos, N. (2008). “Remarks on The Honorary Titles ΥΙΟΣ ΒΟΥΛΗΣ, ΥΙΟΣ ΔΗΜΟΥ AND ΥΙΟΣ ΠΟΛΕΩΣ in Roman Asia Minor”. A. D. Rizakis ve F. Camia (Ed.). *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire*. Scuola Archeologica Italiana di Atene, Atina, 251-268.

Glotz, G. ve Graillot, H. (1919). “Xystos, Xystus”. E. Saglio ve E. Pottier (Ed.). *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, Hachette, Paris, 1027-1031.

Gordon, R. (1990). “The Veil of Power: Emperors, Sacrificers and Benefactors”. M. Beard ve J. North, (Ed.). *Pagan Priests. Religion Power in the Ancient World*. Duckworth, Londra, 201-231.

Gouw, P. (2008). “Hadrian and the Calendar of Greek Agonistic Festivals. A New Proposal for the Third Year of the Olympic Cycle”. *ZPE*, 165: 96-104.

Gökalp-Özdil, N. (2016). “The Heavy Athlete M. Aurelius Eutychiōn from Nysa ad Maeandrum”. *Philia*, 2: 163-176.

Graf, F. (1985). *Nordionische Kulte. Religionsgeschichtliche und epigraphische Untersuchungen zu den Kulten von Chios, Erythrai, Klazomenai und Phokaia*. Schweizerisches Institut, Roma.

Graf, F. (2015). *Roman Festivals in the Greek East. From the Early Empire to the Middle Byzantine Era*. Cambridge University Press, UK.

Guerber, É. (2010). *Les cités grecques dans l’empire romain: les privilèges et les titres des cités de l’orient hellénophone d’Octave Auguste à Dioclétien*. Presses universitaires de Rennes, Rennes.

Habicht, C. (1961). *VII. Bericht über die Ausgrabungen in Olympia*. Deutsches Archäologisches Institut, Berlin.

Halfmann, H. (1979). *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Hall. A. ve Milner, N. (1994). “Education and Athletics. Documents Illustrating the Festivals of Oenoanda”. D. French, (Ed.). *Studies in the History and Topography of Lycia and Pisidia in Memoriam A. S. Hall*. British Institute, Ankara, 9-37.

Hamon, P. (2006). “Un prêtre des dieux boulaioi dans le bâtiment du Conseil de Cos”. *Chiron*, 36: 151-169.

Harl, K. (1987). *Civic Coins and Civic Politics in the Roman East AD 180-275*. University of California Press, Berkeley-Los Angeles-Londra.

Hasluck, F. W. (1903). “Inscriptions from Cyzicus (Continued)”. *JHS*, 23: 75-91.

Heberdey, R. ve Wilhelm, A. (1896). *Reisen in Kilikien*. C. Gerold's Sohn, Viyana.

Hekster, O. (2002). *Commodus. An Emperor at the Crossroads*. Gieben, Amsterdam.

Herzog, R. (1928). *Heilige Gesetze von* Kos. Verlag der Akademie der Wissenschaften, Berlin.

Hicks, E. L. (1890). *The Collection of Ancient Greek Inscriptions in the British Museum, Part III, Section II, Ephesos*. Clarendon Press, Oxford.

Hurschmann, R. ve Rhodes, P. J. (1999). "Kosmetes". *Der Neue Pauly*, 6: 767.

Iddeng J. W. (2012). "What is a Graeco-Roman Festival? A Polythetic Approach". J. R. Brandt ve J. W. Iddeng (Ed.). *Greek and Roman Festivals. Content, Meaning, and Practice*. Oxford University Press, Oxford, 11-37.

Imhoof-Blumer, F. (1908). "Nymphen und Chariten auf griechischen Münzen". *Journal international d'archéologie numismatique*, 11: 1-213.

Jasny, N. (1947). "The Breads of Ephesus and Their Prices". *Agricultural History*, 21(3): 190-192.

Jones, A. H. M. (1966). *The Greek City from Alexander to Justinian*. Oxford University Press, Oxford.

Jones, C. P. (2001). "Imperial Letters to Ephesos". *EA*, 33: 39-44.

Jones, C. P. (2007). "Three New Letters of the Emperor Hadrian". *ZPE*, 161: 145-156.

Jones, N. F. (1987). *Public Organization in Ancient Greece: A Documentary Study*. American Philosophical Society, Philadelphia.

Jung, U. ve Petzl, G. (1987). "Brief eines englischen Levante-Kaufmanns aus dem Jahr 1678. Epigraphisches (Ephesos), Landeskundliches, Alltägliches". *EA*, 9: 97-110.

Kalinowski, A. (2002). "The Vedii Antonini: Aspects of Patronage and Benefaction in Second-Century Ephesos". *Phoenix*, 56, No. 1(2): 109-149.

Kalinowski, A. (2006). "Of Stones and Stonecutters Reflections on the Genesis of Two Parallel Texts from Ephesos (IvE 672 and 3080)". *Tyche*, 21: 53-72.

Kalinowski, A. (2021). *Memory, Family, and Community in Roman Ephesos*. Cambridge University Press, Cambridge.

Karl, H. (1975). *Numismatische Beiträge zum Festwesen der kleinasiatischen und nordgriechischen Städte im 2. und 3. Jahrhundert*. Bönecke Druck, Saarbrücken.

Klose, D. O. A. (2007). "Festivals and Games in the Cities of the East during Roman Empire". C. Howgego, V. Heuchert ve A. Burnett (Ed.). *Coinage and Identity in the Roman Provinces*. Oxford University Press, Oxford, 125-133.

Knoepfler, D. (1996). “La réorganisation du concours des Mouseia à l’époque hellénistique: esquisse d’une solution nouvelle”. A. Hurst ve A. Schächter (Ed.). *La montagne des Muses*. Droz, Cenevre, 141-167.

Knoepfler, D. (2010). “Les agonothètes de la Confédération d'Athéna Ilias : une interprétation nouvelle des données épigraphiques et ses conséquences pour la chronologie des émissions monétaires du Koinon”. *Studi Ellenistici*, 24: 33-62.

Kokkinia, C. (2019). “A Roman Financier’s Version of Euergetism: C. Vibius Salutaris and Ephesos”. *Tekmeria*, 14: 215-252.

Köse, V. (2005). “The Origin and Development of Market-Buildings in Hellenistic and Roman Asia Minor”. S. Mitchell ve C. Katsari (Ed.). *Patterns in the Economy of Roman Asia Minor*. The Classical Press of Wales, UK, 139-166.

Kubitschek, W. ve Reichel, W. (1893). “Bericht über eine im Sommer 1893 ausgeführte Reise in Karien”. *Anzeiger der Wiener Akademie der Wissenschaften*, 30: 92-105.

Kyle, D. G. (1992). “The Panathenaic Games: Sacred and Civic Athletics”. J. Neils (Ed.). *Goddess and Polis. The Panathenaic Festival in Ancient Athens*. Princeton University Press, Princeton, 77-101.

Lämmer, M. (1967). *Olympien und Hadrianeen im antiken Ephesos*. W. Kleikamp, Köln.

Laum, B. (1914). *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike. Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte. Zweiter Band*. Teubner, Leipzig.

Laumonier, A. (1934). “Inscriptions de Carie”. *BCH*, 58(1): 291-380.

Laumonier, A. (1958). *Les cultes indigènes en Carie*. E. de Boccard, Paris.

Lavan, L. (2012). “From Polis to Emporion? Retail and Regulation in the Late Antique City”. C. Morrisson (Ed.). *Trade and Markets in Byzantium*. Dumbarton Oaks Research Library and Collection Trustees for Harvard University, Washington, 333-377.

Lavan, L. (2013). “The Agorai of Sagalassos in Late Antiquity”. *Late Antique Archaeology*, 9(1): 289-353.

Leder-Slotman, D. (2021). “Market Buildings in Asia Minor: Old Assumptions and New Starting Points”. F. Vermeulen ve A. Zuiderhoek (Ed.). *Space, Movement and the Economy in Roman Cities in Italy and Beyond*. Newgen Publishing, UK, 68-86.

Lehner, M. F. (2004). *Die Agonistik im Ephesos der römischen Kaiserzeit*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ludwig Maximilians Universität Faculty of History and the Arts, Münih.

Leschhorn, W. (1997). “Greek Coins and Agones”. *Nomismatika Khronika*, 16: 87-100.

Leschhorn, W. (1998). "Die Verbreitung von Agonen in den östlichen Provinzen des Römischen Reiches". *Stadion*, 14(1): 31-57.

Leschhorn, W. ve Franke, P. R. (2002). *Lexikon der Aufschriften auf griechischen Münzen, Band I*. Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana.

Liebenam, W. (1900). *Städterverwaltung im Römischen Kaiserreiche*. Duncker ve Humblot, Leipzig.

Loebbecke, A. (1885). "Griechische Münzen aus meiner Sammlung II". *ZFN*, 12: 307-351.

Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ I-II*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Malay, H. (1994). *Greek and Latin Inscriptions in The Manisa Museum*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana.

Marek, C. (2010). *Geschichte Kleinasiens in der Antike*. Beck, Münih.

Mellor, R. (1975). *Thea Rhōmē: The Worship of the Goddess Roma in the Greek World (Hypomnemata: Untersuchungen zur Antike und zu ihrer Nachleben)*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Michon, E. (1913). "Nouveaux poids antiques du Musde du Louvre". *RN*, 4(17): 314-332.

Migeotte, L. (2005). "Les pouvoirs des agoranomes dans les cités grecques". W. Robert, R. W. Wallace ve M. Gagarin (Ed.). *Symposion 2001. Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Viyana, 287-301.

Mikalson, J. D. (1982). "Heorte of Heortology". *GRBS*, 23: 213-221.

Millar, F. (1977). *The Emperor in the Roman World: 31 BC-AD 337*. The Trinity Press, Londra.

Millar, F. (1983). "Empire and City, Augustus to Julian: Obligations, Excuses and Status". *JRS*, 73: 76-96.

Milner, N. P. (1991). "Victors in the Meleagria and the Balbouran Élite". *AS*, 41: 23-62.

Mitchell, S. (1993). *Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor. Volume I. The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule*. Clarendon Press, Oxford.

Mommsen, A. (1864). *Heortologie: Antiquarische Untersuchungen über die städtische Feste der Athener*. Teubner, Leipzig.

Moretti, L. (1953). *Iscrizioni agonistiche Greche*. Signorelli, Roma.

Moretti, L. (1954). "Koina Asias". *RFIC*, 82: 276-289.

Nawotka, K. (2000). "Boularchos in Roman Asia Minor". *Epigraphica*, 62: 61-85.

Neils, J. (Ed.). (1996). *Worshipping Athena. Panathenaia and Parthenon*. University of Wisconsin Press, Madison.

Newby, Z. (2005). *Greek Athletics in the Roman World. Victory and Virtue*. Oxford University Press, Oxford.

Nilsson, M. P. (1906). *Griechische Feste von religiöser Bedeutung. Mit Ausschluss der attischen*. Teubner, Leipzig.

Nilsson, M. P. (1955). *Geschichte der griechischen Religion*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Münih.

Nilsson, M. P. (1961). *Greek Folk Religion*. Columbia University Press, New York.

Nollé, J. (1982). *Nundinas instituere et habere. Epigraphische Zeugnisse zur Einrichtung und Gestaltung von ländlichen Märkten in Afrika und in der Provinz Asia*. Georg Olms Verlag, Hildesheim.

Nollé, J. (1987). "Pamphylische Studien 6-10". *Chiron*, 17: 235-276.

Nollé, J. (1990). "Side. Zur Geschichte einer kleinasiatischen Stadt in der römischen Kaiserzeit im Spiegel ihrer Münzen". *Antike Welt*, 21: 244-265.

Nollé, J. (2016). "Beiträge zur kleinasiatischen Münzkunde und Geschichte: 12. Mastaura am Fuße der Mesogis – Überlegungen zu den Patriatraditionen einer wenig bekannten antiken Polis". *Gephyra*, 13: 49-82.

Oliver, J. H. (1950). "Three Attic Inscriptions concerning the Emperor Commodus". *The American Journal of Philology*, 71(2): 170-179.

Oliver, J. H. (1989). *Greek Constitutions of Early Roman Emperors from Inscriptions and Papyri*. American Philosophical Society, Philadelphia.

Pappakonstantinou, M. (1895). *Hai Tralleis: Etoi Sylloge Trallianon Epigraphon*. Atina.

Parke, H. W. (1977). *Festivals of the Athenians*. Thames and Hudson Ltd., Londra.

Parker, R. (2005). *Polytheism and Society at Athens*. Oxford University Press, Oxford.

Petzl, G. ve Schwertheim, E. (2006). *Hadrian und die dionysischen Kunstler. Drei in Alexandria Troas neugefundene Briefe des Kaisers an die Kunstler-Vereinigung*. Habelt, Bonn.

Pickard-Cambridge, A. W. (1968). *The Dramatic Festivals of Athens. 2nd ed. Revised by J. Gould and D. M. Lewis*. Oxford University Press, Oxford.

Pleket, H. W. (1970). "Nine Greek Inscriptions from the Cayster valley. A Republication". *Talanta*, 2: 55-88.

Pleket, H. W. (1975). "Games, Prizes, Athletes, and Ideology", *Stadion*, 1: 49-89.

Pleket, H. W. (1976). "Olympic Benefactors". *ZPE*, 20: 1-18.

Pleket, H. W. (1998). “Mass-Sport and Local Infrastructure in the Greek Cities of Roman Asia Minor”. *Stadion*, 24(1): 151-172.

Poland, F. (1909). *Geschichte des griechischen Vereinswesens*. Teubner, Leipzig.

Price, S. R. F. (1984). *Rituals and Power. The Roman Imperial Cult in Asia Minor*. Cambridge University Press, Cambridge.

Pritchard, D. (2009). “Costing the Great Panathenaia in the early fourth century BC.”. *Classicum*, 35: 8-15.

Psoma, S. (2007). “Profitable Networks: Coinages, Panegyris and Dionysiac Artists”. *MHR*, 22(2): 237-255.

Psoma, S. (2008). “Panegyris Coinage”. *AJN*, 20: 227-255.

Puech, B. (2002). *Orateurs et sophistes grecs dans les inscriptions d’époque impériale*. Vrin, Paris.

Quet, M. H. (1981). “Remarques sur la place de la fête dans le discours de moralistes grecs et dans l'éloge des cités et des évergètes aux premiers siècles de l'Empire”. B. Lettres (Ed.). *La fête, pratique et discours. D'Alexandrie hellénistique à la mission de Besançon*. Université de Franche-Comté, Paris, 41-84.

Ramsay, W. M. (1883). “Inscriptions inédites de l'Asie Mineure”. *BCH*, 7: 258-278.

Ramsay, W. M. (1897). *The Cities and Bishoprics of Phrygia, Being an Essay of the Local History of Phrygia from the Earliest Time to the Turkish Conquest (Band 1, 2): West and West-Central Phrygia*. Clarendon Press, Oxford.

Regling, K. (1913). “Überblick über die Münzprägung von Nysa”. W. v. Diest (Ed.). *Nysa ad Maeandrum*. Berlin, 70-103.

Rehm, A. ve Herrmann, P. (1997). *Inschriften von Milet*. De Gruyter, Berlin-New York.

Reinach, S. (1891). “Deux inscriptions de l'Asie Mineure”. *REG*, 4: 268-286.

Reinach, T. (1916). “Inscriptions de Sinope”. *RA*, 3: 329-358.

Remijsen, S. (2011). “The So-Called "Crown-Games": Terminology and Historical Context of the Ancient Categories for Agones”. *ZPE*, 177: 97-109.

Remijsen, S. (2015). “The End of the Ancient Olympics and Other Contests: Why the Agonistic Circuit Collapsed in Late Antiquity”. *JHS*, 135: 147-164.

Reynolds, J. M. (1996). “Honouring benefactors at Aphrodisias. A new inscription”. C. Roueché ve R. R. R. Smith (Ed.). *Aphrodisias Papers 3. The Setting and Quarries, Mythological and other Sculptural Decoration, Architectural Development, Portico of Tiberius and Tetrapylon. Including the Papers given at the Fourth International*

Aphrodisias Colloquium, held at Kings College, London on 14 March, 1992 in Memory of Kenan T. Erim. Ann Arbor, Portsmouth, 121-126.

Ricl, M. (2003). "Society and Economy of Rural Sanctuaries in Roman Lydia and Phrygia". *EA*, 35: 77-101.

Ricl, M. (2009). "Legal and Social Status of Threptoi and Related Categories in Narrative and Documentary Sources". H. M. Cotton, R. G. Hoyland, J. J. Price ve D. J. Wasserstein (Ed.). *From Hellenism to Islam. Cultural and Linguistic Change in the Roman Near East*. Cambridge University Press, Cambridge, 93-114.

Ricl, M. (2010). "A new inscription from the Cayster valley and the question of supernomina in Hellenistic and Roman Lydia". R. W. V. Catling ve F. Marchand (Ed.). *Onomatologos. Studies in Greek Personal Names presented to Elaine Matthews*. Short Run Press, Exeter, 530-551.

Rigsby, K. J. (1988). "Provincia Asia". *TAPhA*, 118: 123-153.

Rives, J. B. (2019). "Animal Sacrifice and Euergetism in the Hellenistic and Roman Polis". *RRE*, 5: 83-102.

Rizakis, A. D. (2007). "Urban Elites in the Roman East: Enhancing Regional Positions and Social Superiority". J. Rüpke (Ed.). *A Companion to Roman Religion*. Blackwell Publishing, Oxford, 317-330.

Robert, J. ve Robert, L. (1954). *La Carie: histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques. Tome 2, Le Plateau de Tabai et ses environs*. Adrien-Maisonneuve, Paris.

Robert, J. ve Robert, L. (1959). "Bulletin épigraphique". *REG*, 72: 149-283.

Robert, L. (1946). *Hellenica. Recueil d'épigraphie de Numismatique et d'Antiquités Grecques Vol. III*. Maisonneuve, Paris.

Robert, L. (1950). *Hellenica. Recueil d'épigraphie de Numismatique et d'Antiquités Grecques Vol. IX*. Maisonneuve, Paris.

Robert, L. (1955). *Hellenica. Recueil d'épigraphie de Numismatique et d'Antiquités Grecques Vol. X*. Maisonneuve, Paris.

Robert, L. (1960). *Hellenica. Recueil d'épigraphie de Numismatique et d'Antiquités Grecques Vol. XI-XII*. Maisonneuve, Paris.

Robert, L. (1963). "Reviewed Work(s): Samothrace. Vol. 2 part 1: The inscriptions on stone by Karl Lehmann and P. M. Fraser". *Gnomon*, 35: 50-79.

Robert, L. (1966a). *Documents de l'Asie Mineure méridionale: inscriptions, monnaies et géographie*. Droz, Genève.

Robert, L. (1966b). *Monnaies antiques en Troade*. Librairies Droz, Genève-Paris.

Robert, L. (1969a). "Les Inscriptions". J. Des Gagniers, P. Bevambez, L. Kahil ve R. Ginouves (Ed.). *Laodicee du Lycos. Le Nymphee*. De L'université Laval, Paris, 247-389.

Robert, L. (1969b). *Opera Minora Selecta. Épigraphie et antiquitiés grecques. Tome I*. Adolf M. Hakkert, Amsterdam.

Robert, L. (1976). "Monnaies grecques de l"époque imperiale". *RN*, 18: 25-56.

Robert, L. (1977a). "Documents d'Asie Mineure". *BCH*, 101: 43-132.

Robert, L. (1977b). "La Titulature de Nicée et de Nicomédie: La Gloire et la haine". *HSCP*, 81: 1-39.

Robert, L. (1984). "Discours d'ouverture". Actes du VIIIe Congrès internationa d'Épigraphie grecque et latine à Athènes 1982. Atina, 35-45.

Robert, L. (1989a). *Opera Minora Selecta. Épigraphie et antiquitiés grecques. Tome V*. M. Hakkert, Amsterdam.

Robert, L. (1989b). *Opera Minora Selecta. Épigraphie et antiquitiés grecques. Tome VI*. M. Hakkert, Amsterdam.

Robert, L. ve Robert, J. (1954). *La Carie II. Le plateau de Tabai et ses environs*. Adrien-Maisonneuve, Paris.

Roueché, C. (1981). "Rome, Asia and Aphrodisias in the Third Century". *JRS*, 71: 103-120.

Roueché, C. (1989). *Aphrodisias in Late Antiquity*. The Society for the Promotion of Roman Studies, Londra.

Roueché, C. (1993). *Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods: A Study Based on Inscriptions from the Current Excavations at Aphrodisias in Caria*. Society for the Promotion of Roman Studies, Londra.

Rumscheid, J. (2000). *Kranz und Krone. Zu Insignien, Siegespreisen und Ehrenzeichen der römischen Kaiserzeit*. E. Wasmuth Verlag, Tübingen.

Samama, E. (2003). *Les médecins dans le monde grec: sources épigraphiques sur la naissance d'un corps médical*. Droz, Cenevre.

Samitz, C. (2013). "Die Einführung der Dekaproten und Eikosaproten in den Städten Kleinasiens und Griechenlands". *Chiron*, 43: 1-61.

Sarıkaya, S. (2009). *Hellenistik Dönem'de Asylia: Ionia ve Karia'daki Tapınaklarla Birlikte Kent ve Egemenlik Alanına Tanınan Hiera Kai Asylia*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Sarıkaya, S. (2012). "Asylia: Zaman İçindeki Tarihsel Gelişimi". N. E. Akyürek Şahin, B. Takmer ve F. Onur (Ed.). *Akron: Eskiçağ Yazıları 2*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 67-91.

Sartre, M. (1991). *L'Orient romain. Provinces et sociétés provinciales en Méditerranée orientale d'Auguste aux Sévères (31 avant J.-C.-235 après J.-C.)*. Seuil, Paris.

Sartre, M. (1995). *L'Asie Mineure et l'Anatolie. d'Alexandre à Dioclétien*. Armand Colin Éditeur, Paris.

Schmitt-Pantel, P. (1992). *La cité au banquet. Histoire des repas publics dans les cités grecques*. École française de Rome, Roma.

Schuler, C. (1998). *Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien*. Beck, Münih.

Schulte, C. (1994). *Die Grammateis von Ephesos: Schreiberamt und Sozialstruktur in einer Provinzhauptstadt des römischen Kaiserreiches*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart.

Scullard, H. H. (1981). *Festivals and Ceremonies of the Roman Republic*. Thames and Hudson Ltd., Londra.

Scullion, (2007). "Festivals". D. Ogden (Ed.). *A Companion to Greek Religion*. Blackwell Publishing, UK, 190-203.

Siekierka, P., Stebnicka, K. ve Wolicki, A. (2021). *Women and the Polis: Public Honorific Inscriptions for Women in the Greek Cities from the Late Classical to the Roman Period. Volume 1*. De Gruyter, Berlin-Boston.

Simon, E. (1983). *Festivals of Attica. An Archaeological Commentary*. The University of Wisconsin, Madison.

Skotheim, M. A. (2016). *The Greek Dramatic Festivals Under The Roman Empire*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Princeton University Department of Classics, Princeton.

Slater, W. (2007). "Deconstructing Festivals". P. Wilson (Ed.). *The Greek Theatre and Festivals*. Oxford University Press, Oxford, 21-47.

Slater, W. (2013). "The Victor's Return, and the Categories of Games". P. Martzavou ve N. Papazarkadas (Ed.). *Epigraphical Approaches to the Post-classical Polis: Fourth Century BC to Second Century AD*. Oxford University Press, Oxford, 139-163.

Slater, W. J. (Ed.). (1991). *Dining in a Classical Context*. The University of Michigan Press, ABD.

Smith, C. A. (1976). "Regional Economic Systems: Linking Geographical Models and Socioeconomic Problems". C. A. Smith (Ed.). *Regional Analysis*. Academic Press, New York, 3-63.

Spawforth, A. J. S. (1989). "Agonistic Festivals in Roman Greece". S. Walker ve A. Cameron (Ed.). *The Greek Renaissance in the Roman Empire*. University of London, Londra, 193-197.

Steinhart M. ve Wirbelauer, E. (2000). "Par Peisistratou: Epigraphische Zeugnisse zur Geschichte des Schenkens". *Chiron*, 30: 255-289.

Strang, J. R. (2007). *The City of Dionysos: A Social and Historical Study of The Ionian City of Teos*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. State University of New York Department of Classics, New York.

Strasser, J. Y. (2016). "Deux champions d'Anatolie". *EA*, 49: 137-155.

Strubbe, J. H. M. (1987). "The Sitonia in the Cities of Asia Minor under the Principate I". *EA* 10: 45-82.

Swoboda, H., Keil J. ve Knoll, F. (1935). *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien*. Verlag Rudolf M. Rohrer, Brünn-Prag-Leipzig-Viyana.

Takmer, B. ve Kaşka, G. (2018). "Fahri Duumviratus: Colonia Caesarea Antiochensis Örneği". M. Arslan ve F. Baz (Ed.). *Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi'nin Arasında: Prof. Dr. A. Vedat Çelgin'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 825-861.

Talloen P. (2015). *Cult in Pisidia. Religious Religious Practice in Southwestern Asia Minor from Alexander the Great to the Rise of Christianity*. Brepols, Belgium.

Thonemann, P. (2011). *Maeander Valley. A Historical Geography from Antiquity to Byzantium*. Cambridge University Press, Cambridge.

Thonemann, P. (2015). *The Hellenistic World: Using Coins as Sources*. Cambridge University Press, Cambridge.

Tracy, S. V. ve Habicht, C. (1991). "New and old Panathenaic victor lists". *Hesperia,* 60: 187-236.

Ünver, G. (2020). "A New Honorary Inscription From Knidos". *OLBA*, 28: 463-476.

Van Bremen, R. (1996). *The Limits of Participation. Women and Civic Life in the Greek East in the Hellenistic and Roman Periods*. J. C. Gieben, Amsterdam.

Van Bremen, R. (2013). "A Property Transaction Between Kindye And Mylasa. I.Mylasa 11 Reconsidered". *EA*, 46: 1-26.

Van Nijf, O. M. (1997). *The Civic World of Professional Associations in the Roman East*. J. C. Gieben, Amsterdam.

Wallner, C. (1997). *Soldatenkaiser und Sport*. Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt.

Weiler, I. (1974). *Der Agon im Mythos. Zur Einstellung der Griechen zum Wettkampf*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.

Weiler, I. (2004). "Gymnastik und Agonistik im hellenistischen Gymnasion". D. Kah ve P. Scholz (Ed.). *Das hellenistische Gymnasion*. Akademie Verlag GmbH, Berlin, 25-46.

Weiss, P. (1981). "Ein agonistisches Bema und die Isopythischen Spiele von Side", *Chiron*, 11: 315-346.

Weiss, P. (1982). "Textkritisches zur Athleten-Relatio des Plinius (ep. 10, 118)". *ZPE*, 48: 125-132.

Weiss, P. (1990). "Marktgewichte von Kyzikos und Hipparchengewichte". E. Schwertheim (Ed.). *Mysische Studien*. Habelt, Bonn, 117-139.

Weiss, P. (2002). "Eine Pelta, ein Hipparch und Smyrna". *EA*, 34: 143-147.

Weiss, P. (2007). "The Cities and their Money". C. Howgego, V. Heuchert ve A. Burnett (Ed.). *Coinage and Identity in the Roman Provinces*. Oxford University Press, Oxford, 57-68.

Welles, C. B. (1934). *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*: *A study in Greek Epigraphy*. Yale University Press, New Haven.

Williamson, C. G. (2012). *City and sanctuary in Hellenistic Asia Minor. Constructing Civic Identity in the Sacred Landscapes of Mylasa and Stratonikeia in Karia*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Groningen Üniversitesi, Hollanda.

Wilson, P. (2008). "Costing the Dionysia". M. Revermann ve P. Wilson (Ed.). *Performance, Reception, Iconography: Studies in Honour of Oliver Taplin.* Oxford University Press, Oxford, 88-127.

Wörrle, M. (1988). *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien, zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Münih.

Wörrle, M. (2014). "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi VII: Aizanoi und Rom III. Der julisch-claudische Kaiserkult in Aizanoi". *Chiron*, 44: 439-512.

Zaidman, L. B. ve Schmitt-Pantel, P. (1992). *Religion in the Ancient Greek City. Translated by Paul Cartledge*. Cambridge University Press, Cambridge.

Ziegler, R. (1985). *Städtisches Prestige und kaiserliche Politik. Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jht. n. Chr*. Schwann, Düsseldorf.

EK 1- PANEGYRIARKHES YAZITLARI VE EDİSYONLARI

Panegyriarkhes'in Yer Aldığı Yazıtlar

KARIA

Iasos

IIasos II, no. 261: Carratelli, 1969-1970: 397, no. 20; BE 1973: no. 429.

Magnesia ad Maeandrum

OGIS, no. 485: Cousin ve Deschamps, 1894: 12-13, no. 12; IMagnesia, no. 164.

Mylasa

IMylasa I, no. 107: LBW, no. 406; BE 1964: no. 475.

IMylasa I, no. 108: LBW, no. 405; BE 1964, no. 475.

Nysa ad Maeandrum

Ramsay, 1883: 272-274, no. 15

Pappakonstantinou, 1895: no. 79

Pappakonstantinou, 1895: no. 74: Contoléon, 1886: 520, no. 17.

Mastaura

LBW, no. 1663C: CIG, no. 2944.

Tabai

Robert ve Robert, 1954: no. 13: Robert, 1946: 33-34; BE 1948: no. 213.

Tralleis

ITralleis, no. 145: Mouseion I, 1873-1875, 126, no. 38; MDAI(A) 8, 1883: 328-330, no. 10; Pappakonstantinou, 1895: no. 36; Laum, 1914: no. 95.

Aphrodisias

Roueché, 1993: 168-173, no. 52: CIG, no. 2758; Reynolds, 1982: 193, no. 61; BE 1983: no. 392.

Knidos

IKnidos I, no. 91: CIG II, no. 2653.

IONIA

Didyma

IDidyma, no. 53: LBW, no. 232.

IDidyma, no. 151: Cumont, 1929: 88-89.

IDidyma, no. 278: Fontenrose, 1988: 232, no. A1.

IDidyma, no. 243

IDidyma, no. 244

IDidyma, no. 320

IDidyma, no. 349

IDidyma, no. 369

IDidyma, no. 372

IDidyma, no. 315: Robert, 1960: 465-467.

IDidyma, no. 333: CIG, no. 2885C.

IDidyma, no. 363A: Dain, 1933: no. 56; Robert, 1960: 474-476.

IDidyma, no. 402: LBW, no. 229, 1568; Barth, 1850: 259, no. 43; IPriene I, no. 235; SEG 19, no. 674.

IDidyma, no. 157

Erythrai

IErythrai, no. 105: LBW, no. 53.

IErythrai, no. 228: LBW, no. 58; Kaibel 1075; Reinach, 1891: 279-280; MDAI(A) 12, 1892, 33-35.

Miletos

SEG 4, no. 435: Milet I 9, 334.

Michon, 1913: 324-332

CIG, no. 2883

Priene

IPriene I, no. 61

Ephesos

IEphesos, no. 212: SEG 51, no. 1579; Jones, 2001: 39-44.

SEG 37, no. 885: IEphesos, no. 24C; CIG, no: 2954; LBW, no. 139; GIBM, no. 482C; Syll. 3, no. 867C; SEG 15, no. 696; Jung ve Petzl, 1987: 98-99.

IEphesos, no. 724: JÖAI 45, 1960, Beibl. 52-54, no. 1.

IEphesos, no. 664B

IEphesos, no. 811: JÖAI 49, 1968-1971, Beibl. 24-29, no. 5; AE 1972, 576; Alföldy ve Halfmann, 1979: 195-212; AE 1979, 601.

IEphesos, no. 633: JÖAI 44, 1959, 362-366.

IEphesos, no. 712B

IEphesos, no. 1104A

IEphesos, no. 728: AAWW 94, 1957: 18-20, no. 3; JÖAI 44, 1959, Beibl. 257-263, No. 3; AE 1959: 13; SEG 36, no. 1019.

IEphesos, no. 672: JÖAI 15, 1912, Beibl. 164-165; AE 1913: 170; SEG 56, no. 1222; Kalinowski, 2006: 53-72.

IEphesos, no. 3080: FiE III, no. 80; PIR 2 F 253; SEG 56, no. 1222; Kalinowski, 2006: 53-72.

IEphesos, no. 1852

IEphesos, no. 877

IEphesos, no. 1618: GIBM, no. 618.

IEphesos, no. 2072: FiE II, no. 72; Moretti, 1953: 75; SEG 28, no. 859.

IEphesos, no. 1080B: FiE IX[1], Nachtrag, no. N8.

IEphesos, no. 923, col. 1: JÖAI 3, 1900, Beibl. 87; FiE III, 103.

IEphesos, no. 928A

IEphesos, no. 930, col. 2: JÖAI 52, 44, no. 69.

IEphesos, no. 924A

IEphesos, no. 935, col. 1: JÖAI 52, 45, no. 75.

IEphesos, no. 925A, III

IEphesos, no. 3014: FiE III, no. 14.

IEphesos, no. 938: JÖAI 23, 1926, Beibl. 282; SEG 4, no. 518.

SEG 39, no. 1196: JÖAI 59, 1989, Beibl. 175-178, no. 9.

SEG 60, no. 1161: AE 2010: 1561; Ricl 2010: 530-551.

Klazomenai

Adak, 2015: 79-80, no. 2

LYDIA

Apollonis

TAM V[2], no. 1192

Philadelphia

TAM V[3], no. 1495: CIG, no. 3421; LBW, no. 649; IGR IV, no. 1631; Malay 1994: 40-41, no. 47; SEG 44, no. 961.

TAM V[3], no. 1442: MDAI(A) 25, 1900: 123, 5; IGR IV, no. 1638.

TAM V[3], no. 1484: CIG 2, no. 3419; LBW, no. 647; IGR IV, no. 1637.

TAM V[3], no. 1488: Malay, 1994: 41-42, no. 48.

TAM V[3], no. 1474: CIG 2, no. 3418; LBW, no. 650; IGR IV, no. 1640.

TAM V[3], no. 1476: IGR IV, no. 1629.

TAM V[3], no. 1421: AAWW 93, 1956: 226, 8; SEG 17, no. 528; Oliver, 1989: 553-556, no. 285.

Tyateira

TAM V^2, no. 970: IGR IV, no. 1248.

MYSIA

Kyzikos

Hasluck, 1903: 77, no. 8: IMT Kyz Kapu Dağ 1450.

Pergamon

Aneziri, 2003: 387-391, no. D12: Welles, 1934: no. 53; IPergamon, no. 163.

IPergamon II, no. 454

MDAI(A) 32, 1907: 296, no. 19

BITHYNIA

Nikaia

SEG 37, no. 1071: INikaia, no. 56.

Prusa ad Olympum

IPrusa ad Olympum, no. 22.: IK 33, no. 50; IMT Olympene, no. 2699.

PAPHLAGONIA

Sinope

ISinope, no. 102: French, 1984: 54-55.

PHRYGIA

Aizanoi / Aizanitis

IGR IV, no. 584.: MAMA 9, 179, P28; CIG, no. 3831a15; LBW, no. 858.

CIG, no. 3831a2: MAMA 9, 179, P43; LBW, no. 984.

Akmoneia

MAMA 11, no. 120: MAMA 6, List 149, 168; Robert, 1955: 253, no. 4.

Tiberiopolis

IGR IV, no. 555: MAMA 10, 186, no. 23; LBW, no. 1011; CIG 3847b.

PISIDIA

Pednelissos

SEG 53, no. 1602: Behrwald, 2003: 125-126, no. 11, AE 2003, 1746.

Amblada

Swoboda, Keil ve Knoll, 1935: 35, no. 76

PAMPHYLIA

Perge

IPerge, no. 269

KILIKIA

Mopsuestia

IGR III, no. 916: Heberdey ve Wilhelm, 1896: 12, no. 28.

Tarsos

SEG 27, no. 947

LYKIA

Oinoanda

SEG 38, no. 1462: Wörrle, 1988: 4-17.

Balboura

Milner, 1991: 55-57, no. 19

EK 2- PANEGYRIARKHES SİKKELERİ (APAMEIA)

Pelagon

Sikke 1

Edisyon: GM Winterthur, no. 4068.

Tarih: İS 244-249 (Philippus I Dönemi)

Ö.Y.: AVTKMIOVΛ ΦIΛIΠΠOCCEB Zırhlı Philippus büstü

A.Y.: ΠAP ΠEΛAΓONTOCΠANHΓVR AΠAMEΩN Kalathoslu Tykhe

Sikke 2

Edisyon: SNG Aulock, no. 3512; SNG Schweiz II, no. 1152.

Tarih: İS 244-249 (Philippus I Dönemi)

Ö.Y.: Μαρκια Ωτακιλ Σευηρα Σεβ. Çelenkli Otacilia Severa (Philippus I'in eşi)

A.Y.: Π ΠΕΛΑΓΟΝΤΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡ ΑΠΑΜΕΩΝ Kürenin üzerinde Nike ve asasıyla Zeus, oturtuğu tahtın arkasında kartal

Sikke 3

Edisyon: BMC Phrygia, 102, no. 186.

Tarih: İS 244-249 (Philippus I Dönemi)

Ö.Y.: MAPKIAΩTAKIΛ ΣEVHPACEB Otacilia büstü

A.Y.: ΠΠΕΛΑΓΟΝΤΟ CΠΑΝΗΓΥΡ Α ΠΑ ΜΕΩΝ Kalathoslu ayakta duran Tykhe, *patera* (kase) ve *cornucopia* (bereket boynuzu) tutuyor.

Sikke 4

Edisyon: BMC Phrygia, 90, no. 123.

Tarih: İS 244-249 (Philippus I Dönemi)

Ö.Y.: ΔΗ ΜΟΣ *Demos* büstü

A.Y.: ΠΠΕΛΑΓΟΝΤΟ CΠΑΝΗΓΥΡΙΑ Α ΠΑ ΜΕΩΝ Kalathoslu ayakta duran Tykhe, dümen ve *cornucopia* (bereket boynuzu) tutuyor.

Sikke 5

Edisyon: Babelon, 1898: no. 5690; GM Winterthur, no. 4057; BMC Phrygia, 90, no. 122.

Tarih: İS 244-249 (Philippus I Dönemi)

Ö.Y.: ΒΟΥ ΛΗ *Boule* büstü

A.Y.: Π ΠΕΛΑ ΓΟΝΤΟC Α ΠΑΜ ΕΙC ΚΟΙΝΟΝ ΦΡΥΓΙΑ C Kanatları açık kartal

Kallikles oğlu Bakkhios

Sikke 1

Edisyon: RPC VII.1, no. 699.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: ΑΥΤ Κ Μ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC CƐΒ Gordianus III büstü

A.Y.: ΠΑΡ ΒΑΚΧΙΟΥ ΠΑΝΗ ΜΑΙ ΜΑΡ ΘƐΡ ΟΡ ΑΠΑΜƐΩΝ 2 geyik arasında Artemis Ephesia kült heykeli, başlığının üstünde küçük bir tapınak yer alıyor, etrafında 4 nehir tanrısı var: Maiandros (saz tutuyor), Marsyas (flüt tutuyor) nymphe Therma (dal ve vazo tutuyor) ve Orgas (*pedum* (değnek) tutuyor ve kayalığın arkasında saklanıyor).

Bu sikke Apameia'nın tanrıça ve koruyucularını (patronlarını) göstermektedir. ΜΑΙ = Maiandros ΜΑΡ = Marsyas ΘƐΡ = Therma ΟΡ = Orgas (Ramsay, 1897: 398-399).

Sikke 2

Edisyon: RPC VII.1, no. 700.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: AYT K M AN ΓOPΔIANOC Gordianus III büstü

A.Y.: ΠAP BAKXIOY KAΛΛIKΛEOYC ΠA AΠAMEΩN Kalkanın yanındaki kayaya oturan Athena çift flüt çalıyor, Aulokrene'nin (Aulokrene Apameia yakınlarında, Maiandros'un doğduğu kaynak) suyunda yansıması görünüyor; üst kısımda kayaların arkasında Marsyas yer alıyor.

Sikke 3

Edisyon: RPC VII.1, no. 701.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: AYT K M AN ΓOPΔIANOC Gordianus III büstü

A.Y.: ΠAP BAKXIOY ΠAN AΠAMEΩN, NΩE Nuh'un gemisinde erkek ve kadın figürü, gagasında dal tutan güvercin, ayakta duran kadın ve erkek figürü

Sikke 4

Edisyon: RPC VII.1, no. 702.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: AYT K M AN ΓOPΔIANOC Gordianus III büstü

A.Y.: ΠΑ ΒΑΚΧΙΟΥ ΠΑΝΗ ΑΠΑΜΕΩΝ Dümen ve *cornucopia* (bereket boynuzu) tutan ayakta Tykhe

Sikke 5

Edisyon: RPC VII.1, no. 703.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: ΑΥΤ Κ Μ ΑΝ ΓΟΡΔΙΑΝΟC Gordianus III büstü

A.Y.: ΠΑΡ ΒΑΚΧΙΟΥ ΠΑΝ ΑΠΑΜΕΩΝ 2 geyik arasında ayakta duran Ephesia kült heykeli

Sikke 6

Edisyon: RPC VII.1, no. 704.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: ΦΟΥ CA ΤΡΑΝΚΥΛΙΝΑΝ Tranquillina büstü

A.Y.: ΠΑ ΒΑΚΧΙΟΥ ΑΠΑΜΕΩΝ Elinde mızrak olan ayakta duran Athena

Sikke 7

Edisyon: RPC VII.1, no. 705.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: ΦΟΥ CA TPANKYΛINAN Tranquillina büstü

A.Y.: ΠΑΡ ΒΑΚΧΙΟΥ ΑΠΑΜΕΩΝ ΟΜΟ Ayakta duran Homonoia, *patera* (kase) tutuyor.

Sikke 8

Edisyon: RPC VII.1, no. 706.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: ΒΟΥΛΗ *Boule* büstü

A.Y.: ΠΑΡ ΒΑΚΧΙΟΥ ΑΠΑΜΕΩΝ Kanatlarını açmış kartal

Sikke 9

Edisyon: SNG Aulock, no. 3508; Leschhorn ve Franke, 2002: 236.

Tarih: İS 238-244 (Gordianus III Dönemi)

Ö.Y.: AYT K M AN ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΣΕΒ Başında parlayan tacı ile Gordianus

A.Y.: ΠΑΡ ΒΑΚΧΙΟΥ ΠΑΝΗ ΑΠΑΜΕΩΝ 2 geyik arasında ayakta duran Artemis Ephesia kült heykeli

Stratonikianos

Sikke 1

Edisyon: SNG Aulock, no. 8349; GM Winterthur, no. 4069; BMC Phrygia, 103, no. 191.

Tarih: İS 249-251 (Traianus Decius Dönemi)

SNG Aulock 8349

GM Winterthur 4069

Ö.Y.: ΑΥΤ Γ Μ Κ ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ ΣΕΒ Decius büstü

A.Y.: Π (=ΠΑΡΑ) ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΙΑΝΟΥ ΠΑΝΗΓ ΑΠΑΜΕΩΝ Kalathoslu ayakta duran Tykhe, dümen ve *cornucopia* (bereket boynuzu) tutuyor.

Sikke 2

Edisyon: KM I, 213, no. 27.

Tarih: İS 249-251 (Traianus Decius Dönemi)

Ö.Y.: Μ Κ ΤΡΑΙΑΝΟC ΔЄΚΙΟC CЄΒΑCΤΟC Decius büstü

A.Y.: ΠΑΡΑ CΤΡΑΤΟΝΙΚΙΑΝΟ V ΠΑΝΗΓVRIAPX ΑΠΑΜЄΩΝ Elinde asasıyla tahtta oturan Zeus, tahtın arkasında kartal

Sikke 3

Edisyon: BMC Phrygia, 103, no. 190.

Tarih: İS 249-251 (Traianus Decius Dönemi)

Ö.Y.: ΑVΤΓΜΚVΙΝΤ ΤΡΑΙΑΝΔЄΚΙΟCCЄΒ Decius büstü

A.Y.: Π CTPATONIK I ANOV ΠΑΝΗΓ Α ΠΑ ΜΕΩΝ Kahraman Kelainos, ayağının önünde bir altar mevcut, altarın üzerine *phiale* uzatıyor, diğer elinde mızrak ve örtü tutmaktadır.

Sikke 4

Edisyon: RPC IX, no. 816; BMC Phrygia, no. 192.

Tarih: İS 249-251 (Quintus Herennius Etruscus Messius Decius Dönemi)

Ö.Y.: Γ Μ Κ ЄTPOYCK ΔЄKIOC K Etruscus büstü

A.Y.: Π CTPATONIKIAN ΠΑΝΗΓ ΑΠΑΜΕΩΝ Kalkan ve mızrak tutan ayakta duran miğferli Athena

Sikke 5

Edisyon: Babelon, 1898: no. 5689.

Tarih:

Ö.Y.: ΒΟΥΛΗ *Boule* büstü

A.Y.: Π CTRATONIKIANOY ΠΑΝΗΓ ΑΠΑΜΕΩΝ Kartal

Cl. Apollinarios

Sikke 1

Edisyon: Loebbecke, 1885: 341.

Tarih: İS 253-268 (Gallienus Dönemi)

Ö.Y.: AYT K Π ΛIK ΓΑΛIHNOC CEB Gallienus büstü

A.Y.: ΠΑΡΑ . . . ΟΛΙΝ . . ΡΙΟΥ . ΠΑΝΗΓΥΡ (ΑΠ)ΑΜΕΩ Tahtta oturan Zeus Nikephoros

Aurelius Hermos

Sikke 1

Edisyon: Imhoof-Blumer, 1908: 138 no. 406.

Tarih: İS 253-260 (Valerianus Dönemi)

Ö.Y.: AVT KAIC ΛIK OVAΛЄPIANOC CEBACTOC Valerianus büstü

A.Y.: ΠΑΡ[Α]ЄΡΜ ΟV Π ΑΝΗΓ VΡΙΑΡΧΟV ΑΠΑΜΕΩΝ

Sikke 2

Edisyon: Imhoof-Blumer, 1908: 139, no. 407.

Tarih: İS 253-260 (Valerianus Dönemi)

Ö.Y.: AVT KAIC ΛIK OVAΛЄPIANOC CEBACTOC Valerianus büstü

A.Y.: ΠAPA AUP ЄPMOV ΠANHΓVPIAPXOV AΠAMЄΩN Ayakta duran Nymphe, solunda bir keçi

EK 3- TABLOLAR

Ek Tablo 1- Anadolu'da Yer Alan Panegyriarkhes'ler ve Kariyerleri

Şahıs	Yazıt No	Buluntu Yeri	Tarih	Görevler, Memuriyetler ve Unvanlar[787]
[–] Valeri(an)us [–]	IEphesos, no. 1852 = 877	Ephesos		*Panegyriarkhes*
[–]otimos'un oğlu Menelaos	IGR IV, no. 555	Tiberiopolis		*Stephanephoros* *Grammateus* *Gymnasiarkhes* Tanrı Apollon'un *panegyris*'inin *panegyriarkhes*'i *Presbeutes*
Aelianus Poplas	IDidyma, no. 363A	Didyma	İS 2. / 3. yy.	*Tamias* *Arkhiprytanis* *Boularkhos* *Agonothetes* *Prophetes* *Stephanephoros* *Panegyriarkhes* 2 kez imparator başrahibi
Aleksandros, nam-ı diğer Akholis	MAMA 11, no. 120	Akmoneia	İS 2. / 3. yy.	*Bouleutes* *Agoranomos* *Sitones* *Panegyriarkhes* *Strategos*
Apellaios Zosimos	IDidyma, no. 372	Didyma	İS 3. yy.	*Prophetes* *Megala Didymeia Kommodeia*'nın *agonothetes*'i *Boularkhos* *Panegyriarkhos* *Agoranomos* *Sitones* *Arkhiprytanis* *Argyrotamias*
Apollonios oğlu Menophilos	CIG, no. 3831a2	Aizanitis		*Strategos* *Grammateus* *Panegyriarkhes* *Khreophylaks*
Apollonios oğlu	IDidyma, no. 402	Didyma	İS 2. yy.	*Megala Didymeia*'nın *tamias*

[787] Görevler, memuriyetler ve unvanlar yazıtlardaki yazım sırasına göre verilmektedir.

Philiskos				ve *panegyriarkhes*'i
Ariston oğlu Menestratos	IPergamon II, no. 454	Pergamon	yak. İÖ 86 (?)	*Strategos* *Agoranomos* *Panegyriarkhes*
Artemas ve ismi günümüze kalmayan şahıs	SEG 4, no. 425	Miletos	İS 1. yy.	*Panegyriarkhes* *Paidonomos*
Aulus Iulius Amyntas	IEphesos, no. 930, col. 2	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Megala Artemiseia*'nın *pangyriarkhes*'i ve *agonothetes*'i
Aurelia Eirene	IKnidos I, no. 91	Knidos	İS 150-200	*Panegyriarkhes*
Aurelius Dionysios Quintus Kynokolos	TAM V^3, no. 1488	Philadelphia	yak. İS 3. yy.	*Kerdanetta panegyris*'inin *panegyriarkhes*'i
Aurelius Ksanthos	Hasluck, 1903: 77, no. 8	Kyzikos	İS 3. yy. (İS 212'den sonra?)	*Panegyriarkhes*
Bodas oğlu Zoilos	IDidyma, no. 151	Didyma	İS 102	*Presbeutes* *Panegyriarkhes*
Cornelius Zelotos	TAM V^3, no. 1474	Philadelphia	yak. İS 2. yy.	*Dekaprotos* *Curator* *Panegyriarkhes*
Diaphantes oğlu Neopatros	Pappakonstantinou, 1895: no. 74	Nysa ad Maeandrum	İÖ 1. yy. - İS 1. yy.	*Strategos* *Agoranomos* *Panegyriarkhos*
Drakon namı diğer Artemas	IDidyma, no. 320	Didyma	yak. İÖ 1. yy.	Vatandaşların *gymnasiarkhos*'u *Agonothetes* *Agoranomos* *Panegyriarkhos*
Ennius Rufus	IEphesos, no. 664B	Ephesos	İS 132 / 214	Asia'nın Ephesos'taki tapınakların *arkhiereus*'i (=*asiarkhes*) *Demos*'un *grammateus*'i Atalardan gelen *Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i *Panegyris*'in *gymnasiarkhos*'u
Eutykhianos'un oğlu Eutyhianos	IErythrai, no. 228	Erythrai	İS 3. yy.	*Panegyriarkhes*
Gaius Iulius Makedon Aurelianus	TAM V^3, no. 1442	Philadelphia	Roma İmparatorluk Dönemi	*Khreophylaks* *Curator* *Conventus*'ta *tamias* Asia Birlik *Agon*'unda

				panegyriarkhes *Sitones* *Eisagogeus*
Gaius Iulius Statilius Demeas	IDidyma, no. 333	Didyma	İS 3. yy.	*Sitones* *Arkhiprytanis* *Eirenarkhos* Tanrının *prostates*'i *Didymeia Kommodeia*'nın *panegyriarkhes*'i
Gaius Salluius Bassus	IEphesos, no. 935, col. 1	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Megala Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i
Gavius Men[odoros?]	SEG 39, no. 1196	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	Yaşlıların *gymnasiarkhos*'u … festivalinin *agonothetes*'i *Megala …*'nın ve *Megala Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i
Glaukon	IEphesos, no. 925A, III	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Megala Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i
Granianus Phanios	IDidyma, no. 243	Didyma	yak. İS 260	*Prophetes* *Agonothetes* *Panegyriarkhes* *Boularkhos*
Granianus Phanios	IDidyma, no. 244	Didyma	yak. İS 260	*Prophetes* *Panegyriarkhos* *Agonothetes* *Boularkhos*
Heliodoros III	TAM V^3, no. 1484	Philadelphia	İS 2.-3. yy.	*Boularkhos* *Strategos* *Agoranomos* *Hipparkhos* *Sitones* *Panegyriarkhes* *Nomophylaks* *Arkhiereus*
Herakleides	IEphesos, no. 928A	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Agoranomos* *Megala Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i
Hermes oğlu Aurelius Auksanon	TAM V^2, no. 1192	Apollonis	İS 3. yy.	2 kez *protos topos*'un *strategos*'u Pergamon'da düzenlenen *Koina Asias*'ın *panegyriarkhes*'i
Hermophantos oğlu Diophantos	IMylasa I, no. 108	Mylasa, Otorkondeis	İÖ 2.yy. / İÖ 1. yy'ın başları	*Eklogistes* *Panegyriarkhes*

Kouratios [ ]mos	Swoboda, Keil ve Knoll, 1935: 35, no. 76	Amblada		*Panegyriarkhes*
Lucius Antonius Agathopous	TAM V^3, no. 1476	Philadelphia	Roma İmparatorluk Dönemi	*Curator* *Dekaprotos* Asia Birlik *Agon*'unun *panegyriarkhes*'i
Lucius Iulius Nikomakhos	TAM V^2, no. 970	Thyateira	İS 2. - 3. yy.	*Dekaprotos* *Megala Augusteia*'nın *panegyriarkhes*'i *Gymnasiarkhos* Kutsal caddedeki faaliyetlerin *ergepistates*'i *Sitones* *Hipparkhos* *Boule* ve *Demos*'un *grammateus*'i *Agoranomos* Kent bütçesinden, kamu hazinesinden sorumlu görevli
Marcus Apollonios III	Ramsay, 1883: 272-274, no. 15	Nysa ad Maeandrum	Terminus post quem İS 235-238	*Polis*'in *grammateus*'i *Panegyriarkhos* *Strategos* *Paraphylaks* 4 kez *agoranomos* 2 kez *argyrotamias* *Protos arkhon* *Stephanephoros*
Marcus Aurelius [–]anus	IDidyma, no. 315	Didyma	İS 3. yy.	*Agonothetes* *Arkhon* *Panegyriarkhes* *Litourgos*
Marcus Aurelius Diodoros II	TAM V^3, no. 1495	Philadelphia	yak. İS 229 / 230	*Bouleutes* *Gerousiastes* *Agoranomos* *Tamias* *Ephebarkhos* *Boularkhos* *Hipparkhos* *Deia Aleia Hieros Agon*'unun *grammateus*'i Asia *Koinon*'unun *ateleios agon*'unun *panegyriarkhes*'i
Marcus Aurelius Gaianus	SEG 27, no. 947	Tarsos	İS 3. yy.	*Kilikarkhes* *Arkhiereus* *Apollon Patroos Argeios*'un *panegyriarkhes*'i

				Syndikos
Marcus Aurelius Tatianus (Pollio oğlu Euskhemon oğlu, Tatianus oğlu)	IPriene I, no. 61	Priene	İS 3. yy.	*Agoranomos* *Athena Polias*'ın *panegyriarkhos*'u Tanrıçanın *prostates*'i *Arkhiprytanis* *Boularkhos* *Stephanephoros*
Marcus Aurelius Ulpius	CIG, no. 2883	Miletos	İS. 2. yy.'ın sonu / 3. yy.'ın başı	*Stephanephoros* *Hypokhrestes* *Megala Didymeia Kommodeia*'nın *agonothetes*'i *Panegyriarkhes*
Marcus Aurunceius Vedius Myron	IEphesos, no. 724	Ephesos	İS 3. yy.	*Prytanis* *Demos*'un *grammateus*'i *Megala Hadrianeia*'nın *panegyriarkhes*'i *Ephebarkhos* *Litourgos*
Marcus Claudius Menandros	IEphesos, no. 2072	Ephesos	İS 2. yy.'ın 2. yarısı	*Pentathlon* sporcusu olarak muhteşem *Epheseonikes* İlk ve tek *Epheseonikes* *Megala Epheseia*'nın *proagon*'unun *panegyriarkhes*'i
Marios, nam-ı diğer Pappos	IGR III, no. 916	Mopsuestia	İS 158	İmparator kültü *hiereus*'i *Panegyriarkhes* Dionysos Kallikarpos'un ömür boyu *hiereus*'i "υἱὸς τῆς ἀγαθῆς τύχης τῆς πόλεως" unvanına sahip
Meliton oğlu Apollonios	Robert ve Robert, 1954: no. 13	Tabai	Roma İmparatorluk Dönemi	*Polioukhos* epithetli tanrı/tanrıçanın *hiereus*'i [*Pane*]*gyriarkhes* *Sitones*
Menophilos oğlu Attalos II	IEphesos, no. 923, col. 1	Ephesos	İS 2. yy.	*Megala Pasithea*'nın *agoranomos* ve *panegyriarkhes*'i
Minion	Michon, 1913: 324-332	Muhtemelen Miletos		*Prophetes* *Panegyriarkhes* *Stephanephoros*
Moskhion oğlu Moskhion	OGIS, no. 485	Magnesia ad Maendrum	İS 2. yy.'ın ilk yarısı	Kentin *arkhiereus*'i Kentin *grammateus*'i 4 aylığına kendi cebinden kentin *gymnasiarkhos*'u

				Strategos *Paraphylaks* 4 aylığına *agoranomos* *Neopoios* *Sitones* *Panegyriarkhes* *Argyrotamias* Küçük bronz para basımının sorumlusu
N.N.	IDidyma, no. 53	Didyma		*Panegyriarkhes*
N.N.	IEphesos, no. 1618	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi (en erken İS 2. yy.)	*Artemeisea*'nın *panegyriarkhes*'i *Megala Pythia*'nın *agonothetes*'i Ionia ve Hellespontos'ta *arkhiereus* *Khrysophoros*'ların *agonothetes*'i
N.N.	IEphesos, no. 1080B	Ephesos	İS 2.-3. yy.	*Protokoures* *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i
N.N.	IEphesos, no. 3014	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Epheseia*'nın *panegyriarkhos*'u *Amphithales* *Strategos* *Ephebarkhos* *Agoranomos*
N.N.	IEphesos, no. 938	Ephesos	yak. İS 100	*Megala Pasithea*'nın *agoranomos*'u ve *panegyriarkhes*'i
N.N.	SEG 60, no. 1161	Ephesos	İS 200	*Protos strategos* *Panegyriarkhes* *Logistes*
N.N.	SEG 53, no. 1602	Pednelissos	İS 2. yy.	*Panegyriarkhes*
N.N. ve oğlu Marcianus	Milner, 1991: 55-57, no. 19	Balboura	İS 220'den sonra	Oğlu Marcianus için (yerine) *prytanis* *Panegyriarkhes* Eşi Aurelia Artemis ile birlikte İmparator Kültü rahibi Oğlu Marcianus için (yerine) Thoantianos III'ün tiyatro *agon*'unun (*Meleagreia*'nın) *panegyriarkhes*'i
Patrokles	SEG 37, no. 1071	Nikaia	İS 117-138	*Praefectus cohortis II Hispanorum pia fidelis*

				Praefectus cohortis I Ulpiae Afrorum equitatae *Protos arkhon* *Kosmetes* *Panegyriarkhes* *Argyrotamias* ἐπιστάτης τῶν ἔργων (Hadrianus tarafından kentteki inşaatları denetlemekle görevlendirilmiş kişi) Dionysias *Phyle*'sinin *phylarkhos*'u
Paulus	IIasos II, no. 261	Iasos	İS 3. yy.	*Panegyriarkhes*
Pherekleides	IErythrai, no. 105	Erythrai	İÖ 1. yy. – İS 1. yy.	"υἱὸς τῆς γερουσίας" unvanına sahip *Agoranomos* *Euposiarkhes* *Demetria*'nın *panegyriarkhes*'i
Prosodos oğlu Tyrannos	LBW, no. 1663C	Mastaura	İÖ 1. yy. - İS 1. yy.	*Panegyriarkhos* *Agoranomos*
Publius Annius Claudianus Metrodoros	IPrusa ad Olympum, no. 22	Prusa ad Olympum	İS 1. yy. - 2. yy.'ın başı	Zeus Olympios'un *hiereus*'i *Protos arkhon* *Agonothetes* *Panegyriarkhes*
Publius Carsidius Pamphilion	IEphesos, no. 633	Ephesos	yak. İS 100	*Prytanis* Augustus *Gymnasion*'unun *gymnasiarkhes*'i, *Megala Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i
Publius Quintilius Valens Varius	IEphesos, no. 712B	Ephesos	İS 117 - 138	*Boule*'nin *grammateus*'i *Strategos* *Gymnasiarkhos* *Agoranomos* *Megala Artemiseia*'nın *panegyriarkhes*'i Artemis'in *neopoios*'u
Publius Vedius Antoninus	IEphesos, no. 728	Ephesos	İS 166 / yak. 180	*Prytanis* *Gymnasiarkhos* 2 kez *Demos*'un *grammateus*'i *Asiarkhes* *Megala Epheseia* ve *Pasithea*'nın *panegyriarkhes*'i *Presbeutes*

Publius Vedius Antoninus (Publius Vedius Antoninus'un oğlu)	IEphesos, no. 728	Ephesos	İS 166 / yak. 180	*Prytanis* *Grammateus* *Asiarkhes* *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i *Olympia*'nın *alytarkhes*'i *Presbeutes* *Gymnasiarkhos*
Quintilius [–]inus	IEphesos, no. 1104A	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi	*Megala Artemiseia*'nın *agonothetes* ve *panegyriarkhes*'i
Thargelios oğlu Antiokhos	IMylasa I, no. 107	Mylasa, Otorkondeis	İÖ 2. yy.'ın 2. yarısı / İÖ 1. yy.	*Bouleutes* *Panegyriarkhes*
Theophilos	IDidyma, no. 369	Didyma	İS 2. yy.	*Panegyriarkhes*
Tiberius Claudius Claudianus	IEphesos, no. 924A	Ephesos		*Megala Artemiseia*'nın *agoranomos*'u *panegyriarkhes*'i ve *gymnasiarkhos*'u
Tiberius Iulius Claudianus	ITralleis, no. 145	Tralleis	İS 1. yy.	Stephanephoros *Demos*'un *grammateus*'i *Boularkhos* *Eirenarkhos* *Agoranomos* 2 kez *Sitones* *Khrysophoros* *Paraphylaks* *Panegyriarkhes* *Argyrotamias* *Dekaprotos* *Gerousia*, *Neoi* ve *Romaioi*'un *Grammateus*'i
Titus Aelius Marcianus Priscus	SEG 37, no. 885	Ephesos	İS 162 / 164	*Megala Artemiseia*'nın *agonothetes* ve *panegyriarkhes*'i
Titus Flavius Damianus	IEphesos, no. 672, 811 ve 3080	Ephesos	İS 166 / 167	*Demos*'un *grammateus*'i *Megala Epheseia*'nın *panegyriarkhes*'i
Titus Flavius Sophron	Adak, 2015: 79-80, no. 2	Klazomenai	İS 2. yy.	*Panegyriarkhes*
Titus Quintus Caecilius Eutykhes	Pappakonstantinou, 1895: no. 79	Nysa ad Maeandrum	İS 1. - 2. yy.	*Panegyriarkhes*
Titus Veturius Campester	ISinope, no. 102	Sinope	İS 143-161	Tüm Caesar'ların rahibi *Augur* *Tresviri*'den biri *Duovir quinquennalis*

				3 kez *duovir* *Panegyri(arches)* *Curator annonae* Deus Mercurius'un rahibi "*Conditor patriae*" unvanına sahip *Presbeutes*
Ulpius Athenagoras I	IDidyma, no. 278	Didyma	İS 200	*Panegyriarkhes*
Ulpius Menandros	IDidyma, no. 349	Didyma	İS 2. yy.	*Prophetes*'lerin …'sı Bir sonraki *stephanephoros* *Arkhiprytanis* *Panegyriarkhes*

Ek Tablo 2- Anadolu'da Panegyriarkhes'lerin Yer Aldıkları Festivaller

Festival	Panegyriarkhes	Yazıt No	Buluntu Yeri	Tarih
Apollon Patroos Argeios (onuruna düzenlenen festival)	Marcus Aurelius Gaianus	SEG 27, no. 947	Tarsos	İS 3. yy.
Artemiseia	N.N.	IEphesos, no. 1618	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi (en erken İS 2. yy.)
Artemiseia	N.N.	IEphesos, no. 212	Ephesos	İS 213/214
Asia Birlik *Agon*'u	Gaius Iulius Makedon Aurelianus	TAM V^3, no. 1442	Philadelphia	Roma İmparatorluk Dönemi
Asia Birlik *Agon*'u	L. Antonius Agathopous	TAM V^3, no. 1476	Philadelphia	Roma İmparatorluk Dönemi
Asia *Koinon*'unun *ateleios* imtiyazı olan *agon*'u (Philadelphia'da düzenlenen)	Marcus Aurelius Diodoros II	TAM V^3, no. 1495	Philadelphia	yak. İS 229 / 230
Athena Polias [onuruna düzenlenen festival]	Marcus Aurelius Tatianus (Pollio oğlu Euskhemon oğlu, Tatianus oğlu)	IPriene I, no. 61	Priene	İS 3. yy.
Demetria	Pherekleides	IErythrai, no. 105	Erythrai	İÖ 1. yy. – İS 1. yy.
Demostheneia	N.N.	SEG 38, no. 1462	Oinoanda	İS 124-125/126
Didymeia Kommodeia	C. Iulius Statilius Demeas	IDidyma, no. 333	Didyma	İS 3. yy.
Dionysos Sanatçıları'nın *Panegyris*'i *Dionysia*	N.N.	Aneziri, 2003: 387-391, no. D12	Pergamon	İÖ 197-159
Epheseia	N.N.	IEphesos, no. 3014	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Kerdanetta tarafından düzenlenen *panegyris*	Aurelius Dionysios Quintus Kynokolos	TAM V^3, no. 1488	Philadelphia	yak. İS 3. yy.
Koina Asias	N.N.	TAM V^3, no. 1421	Philadelphia	18 Ocak İS 255

Megala* [-] (*Epheseia, Artemiseia* ya da *Hadrianeia* olabilir) ve *Megala Pasithea	Gavius Men[odoros?]	SEG 39, no. 1196	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Artemiseia	Publius Quintilius Valens Varius	IEphesos, no. 712B	Ephesos	İS 117 - 138
Megala Artemiseia	Herakleides	IEphesos, no. 928A	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Artemiseia	Tiberius Claudius Claudianus	IEphesos, no. 924A	Ephesos	
Megala Artemiseia	Glaukon	IEphesos, no. 925A, III	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Artemiseia	Quintilius [–]inus	IEphesos, no. 1104A	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Artemiseia	Titus Aelius Marcianus Priscus	SEG 37, no. 885	Ephesos	İS 162 / 164
Megala Artemiseia	Aulus Iulius Amyntas	IEphesos, no. 930, col. 2	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Augusteia	Lucius Iulius Nikomakhos	TAM V^2, no. 970	Thyateira	İS 2. - 3. yy.
Megala Didymeia	Apollonios oğlu Philiskos	IDidyma, no. 402	Didyma	İS 2. yy.
Megala Epheseia	Titus Flavius Damianus	IEphesos, no. 672, 811 ve 3080	Ephesos	İS 166 / 167
Megala Epheseia	Publius Vedius Antoninus (Publius Vedius Antoninus'un oğlu)	IEphesos, no. 728	Ephesos	İS 166 / yak. 180
Megala Epheseia	N.N.	IEphesos, no. 1080B	Ephesos	İS 2.-3. yy.
Megala Epheseia* ve *Pasithea	Publius Vedius Antoninus	IEphesos, no. 728	Ephesos	İS 166 / yak. 180
***Megala Epheseia*'nın *proagon*'u**	Marcus Claudius Menandros	IEphesos, no. 2072	Ephesos	İS 2. yy.'ın 2. yarısı
Megala Hadrianeia	Marcus Aurunceius	IEphesos, no.	Ephesos	İS 3. yy.

	Vedius Myron	724		
Megala Pasithea	Publius Carsidius Pamphilion	IEphesos, no. 633	Ephesos	yak. İS 100
Megala Pasithea	Menophilos oğlu Attalos II	IEphesos, no. 923, col. 1	Ephesos	İS 2. yy.
Megala Pasithea	Gaius Salluius Bassus	IEphesos, no. 935, col. 1	Ephesos	Roma İmparatorluk Dönemi
Megala Pasithea	N.N.	IEphesos, no. 938	Ephesos	yak. İS 100
Müzikal *agon*	N.N.	Roueché, 1993: 168-173, no. 52	Aphrodisias	İS 2.-3. yy.
Pasithea	Ennius Rufus	IEphesos, no. 664B	Ephesos	İS 132 / 214
Pergamon'da düzenlenen *Koina Asias*	Hermes oğlu Aurelius Auksanon	TAM V^2, no. 1192	Apollonis	İS 3. yy.
Thoantianos III'ün tiyatro *agon*'u (*Meleagreia*)	N.N. ve oğlu Marcianus	Milner, 1991: 55-57, no. 19	Balboura	İS 220'den sonra
Yazıtta yer almıyor.	Paulus	IIasos II, no. 261	Iasos	İS 3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Moskhion oğlu Moskhion	OGIS, no. 485	Magnesia ad Maendrum	İS 2. yy.'ın ilk yarısı
Yazıtta yer almıyor.	Thargelios oğlu Antiokhos	IMylasa I, no. 107	Mylasa, Otorkondeis	İÖ 2. yy.'ın 2. yarısı / İÖ 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Hermophantos oğlu Diophantos	IMylasa I, no. 108	Mylasa, Otorkondeis	İÖ 2.yy. / İÖ 1. yy'ın başları
Yazıtta yer almıyor.	Marcus Apollonios III	Ramsay, 1883: 272-274, no. 15	Nysa ad Maeandrum	Terminus post quem İS 235-238
Yazıtta yer almıyor.	Titus Quintus Caecilius Eutykhes	Pappakonstantinou, 1895: no. 79	Nysa ad Maeandrum	İS 1. - 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Diaphantes oğlu Neopatros	Pappakonstantinou, 1895: no. 74	Nysa ad Maeandrum	İÖ 1. yy. - İS 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Prosodos oğlu Tyrannos	LBW, no. 1663C	Mastaura	İÖ 1. yy. - İS 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Meliton oğlu	Robert ve	Tabai	Roma İmparatorluk

	Apollonios	Robert, 1954: no. 13		Dönemi
Yazıtta yer almıyor.	Tiberius Iulius Claudianus	ITralleis, no. 145	Tralleis	İS 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Aurelia Eirene	IKnidos I, no. 91	Knidos	İS 150-200
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	IDidyma, no. 53	Didyma	X
Yazıtta yer almıyor.	Bodas oğlu Zoilos	IDidyma, no. 151	Didyma	İS 102
Yazıtta yer almıyor.	Ulpius Athenagoras (Ulpius Athenagoras'ın babası)	IDidyma, no. 278	Didyma	İS 200
Yazıtta yer almıyor.	Granianus Phanios (*Prophetes* P. Aelius Granianus Ambibios Macer'in babası)	IDidyma, no. 243 ve 244	Didyma	yak. İS 260
Yazıtta yer almıyor.	Drakon namı diğer Artemas	IDidyma, no. 320	Didyma	yak. İÖ 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Ulpius Menandros	IDidyma, no. 349	Didyma	İS 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Theophilos	IDidyma, no. 369	Didyma	İS 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Marcus Aurelius [–]anus	IDidyma, no. 315	Didyma	İS 3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Aelianus Poplas	IDidyma, no. 363A	Didyma	İS 2. / 3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Eutykhianos'un oğlu Eutyhianos	IErythrai, no. 228	Erythrai	İS 3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Artemas ve ismi günümüze kalmayan şahıs	SEG 4, no. 425	Miletos	İS 1. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Minion	Michon, 1913: 324-332	Muhtemelen Miletos	X
Yazıtta yer almıyor.	M. Aurelius Ulpius	CIG, no. 2883	Miletos	İS. 2. yy.'ın sonu / 3. yy.'ın başı

Yazıtta yer almıyor.	[–] Valeri(an)us [–]	IEphesos, no. 1852 = 877	Ephesos	X
Yazıtta yer almıyor.	TİtusFlavius Sophron	Adak, 2015: 79-80, no. 2	Klazomenai	İS 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Heliodoros III	TAM V^3, no. 1484	Philadelphia	İS 2.-3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Cornelius Zelotos	TAM V^3, no. 1474	Philadelphia	yak. İS 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Ariston oğlu Menestratos	IPergamon II, no. 454	Pergamon	yak. İÖ 86 (?)
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	MDAI(A) 32, 1907: 296, no. 19	Pergamon	X
Yazıtta yer almıyor.	Aurelius Ksanthos	Hasluck, 1903: 77, no. 8	Kyzikos	İS 3. yy. (İS 212'den sonra?)
Yazıtta yer almıyor.	Patrokles	SEG 37, no. 1071	Nikaia	İS 117-138
Yazıtta yer almıyor.	Publius Annius Claudianus Metrodoros	IPrusa ad Olympum, no. 22	Prusa ad Olympum	İS 1. yy. - 2. yy.'ın başı
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	IGR IV, no. 584	Aizanoi	Iulius-Claudius'lar Dönemi (İS 14-68)
Yazıtta yer almıyor.	Menophilos	CIG, no. 3831a2	Aizanitis	X
Yazıtta yer almıyor.	Aleksandros, nam-ı diğer Akholis	MAMA 11, no. 120	Akmoneia	X
Yazıtta yer almıyor.	[–]otimos'un oğlu Menelaos	IGR IV, no. 555	Tiberiopolis	X
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	SEG 53, no. 1602	Pednelissos	İS 2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Kouratios [ ]mos	Swoboda, Keil ve Knoll, 1935: 35, no. 76	Amblada	X
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	IPerge, no. 269	Perge	Yak. İS 1.-2. yy.
Yazıtta yer almıyor.	Marios, nam-ı diğer Pappos	IGR III, no. 916	Mopsuestia	İS 158

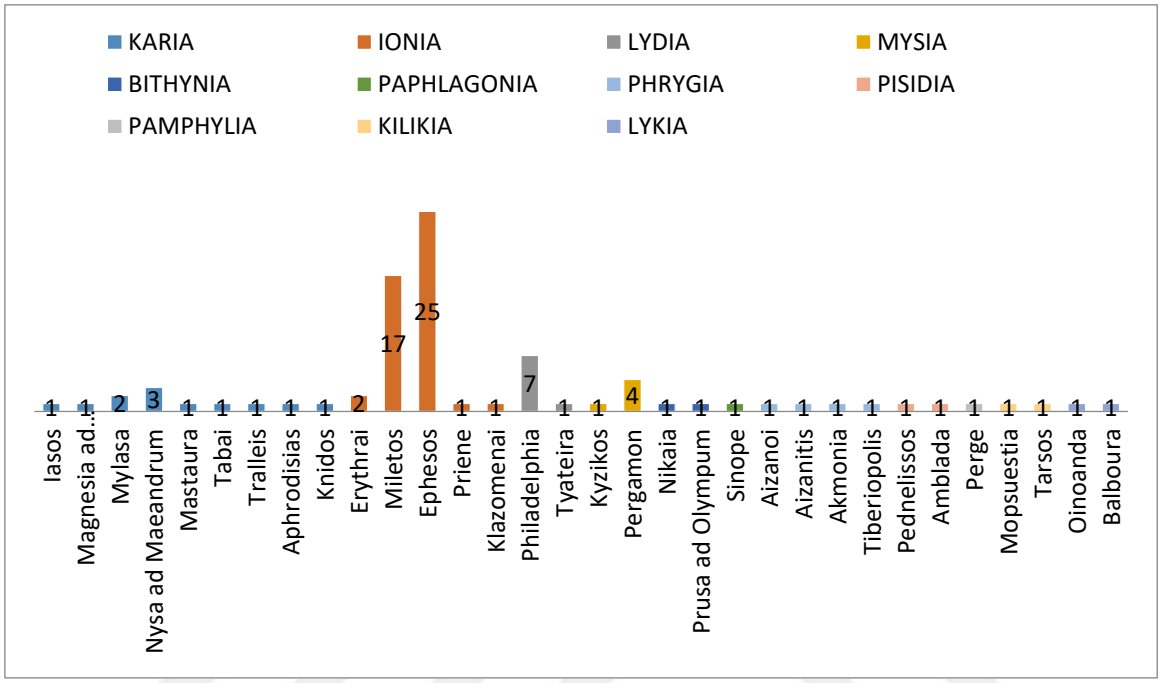
Yazıtta yer almıyor.	Apellaios Zosimos	IDidyma, no. 372	Didyma	İS 3. yy.
Yazıtta yer almıyor.	N.N.	SEG 60, no. 1161	Ephesos	İS 200
Yazıtta yer almıyor.	T. Veturius Campester	ISinope, no. 102	Sinope	İS 143-161

Ek Tablo 3- Anadolu'da Düzenlenen Pazarlar

Yazıt No	Buluntu Yeri	Tarih	Adlandırma	Süre ve Döngü	Görevli(ler)
SEG 38, no. 1462	Oinoanda	İS 124-125/126	ἡ ἀγομένη ἀγορά	Her ayın 6'sında olmak üzere 1 gün	πολειτικοὶ ἀγορανόμο[ι] β'
SEG 44, no. 977	Arillenoi (Sardeis teritoryumunda)	İS 134/135	mercatum instituere et habere πανήγυριν ἄγειν καὶ ἔχειν	Yılda bir Ekim *Kalendai*'ının 12'sinden aynı *Kalendai*'ın 6'sına kadar 6 gün	
SEG 32, no. 1149	Mandragoreis (Magnesia ad Maeandrum teritoryumunda)	İS 209	ἡ ἀγορεῖος ἡ σύνοδος ἡ πανήγυρις	Her ayın 9, 19 ve 30'u olmak üzere 3 gün	
SEG 32, no. 1149	Attoukleis (Magnesia ad Maeandrum teritoryumunda)	İS 209'dan önce	ἡ ἀγορεῖος (ἡμέρα) ἡ σύνοδος ἀγορεῖος καὶ πανήγυρις ἐν τῇ Μα[ν]-δραγορει	Her ayın 8, 18 ve 29'u olmak üzere 3 gün	
SEG 32, no. 1149	Magnesia ad Maeandrum	İS 209'dan önce	πολιτικὴ ἡμέρα ἡ ἐν τῇ πόλει γεινομένης σύνοδος	Her ayın 1, 10 ve 20'si olmak üzere 3 gün	
SEG 32, no. 1220	Tetrapyrgia (Philadelphia teritoryumunda)	İS 249	ἡ ἀγορεῖος (ἡμέρα) ἡ ἀγομένης ἀγορά τὴν ἀγορὰ[ν] τῶν [ὠνίω]ν ἄγειν	Her ayın 15'i olmak üzere 1 gün	

EK 4- GRAFİKLER

Ek Grafik 1- Anadolu'da Panegyriarkhes'lerin Bölge ve Kentlere Göre Dağılımı

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Selda YENİ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Lüleburgaz Atatürk (YDA) Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri
Tez/ Dönem Projesi Konusu	Λυκιακὸν σύστημα'dan Λυκίων τὸ κοίνον'a: Hellenistik Önceller Işığında Lykia Birliği'nin Görevleri, İdari Yapısı ve Finansmanı (Antalya 2014)
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Almanca
BİLİMSEL FAALİYETLER	
BİLİMSEL YAYINLAR	
S. Yeni, Magnesia ad Maeandrum'da Elit Sınıfa Mensup Kişiler ve Üstlendikleri Görevler, şurada: N. E. Akyürek Şahin - F. Onur - M. E. Yıldız (ed.), Akron 16. Eskiçağ Yazıları 12 (Akdeniz Üniversitesi - Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), İstanbul 2018, 49-112.	
S. Yeni – F. Avcu – N. E. Akyürek Şahin, Mysia Bölgesi'nden Beş Yeni Mezar Epigramı, OLBA XXVI, Mersin 2018, 369-386.	
S. Yeni, Karia'da Zeus Panamaros'a Sunulan Saç Adakları, şurada: N. E. Akyürek Şahin - M. E. Yıldız - H. Uzunoğlu (ed.), Akron 10. Eskiçağ Yazıları 8 (Akdeniz Üniversitesi - Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), İstanbul 2016, 247-297.	
S. Yeni, Plutarkhos, Moralia: Şans Üzerine, LIBRI: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi 2016, 366-378.	
S. Yeni, Cicero, Kader Üzerine, Çev. C. C. Çevik, Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi 2016, 403-405.	
S. Yeni, The Family of Lillis from Nikaia, Gephyra 11, 2015, 115-119.	
B. Takmer, Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları 2. Lykia Eyaleti Gümrük Yasası: Nero Dönemi'ne Ait Andriake Gümrük Yazıtı Hakkında Ön Rapor (Almancadan çev. E. Alten – S. Yeni), şurada: N. Eda Akyürek Şahin – B. Takmer – Fatih Onur (ed.), Akron 3. Eskiçağ Yazıları 3 (Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi	

Yayını), İstanbul 2012, 201-240.

BİLDİRİLER/SUNUMLAR

S. Yeni, ΛΥΚΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑ'DAN ΛΥΚΙΩΝ ΤΟ KOINON'a: Hellenistik Önceller Işığında Lykia Birliği'nin Görevleri, İdari Yapısı ve Finansmanı, Antalya-AKMED, 4-7 Kasım.: Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi (International Young Scholars Conference II: Mediteranean Anatolia)

EDİTÖRLÜK FAALİYETLERİ

Kitap Editörlüğü

M. E. Yıldız – Y. Doğan – S. Yeni, (Ed.), Eskiçağ Yazıları 15 [AKRON] İstanbul 2021.

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

2017, "Stadiasmus Patarensis ve Eşen Vadisi Antik Dönem Ulaşım Sistemleri" BAP Araştırma Projesine araştırmacı olarak katılım.

2016, "Stadiasmus Patarensis ve Eşen Vadisi Antik Dönem Ulaşım Sistemleri", BAP Arastırma Projesisine araştırmacı olarak katılım.

2012, Ksanthos kazı çalışmalarına epigrafist olarak katılım.

2010, Pisidia Antiokheia'da kazı çalışmalarına epigrafist olarak katılım.

2009, TÜBİTAK - ARDEP - SOBAG Proj. No: 108K437, "Stadiasmus Patarensis" Çerçevesinde Orta Likya (Teke Yarımadası) Ulaşım Sistemi ve Sorunları" başlıklı projeye öğrenci olarak katılım

KAZANDIĞI BURSLAR

Koç Üniversitesi, Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Merkezi (AKMED), Doktora Bursu.